RUNOJEN SIIVATTARATAS

Osmolaisten tiedonhalu ja ansiotyöt

Marita Råman

Osmolaisten maa 2/10

Teksti & taitto Marita Råman

Kansikuva Kuvakudos, malli ja tekijä tuntematon; Sibylla, British museum

ISBN 978-952-65151-1-3

ESPOO
lokakuu 2023

OSMOLAISTEN MAA 2/10

Myyttitopos
OSMOLA

SISÄLTÖ

Esipuhe s. 7

OSA I KOSIMISEN MYTOSEMANTIIKKA

I Innoittajat:
A Orastavat ajatukset idullaan s. 9
B Kuusamon semiotiikkateesit s. 14

II Alkutoimet
A Lähtökohtana ritariromantiikka s. 27
B Alustava kartoitus s. 30

III Topokset:
A Kosimisen eponyymit s. 33
B Eponyymi Osmola s. 37

IV Hakusanat:
A Formulat tiedonhaun apuna s. 43
B Rupriikkien metatieto.s. s. 45

V Telos
A Telosten toteutuminen ja tietuointi s. 49
B Seitsemän tiedonvirtaa meemeinä s. 52

VI Tietäminen
A Repotella, kommi s. 55
B Viisaudenhammas alias tiedonhalu s. 71

VII Käsitteellistäminen
A Laajenevat ja supistuvat tiedon kehät s. 73
B Sentetntiat ja käsiteavaruus s. 76

VIII Tulkinta
A Paljastuksia ja peittämistä s. 80
B Kosinnan merkit ja eeposfunktiot s. 86

IX Siivattaratas
A Semanttinen pyörä s. 94
B Tietäjien Siivattaratas s. 96

X Ansiotyöt sankaritekona
A Taivas meissä s. 105
B Herkuleen ansiotyöt s. 107

XI Taustatietoa
A Kyläläisten kirjasia s. 115
B Sykkökaavion avausprosessi s. 120

XII Lukuluotsaus
A Lukuluotsi s. 128
B Tekstitiivistelmät s. 134

OSA II SIILONEITOJEN KOSINTA

Taivaanvalot 1.	Suometar 2.	Ilmanimpi 3.	Kontu 4.
Kilpa/Kultaneito 5.	Akkala 6.	Pohjanneito 7.	Kommi 8.
Hiisi 9.	Apso 10.	Tuoni 11.	Koski 12.

Taivaanvalot, siilo 1 s. 138
1. Taivaanvalojen kosintakaava s. 140
2. Taivaanvalojen ansiotyöluettelo s. 143
3. Teltamoinen s. 144
4. Kolmet kosijat s. 147

Suometar, siilo 2 s. 151
1. Jäljet s. 153
2. Rukotiivo, Pellonpekko ja Vironkannos s. 154
3. Osmotar oluen keitti s. 156
4. Läärästä kosinta s. 158
5. Katrin kosinta s. 160

Ilmanimpi, siilo 3 s. 162
Ilmanimmen kosinta s. 164

Kontu, siilo 4 s. 166
Konnusta kosinta s. 168

Kilpakosinta/Kultaneito, siilo 5 s. 170
1. Kilpakosinta eli kultaneidon taonta s. 172
2. Vipunen s. 173

Akkala, siilo 6 s. 174
Akkalasta kosinta s. 176

Pohjanneito, siilo 7 s. 178
1. Pohjanneidon kosinta s. 180
2. Veneen veisto ja Pohjanneito s. 186

Kommi, siilo 8 s. 191
Kommilta kosinta s. 193

Hiisi, siilo 9 s. 197
Hiidestä kosinta s. 199

Apso, siilo 10 s. 203
1. Aspöltä kosinta s. 203
2. Tarkennus s. 207

Tuoni, siilo 11 s. 211
1. Tuo venettä Tuonen tytti s. 213
2. Kos(i)misen prinsiipit s. 223

Koski, siilo 12 s. 230
1. Koskelta kosinta s. 232
2. Isku varpaaseen s. 233

OSA III PÄÄTELMÄT

Merenkosijat s. 236
eesitestau s. 241
Nelikentät s. 246
Konversio s. 252

Kuvat, kuviot, taulukot s. 254
Käsitteet ja viitteet s. 257
Kirjallisuus ja lähteet s. 258

LIITTEET 2 kpl s. 259

ESIPUHE

Mytosemantiikan tutkimusprosessini alkoi suomalasien mytologian myyttisanastokartoituksella, jonka edustajana pidettiin 2000-luvun vaihteessa lähes yksinomaan Kalevalaa, vaikka tiedettiinkin kansanrunouskorpuksen olemassaolo. Tämä johtui mukavuussyistä, koska 34-osaisesta painetusta sarjasta oli hankala löytää tai etsiä vanhakantaisia nimiä. Se olisi edellyttänyt lähilukua, toiseksi kyseistä kirjasarjaa oli vaikea tavoittaa . Tilanne muuttui, kun 2000-luvulla valmistui kansanrunouskorpuksen digitaalinen korpus kaiken kansan nähtäville. Vielä tutkimukseni alkuvaiheessa vuonan 2002 näin ei ei ollut, vaan etsin erilaisista lähteistä mahdollisimman kattavan koosteen myytti- ja uskomushahmojen esiintyvyydestä kansanrunoissa ja hakuteoksissa. Kirjoittajavapaani aikana 2002_2004 sain koostettua nimilistan, jossa ensimmäisenä työnä ja perustana oli Elias Lönnrotin 1800-luvun lopulla valmistunut ruotsalais-suomalainen sanakirja.

Siinäkin oli kahlattavan kaksiosainen hakuteos sana sanalta, ja poimittava mahdolliset myyttiset nimitykset. Sikäli asia oli helppo, koska Lönnrot oli sulkeisiin merkinnyt mitä sanaa hän piti mytologisena sanastona. 7.7.2005 tämä sanasto oli valmis. Samanaikaisesti työstin muista hakuteoksista löytämiäni sanoja, jotta jonkinlainen käsitys syntyisi siitä konsensuksesta, mikä alalla vallitsi ja mitä tietoja ulkomaille oli tihkunut, mitkä hahmot olivat kiinnostaneet kansainvälisemmin. Osoittautui että sekä Suomessa että muualla Ainon kohtalo kiinnosti kovin, vaikka juuri tämä hahmo on kvasihahmo, jota kansanrunoissa ei sellaisen tarinana esiinnyt lainkaan. Ainon nimi on Lönnrotin kehittelemä eri aiheista. Tarinayhteys sen sijaan on keskeinen Kalevalan ja kansanrunouden kannalta, ja tuo aihe on kosiminen. Kalevalan tarinassa Aino hukkuu, ja pääsi näin epämiellyttävästä kohtalosta vanhan Väinämöisen puolisona.

Kosiminen on keskeinen teema suomalaisissa kansanrunoissa, vaikka Kalevala muodostettiinkin kansallisromanttisesta näkökulmasta sankarieepokseksi pääsankareiden Väinämöisen, Lemminkäisen ja Ilmarisen varaan. Tämä teksti valottaa yhdeksänosaisen osmolaisten maan -sarjan keskeisteemaa Osmolaa ja sen myyttitopoksen merkitystä toimijoineen ja tavoitteineen. Osmo on peitenimet sekä sulhaselle että karhulle, ja merkittävimpiin toisintonimiin kuuluu mystinen teltamoinen. Osmotarta voidaan pitää morsiamena, joka olutta keittelee häitään varten. Runoissa Osmola rinnastetaan Kalevalaan, osmotar kalevattareen. Kun yhtenä tavoitteena on alun alkaen ollut kertoa suomalaisen mytologian keskeissisältö toisin ja ulkopuolella virallisten Kalevala-käsitysten kansanrunojen pohjalta, eli autenttisemmin, Lönnrotin Kalevalan esitöissä olleet kolme teemaa tai maailmaa, joissa oli Lemminkäinen, Väinämöinen ja naimakansan runot, siis häärunot morsiamen neuvokkivirsinä.

Kalevalaa ovat jotkut tutkijat nimittäneet kosioeepokseksi mainitun hääteeman korostuneisuuden vuoksi. Riittirunojen lisäksi on Pohjanneidon kosinta osana sampotarua kiinnostanut kovasti. Periaatteessa tässä suomalaisen mytologian lähtöasetelmassa on kaksi naista, Aino Kalevalassa Osmolan tyttärien edustajan ja Pohjanneito Pohjolassa Pimentolan edustajana.

Osmolaisten maan julkaisuohjelmassa Osmola on sijoitettu osaksi 2/10 ja siten ensimmäinen selitysyritys mytosemantiikan keinoin. Edellisistä töistä poiketen tekstissä vältetään kuvioita ja kaavioita, ja pyritään selväsanaiseen tarinaan ka kerrontaan. Mutta kuten aiemmillakin kerroilla, osaksi teksti kerrostuu ja toistaa edellisten osien teemoja, erityisesti näin on

kosimisteeman kanssa, jossa on nähtävissä kaksi tulkintalinjaa. Yleinen tapa, se joka Kalevalan pohjalta hahmottuu, on häärituaaleihin keskittyvä operationaalinen taso. Häärituaaleista eli ”Naimakansan runoista” on kirjoitettu paljon, tässä työssä sen sijaan keskitytään etsimään syvämerkitystä varsinaisista myyttisistä kosintarunoista, joita voidaan hahmottaa kaksitoista eri tyyppiä.

Työhypoteesina on, että runot edustavat shamanistista tietuointia vertauskuvallisesti, jolloin kosittava on haluttu tieto, kosijana on tiedonhaluinen kyselijä, lappi, osmolainen. Mitenkään yksioikoisen selvää tämä ei ole, koska runosuureet ja säikeet ovat kietoutuneet ja osin jopa sulautuneet toisiinsa ajan saatossa. Silti shamanistiseen käytänteeseen kosiorunojen ansiotöissä on selviä viitteitä, kun määrätään kulkemaan neulan neniä myöten. Shamanointitaidon ei kuitenkaan tiedetä missään päin maailmaa olleen taitonäytevaatimus neidon saamiseksi, yleisempi käytänne on morsiamen hinta, kuten sampotarussa sampo.

"Tuo venettä, Tuonen tytti, lauttoa, Manalan lapsi,
yli salmen saa'akseni, joen poikki päästäkseni!" UK 16. runo

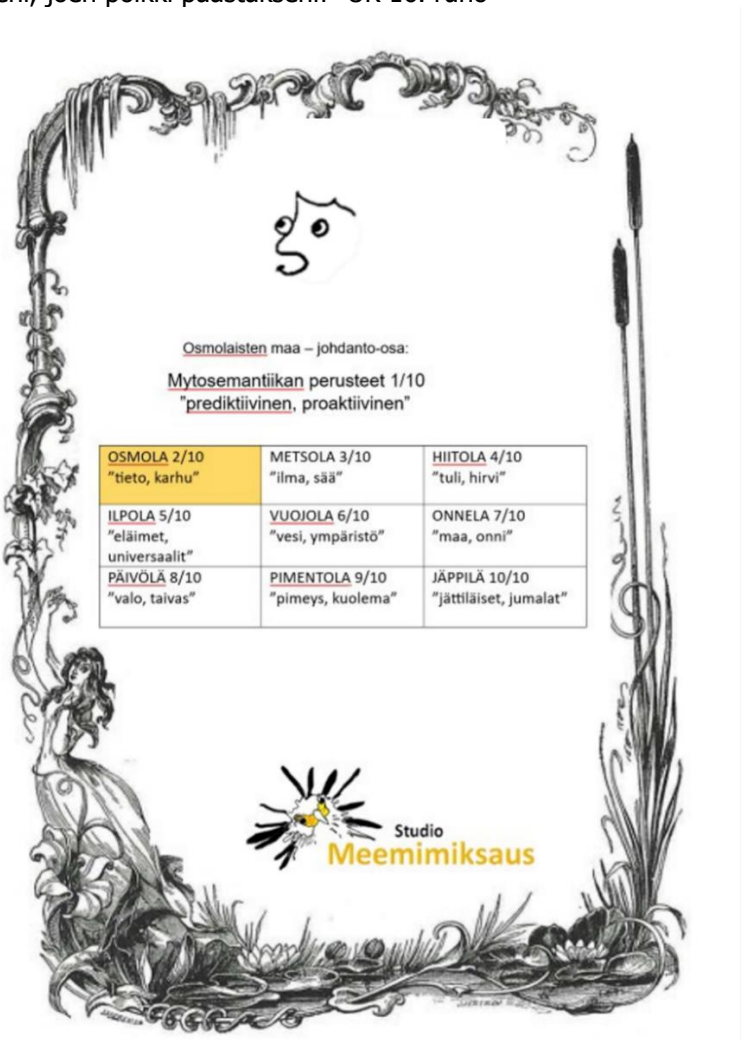

I INNOITTAJAT

A Orastavat ajatusidut

Runoaihelma, joka on lausuttu sanoiksi SKVR Hakutoiminnossa selitteellä ”Anna, onni, otravuotta” viitataan selvästi ohraan oluen ja viinan valmistusaineena sekä vuodentulon onnistumisena. Sato oli riippuvainen sääoloista, siitä miten onni suosii viljankasvua. Humaltumisen ja rakastumisen päihdyttävyys on syy osmolaisten roolitukseen, jossa Osmotar olutta keittää, ja pitovieraat sen nauttivat Osmolaisen häiden kunniaksi.

Suomalaisen ja kreikkalaisen mytologian yhteisenä ominaisuutena on viljelyn yhdistäminen kulttuuriin ja hengenelämään. Kreikkalaisten cultura merkitsee maanviljelystä, josta se on laajentunut hengenviljelyksi, kun taas suomalaisten spiritus on liikuskellut humalan liepeillä. Humala ja ohra ovat olleet tärkeitä viljakasveja. Osmolaisten viljelykasvien symboliikkaan näin ollen voitaneen hyvällä syyllä laskea käpy ja tähkä. Asetelmassa humalan kävyt ovat maskuliininen elementti, ohran jyvät naisellinen elementti, jyvä jakautuu kahtia kuin pilapiirrosten kirkkovene. Myyttisin suomalaisen mytologian mylly on sampo, joka jauhoi jyvistä myytäviä, syötäviä ja erotti siemenviljan. Kreikkalaista runsaudensarvea on verrattu sampoon, joka ei sanoja eikä ajatuksen ituja tai orastavia ideoita puuttunut.

Seuraavassa on tehty selkoa niistä ajatuksenjuoksuista, joita on tarvittu siivattarattaan aihiointiin. Suomalaissatujen faabelikolmikko karhu, susi ja kettu ovat peruskolmikko, joka on myös kosioimisen yhteydessä peruskolmikko, kuten sanottu kettu voidaan rinnastaa repoon patvaskan, puhemiehen ja tietäjän roolissa, kun taas karhu on perinteinen sulhasen hellittelynimi ja susi jossain määrin ei-toivotun kosijan määre. Keskiajan saduissa kettu Reinard on eurooppalainen trickster-hahmo, kelmi ja veijari. Keskiaikainen Reinardin kuva sisältää ugrame-asetelman. Joukkoaan johtavan Reinardin joukoissa on kissa ja koira, joista koira vastaa sutta ja kissa karhua. Kolme lintua ovat korppi, pöllö ja kuovi (katso punanokkaiset kuovit) , joista kaksi ensimmäistä tunnetaan Suomessa ennelintuina.

Kuva 1 Kettu-Reinari

Nykyajassa siilot, säiliöt rikkauden lähteenä koetaan toisin, kun tieto on uusi öljy, jota pumpataan esiin datavirroista ja louhitaan tietovarantojen uumenista. Mielikuvituksen runsaudensarvi on mytologisesti ehtymätön, samoin myyttien mahdollistamien tulkintojen määrä. Ja kun ajatuksen itu on kerran noussut oraalle, niin suotuisissa olosuhteissa siitä väistämättä jotain kasvaa, eri asia sitten onko versonut luokiteltavissa rikkaruohoksi vai hyötykasviksi. Mytosemantiikka orasti jo parikymmentä vuotta sitten, kun huvikseni ajatusilkamoin tunnetun nykyrunoilija Kari Aronpuron runon ja kansanomaisen pilkkarunon välisiä yhteyksiä satiirin keinoin. Satiiri ei kohdistunut kumpaankaan tekijään, vaan tekijänoikeuskeskusteluun ja plagiointiväitteisiin. Vertailtavina oli siis autenttinen pilkkalaulu Tyrväältä, tunnettu nimellä Rintakosken laulu ja semioottisena runoilijana pidetyn taiteilijan taideruno. Pilkkalaulu on murteellisessa muodossa. Samalla analyysi johdattaa toiseenkin tarkasteltavaan aiheeseen. Herkuleen sankaritekoihin kuuluu tappojen ohella omituisia erillissuorituksia, kuten 50 kuninkaan tyttären makaaminen yhdessä yössä. Suomalaisessa mytologiassa seksuaalisuus on verhotumpaa, joskaan ei kansanrunoissa, joissa vittu kirjoitetaan niin kuin se on. Aronpuro päättää runonsa erikoiseen ilmaisuun ”suin päin” mitä ei pidä sekoittaa sanontaan ”päistikkaa” eli päätä pahkaa, vaikka molemmilla onkin pää edellä syöksymisen merkitys. Ja mytosemantiikan merkitys on usein kuten Aronpuro on sen taiderunossaan perin juurin oivaltanut: Merkitys säntäilee lauseesta lauseeseen! Joidenkin tutkijoiden mielestä myyttien merkittävin tehokeino on toisto. Ja jo varhaisessa vaiheessa ryhdyin käyttämään tulkintakeinona synteesiä,
jossa a+b = c. Ja käyhän tämä systeemin ”kasku on pieni myytti” todisteena myös.

A. Rintakosken laulu

Koiranojan kalliolla Rintakosken töllissä
jepujepujee ja jepujepujee.

Siäll oli aikas ajosonnimulli
jepujepujee ja jepujepujee.
sonni se airasta orahille hyppäs
jepujepujee ja jepujepujee

Jaakoppi nokipuilla selkään jutkas
jepujepujee ja jepujepujee.
siitäpä sitten synty ankara viha
jepujepujee ja jepujepujee

Jaakoppi väestänsä lupas tehrä lihaa
jepujepujee ja jepujepujee .
Susanna ja Maijastiina rupesivat parkuun
jepujepujee ja jepujepujee

Jaakoppi Komperin kankaalle karkuun
jepujepujee ja jepujepujee.

(muistiin merkitty pilkkalaulu Oskari Haronojalta Tyrväällä 1920-luvulla)

B. Päätä pahkaa (taideruno, kari aronpuro)

Merkitys säntäilee lauseesta lauseeseen.
Kuolemansa jälkeen Augustus julistettiin jumalaksi .
Ugh ugh blugh blugh ugh blug blug.

Merkitys säntäilee lauseesta lauseeseen.
Ketjussa kulkien ajajat pelottavat fasaanit metsästä.
Ugh ugh blugh blugh ugh blug blug.

Merkitys säntäilee lauseesta lauseeseen.
On niin kylmä, että hengitys höyryää.
Ugh ugh blugh blugh ugh blug blug.

Merkitys säntäilee lauseesta lauseeseen.
Kansanedustajille esitetään tuntuvia palkankorotuksia .
Ugh ugh blugh blugh ugh blug blug.

Merkitys säntäilee lauseesta lauseeseen.
Hiivasienet hajottavat sokerin alkoholiksi.
Ugh ugh blugh blugh ugh blug blug.

Merkitys säntäilee lauseesta lauseeseen.
Hän lensi suin päin Lontooseen.
Ugh ugh blugh blugh ugh blug blug.

Merkitys säntäilee lauseesta lauseeseen.
Pastori esitti lähempää tuttavuutta.
Ugh ugh blugh blugh ugh blug blug.

(Painettu kirjaan kustannusosakeyhtiö tammen toimesta semiootikko Kari Aronpuron taiderunona 1980-luvulla)

c. Analyysi

Onko kyseessä plagiointi, ketjulaulu, analogia vai vaikutteet? Onko Aronpuro ollut runoa kirjoittaessaan tietoinen Rintakosken laulusta? Tehokeinot ovat ilmeisen samoja, joskin alkuperäinen runo on onnistuneemmin välttänyt toiston käyttöä tehokeinona. Aronpuro toistaa toistamistaan:
merkitys säntäilee lauseesta lauseeseen. ugh ugh blugh blugh ugh blug blug.

Rintakosken pilkkalaulussa on kursailematon toisto: jepujepujee ja jepujepujee sekä sama toistamiseen. Huonoa plagiaatin peittelyä on se, että pilkkalaulun aktori, sonni on nimetty taiderunossa "merkitykseksi". Jo taitavampaa alkulähteen peittelyä edustaa episodin kuvauksen aloitus täysin alkukuvasta poikkeavalla tavalla. Alkuruno alkaa aikamoisen ison ajosonnimullin olemassaolon toteamuksella. Aronpuro on runoilijan vapaudella laukannut tapahtumain edelle tai voitaisiinko sanoa, suoraan sen jälkiseuraamuuksiin.

Aronpuro on käyttänyt säntäilevästä sonnista/merkityksestä personifikaatiota Augustus. Se ilmeisesti oli sonnin nimi, perimätietona runoilijan muistivarastoon luetuista ja kuu(l)luista lähteistä kulkeutunut.

Rintakosken Augustus-sonni hyppi orapellossa valtoimenaan. Siitä temperamenttinen isäntä tulistui ja nokipuun avulla ajoi takaa tihulaista. Syntyi kiivas takaa-ajo. Runoilijana Aronpuro on kuvannut isäntä-Jaakobin kiivautta verhotusti ja syitä selitellen. Hän arvelee syyksi jonkinlaista mielenhäiriötä tai epäedullisia olosuhteita tai vaihtoehtoisesti kylmyyttä, kenties oraspelto oli jo muutenkin uhattuna hallavaaran vuoksi, ei siihen olisi lisätehoa Augustuksen taholta tarvittu. Tähän otaksumaan on viitattu lauseella: On niin kylmä, että hengitys höyryää.

Johtopäätöksenä voi todeta, että Aronpuro on kehittänyt ketjurunoperinnettä edelleen ja tehnyt ansiokkaalla tavalla matalan kulttuuritradition, kansanperinteen, pohjalta korkeakulttuurista taidetta. Transformaatioketjussa muoto on hioutunut sisällön kustannuksella, takaa-ajo on assosioitunut poeettiseksi fasaaninmetsästyskuvaukseksi.

Meno oli äänekästä ja pelottavaa niin ajon kohteelle kuin ulkopuolisillekin. Syvällistä kansanrunometaforien tuntemusta Aronpuro osoittaa sillä, että hän on hienotunteisesti naamioinut alkurunon nimeltä mainitut naiset Susannan ja Maijastiinan fasaaneiksi. Fasaanin huuto on riipaiseva. Mainitut naiset saivat tuta isännän vihan ja mekkaloinnin. Jos tappouhkaus ei pelästytä herkkää naisluontoa, niin mikä sitten? Kun sonnin kohtalo ilmeisesti oli lopullisesti sinetöity, niin Aronpuro herkistyy kuvittelemaan Augustukselle autuaan ansiokkaan lopun. Naisten sijasta teuraaksi joutuu Augustus, sinänsä viaton elikko ja siksi se julistetaan pyhimykseksi.

Aronpuron tulkinta tapahtumista viittaa myös siihen, että kyseessä oli alkoholin tuottama reaktioherkkyys. Alkoholi voi synnyttää aggressioreaktioita. kuten muistamme, tilanne pellolla oli niin kylmä, että hengitys höyrysi. Tähän viittaa Aronpuron runosäetoteamus: Hiivasienet hajottavat sokerin alkoholiksi. Oliko isäntä kenties pihistellyt energialähteeksi emännän kallisarvoiset kaffeesokerit vai ottanut lämmikettä reippaanlaisesti? Jos, niin olihan vain luonnollista, että sellaisesta nautinnonhalusta kosto koitti mellastavan Augustuksen ja menetetyn sadon muodossa. Ehkäpä isäntä ei raivostunutkaan siitä, että oras meni pilalle, vaan siitä, että orastavan viljan mukana meni myös kaikki se olut, mikä niistä olisi saatu viljan kypsyttyä kehkeytettyä.

Loppu on selkeä molemmissa runoissa. Alkurunossa, Rintakosken pilkkalaulussa episodi loppuu, kun Jaakoppi häpeissään painuu metsäpirtille Komperin kankaalle pakoon tekosiaan. Aronpuro toteaa lakonisesti: hän lensi suin päin Lontooseen. Sisältö on sama, karkuruus, tehtiinpä se sitten saaden siivet tai jalat alle. Tilanne oli kestämätön. Isäntä-Jaakoppi poissa töistä vihanpidossa yhden Augustuksen tähden. Niinpä loukatut naiset lopulta päätyivät sovun etsintään ja minnepä ihminen hädässään muuanne kääntyisi kuin hengellisen paimenen puoleen, jotta kadonnut lauman jäsen saataisiin takaisin metsänpeitosta. Niin kävi, että pastori esitti lähempää tuttavuutta.

Kaikkein arvoituksellisin Aronpuron runossa on kohta: Kansanedustajille esitettiin tuntuvia palkankorotuksia. Näennäisesti lause on täysin irrallinen ja asiaan kuulumaton. Kenties se on runollinen hajamielisyys, joka on syntynyt päivälehden uutisoinnista. Aronpuro on harkitun sanankäytön mestari, joten kyseessä ei voi olla lapsos. Säe antaa lukijalle lisäinformaatiota siitä, miten Jaakoppi yritti hyvitellä. Pilkkalaulun naiset, Susanna ja Maijastiina itkivät.

Niinkin karski mies kuin Jaakoppi oli neuvoton yllättävän reaktion edessä, ja oikeutetusti Kari Aronpuro runoilijan intuitiolla on antanut tästä metakohdasta selittävän näkökulman. Jaakoppi ei joutunut karkumatkalle pelkästään siksi, että oli uhkaillut naisia, vaan siksi, että tarjosi hyvitykseksi rahaa, olisi tahtonut ostaa itsensä vapaaksi synnintunnosta. Sellaista ei rehti maalaisemännän luonto kestä, tyypillinen kansannainen, suomalaisen kansan edustaja. Huutia sai Jaakoppi. Tulkintaan oikeuttaa runosäkeiden sijoittelu; ensin mainitaan rahapalkkio ja sitten suunnittelematon lentävä lähtö pakomatkalle.

Lopuksi voidaan todeta, että Aronpuron teksti ei ole plagiaatti. Alkurunosta poiketen hän on runoillut tekstin kokonaan uudelleen lisäten siihen oivallisia näkökulmia. Huomionarvoista on, että nimien pois jättämisellä hän on tehnyt paikallistekstistä universaalin tason tekstin. Erityisen nerokasta on käyttää merkitys-nimitystä sonnin metaforana. Sonnilla toden totta on ollut valtaisa merkitys agraarissa yhteiskunnassa, mutta runokieli on semiotiikan sonni, joka hallitsemattomana kirmatessaan uudisilmaisujen kentällä saa aikaan aikamoista jälkeä. Valtoimenaan olio on haitaksi, mutta työjuhtana hyödyksi. Joskus merkitys silti rikkoo raja-aidat ja kirmaa oraspellolle, tuoreelle äpärikölle.

Entä kertosäe? Merkitystä semanttisena tekijänä ei voi korostaa liikaa. Siksi toisto jokaisen säkeistön lopussa on perusteltua ja luo säkeisiin alkukantaista maagista tehoa. Loppukertosäkeen käyttö eroaa alku- ja taiderunossa. Kansanomaisessa versiossa on käytetty rallatusta jepujepujee, kun taas Aronpuron tekstissä loppuriimi on rytminen intiaanien sotalaulurituaaleihin viittaava ugh ugh blugh blugh ugh blug blug! Siinä poikakirjojen intiaanitervehdys "ugh!" on jalostettu leikillisen uhkaavaan ja vaikeaan muotoon. Suomalaiskansallinen versio on humoristisesti muodostanut saman uhkakuvan piiritanssillisella, karkeloivalla toteamuksella jepujepujee, jossa on todettavissa kehityskaari kiroilusta lallatukseen jatkumolla jumaliste-jepuliste-lallalaa. Tämä on inspiroinut runoilijaa mieltämään tapahtumat niin, että jumalaton meno on lopuksi tarvinnut pappia paikalle, vaikka alkuteos ei vihjaakaan siihen suuntaan. Sen sijaan todetaan, että siellä oli aikamoinen ajosonnimulli. Oli aikas muistuttaa meitä siitä, että sankarihärkä eli aikansa ja saavutti elämässään suuret mitat. /Viite 1/

B Kuusamon semiotiikkateesit

Altti Kuusamo on esittänyt teesinsä Synteesi-lehdessä, ja vaikka teksti on varsin teoreettinen mikään ei estä kansankielistämästä. Ensin sisäluvun perusteella asiasanoitin tekstin listaksi. Pessimistin semioottisiin mietteisiin kuuluu tulkintani mukaan seuraavaa:

1) kulttuurin alitajunta ja sen uusintaminen
2) todellisuuskäsitys ja sen konnotaatiot
3) käsite- ja metodiriippumattomuus, käsitteiden tunnistaminen
4) muutostekijänä ajatusmaailma ja sen suhteuttavat tekijät mm. valtapuhe
5) uuden löytäminen
6) kontekstuaalifilosofia
7) systeemiymmärrys
8) luokittelun vaihtelu, kulttuuriaforistiikka, merkitysten muodostuminen
9) tendenssiorientaatiot, merkitysmuotoilu
10) tieteen poeettinen funktio, älyllinen intuitio
11) kvalia, ominaisuudet
12) dimensiot

13) omaleimaisuuden puute
14) binaarisuus ja uudet oppositiot
15) käsitekontaminaatio, käsiteredaktiot
16) merkityksen ongelmat
17) ilmiöinti
18) metatasot, topokset
19) merkin spatiaalisuuden jatkumo, kontinguiteetti
20) rajat, niiden häilyvyys vs. kieli
21) mielen struktuurit
22) selittäminen, tulkinta
23) esitys, visualisointi, ”kuvailu”
24) uustulkinta, korjaukset
25) distribuutiot kulttuurilajeissa.

Artikkeli päättyy lopuksi toteamukseen: Merkityksen attribuointi on oleellinen osa meidän kulttuurimme kehitystä. Tässäpä vasta hauska harjoitus mytosemantikolle. Mallintuuko ja tulkkiutuuko tuo litania, paljastuvatko kulttuurin ankkavirrat? Yllä esitetystä listasta on alla aihioitu runomatriisimuodostelmamahdollista jatkotarvetta varten. Taulukosta on selvyyden vuoksi jätetty pois CLA-pohjainen jako jargon-diskurssi-paradigma-myytti sekä pystysuora sarakejako toiminta-prosessi-tehtävä, koska lista teesejä ei sellaisenaan sovellu näihin kategorioihin. Jokainen listan teesi on itsenäinen vaade ja kokonaisuus, joilla ei alun perinkään ole tarkoitus olla systeeminen kokonaisuus.

25) distribuutiot kulttuurilajeissa	18) metatasot, topokset	5) uuden löytäminen	11) kvalia, ominaisuudet	7) systeemiymmärrys
12) dimensiot	19) merkin spatiaalisuuden jatkumo, kontinguiteetti	17) ilmiöinti	6) kontekstuaali-filosofia	16) merkityksen ongelmat
2) todellisuus-käsitys ja sen konnotaatiot	24) uustulkinta, korjaukset	13)oma-leimaisuuden puute	15) käsite-kontaminaatio, käsiteredaktiot	3) käsite- ja metodi-riippumattomuus, käsitteiden tunnistaminen
10) tieteen poeettinen funktio, älyllinen intuitio	21) mielen struktuurit	8) luokittelu-vaihtelut, merkitysten muodostuminen	22) selittäminen, tulkinta	23) esitys, visualisointi, ”kuvailu”
14) binaarisuus ja uudet oppositiot	1) kulttuurin alitajunta ja sen uusintaminen	20) rajat, niiden häilyvyys vs. kieli	4) muutostekijänä ajatusmaailma ja sen suhteuttavat tekijät mm. valtapuhe	9) tendenssi-orientaatiot, merkitysmuotoilu

Taulukko 1. Altti Kuusamon semiootikon pessimistiset merkitysmietteet sijoitettuna runomatriisiksi.

Esitetyllä taulukoinnilla on tarkoituksensa. Aiemmin olen esittänyt perusjaon, jossa kolme tulkinnallista merkitysmaailmaa voidaan nimetä seuraavasti. 1) **Attribuointi** edustaa tekijyyden tms. kvalian tunnistamista esimerkiksi attribuuttien avulla, jossa käärmeet ja peili palajstavat hahmon Prudentiaksi. 2) **Dimensiot** ulottuvuuksina voidaan ilmaista monin eri tavoin ja suurein, mutta tässä mytosemanttisessa tulkinnassa dimensiolla tarkoitetaan suuntaa, paradigmaa ja syntagmaa, pysty- ja vaaka-akselia. Kolmantena 3) on **distribuutio**, joka merkitsee tässä jakautumista, osittumista tai hajoamista osiin.

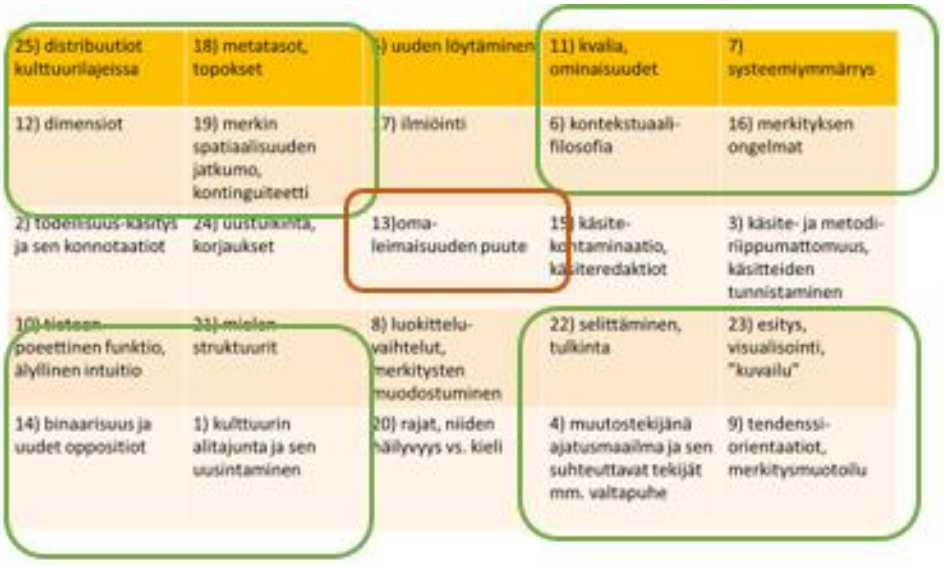

Taulukko 2. Teesit ryhmiteltynä taulukkoon, josta voi konstruoida semioottisen kulttuurianalyysin ja/tai ugramehahmotelman.

Keskiössä on teesi semiotiikan /kulttuurintutkimuksen omaleimaisuuden puutteesta. Puute on tarinoissa keskeinen funktio. Alkukartoituksen ja esiymmärryksen rakennuspalikoina esitetyt teesit tulee suomentaa eli tulkita osakokonaisuuksiksi, suoritetaan distribuutio, eli tarkastellaan jakautumista mielekkäiksi ryhmiksi tai osajoukoiksi, kun lähtöjoukkona on ollut lista, jossa 25 teesiä semiotiikan kompastuskivistä tai tulevista kehitystarpeista.

Distribuutioiden sarja:

Ylävasenkulman distribuutio

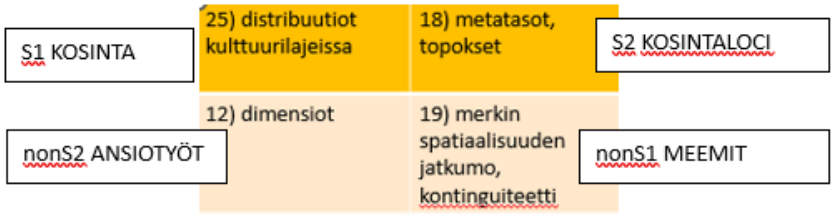

Yläoikeakulman distribuutio

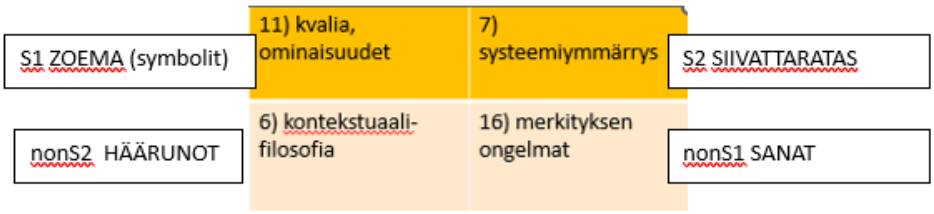

Alavasenkulman distribuutio

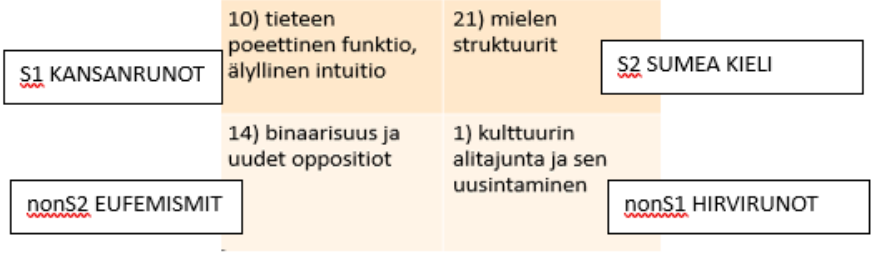

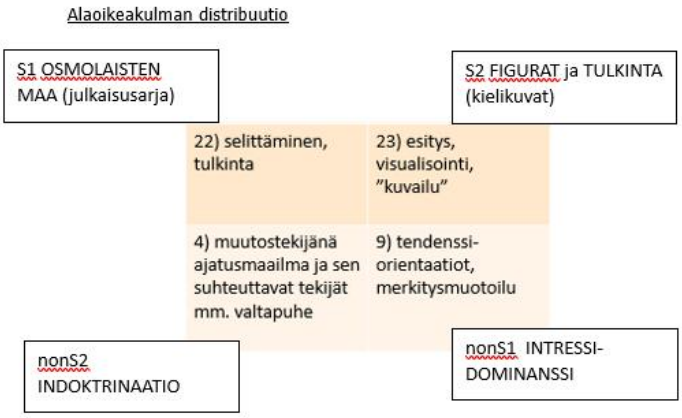

Nelikenttä edustaa metatasoa, kolme aiemmin esitettyä neliruudukkoa voidaan nimetä subtason eli tarkasteltavan korpuksen sisältöjen tulkinnaksi, kun metataso selittää enemmän tekijän taustoja ja intentioita ja on tekijän attribuutionelikenttä. Sarjana muodostuu oma kehiönsä, jos tarpeen. Kokeeksi sarjan S1 Osmolaisten maa, jossa muut lähtökohdat muodostuvat kentistä:

S1 Ilmimerkitystaso:
Kosinta – Zoema (symbolit) - Kansanrunot

Ensioivalluksena olivat SKVR-korpuksen ansiotyörunot, joiden rubriikkina oli usein kosinta. Osmolainen tiedettiin tutkimuskirjallisuudessa karhun ja sulhasen eufemismiksi. Repo, repolainen, rebane on eläinsatujen veijarisankari, mutta se on myös tietäjän peitenimi suomalaisessa mytologiassa. Saaliin ja tiedon runojahdissa tarvitaan viisautta ja oveluutta. Löyhästi myös susi liittyy hääriittirunoissa kosijan peitenimenä. Sen sijaan saduissa susi on usein kolmantena hahmona matkassa. Kansainvälisen kettusankarin nimeksi on tässä tarkastelussa annettu Kettu-Reinari. Ja tuomiollehan repo joutuu niin keskiajan saduissa kuin kansanrunoissa. Nelikentässä vastaparina on S2, joissa sarjana on otsikoitu kosintapaikat, eläinrata ja kiertoilmaukset.

S2 Piilomerkitystaso:
Kosintaloci – Siivattaratas – Sumea kieli

Kosintapaikkoja on alkuaihioitu peräti kaksitoista eri aluetta, mutta erityishaasteen muodostavat ne runot, jotka on nimetty ”kosija” nimikkeellä, esimerkiksi ”Meren kosijat”. Ja aina vain on erityisongelma siinäkin, onko alkuperäinen otsikointi mielletty yhteen vai erikseen, merenkosijat viittaa merestä maalle päin tulevista kosijoista, kun taas erikseen kirjoitettuna kyse on maalta mereen kohdistuvasta kosinnasta. Minkä tavoittelusta on itse asiassa ja pohjimmiltaan kyse? Yhtenä tulkinnan avaimena on työssä hahmoteltu zoemaa muinaissuomalaisena eläinratana ja merkitysten muodostumisen kenttinä, jossa on hahmoteltavissa suomalaisugrilainen pohjavire muutaman myyttisen sanan kautta. Suomalaisella mytologiassa on vanhinta kerrostumaa Tapio, Ahti, jälki ja palvanne (tietäjä, noita). Näiden hahmojen toimintakentiksi voidaan rinnastusten avulla jäljittää neljä alkumerkkiä. Ahti luonnehtii Kalojen tähtimerkkiä, Tapio Oinaan tähtimerkkiä, jäljet johtavat Härän tähtimerkkiin ja palvanne kettuluonteiseen Kaksosten tähtimerkkiin.

nonS2 Syvämerkitystaso:
Ansiotyöt – Häärunot – Eufemismit

Tärkein parivaljakko tulkinnan kannalta liittyy eufemismeihin osmolainen ja teltamoinen, edellisen tarkoittaessa kosijaa ja karhua, jälkimmäisen merkitys on häärituaalia viettävä sulhanen. Kosintaa käsitellään kalevalaisessa kansanrunoustutkimustraditiossa antropologiseen tapaan rituaalirunoutena, sellaisena häärunot ovat pinnallisia sisällöltään, tapaneuvontaa jne. Häärunostoon kuuluu syvemmillä merkitystasoilla kokkovirret, joissa teltamoinenkin tavataan. Kosintarunous on ansiotyörunoutta. Syvämerkitystaso liittyy siten eufemismeihin osmolainen ja teltamoinen.

Mutta mitä metataso voi paljastaa? Signumilla nonS1 on neljällä sanalla luonnehdittu metatietoa ja tulkintatyön intentiota. Prosessin yhtenä teemana oli meemimielikuvien rikastaminen, kansanrunoudessa merkitysyksikkönä voivat olla motifeemit Alan Dundesin tapaan, tai jopa yksittäiset sanat kuten sisova tai pannahinen. Mytologisesti paljastavia ovat eufemismit ja toisintonimet. Sanat voidaan ymmärtää myös syntysanoiksi ja loitsuiksi. Myyttinen syvyys tulee erityisesti puuttuvista sanoista, joita tietäjä joutuu ansiotöissään etsimään. Koulujen Kalevala-opetus edustaa indoktrinaatiota, jota Opetusministeriö ja Kalevalaseura ohjaavat haluamaansa tulkintasuuntaan. Ikävähkö ilmiö on, että tuo indoktrinaatio pyrkii ulottamaan otteensa myös tutkimukseen ja sen intresseihin rahoituksen suuntaamisen keinoin. Tämä vaikuttaa käsitysluutumiin. Virallisen tutkimuksen oli vaikeaa myöntää perinteen uudistuvan, ja jatkavan elävänä perinteenä toisessa muodossa. Kalevalan perusrunostoon kuuluvat kansanrunojen erärunot, joiden suora jatkumo on suomalaisten nykymetsästäjien hirvirunot, jotka kertovat hirvenmetsästyksestä ja muusta yhteisöllisestä toiminnasta ja siihen liittyvistä tunteista ja arvoista. Arvokas löydös on sivuutettu, koska se ei valtavirran tulkinta-ajatusta kiinnosta eikä koske. Ei, vaikka hirvirunot ovat muuttuvassa maailmassa takuuvarmasti katoavaa kansanperinnettä. Proppin satukaavan, soveltamani elonkaavan funktio ”häät” on symbolinen nimitys juhlalle, joka järjestetään halutun kohteen saavuttamisesta. Häihin rinnastuvat myös riittirunoutena peijaiset eli hautajaiset. Kansanrunojen häärunoissa on keskeinen aihe myös jäähyväiset ja hyvästien sanominen, kun morsian lähtee miehelään kenties pitkienkin taipaleiden taakse. Oma intressidominanssini on ollut toteuttaa folkloristista kunnianhimoa tallentamalla jotain, jolla voi olla jälkipolville arvoa joskus myöhemmin, koska olen vakuuttunut hirvirunojen myyttisestä syvyydestä. Toisaalta asennevammat ovat havaintojeni mukaan tehneet aika ajoin suurta tuhoa muistitiedon valikoitumisessa. Siksi olenkin nimittänyt Kalevala-funktiossani rangaistusfunktioksi suomalaisen mytologian menettämisen, kun sen on saanut estoitta korvata Kalevala ja Elias Lönnrotin tulkinta ja kompilaatio. Osmolaisten maan Osmola-osan intressidominanssina on kosinta täysine merkityksineen, ei häärituaalit kuten tapana on asiaa tutkia.

Keskipisteenä, fokuksena on sapluunassa Kuusamon teesien kohta no. 13, omaleimaisuuden puute. Tutkimus toisensa jälkeen niukkojen auktoriteettilähteiden toisille on joskus surkuhupaisaa todettavaa, kun virheetkin sokeasti toistellaan, ne alkavat ajan mittaan viedä ymmärrystä aina vain enemmän metsään, kuten on tapahtunut lappalaisten ja matkalaisten suhteen. Alkuperäiset merkityksethän viittaavat lappilaisessa noita-tietäjiin ja matkalaiset Ilmarisen lintuina muuttolintuihin. Myös suomalaisten mytologien kiihko saada arvostusta omalle mytologialle etsimällä antiikin ja muiden maiden mytologioista vastaavuuksia, on vahvasti värittänyt tulkintoja, joissa revontulien alkuperä löydetään Nooasta ja Sämpsä Pellervoisen esikuva Raamatun Simpsonista.

Voi olla, että universaali teema kerrotaan eri kulttuureissa samoin juonenkäänteinn, joskus voi olla tarinan kulkeutuneen paikasta toiseen. Ihmistä kiinnostavat oman elämänsä ehdot, siksi myyttiaiheetkin pysyvät yllättävän samanlaisina kulttuurista toiseen, omaleimaisuus tulee kielestä ja sen ilmaisemista myyttisistä mielikuvitusmaailmoista, joissa möröt vilajavat ja puutetta on milloin mistäkin. Puutteellisuus auttaa ihmistä ymmärtämään, mitä tarvitaan, kaivataan ja halutaan olipa se sitten vaikka Väinämöisen veneenveiston kolme puuttuvaa sanaa, tai kanteleen kaksi katkennutta kieltä.

Kehikko muodostuu nivelsolmuksi. Tulkinnan tukikehikko muodostuu yhdeksästä nivelteemasta, ja neljä ruudukkoa voidaan tulkita niin haluttaessa runomatriisina. Tässä tyydyn vain luonnostelemaan tukikehikon mukaisen ugramen.

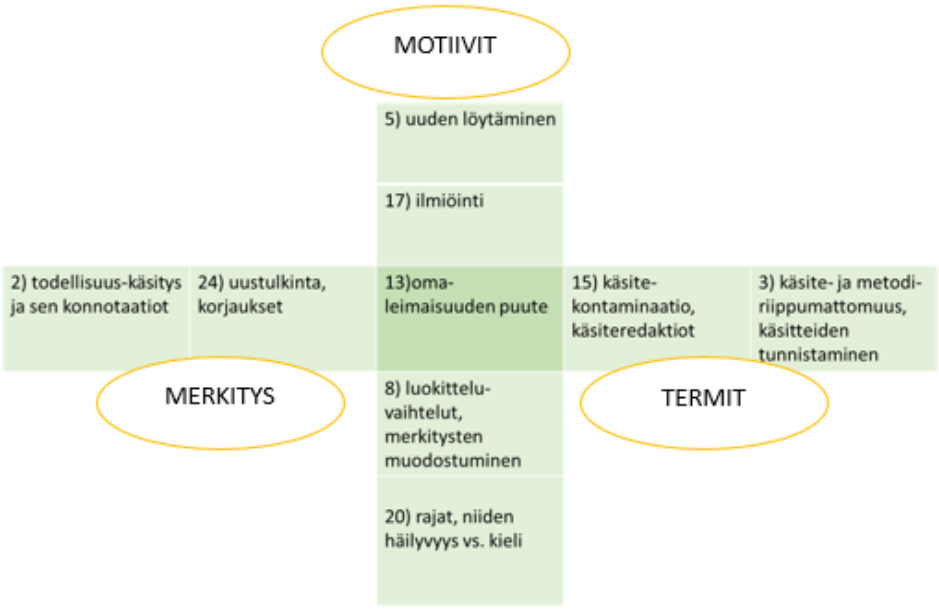

Kuvio 45. Kuusamon teesitaulukon tukikehikon distribuutio.

Struktuurin toimivuutta voi testata ugramella, jossa aiheen johdonmukaisuus tai epäjohdonmukaisuus paljastuu. Motiivina Osmolaisten maan julkaisusarjan luomiselle oli alun alkaenkin luoda vaihtoehtoinen tulkinta ja näkemys kansanrunoihin, kansanuskomuksiin ja sanastoon perustuvasta suomalaisesta mytologiasta, joten lähtökohtana oli teesi 5 uuden löytäminen. Loppuun kalutusta aineistosta se oli haastava tehtävä, mutta kirja kirjalta näkemys ilmiöityi ja täsmentyi. Ensimmäisiä tehtäviä oli attribuointi, tunnistaminen, mitä maailmalla suomalaisesta mytologiasta tiedettiin ja mitkä aiheet esiintyivät eniten tutkimuskirjallisuudessa. Kohdat ja teesit mytosemanttisen keskusyntagman mukaan ovat 1) uuden löytäminen -> Osmolaisten maa; 2) omaleimaisuuden puute korjaantui oman ajattelulaadun tunnistamisella ja 3) sen systemaattisella kehittämisellä ja muotoilulla, ilmiöinnillä.

Metatasolla saatu kehikko näyttää tältä.

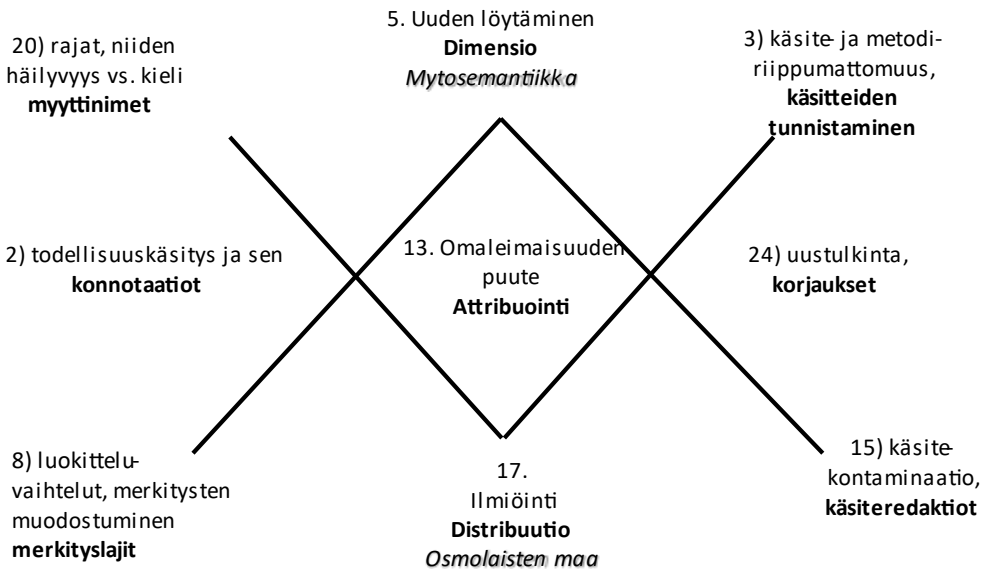

Kuvio 46. Oman tekijäminuuden tunnistamisen osaprosessit Kuusamon teesien tapaan

Attribuutio: tunnistaminen, tekijyys
Distribuutio: jakautuminen, hajoaminen, osittuminen
Dimensio: – syntagma- paradigma : suunnat

Kuviosta paljastuu metakehikon rakenne, jolla suomalaisen mytologian uustulkintaa olen rakentanut. Attribuointiin voidaan lukea kansanrunouskorpuksen suhteellisen vähäinen käyttö mytologian lähteenä, kun pääasiallisena lähteenä on ollut kirjallinen produktio, Elias Lönnrotin Kalevala. Muutama selitys lienee paikallaan, miksi dimensio on valittu edustamaan mytosemantiikan kulminaatiopistettä ja sen vastapoolina distribuutio Osmolaisten maan merkkinä. Distribuutio on jakautumista ja hajoamista osiin. Suomalaisena koulukuntana tunnettu maantieteellis-historiallinen metodi kartoittaa tätä hajoamista ja jakautumista levinneisyytenä ja jäljittää kulkeutumisreittejä osana osittumisen prosessia. Dimensio mytosemantiikan kohdalla viittaa mahdollisuuteen löytää uusia näkökulmia ja huomiotta jääneitä tietoja SKVR-korpuksesta. Dimensiolla tarkoitetaan lähinnä ulottuvuuksia, tässä ulottuvuutta on tarkasteltu paradigmaattisena ja syntagmaattisena ilmiönä, joka esimerkiksi meemikaavassa esiintyy siten, että genoomi, fenoomi ja futureemi on paradigmaattisia piirteitä muuttuvine perusteineen, syntagma on rakennetta koossa pitävä pystysuora suunta ja ulottuvuus, jossa rakenne pysyy, vaikka tulkinnan ainekset vaihtelisivatkin.

Yleisen tutkimustavan ja kiinnostuksen mukaisesti kosintarunoja on tulkittu pinnallisten näkyvien ilmimerkitysten tasolla häärunoina, morsiamen itketyksenä jne. Syvemmälle tulkinnassa päästään, jos riittirunoudesta edetään kohti myyttisiä juuria. Tässä prosessissa on vaikeinta hahmottaa muutostekijä, transfeemi, ja menettelytapa, jolla runot ovat muuttuneet ja kenties vaihtaneet funktiotaksi merkitykseltään. Strategeemi kuuluu syntagman piiriin. Syntagmaattisiin piilomerkityksiin kuuluvat näin ollen meemikaavan transfeemi, strategeemi ja myteemi.

Myyttisintä syvämerkitystasoa kuvastelee usein sumea kieli kiertoilmauksineen. Kosinnan meemikaava voidaan määrittää elonkaavan (Propp-Greimas satukaavan) avulla. Syntagman ja paradigman välistä suhdetta meemikaavassa voidaan tarkastella tutkimusprosessin aikana syntyneiden kehitteiden avulla. Koska työhypoteesina on oletus, että kosintarunojen ansiotyöt voivat joiltain osin rinnastua shamanoinnin eli tietuoinnin riskeihin ja mahdollisuuksiin, niin on sopivaa ottaa malliksi tietäjän, virsiinsä kuolleen Vipusen tarina. Ilmitasolla tiedetään ja tutkitaan tietäjien parannustoimia, jossa unella ja nukkumisella on roolinsa. Unesta pääsääntöisesti herätään, se on siksi odote tulevasta, kun nukkumaan mennään. Ilman nukkumista ei ole unennäköä, uneksintaa, unia. Unet ovat myteemilaji. Päiväunia voi kuvitella myös valveilla maaten. Ekstaasitekniikkaa käyttävät tietäjät vaipuvat transsiin tietuoidessaan. Tässä tilassa virutaan maassa tai lattialla pitkällään, ja tilasta herätään tajuihin, virotaan valveille takaisin päivätajuntaan, mutta joskus varotoimenpiteet epäonnistuvat, ja niin viruja ei koskaan palaa tajuihinsa. Niin Vipunen virsihin kuoli ja maatui. Myteemi toimii sekä syntagman että paradigman kertovana elementtinä. Ihmispsyyken rakenne on universaali paradigma, johon kulttuurivaikutteet ja ympäristö luovat vaihtelevan virikkeistön.

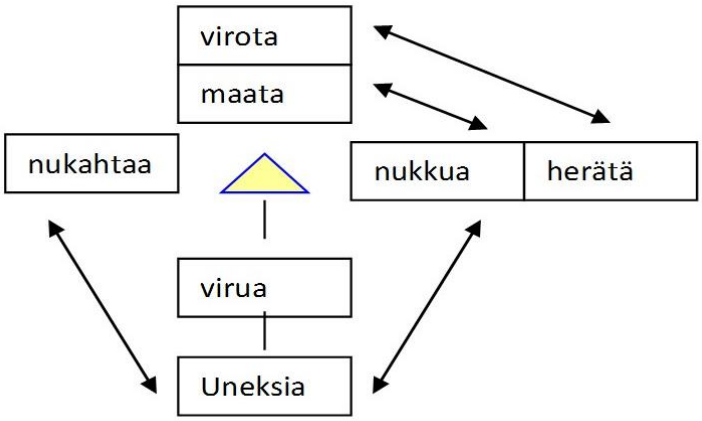

Kuvio 1. Ilmitason esimerkki meemikaavan meemilajien suhteesta toisiinsa tietuoinnin toimissa.

Kosintarunojen varsinaisissa häävirsissä ns. kokkovirsissä on salaperäinen sana ”seltsinäsulka”. Sana toistuu useamman kerran, ja yhdessä alaviitteessä sen sanotaan olevan hyvin kaunis, sinisulkainen lintu. Tämä viittaa metsoon, metsien komeaan kukkoilijaan eli kokkoon. Alla olevassa aihiokuvass meemikaavaa on tarkasteltu kanalintujen ääntelyn kannalta vastapuolella lentäessään äänetön yölintu, jolla voidaan tarkoittaa niin pöllöjä kuin lepakoitakin. Myös ilmojen lintu kokko, kotka tai kalasääski iskee arvaamatta saaliinsa kimppuun. Osmolainen, sulhanen kokkona ei kuitenkaan rinnastu riettaeläimeen, vaikkakin osma merkitsee ahmaa, ja joskus sulhasen luonnehdintana on susi. ”Ääntelyn” hoitaa rituaalisessa neidon kosinnassa puhemies, patvaska, ketturepolainen eli tietäjä. Sattumaa tuskin on, että kosintakohteisiin kuuluu myös Tuoni ja kokkovirsien kohdetta, morsianta kutsutaan hellittelynimin kanaksi, lintuseksi tai sorsaksi. Mutta alkuaihiokuvaa on modistettava aiheen ja ajantasaiseksi.

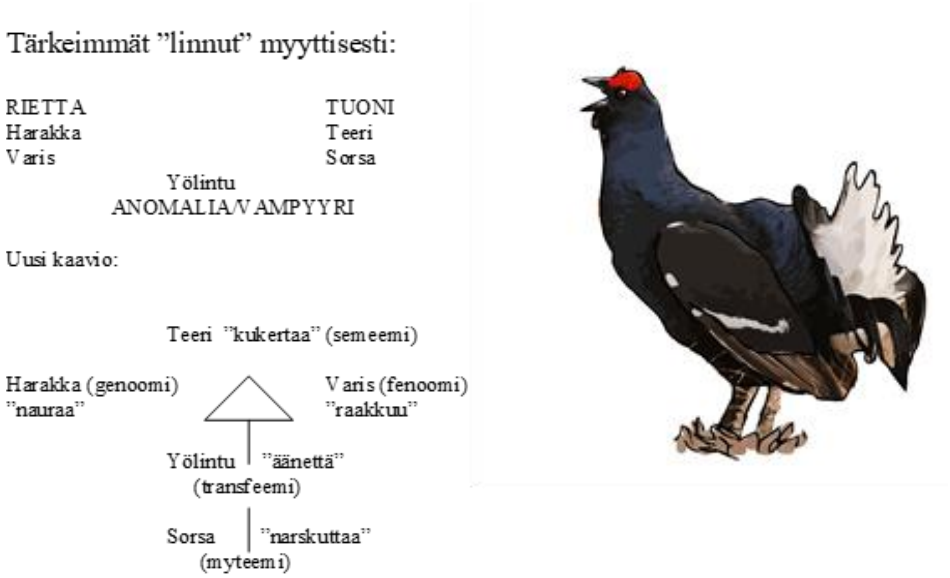

Kuvio 2. Esimerkki Kalevalan lintumyteemistön aihioinnista.

Toisesta yhteydestä irtirepäisty malli ei sellaisenaan sovi tulkinta-avaimeksi, mutta toimii kosintateeman piilomerkitysmeemien kuvaajana. Kosintaan tarvittiin puhemies, josta sitten tuli itseoikeutettu juhlamenojen ohjaaja patvaska, jotta kaikki olisi sujunut normien mukaan ja pahansuovilta voimilta vältyttiin. Puhemiehellä piti olla riittituntemusta, joten useimmiten hän oli yhteisön tietäjäksi tuntema henkilö.

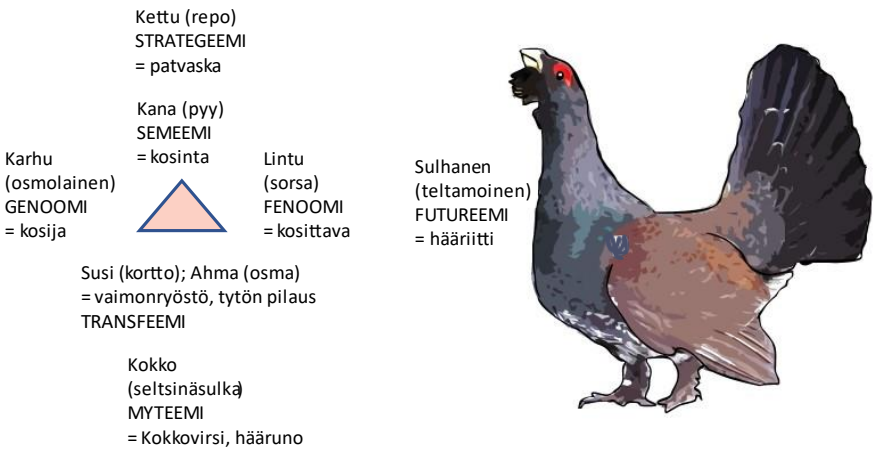

Kuvio 3. Kosimisen piilomerkitysten meemistö tutkimuskorpuksen infon mukaan.

Kun näin on saatu tietynlainen todiste kalevalaisen kansanrunouden kosintamerkityksistä ja sen tasoista, on perehdyttävä syvämerkityksiin, myyttiseen kuuluu perusjännitteenä kilpa hyvän ja pahan välillä. Yksittäisessä kosiorunossa tämä ei näy, mutta kosintarunojen korpuksessa sarjana tämäkin teema erottuu. Transfeemi osmolais-teemassa koskee lähinnä aktorikvalitatiivista tasoa, jossa seksuaalisuus ja sen lieveilmiöt korostuvat, vilahtelee rutsa, pilaus, raiskaus, vittu ja jortti sekä suin päin sulassa voissa. Jostain syystä varsinkin feministinen myyttitutkimus on huomioinut tätä meemilajia erityisellä innolla, mutta ei takerruta tähän nyt.

Sen sijaan syvämerkitystasoa voi tarkastella mm. modalisoinnin avulla, jota sitäkin voi vielä jatkojalostaa ja virtaviivaistaa IRO-kaavaksi. Kun piilomerkitysten meemikaavalla saatiin kosintarunojen memetiikka selville, ja ne tiedetään, niin hyödynnetään jälleen mytosemantiikan kehitettä vuosien takaa. Kehitteessä on aihioitu mainitut meemilajit ryhmiksi tai osajoukoiksi.

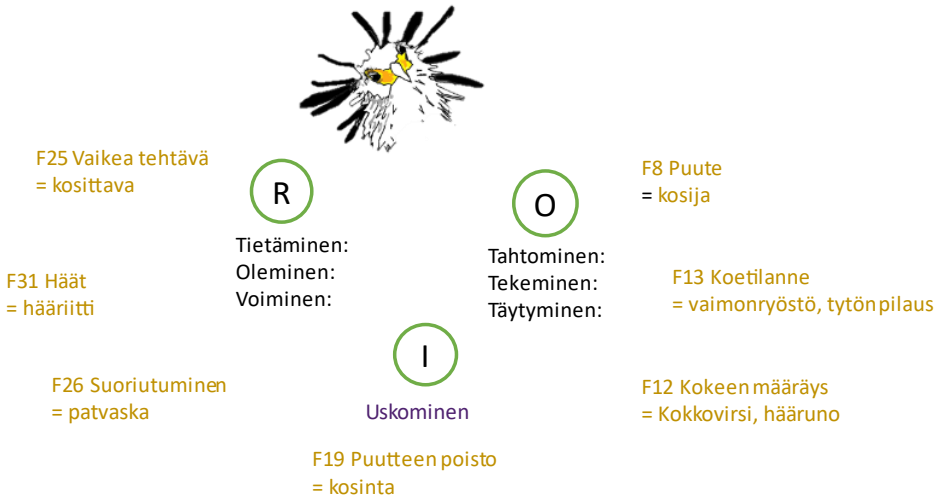

Kuvio 4. Mytosemantiikan esivaiheita meemistön muuttamiseksi IRO-kaavaksi.

Ratkaisu saadaan, kun saadut tekijät ryhmitetään kuvion mukaisesti, jolloin ”reema” muodostuu tietämisen, olemisen ja voimisen modaliteeteista.

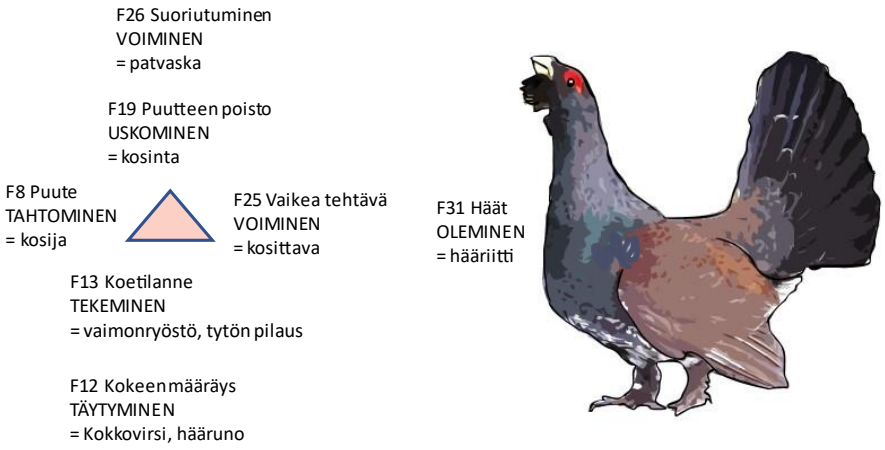

Kuvio 5. Elonkaavafunktioiden mukaan määritetty meemikaava Kalevalan kosinnoista.

Kalevalan perusteella tehdyt kosimiseen liittyvät funktiointimääreet, jotka on esitetty Kielastaja – Supisuomalainen mytologia. Kosintafunktioina esitetty sisältää Proppin satukaavan mukaisen funktiomääritelmän, sitä vastaavan osmolaisluonnehdinnan, modaliteetin, meemin ja lopuksi roolin.

Funktiointina & modaliteettivastaavuudet:

F25 Vaikea tehtävä: Ansiotyöt esim. nieklan neniä myöten matkaaminen ?Raudan synty?
TIETÄMINEN – FENOOMI / kosittava

F26 Suoriutuminen : (vrt. Marcus: toimintastrategia eli valmistelut esim. sepän takomat rautatarpeet)
VOIMINEN – STRATEGEEMI / Patvaska

F8 Puute: Vaimoa/tietoa vailla /esim. Himottas naimaan ? Haluaisi vihkiytyä tiedon syvimpiin saloihin?
TAHTOMINEN (lähtötilanne) GENOOMI /Osmolainen

F19 Puutteen poisto: Kosinta, osmolainen kiertonimi kosijalle/kysyjälle/pyytäjälle (Marcus: taistelutahto vrt. Otti tuonkin tehdäksensä); loci, topokset mistä kositaan?
USKOMINEN – SEMEEMI / Kosinta

F12 Kokeen määräys: Kosittava/kosittu ks. kaksitoista lajia + meren, katrin, suomettaren, taivaanvalojen kosijat.
TÄYTYMINEN / MYTEEMI / Kokkovirsi, hääruno

F13 Koetilanne: Sarja. vrt F25 arvo- ja leikkijärjestys. Montako urotyötä ja missä järjestyksessä? **Vipusen virsi, kun Väinämöinen veistää venettä.**
TEKEMINEN / TRANSFEEMI / Vaimonryöstö, ty(t)ön pilaus

F31 Häät: Palkitseminen: Teltamoinen, morsian (tavoiteltu tila on saavutettu) (hellittelynimi sulhaselle; kokkovirret)
OLEMINEN - / FUTUREEMI /Hääriitti

Greimas A.J. on sanonut: - Kertomuksen kaavio ilmenee tällöin arkkityyppisenä välityksenä, tervehtymisen lupauksena: ihmisen, yksilön on otettava vastuulleen maailman kohtalo, hänen on muutettava sitä jatkuvilla taisteluilla ja kokeilla. Kertomuksen tarjoama malli ottaa näin huomioon kaikki tyhmyyden lajit ehdottamalla ratkaisua tuohon kestämättömään puutetilanteeseen. (Greimas. 1989 s. 242.)

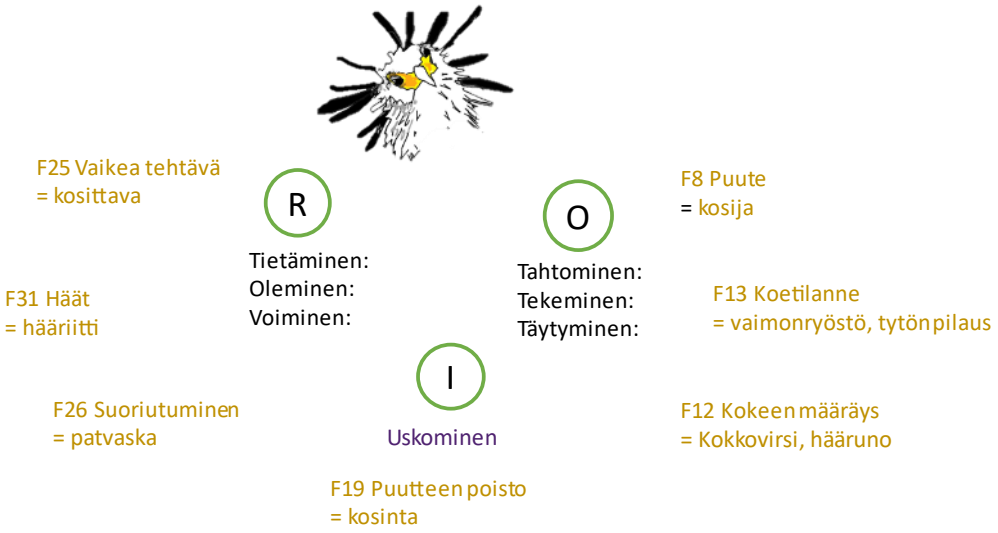

Kuvio 5. Meemien modalisointiryhmittely IRO-kaavaksi.

Paremman tuloksen saa kuitenkin ryhmittelemällä seitsenjako kolmeen ryhmään, jossa fokukseksi jää hääfunktio, sillä siihenhän kosimisaikeissa pyritään. Aihiointi muodostaa kolme vastaparia, jotka voidaan tulkita elonkaavan metafunktiointeina.

Seuraavassa jaottelussa on filologinen termistöjako seuraavasti: 1) Peripeteia on tarinassa odottamaton käänne, tunnistus, ykkätys; 2) hamartia on kohtalokas erehdys; 3) Anagnorisis on oivallusta, asioiden todellisen tilan tunnistamista; 4) Pathos on kärsimyksen ja tunteen tilasta kertova tilanne ja 5) Intentio vie kohti tavoitetaan, pyrkimystä, tarkoitusta. 6) Lopuksi on telos päätöksenä ja päättönä, lopetuksena tai toteutumana. 7) Katharsis vastaa myytin elähdyttävää vaikutusta.

Ryhmä I Aloitusfunktiot

F8 Puute: Vaimoa/tietoa vailla /esim. Himottas naimaan ? Haluaisi vihkiytyä tiedon syvimpiin saloihin?
TAHTOMINEN (lähtötilanne) GENOOMI /Osmolainen => INTENTIO (tavoite, pyrkimys, tarkoitus)

F19 Puutteen poisto: Kosinta, osmolainen kiertonimi kosijalle/kysyjälle/pyytäjälle (Marcus: taistelutahto vrt. Otti tuonkin tehdäksensä); loci, topokset mistä kositaan?
USKOMINEN – SEMEEMI / Kosinta >> HAMARTIA (kohtalokas erehdys)

Ryhmä II Vastusfunktiot

F25 Vaikea tehtävä: Ansiotyöt esim. nieklan neniä myöten matkaaminen ?Raudan synty?
TIETÄMINEN – FENOOMI / kosittava >> ANAGNORISIS (oivallus, asioiden laadun tunnistaminen)

F13 Koetilanne: Sarja. vrt F25 arvo- ja leikkijärjestys. Montako urotyötä ja missä järjestyksessä? **Vipusen virsi, kun Väinämöinen veistää venettä.**
TEKEMINEN / TRANSFEEMI / Vaimonryöstö, ty(t)ön pilaus >> TELOS (päättö, toteutuma…)

Ryhmä III Hallintafunktiot

F26 Suoriutuminen : (vrt. Marcus: toimintastrategia eli valmistelut esim. sepän takomat rautatarpeet)
VOIMINEN – STRATEGEEMI / Patvaska >> KATHARSIS (myytti, puhdistautuminen)

F12 Kokeen määräys: Kosittava/kosittu ks. kaksitoista lajia + meren, katrin, suomettaren, taivaanvalojen kosijat.
TÄYTYMINEN / MYTEEMI / Kokkovirsi, hääruno >> PERIPETEIA(DISRUPTIO) (odottamtaon käänne, tunnistus, yllätys)

Fokus

F31 Häät: Palkitseminen: Teltamoinen, morsian (tavoiteltu tila/tieto/neito on saatu) (hellittelynimi sulhaselle; kokkovirret)
OLEMINEN - / FUTUREEMI /Hääriitti >> PATHOS (kärsimys, tunne)

II ALKUTOIMET

A Lähtökohtana ritariromantiikka

Keskiajan runoelmiin kuuluvat sekä Beowulf että Niebelungeinlaulu. Molemmat tekstit ovat Osmo Pekosen suomentamia, edellinen yhdessä Clive Tolleyn kanssa. Niebelungein laulua, Saksan kansalliseepokseksi otsikoitua eeppistä runoelmaa kääntäjä kutsuu sotaisaksi, veriseksi ja intohimoiseksi. Käännös julkaistiin postuumisti, sitä oli edeltänyt loppusäkeiden hionta. Ennakoivasti vai pahaa aavistaen, Osmo Pekonen laati kaksikin korjausta. Koska hän oli matemaatikko, tuskin kolminkertaisen version teko oli sattumaa. Taito sanoa kolmella eri tavalla sama asia on kalevalaisen runonlaulajan mestaruuden osoitus. Yleensä toistosäkeitä on vain kaksi, kuten ”osmotar oluen seppä, kapo kaljojen tekijä.”

Niebelungein laulun käännöksen syntytarinan mukaan kustannustoimittaja Alice Martin oli vierastanut 1. version pronomineja lauseiden lopussa ja jo samana iltana Pekonen lähetti uuden version, josta edelleenkään kustannustoimittaja ei pitänyt. Kolmen päivän kuluttua tuli Pekoselta uusi viesti, loppusäe oli viimeistelty muotoon: Mun lauluni näin päättyy kuin umpeutuva latu, taistosta niebelungein näin ikivanha kertoi satu. /Viite 2/

Kustantaja oli aiemmin kritisoinut myös kääntäjä Osmo Pekosen tiukan riimillistä mittaa ja tyyliä, johon kääntäjä oli tyynesti vastannut sen olevan matemaatikon käännös. Epäilemättä hän sillä tarkoitti, runon rakennetta sanastuksen takana. Tarkastellaanpa siis Pekosen viimeisen työn korrehtuurin tarinaa.

1. Versio;
   Itkemään ihmisosaa sankarit jäivät nämä, taistosta nibelungein tarina vanha kertoi tämä.

2. Versio;
   On kalman kartanoille kuninkaat käyneet kammoin, taistosta nibelungein näin kertoi vanha satu ammoin.

3. Versio;
   Mun lauluni näin päättyy kuin umpeutuva latu, taistosta nibelungein näin ikivanha kertoi satu.

Näin silmukka sulkeutuu. Kaikissa versioissa on sama näkemys, Niebelungein laulu kertoo taisteluista, elontaistosta ja on vanha, muinainen. Itkevät sankarit, kuolemaa kammoksuvat kuninkaat ja laulajan lopetussanat ovat versioiden muunnelmat säkeistä. Perustunnetiloja ovat itku, kammo, aavistus tai toteamus laulajan lopusta laulun myötä. Versioiden rakenne muistuttaa myöhemmin tässä tekstissä esitettyä Tuonelan matkaa, jossa attribuointi osoittaa kulkuneuvojen olevan kolmenlaisia, valikoimana on vene, lautta tai ruuhi eli karpas. Kuljettajina Tuonen tytti, Manan neiti ja Kalman kapo. Näistä Kalman kapo vastaa kuoleman pelkoa (versio 2.), Manalan neiti itkeviä surijoita (versio 1.), ja Tuonen tytti kuoleman aavistusta (versio 3.).Kääntäjä, monilahjakkuus Osmo Pekosen työuraan kuului myös Suomen tietokirjailijaliiton puheenjohtajuus, joten hän oli tietoinen suomalaisen kirjallisuuden kuvakertomuksesta Ladun hiihdin, samoin kuin suomalaisten kansanrunojen laulajan opetussäkeistä, joissa laulaja lupaa opastaa muita runonteille sanoilla: Ladun hiihdän laulajille, osaaville tien ojennan. Ja niin toimi myös Osmo Pekonen.

Ritarin arvon Ranskassa saanutta runokielen taituria voi syystä kutsua satujen sankariksi itseänsäkin. Runoilijan vapaus on myös sanavalinnassa, sillä Niebelungein laulu on lähempänä tarua kuin satua kerrontalajiltaan. Semanttinen kuvio alkaa menneestä muinaisesta sankaritarinasta, jonka sekä runoilija(t) että kääntäjä ovat kertoneet omalla kielellään omia lainalaisuuksiaan ja uomaansa noudattaen.

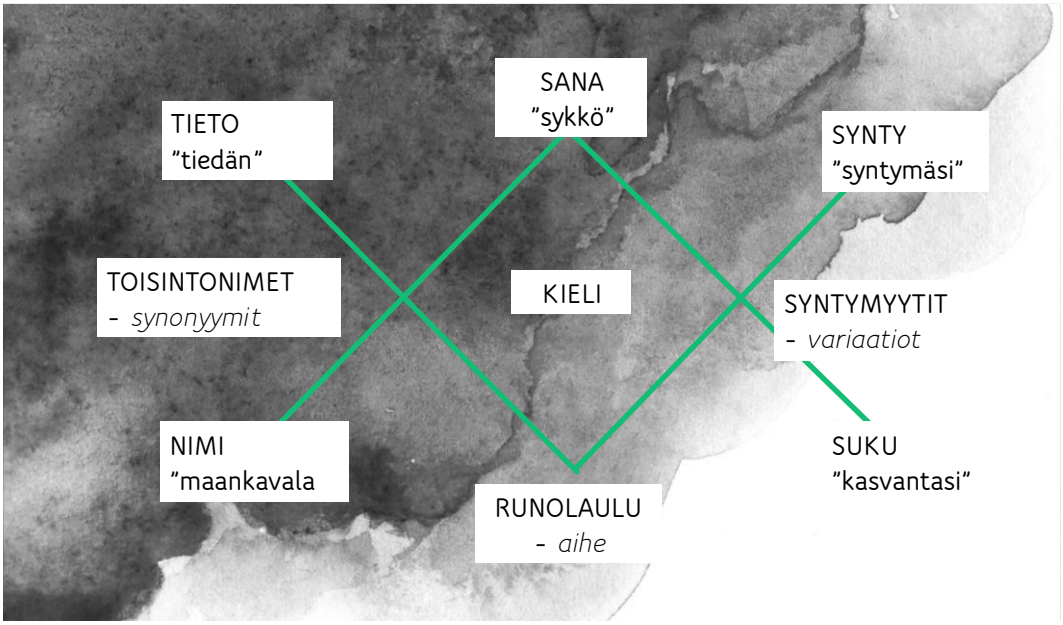

Kuvio 7. Loitsurunouden formula: Tiedän sykkö syntymäsi, maankavala kasvantasi mallinnettuna ugramena.

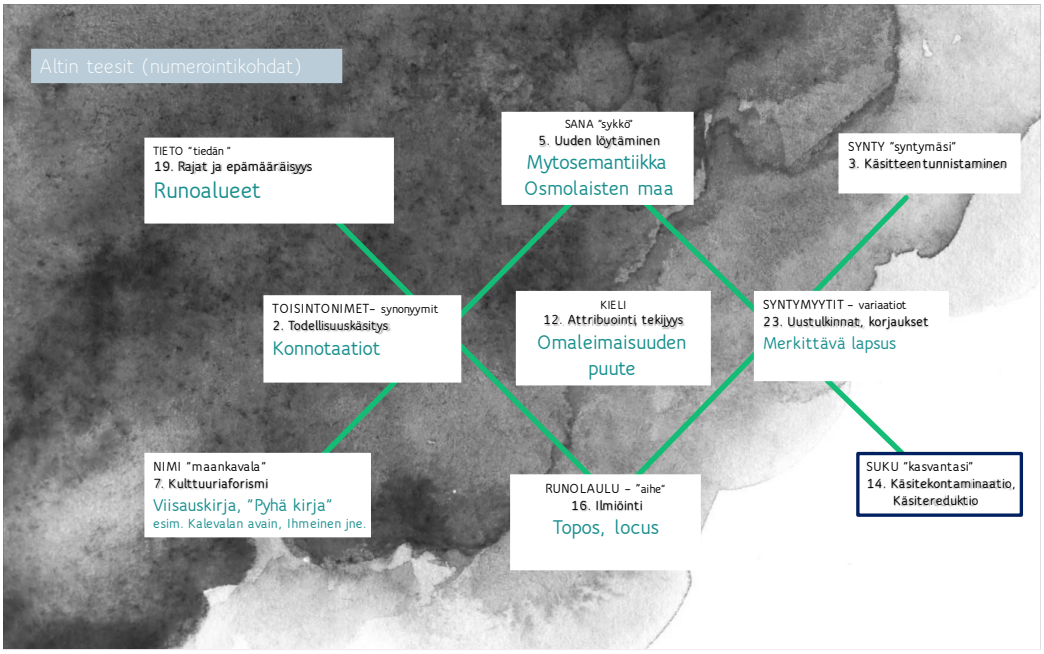

Kuvio 8. Altti Kuusamon semioottiset teesit suhteutettuna sykön syntyloitsuun.

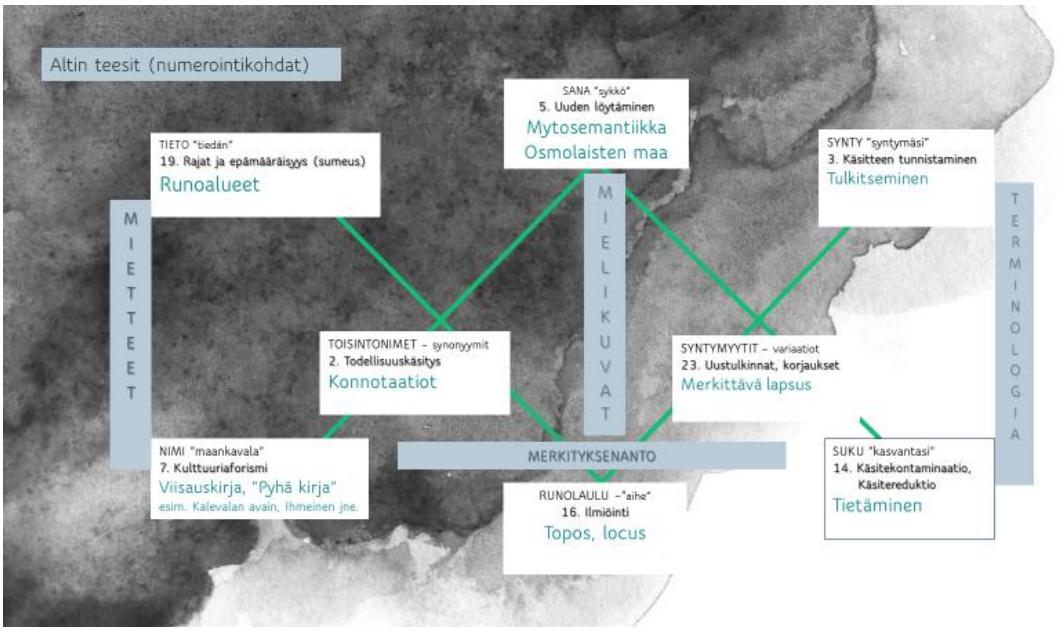

Kuvio 9. Sykkö-esimerkin kolme merkityksen muodostuksen maailmaa.

B Alustava kartoitus

Hakusanoilla ”nieklojen” ja ”neulojen” perusteella Vipusen virren formula neulojen neniä, tapparain teriä myöten kulkeminen toistuu seuraavissa ansiotyörunoissa: 1) **Konnusta** kosinta numerot 235, 554, 555, 562,398; 2) **Kommilta** kosinta 157; 3) **Tuonelta** kosinta 2603, 3714a, 247; 4) **Hiidestä** kosinta not 435a, 436, 449a, 449; 5) *Ilmanimmen kosinta* 420; 6) *Kilpakosinta* 133, 447, 771. **Vipusen virressä** esiintymä on 7) not 42, 92, 375, 387a, 392, 393, 395, 401a, 403, 48, 415, 416, 418, 419, 420, 422, 604, 634, 670, 89, 2153, 364, 89. Lisäksi neulojen neniä pitkin kulkemisesta kerrotaan myös runossa Metsolan kuningas SKVR I1_694. Tämä otos todistanee runoilla olevan yhteyttä, tapparain teriä, neulojen teriä myöten kulkemisella on jokin syvempi merkitys, joka ilmeisesti liittyy tietuointiin, koska se esiintyy veneen veiston yhteydessä, kun laulamalla venettä tehtäessä puuttui viimeistelyvaiheeseen tarvittavat kolme sanaa, jota tuli tiedustella manalle menneeltä Vipuselta. Ongelman ratkaisijaa ja tiedon haltijaa kutsutaan runoissa myös lisänimillä Ankervoinen, angero, angermo, ankeroimi, onkerma; ja säkeissä esiintyy myös vipusen varsa.

Tämä ei vielä paljoa auta mytosemanttisessa tutkimusotteessa. On yritettävä päästä tulkintaan listaamalla kaikkien kosintakohteiden ansiotyöt ja kosijat. Koetilanteita on yleensä kolmen sarja, jonka päätteeksi neito annetaan tai ryöstetään ja voi sattua niinkin, että kosija epäonnistuu tehtävien suorittamisessa, kuten naisasioissa epäonniselle Väinämöiselle käy veneen veistossa. Vaatimus terävien esineiden päällä kulkemisesta paljain jaloin muistuttaa nykyajassakin tunnettua perinnettä tulisilla hiilillä kävelyn kyvystä.

Sitä ennen kuitenkin on yritettävä arvailla, mitkä eläimet saattaisivat tulla kysymykseen siivattarattaassa. Ensimmäinen oletus on, että eläimet on otettu pohjoisesta ympäristöstä, ja niiden myyttinen heijastuma esiintyy jollain tavoin suomalaisessa kansanrunoudessa edes rippeinä tai jälkinä. Merkurius on antiikin mytologiassa jumalten sanansaattaja, osmon, teltamoisen runomaailmassa sanansaattajana on puhemies, joka toimii myös juhlamenojen ohjaajana, mihin teltamoisen nimikin viittaa. Teltamoinen on siten jollain tavoin johtajan merkki. Satujen sankarikolmikko faabeleissa sisältää usein kolmikon karhu, kettu ja susi. Susi ja karhu ovat myös osmon vastineita, toisella eläimellä on korostunut maskuliinisuuden vertauskuvan viitta harteillaan, susi on toksisen mieskuvan symboli. Repo on sekä tietäjä että kettu. Tietuoinnin arkkityyppi kansanrunoissa on Väinämöinen, joka esiintyy myös Vipusen virren veneen veistäjänä, joka joutuu täydentämään tietojaan kolmella sanalla tai virren ”tutkelmolla”. Ratkaistavaksi jää, kumman osalle kettu laitetaan, Neitsyen vai Kaksosten merkkiin? Koska Neitsyen merkki liittyy myös parannustaitoon, jota Väinämöisellä ei ollut, voisi veikata Kaksosta sopivammaksi nimikkotähdistöksi ja/tai merkityskentäksi. Voimaeläimenä tällöin olisi kettu.

Mulurautusessa pohdiskelin ruutanan outoa kohtalokkuuteen viittaavaa merkitystä, joskaan ei ole varmaa, onko kyseessä kala nimeltä ruutana, jonka toisintonimenä on mm. ruutu, korttipelien vaurautta tuova kuvio. Oletetaan paremman puutteessa ruutana elonkaavan kohtalokkaaksi kalaksi. Tietäjän eläimistöön kuuluu takuuvarmasti käärme eli pannahinen. Astrologisessa kuvastossa Kauriin merkkiä pidetään kurjuuden ja onnettomuuden merkkinä. Saamme siitä suomalaiseen siivattarattaaseen käärmeen vastineeksi antiikkiselle jaolle, mutta on muistettava ehdottamani olevan vain valistunutta arvausta. Totuutta tiedä ei kukaan, vain sen mitä arvaillaan.

Elias Lönnrot valikoi Kalevalaan keskeiseksi kosintakohteeksi Pohjanneidon kosinnan Pohjolasta. Neitosta kuvataan kauniiksi ja ihanaksi, satujen sankarien tapaan monet hänet halusivat saada, mistä kumpusivat kalevalaisen kilpakosinnan runosäkeet. Kokkovirret liittyvät läheisesti teltamoiseen, ja niissä on kyse morsiamen ominaisuuksista ja sieppauksesta omaksi, jolloin sieppaajan on kokko eli kotka. Jossain määrin kyseessä on sekaantumisen mahdollisuus aarnikotkaan, griippiin, koska aarni on ikivanhaa metsää, mutta toistaiseksi pidetään näitä kahta kotkaa erillisinä olentoina, toinen edustaa mielikuvitusolentoa, toinen on perustaltaan reaalinen lintulaji.

Johtolangat alkavat käydä vähiin, on turvauduttava muihin arkaaisiin lähteisiin kuin vanhat kansanrunot. Karjalaisissa kalliopiirroksissa on yhteys hirven ja joutsen välillä, karjalaiset ovat pitänee joutsenta pyhänä lintuna, joten se lienee kuulunut siivattarattaan eläimistöön. Uskollisuuden, puhtauden ja valkeuden lintuna se oikeuttaa paikkansa Neitsyen merkin kuvajaiseksi. Niin on kymmenen rypäs täysi, vain Suomettaren ja Taivaanvalojen kohdat on vielä ratkaisematta. Puuttuu kahta sanaa. Jäljelle jäävissä merkeissä on kosintarunojen kannalta keskeiset aktanttiroolit kosinnassa: antilas ja osmo; morsian ja teltamoinen. Osmo tosin arveltiin yhdessä suden kanssa olevan ehdolla sex appealin omaavan Skorpionimerkin kanssa. Mutta vaikuttaakin siltä, että se edustaa alkukantaista ja maskuliinista Oinaan merkkiä, onhan miehen ja Mars-planeetta symboli sama. Naisen väestä, vitun voimasta kertovat runot viittaavat naisen seksuaalisuuteen, kun taas häärunot kertovat naisten tunteista. Lotte Tarkka on väitöksessään Rajarahvaan laulu kertonut Kettusen virrestä, jossa mainitaan osma peniksenä. Vittu on vanhojen lähteiden mukaan merkinnyt myös tietäjää. Tähän saattaa viitata aggressiivi: Vitustako minä tiedän? eli mistä minä tiedän. Jäljelle jää siis feministinen kesto-ongelma naisen väestä Suomettaren piikkiin. Satujen kettu on kanojen kimpussa, kokkovirsien kokko samoin. Kansanrunojen symboliikassa mahdollisia Härkä-Venuksen vastineita voisivat olla lehmä (nauta), lintu tai kala. Alkaa käydä hankalaksi viitteiden vihjatessa moneen suuntaan. Antiikin Jupiter uskotaan suuren onnen tuojaksi, Venus taas on pienemmän onnen tuoja. Tämän mukaan suomalainen siivattavastinpari olisi hevonen ja lehmä. Kaloista lahnaa käytetään naineen naisen vertauksena, siikaa nuoren naimattoman neitosen. Karjaloitsuissa karhua vastaan varaudutaan, jotta se jättäisi rauhaan raavaat, sovinnolla sontareidet eli sonnattaret. Sonta eli lanta on rikkauden symboli maata viljeltäessä, maan tuottavaksi tekevänä aineksena se viittaa myös hedelmällisyyteen. Sudet ja ahmat ahdistelevat myös lampaita, mutta molempien eläinten maskuliinisuus viittaa lähinnä pillopoikiin, naisten naurattajiin ja pettäjiin, ei niinkään vakavaan kosintaan.

Avuttomana olosuhteiden uhrina naisen osaa voitaneen verrata lampaaseen, mutta kuten suomalaiset kansanrunot osoittavat kositut neidot eivät suinkaan olleet noin vain otettavissa. Ensin oli annettava lunnaat, suoriuduttava ansiotöistä, tehtävä urotyöt. Mutta mikä ihme olisi silloin sopiva Suomettaren kosintarunojen kohteelle ja kansanrunojen sulottarelle? Jos osmo edustaa kosijana karhua, niin sen vastinpariksi voidaan arvella Osmotarta, oluen panijaa. Lähin arvaus siirtää ajatushautomon eläimiin, joita tarvittiin noutamaan kinoa villikarjun tai karhun kidasta. Osmotar hieroi apueläimekseen oravan/kärpän. Orava rahanarvoisen riistaeläimenä on tuottanut monia orava-aiheisia runoja. Olut on pitojuoma eeppisten sankarien elämässä, juoma jossa symbolisesti yhdistyvät karhun kiima odottavaan ohraiseen maaperään, ohran ja humalan aineksiin. Näin syntyy juhlatunnelma ja onnen huuma. Veikkaan eläimeksi oravaa, kunnes toisin todistetaan ja tuntemattomaksi jääneen suomettaren kalevatarten ja osmotarten kaimaksi.

I Teltamoisryhmä
Konnusta kosinta, kuu, Rapu / symbolina aarnikotka (griippi)
Hiidestä kosinta, Jupiter, Jousimies / symbolina hevonen
Tuonelta kosinta, Saturnus, Vesimies / symbolina peura (poro, hirvi)
Kommilta kosinta, Mars, Skorpioni / symbolina metso

II Vastapooliryhmä
Apsolta kosinta, Saturnus, Kauris / ? käärme
Ilmanimmen kosinta, Merkurius, Kaksonen / ? kettu
Kilpakosinta, aurinko, Leijona / ? hauki
Suomettaren kosinta, Härkä, Venus / ? orava (kärppä)

III Abjektiryhmä
Akkalasta kosinta, Neitsyt, Merkurius / ? joutsen
Pohjanneidon kosinta, Vaaka, Venus / ? kotka
Koskelta kosinta, Kalat, Jupiter / ? ruutana
Taivaanvalojen kosinta /Oinas, Mars / ? karhu (osmo)

Kolmen sanan haku Vipuselta vei noutajalta kolme päivää nieklan neniä ja kirveen teriä astellen, mutta kokonaisen virren takominen vie tietäjältä enemmän aikaa. Lönnrotin keräämä runo Itä-Pohjanmaalta viittaa tietäjän eli ”vitun” tarvitsevan virren sepittämiseen peräti viikon vimmaisena oloa ennen kuin laulu on valmis.

Viikkokausi virttä tehty,
perjantaina päälle päästy,
lauantaina laulettuna.
Ei virsi minun tekemä:
virsi viisahan tekemä,
toki on Toivasen sanoma,
Antti pojan arvelema,
Sernä krepan selvittämä,
Ovaskaisen ompelema,
Hallapojan haastelema.
Joka on viisas virren seppä,
se viikon vitun vihassa.(SKVR XV 428, yk)

III TOPOKSET

A Kosimisen eponyymit

Mytosemantiikan perusteissa on esitetty ministeriörinnastukset kahteentoista SKVR-korpuksen prototyyppiseen kosintakohteeseen. Niistä kahteentoista on etsitty selityksiä, loput kuusi kosimiskohdetta tapahtumineen selitetään mahdollisuuksien mukaan jäljempänä tässä työssä. Hauraana taka-ajatuksena on arvelu mahdollisesta pohjoisesta käytänteestä, jossa on nähty kaksitoista kosmista tietokenttää, jotka voidaan osin rinnastaa kahteentoista antiikin maailman jumaluuksiin ja planeettajakoon, joka on aktiivikäytössä säilynyt vaihtoehtomeeminä meidän aikoihimme saakka. Työhypoteesiin päästään palauttamalla kehiin rinnastukset kosiokohteen ja sibyllojen suhteesta hallintojakoon. Mytosemantiikan perusteissa kukin rinnastus on selkeimmin esitetty välilehden runsaudensarvessa.

Kalevanpoikien puolittuneeseen lukumäärään voi löytyä osittainen ratkaisu astrologisesta systeemistä. Tähän näkemykseen päädyin ensin turhaan yritettyäni jäljittää väitettä, jossa kalevanpoikia sanottiin olleen kaksitoista, lukumäärä assosioitui tähtikuvioihin. Kuusi kalevanpojan nimeä tunnetaan hämärästi, loput ovat kadonneet tai olleet salaista tietoa. Koska astrologiassa kukin planeetta hallitsee kahta merkkiä, joista toinen on ilmimerkki, subtasoa ja toinen taustamerkki metatasolla. Venus hallitsee Härkää ja Vaakaa; Merkurius Neitsyttä ja Kaksosta, Mars Oinasta ja Skorpionia; Jupiter Jousimiestä ja Kaloja; Saturnus Kaurista ja Vesimiestä. Taivaanvalot aurinko ja kuu vuorostaan Leijonaa ja Rapua. Tästä jo huomaakin, ettei mekaaninen jako päde mytosemantiikan tulkinnoissa, seitsemän on pystyttävä näkemään kuutena tulkinnan jäntevyydessä. Osmolaan tämä liittyy sikäli, että karhua pidetään myös kuun jumalattarena. Myytit naisen ja karhun liitosta ovat maailmalla yleisiä Kaarina Kailon mukaan. Kuu on universaali naisen symboli, aurinko miehen. Siten Osmolaa kansainvälisiin myytteihin verrattaessa on syytä perehtyä tähtimyyteistä erilaisiin taivaanvalojen kosintamyytteihin, jotka varsinkin intiaanimyyteissä ovat keskeisiä tarinoita.

Erillisen tutkimusongelman muodostaa intiaanimytologian tähtimyyttien painottaminen, jota suomalaisessa mytologiassa ja kansanrunoissa on vain vähän ja sekin vähä lähinnä auringosta ja kuusta kertovia tarinoita. Tämä on outoa yhteistä panamerikkalais-ugrilaista taustaa ajatellen. Yhteistä myyttipohjaa intiaanimyyttien kanssa edustaa lähinnä kojootin ja ketun trickster-roolit saduissa ja myyteissä.

Näennäisesti mahdoton tutkimustehtävä saattaa olla ratkaistavissa. Mytosemantiikan perusteissa on kosintapaikat aihioitu karkeasti jakaen ja tarkoitushakuiseesti kahteentoista locukseen eli topokseen. Alustava tarkastelu osoitti oireellisesti Konnusta kosinnan ja Apsosta kosinnan sisältävän runsaasti samankaltaista runoainesta. Täten tätä voi käyttää esitestinä.

Testaukseen tarvitaan myös kosintakohteiden muunto tähtitaivaan merkeiksi. Suoraviivaisesti edeten ei ole mahdollista päätyä mihinkään järjelliseen tulokseen, siihen tarvitaan kiertotietä. Esikartoituksessa tämä kiertotie on havaittu kosintatoposten ketjuna.

Lisäksi voi käyttää sententiajakoa. Keskiaikaa koskevassa myyttitarkastelussa osoittautui kiintoisaksi Kettu-Reinariksi ristimäni hahmo, joka tunnetaan kirjassa Middle Ages Reinhard the Fox -nimellä. Tarinassa on kappale ”Sentence”, kyseessä ei ole mikä tahansa lause, vaan ketulle langetettu kuolemantuomio. Niinpä osmolaisuutta tarkastellessa on huomioitava faabelit ketusta, sudesta ja karhusta.

Aikaisemmissa töissäni olen ounastellut kalevalaisten pääsankarien esikuviksi lintulajeja, mutta karvaisen satukolmikon perusteella voisi ajatella symboliikkaa, jossa karhu jöröydessään ja väitetyssä viisaudessaan on Ilmarinen, joka ainoana myyttisankarina sen kositun loppujen lopuksi omakseen sai. Lemminkäinen vastaa sutta, aina lammaslauman kimpussa, kettu on tietysti Väinämöinen, älykäs ja oveloija, liukaskielinen kielastaja, joka pelastautuu kuin Kettu-Reinari tukalista paikoista taidollaan. Sitä paitsi jokin totuus piilee siinäkin, että sekä tietäjää että kettua kutsutaan repolaiseksi. Revontulet voi siten tulkita joko tietäjäntuliksi tai sitten kettutuliksi. Tulikettu merkitsee punaturkkista. Koska linnut ovat sielun ja sielukkuuden symboleita ja eläimet alkukantaisten viettien symboleita, niin hyvällä syyllä voidaan olettaa molempien symbolitasojen toimineen laulajasankareiden esikuvina.

Väinämöisen henkinen alter ego laulajana on sinirinta, voimaeläimenä on kettu. Seppä Ilmarisen sielunmasiemaa kuvaa laulurastas, ja kuten sanottu symbolieläin on karhu. Lemminkäisen sielulintuna on leppälintu, eläinedustajana susi. Kyseessä on elämänpiirin syvärakenne, jota ei varsinaisesti tiedosteta, mutta jonka kuulijat sielussaan kokevat omakseen, koska jokaisessa ihmisessä on hieman sutta, karhua ja kettua sekä laulun lahjaa kielen kautta. Tämä esimerkkinä kiertoteitse saavutetuista tulkinnoista.

Ottamalla oraakkelivastaavuuksista kosintakohteille antiikin jumalvastaavuuksien planeetat, voidaan konstruoida nimikkotähtimerkit kullekin kosintakohteelle. Helpointa on alkaa taivaanvaloista, koska rubriikki ”Taivaanvalojen kosinta” kuvaa auringon, kuun ja tähtien kosintaretkeä. Ongelmana on vain vastinparin etsintä, mikä parhaiten vastaisi taivaanvaloja? Olen kutsunut ursus arctusta eli karhua tuonpuoleisen ruhtinaaksi, hallinta-alue kattaa taivaan ja maan, joten uskoakseni on ihan osuvaa ajatella vastinpariksi Tuonelta kosinta -teemaa. Oraakkelivälilehti Mytosemantiikan perusteissa näyttää rinnastusten kirjon. Alustavasti hahmotetaan samankaltaiset planeettahallitsijaparit toiminnallisiksi pareiksi, jatkossa tarkastellaan mahdollisia kosintatoposten samankaltaisuuksia ja lainaumia toisiin runoihin. Akkalasta kosintaa tulee tarkastella tunnetumman version, Merenkosijat -runosikermien pohjalta. Kosijateemaisiin runoihin kuuluu myös Katrin kosijat, jolla on viittaussuhteita Väinämöisen ilmanimmen kosintaa. Perinteisen tähtimerkkijaon mukaiset kunkin tähtimerkin planeettahallitsijat on ryhmiteltävissä seuraavasti:

Kosintakohde/sibylla&tähtimerkit	Runsaudensarven anti
Akkala/LIBICA/NEITSYT-Merkurius	Ceres-Demeter, maan ja sadonkorjuun jumala

Ilmanimpi/SAMIA/KAKSONEN-Merkurius	Sankarin matkat, Merkurius-Hermes, jumalten sanansaattaja
Kontu/PERSIAN/RAPU-kuu	Diana-Artemis,luonnon ja metsästystaidon jumalatar, kuun jumalatar

Kilpakosinta/DELFOI/LEIJONA-aurinko	Apollo-Apollon, taiteiden ja ennustustaidon jumala
Suometar /TIBURTINA/HÄRKÄ-Venus	Vesta-Hestia, kotilieden jumala

Pohjanneito/EUROPAEA/VAAKA-Venus	Venus-Afrodite, rakkauden ja kauneuden jumalatar
Hiisi/CUMEAU/SKORPIONI-Mars	Pluto-Haades, Manalan ja rikkauden jumala

Taivaanvalot/AGRIPPINA/OINAS-Mars	Mars-Ares, Sodan ja taistelun jumala

Ylpeä neito/HELLESPONTICA/JOUSIMIES-Jupiter

Zeus-Jupiter, ylijumala

Koski /ERITREA/KALAT-Jupiter

Themis-Dike-Nemesis & justitia;
oikeuden jumalattaret

Apso/CYMERIENE/KAURIS-Saturnus

Vulkanus-Hefaistos

Tuoni/PHRYGIA/VESIMIES-Saturnus

Minerva-Athene
tiedon, viisauden ja sotataidon jumala

Osmo karhuna ja sulhasena on Osmolaan liitettävä näkökulma, toinen on onnen tavoittelun teema olutjuoman ja juominkien kera. Suomi on sijoittunut maailman kansojen onnellisuusmittauksissa kärkeen, ykkössijalle kuutena peräkkäisenä vuonna vuosina 2018_2023. Tässä työssä onnen runosuuretta lähestytään tietäjyytenä, parannustaitona ja tietuoinnin kykynä, elämän osana, kohtalona. Erityiskysymyksen muodostaa kohtalon, sattuman ja luonteen vaikutus onneen, luntion ja ruutanan osuus onnen ja kohtalon kysymyksissä, vaikkakin sen tarkempi analysointi sijoittuu sarjassa osaan Onnela.

Vertailu myyttinimet lähteissä 070509 tarkistettu työstöversio 2021-11-1. Excel-tarkastelussa Osmon, Osmolan ja Osmottaren esiintyvyys on kohtalaisen tunnettu, koska viidestä lähdevertailussa mukana olleesta listasta kolmessa esiintyy nämä nimet. Suhde on siten 3/5 osmolaisten hyväksi. Kaikki eivät siis ole nähneet osmolaisia erityisen merkittävänä mainittavana. Osmolaisiin liittyvä teltamoinen on mainittu Kaarle Krohnin Suomalaisten Runojen uskonnossa, mutta muodossa teikamoinen. /Viite 3/

Tähdistä ennustaminen on yksi prediktiivisyyden muoto menneiltä ajoilta. Tutkimusasetelmana onkin selvittää: 1) Onko Osmolan astraaliset myyttitopokset (loci) verhottu runoihin kosintakohteista? 2) Mitä ansiotöiden asetannalla ja niistä suoriutumisen urotöillä pohjimmiltaan halutaan sanoa? 3) Osmolaisten ja taivaanvalojen symboliikka ja suhde, mitä karhu, osmo, kuu symboloivat? 4) Onnen käsite suomalaisittain zoemana, luntiona, ruutanana? 5) Mitä yhteistä on oluen, ohran, karhun ja osmolaisten merkityksillä, mihin asiayhteyteen ne kuuluvat? 6) Millaisia näkökulmia syntyy tsundoku-kirjojen ja Senate-korpuksen Osmola-osuudesta, kun kirjoina ovat Middle Ages, ja Sex and marriage?

Esiymmärryksen rakentamisvaiheessa on ollut runsaasti käytössä erilaisia metodisia työvälineitä, joista ehkä eniten ugrameksi kutsuttu kuuden ja yhdeksän yhdistelmän toimintakentät tai merkitysmaailmat sen mukaan kuin kuviota tahdotaan tulkita. Ugrame-kuvio toimii kertomuksen tai tulkinnan runkona. Kääntäen, kun tekstistä voidaan mallintaa jokin asetelma, voidaan mallinnuksen mukaan kertoa. Neljä + kaksi on kuusi vaikka järjestys tai summaukset muuttuisivatkin toisiksi. Sama tulos voidaan saada erilaisilla ryhmittelyillä ja joukoilla aikaan. Yksi plus viisi tuottaa sekin summaksi kuusi, samoin kolme plus kolme.

Edellä esitetyt alustavat tutkimuskysymykset muodostavat kuusikohtaisen tutkimussuunnitelman. Sen voisi totuttuun tapaan esittää ugramekuviona, mutta kun se jätetään pois, niin jää vain jäsennyksen tulkinta jäljelle. Niin näppärää kuin olisikin esittää monimutkainen vuorovaikutussuhde kaaviona tai kuviona. Muistettakoon, että perusasetelma tuottaa aina 1-3 tuntematonta tekijää keskijanalle. Merkitsen näitä ratkaistavia X, x1 ja x2. Seitsemän voidaan myös modalisoida ja/tai muuttaa meemikaavaksi, ja jos tämä menettely tuottaa järkevän tulkintamahdollisuuden, kuvio on oikeansuuntainen ja perusteltavissa. Perusolettamuksena on tietuoinnin motiivi, joka mahdollisesti on kätkeytynyt ansiotyörunoihin.

Tässä tapauksessa tullaa listausten kiusaukseen. Yksinkertaisinta olisi esittää vain lista, mutta tässä työssä vältetään myös sitä, aiemmissa töissä on riittävästi esitetty millainen meemikaavan perusrakenne on, mutta ainutkertaista on, miten nuo meemit aihioituun tutkimusasetelmaan sopivat. Useimmiten edetään tekstin tuomista näkökohdista, mutta näkemyksen voi muodostaa aineistosta nousevan esiymmärryksenkin perusteella.

Ennakointikyky on myös kaukokatseisuutta. Delfoi-ympäristössä kehiteltyihin mytosemanttisiin tavoitteisiin on kuulunut motto: Taistelu onnesta. Alustava meemijako näyttäisi tukevan tätä mottoa. onnistuminen on sidoksissa tavoitteesen. Onnistunut tulkinta on onnistumista, onni, vaikka se olisikin järjestelmällisen ajatustyön tulos. Keskeinen ratkaistava Osmolassa on onni, sen luonne, saavuttaminen ja säilyttäminen. Tämä taistelu onnesta tapahtuu luonnollisesti sekä yksilö- että yhteisötasolla, joissain tapauksissa yksilön onni on ristiriidassa yhteisön onnen kanssa, mutta useimmiten yhteisön onni on sen jäsenten onni.

Meemikaavassa on kolme perustekijää, jossa lähtökohtana on Senate-korpuksen mukainen kirjapari keskiajasta ja seksistä sekä avioliittokäytänteistä. Heijastettuna suomalaiseen mytosemantiikaan synnyt syvät kerrotaan ansiotyörunoissa. Epäilemättä osmolaisuuden salaisuuksiin täytyy perehtyä osmon ja osmottaren hahmojen kautta. Lähinnä on makuasia, kumpi muodostaa semeemin ja kumpi myteemin. Valinta on tässä tulkinnassa osunut niin, että Osmotar oluen seppä edustaa semeemiä ja Karhutar, Putkitar yms. karhujen emuuksi katsottu edustaa myteemiä ja karhua. Transfeemina toimivat mainitut kaksitoista kosintakohteen lajia, jotka saattavat symboloida taivaan tähtimerkkejä tai jollain tavoin vastata tuota ikivanhaa jakoa. Kuusijaon lisäksi tarvitaan fokus, joksi sopii onneen liitetty kohtalon käsite, joka suomalaisittain on erikoinen sekoitus luntiota eli luonnetta ja ruutanaa eli kohtalonoikkuja.

B Eponyymi Osmola

Eponyymi on myyttinen paikka, joka on ihmisen mielikuvituksen tuotetta ja nimeämä, paikasta riippumatta sillä voidaan katsoa olevan tiettyjä yhteisiä piirteitä, joita seuraavassa tarkastellaan viitenä eri näkökulmana. Kategorioina ovat 1) paikan sijainti, 2) paikan kvalia ja ominaisuudet, 3) paikan merkitys, 4) tila, 5) varia, sekalaiset seikat. Ensimmäiseen kategoriaan liittyvät asemointiin, eponyymejä ei voi täsmällisesti paikantaa koordinaatein, sijainti on suhteellinen käsite. Paikkaan liitetyt määreet ja ominaisuudet, sen kvalia voi olla luonnollinen, topografisesti kuvattu tai maaperään, veteen, kasvustoon tai eläimistöön viittaava laatumääre. Keskeistä mytosemantiikan kannalta on kolmas kategoria eli paikan merkitys ihmisille ja elinympäristölle. Paikan erityiset muodot tai siellä sijaitsevat kohteet voivat saada erilaisia painotuksia yksilöllisesti ja yhteisöllisesti. Tästä muodostuu eponyyminen meemikaava.

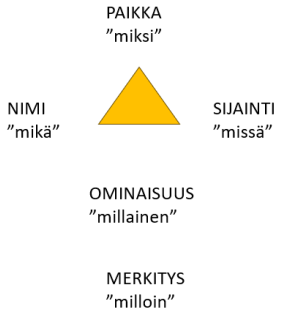

Kuvio 10. Hahmotus eponyymin merkityksestä

Meemikaavassa on osatekijänä horisontaalinen eli vaakataso, johon kuuluvat myyttisen paikan sijainnin määritykset. Sitten on pystysuora vertikaalitaso, jossa syvennetään ao. paikkaan liittyviä syvämerkityksi, kuten miksi tai miten paikka on saanut nimensä ja erityismerkityksensä. Yleensä nämä uskomukset säilyvät syntytaruissa. Pyhien paikkojen sijainti ja nimi voivat ajan saatossa unohtua arkistoihin tai unohtuvat jopa kokonaan. Aina ei edes arkeologia pysty selvittämään, millainen kadonnut palvontapaikka on ollut. Toisessa eponyymin tulkintavaiheessa etsitään kuusi näkökulmaa.

Osmola tietuoinnin ja kosinnan paikkana

Syväsemantiikka

A) Vertikaalijanalla sijainti ja maasto (kvalia, ominaisuudet)
   - eponyymi; Osmola on synonyymi Kalevalalle (nimi)
   - kilpameemi; tiedon ja/tai neidon tavoittelu (merkitys)
   - sodankäynnin maastot ja mielenmaisemat (maasto)

Kansanrunous

B) Horisonttijanalla kaksoismorfologia ja tulkinnat
   - muistitieto; kansanrunouskorpus (osmolaiset)
   - merkitys; tulkinnat, doktriinit
   - ominaisuudet; sisällön ymmärtäminen, symboliikka, kieli

Täten on saatu ainekset ugramen esiasteen muodostamiseksi. Kolmas taso syventää ja koostaa edellistä.

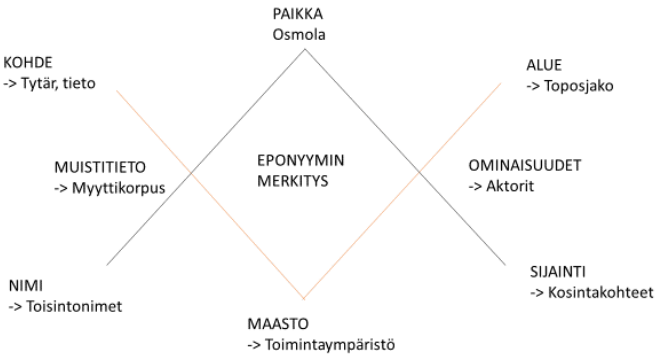

Kuvio 10. Osmola-eponyymin ugrame

SYKKÖ

MAAILMANPUU

KÄÄRME KARHU

TIEDONPUU ELÄMÄNPUU

ALJO

SEITA

VENTO

PITÄMYSPUU

Kuvio 12. Kaksoismorfologinen rinnastus suomalaisen tietäjän palvoskohteista ja apueläimistä.

Kuvio 13. Kaksoismorfologinen rinnastus osmolaisista ja lemmenhaltioista.

Emerita akateemikko Anna-Leena Siikala on viimeisimmässä teoksessaan Itämerensuomalaisten mytologia käsitellyt kosiomatkoja, joista mainitsee erikseen Pohjolasta kosinnan sekä Hiidestä, Tuonelasta ja Konnusta kosinnan. Kontu on on tyypillinen kosintaruno Karjalan Kannaksella, Pohjolasta kosinta on vienalainen runotyyppi, Hiidestä kosintaa on laulettu Laatokan Karjalassa ja Tuonelta kosintaa Inkerissä.

Kosintamyyttitpokset (elementti)	Keskeinen runoalue
Pohjola (vesi)	Viena
Hiisi (tuli)	Laatokka
Tuonela (ilma)	Inkeri
Kontu (maa)	Kannas.

Hypoteesin mukaisesti etsin yhtymäkohtia näihin kosintatopoksiin, vanhasta symboliikkakuvasta, jossa Saturnus auttaa alastonta totuutta (tietoa) ulos luolasta. Luola on ikään kuin myyttinen siilo, jossa kulloisenkin topoksen tietovarantoa säilytetään. Tiedon tytär on luolassa piiloteltava paljas totuus.

Kuva 2. Kuvan neljä tekstiä ovat tempo eli aika; Re patet eli toisto?; occulta eli salatieto sekä veritas eli totuus.

Pohjola, Hiisi että Tuonela on tunnettu Manalan majoina, luolat ovat olleet tyypillisiä hautapaikkoja, varsinkin mahtavat shamaanit haudattiin kivillä peitettyihin luoliin. Siikalan mukaan sankarirunouden matkaruno sisältävät kosiomatkat, joiden sisällössä yhdistyvät myytit, epiikka (sankarirunot), sadut ja loitsut. Varsinkin viime mainittu kielii tietäjän repertuaarista kosiorunoissa. (Siikala 2013: 286)

Kosiomatkat syvemmällä tasolla ja alkuperäisimmässä merkityksessään kertonevat tietuoinnista ja tiedonhakumatkoista. Yllä esitetyn symboliikan tulkintana voisi olla neljä erilaista tiedonlajia, jossa ”re petit” edustaa myyttitieto, ”occulta” salatietoa ja magiaa; veritas tutkimustietoa, faktoja; tempo muistitietoa. Näiden eri tiedon kulmakivien keskiössä on tiedon voittaminen omaksi, haltuun otto, omaksuminen. Mainitut neljä alisen maailmaan kuuluvaa toposta edustavat shamaanimatkojen kohdetta, tuonpuoleista alitajuista tietoa, tosin nykyajan tiede on korvannut logiikalla ja filosofisella päättelyllä tositiedon, joka Väinämöisen sanojen mukaan alkujaan on ollut myyttistä peritietoa, syntyjä syviä.

Saturnus lasketaan planetaariseksi myyttihahmoksi, josta emeritus akateemikko Matti Kuusi on todennut taivaankappaleiden keskinäiset rakkaussuhteet tyypilliseksi balttilaiseksi myyttiainekseksi. Tempo voidaan rinnastaa satumaailmaan, jossa myyttisyys elää perinteenä ja muistitietona lasten perinteenä. Re patet edustaa myyttistä tietoa, jossa pyhät tekstit edellyttävät toistoa.

Myyttiseen tietoisuuteen voidaan laskea myös unet. Maagiseen ajatteluun ja tietoon kuuluvat loitsut ja salatiedon alat. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Elias Lönnrot totesi väitöskirjassaan kansanomaisesta parannustaidosta tiedon lajien jakautuvan päivätietoon ja yötietoon. Jako pätee edelleen, koska faktat ja myyttitieto voidaan luokitella päivätajunnaksi, kun taas salatieto ja fantasiatieto ovat tajunnan yöpuolta.

Tiedon lajit ovat:
Myyttitieto – Viisaus (Wisdom) -> ymmärrys
Fantasiatieto – Kuvittelu (Learning) -> luovuus
Faktatieto – Päättely (Truth) -> ajatteleminen
Taikatieto – Magia – (Knowledge) -> loitsiminen

IV HAKUSANAT

A Formulat tiedonhaun apuna

Hakusanoilla osmonen ja osmolainen, kummassakin tapauksessa tulokseksi tulee kymmenen osumaa SKVR-korpuksesta. Osmattaresta muodostuu muutama tulos, jonka mielenkiintoisin anti on Martti Haavion todistama kirjainpudokaskäytänne yhdessä alaviitteessä, kun osmonen orosta nousee. Alaviite todistaa, että oro, oronen on tässä tapauksessa kasvupaikkaa kuvaava noronen eli vetinen maa.

Vaikka häärunot ovat suomalaisen kansanrunouden tutkimuksen ytimessä, fokusaineistona ne toimivat myös Kalevalan kompilaattorille Elias Lönnrotille, niin synnyt syvät eivät ratkea suoraviivaisesti joitain myyttihahmojen nimiä käyttäen. Häärituaaliin kuuluu oleellisesti hääyö, josta on runoiltu kautta rantain ja toisinaan melko roisisti. Otin selontekoa varten tarkasteltavaksi kaksi sanaa, jotka ulkomuistista tiesin liittyvän aiheeseen. Muistamani formula on muodossa ”Olitko suin sulassa vosisa”. Parhaimmat tulokset tulivat kahdesta sanasta 1) olitko ja 2) sulassa. Eroavuudet näiden kahden hakutuloksen kohdalla ovat vähöiset, mutta merkittävät. Hakusanalla ”sulassa ” tuli SKVR-hakukorpuksesta 81 osumaa ja sanalla ”olitko” 42, joista neljä oli epärelevanttia tutkimuksen kannalta, joten tuloksena oli 38 runoa. Kumpikaan mainittu haksuana ei kuitenkaan valaise erityisen hyvin idioomia ”ssuin sulassa voissa”, joita löytyy loppujen lopuksi 32 tulosta. Näissä runoissa on yhteys häärunouteen, koska sulhasmieheltä kysytään: Istuitko isännän kamarin, astuitko anopin tupaan, olitko suin sulassa voissa, käsin kuorekakkaroissa. Kysyjä jatkaa, arvaavansa asian laidan sanomattakin, kun on antilas vierellä. Suin sulassa voissa on kaksimielisyys, heterotopia, jolla viitataan sekä pitoruokiin, piiraisiin että hääyön tapahtumiin.

”Ulvotitko linnan ukset,
vetelitkö immen linnan,
nauratitko linnan naiset,
politko poikki neidon lemmen?
Söitkö lohta lautaselta,
lautaselta, luotoselta,
Ainoan anopin koissa?

Olitko suin sulassa voissa,
Kourin kuorekakkaroissa,
Käsin käärykakkaroissa?
Pirotitko pystyseinän *,
sirotitko piimäjuuston
Ainoan anopin koissa?
SKVR 13 – 1701 Häävirsi (yk)

* alkuperäinen muoto on ”Pystyn seinän, toisinnoissa fraasi on hämärtynyt merkitykseltään muotoon ”pissyn stiinan” Toinen kaksimielinen formula kansanrunoissa on toteamus: Voille haisi vuotehesi, ja sanonnalla viitattaneen eltaantuneen voin hajuun ja/tai koituksen jälkeisen pesemättömyyden etovaan hajuun. Kysymys siitä, oliko sulhanen ollut käsin käärykakkaroissa on sekin metafora, joka viittaa herkullisiin, mutta mahdollisesti myös muuhun nautittavaan kuten pakarat, rinnat tai naisen genitaalit. Käärykakkara on tortillan tapainen ruoka, jota Karjalassa nimitetään sultsinaksi.

Runossa KVR II 547 on hieman toisenlainen vihjaus hääyön tapahtumiin, ruokametafora tosin säilyy.

”Puolessa on punakeränen
vierellä on kesäreponen.
Sirkkulainen siiven alla.
Iivana, veriveljyeni,
sorritko sotiveräjän,
Langetitko lautalaarin?

…
Olitko suin sulassa voissa,
Käsin käärykakkaroissa.*

Omalaatuinen runokuva lautalaarista selkenee seksuaaliseksi morsiamen tulovirressä, jossa sulhaselta tiedustellaan:

”Olitko suin sulassa voissa,
Käsin käärykakkaroissa?
Pidettiinkö vieras vierahana,
Sorritko sotiveräjän,
Laukkasitko lautalaarin? SKVR II 550 yk

Lautalaari viittaa ohran säilytykseen, purnuun, hääpitojen keskeiseen raaka-aineeseen. Selvimmin asia esitetään runossa, jonka rupriikissa on vihjeenä 1) Mistä tiesit teukamoinen ka 2) saitko neidon, voitko linnan. Voitko voi viitata voihin, voimiseen (kykyyn) tai voittoon. Tässä runossa teutamoinilta kysytään:

Saitko neidon, voitko linnan,
Sorritko sotiveräjän,
Pirotitko pissun linnan,
Levititkö neidon lemmen?
Jo tunnen valehtelematta,
Huuhtonut on humala parran,
Vaahto parran valkaissut,
Olitko suin sulassa voissa,
Koprin kuorekakkaroissa.? (SKVR I3 1520 yk)

Tulovirressä tiedustellaan myös retorisesti hääyön tapahtumista? Jostain syystä formula ”suin päin sulassa voissa” on neuvoa antavissa rubriikeissa nimetty formulaksi ”saitko neidon, voitko linnan”. Runon säkeessä on merkityshämärtymä, koska säkeeseen on merkitty ”Polit poikki neijellemme”. Alaviitteessä on lisäselvitys, että polkemisessa on kyse astumisesta, sekin vielä kiertoilmaus koituksesta. Neijellemme on muiden runojen perusteella yksiselitteisesti väärin kirjattu, sen pitäisi olla muodossa neijen lemmen eli neidon lemmen eli vulvan.

Saitko neidon, voitit linnan.
…
Poljit poikki neidon lemmen,
Levititkö lehmän aidan
Hajotit peuran veräjän. (SKVR I3 1681 yk).

Lehmien aidan ja peuran veräjien hajottaminen on todennäköisesti immen kalvon puhkaisun metafora. Konteksti vaikuttaa tulkintaan, molemmat häärunoformulat 1) saitko neidon, voitko linnan ja 2) Olitko suin päin sulassa voissa ovat seksuaalisia vihjauksia. Tulovirressä ollaan tilanteessa, jossa sulhanen morsiamineen saapuu uuteen kotiinsa. Siten kysymys olisi fraasinakin hieman epäilyttävä, relevantimpaa olisi todeta, sait neidon, kun se on ilmiselvää, ja minkä kysyjä yleensäkin kysymyksensä jälkeen heti toteaa. Intiimimpää puolta kysyjä ei ollut toteamassa itse, joten siksi kysymys, joskin muodolliseksi vitsiksi tarkoitettu. Ongelmallisempi merkitys on formulassa ”haisi voille vuotehesi”, runoyhteys ohjaa mielteen lähinnä ruokaan ja talon hyvinvointiin, mutta on sillä silti voinut olla seksuaalinen piilomerkitys.

B Rupriikkien metatieto

Mytosemantiikan voi sanoa perustuvan perinteiseen lingvistiseen semantiikkaan, johon etymologiakin sanaselityksineen kuuluu. Toisena tukijalkana toimii strukturaalinen semantiikka, jossa rakenteet luovat taustatietokehikon tulkinnalle. Varsinkin myytti- ja folkloreaineistoissa filologialla on merkittävä osuus tulkintojen muodostumisessa. Aihiona systeemi näyttää tältä:

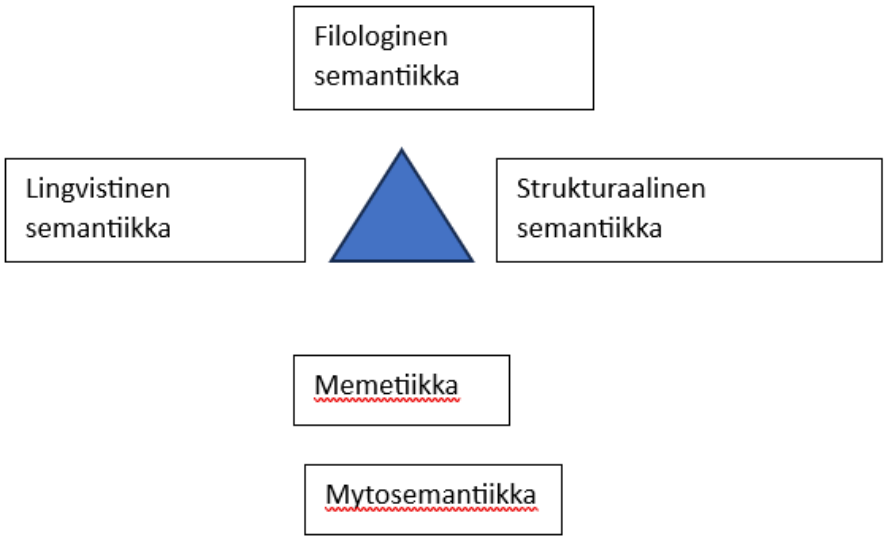

Kuvio 14. Mytosemantiikan osatekijät perusmeemikaavana

Lisäksi tarvittaessa voidaan tarkastella metatietona strategista meemiä, strategeemia, eli menettelyä, jolla ratkaisuun pyritään, ratkaisun perusteella muodostuu tulos, futureemi, joka vuorostaan on lähtökohta uudelle merkityksen ketjulle. Tässä työssä strategiana on ollut siivuttaa kansanrunouden tietovarannon siilot kahteentoista siiloon, joille useimmille on selkeästi osoitettavissa kosioteema. Aiheiden ja rupriikkien limittymistä toisiinsa on runsaasti, mikä tekee jakojen ja luokittelujen teon hankalaksi. Sarjana sekavasta aineksesta erottuvat korostukset toisin kuin umpi mähkään hakuammunnalla. Taivaanvalojen kosinta on siiloista ensimmäinen ja kosintateema korostuu myös kosinnan rupriikeissa (SKVR-haun metatiedossa, jossa on tutkijoiden luokittelemia ja nimeämisiä formuloina.) Kopioimalla nämä formulat siiloaiheiden mukaisesti, on saatu suosikkiaiheet ja ristiin viittaukset esiin.

Strategeemi:	Futureemi:
Rupriikit syvärakenteen paljastajana	Siivattarattaan siilot ja kosiorunot

Tällä tavoin lähestyen on kosiorunoissa korostuneena Kultaneidon ja Kojosenpojan motiivit sekä Taivaanvalojen kosinta. Käsittääkseni kaikki kolme voivat viitata aurinkoon tavalla tai toisella, joskin taivaanvaloihin epäilemättä on liitettävä myös kuu ja tähdet, jotka kuuluvat samalle pimeän yöpuolelle vastakohtana päivänvalolle. Kun Kojo tappaa nuorikkonsa, kun on päästy kotimäelle, niin runoa voi tulkita reaalisen maailman lisäksi päivän ja yön allegoriana. Kuutar kuolee kun Päivä nousee mäen takaa.

Siilono.	Siilonimi	maininta	rupriikki	
1	**Taivaanvalot**	**11**	**Kojosenpoika***	**49**
4	Kontu	6	ivana Kojosenpoika	
5	Kilpakosinta/Kultaneito	2	Iivana Kojosenpoika	
7	Pohjanneito	1	Iivana Kojosenpoika*	
8	Kommi	6	ivana Kojosenpoika	
10	**Apso**	**18**	**ivana Kojosenpoika**	
12	Koski	5	Iivana Kojosenpoika*	
1	**Taivaanvalot**	**40**	**Taivaanvalojen kosinta**	**40**
1	Taivaanvalot	3	Kultaneito	**24**
5	**Kilpakosinta/Kultaneito**	**6**	**Kultaneito**	
7	**Pohjanneito**	**7**	**Kultaneito***	
9	Hiisi	1	Kultaneito	
10	Apso	1	Kultaneito	
11	Tuoni	1	Kultaneito	
12	Koski	5	Kultaneito*	

Taulukko 3. Rupriikkien frekvenssit ja jakaumat eri siiloihin eli kosintatopoksiin tai teemoihin.

Siivattaratas-systeemissä Taivaanvalot on sijoitettu Osmolaisen merkkiin zodiakin ensimmäistä merkkiä Oinasta vastaavaan paikkaan. Suomessa oinaan on korvannut myyttisenä eläimenä, zoemana metsien karhu ursus arctos, monet hämäännyttävät kiertoilmaisut metsistä, metsän liikkumisesta viittaavat toiseen mars-merkkiin Kommiin ja Skorpionin tähtimerkkiin, mutta koska jälkimmäisessä on kyse vesimerkistä, on viime mainitun zoemana myös raakku. Arvokkaimmat saaliit uskotaan olevan syvissä vesissä. Veden aarteista halutuimpia ovat olleet helmet. Kalat on syöty, helmi ja helmiäinen ovat olleet kauppatavaraa, joka on ollut naisten mieleen ja väylä naisten suosioon pääsyyn. Tulikolmioon on taivaanvalojen lisäksi laskettava vielä Jousimiehen merkissä oleva Hiidestä kosinta, joka vastannee symboliikassa ukkosta ja salamointia taivaantulina sekä aurinko kajoineen ja kultasäteineen.

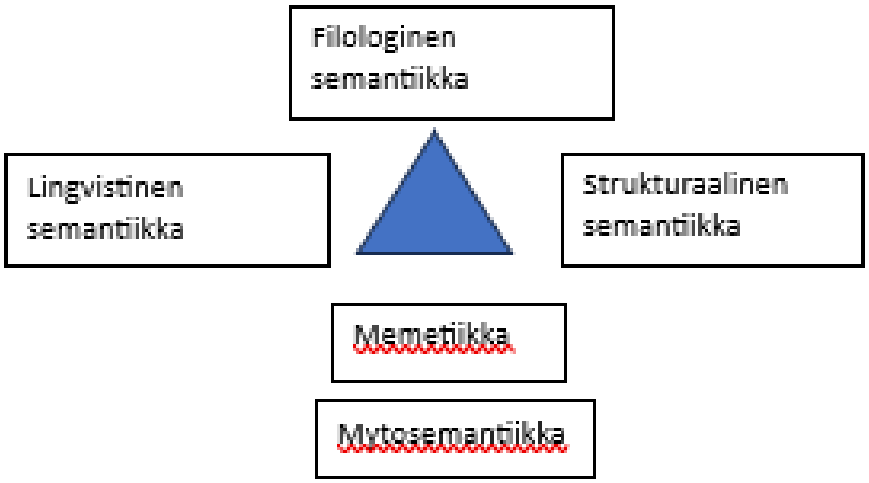

Kuvio 15. Mytosemantiikan tutkimukseen vaikuttavia tieteenaloja

Prosessi käynnistyi, kun johdanto-osa mytosemantiikasta oli tehty ja vuorossa oli ensimmäinen tulkintaosio sarjasta Osmolaisten maa 2-10. Aiemmat tulkinnat olivat suureksi osaksi keskittyneet Osmon nimen etymologiaan ja Osmottaren oluen keittoon. Osmo on luonnollisesti osmolaisten maan nimikkohahmo, joten tuntui aivan aiheelliselta hyödyntää sibylla-systeemin kaksitoistajakoa ja verrata suomalaisen kansanrunouden kosiorunoutta zodiac-jakoon, jossa siinäkin on kaksitoista osaa eli huonetta omine luonnehdintoineen. Kovin selkeärajaisesti ei runoista ole erotettavissa kahtatoista sektoria, mutta riittävästi viitteitä on siihen, että jossain kantasuomalaisuuden hämärässä on runojen eli tietäjien tietovarannossa ollut jokin vastaavanlainen ennusteiden ja tietuoimisen kenttäjako, jonka modernisti olen ristinyt tietovarannon siiloiksi. Johonkinhan kyselyt ja tiedustelut on kohdistettava, jotta tarvittava saataisiin esiin. Merkillisin sekaantuma sisällön ja rupriikin välillä on oudosti kyllä Apsosta kosinta, joka on oudon yhtenäisesti sotkettu Konnusta kosintaan. Kentät ovat astrologisessa systeemissä Saturnuksen eli Kronoksen ja Kuun tai Lilithin hallitsemia. Filologisissa tulkinnoissa paholaista on pidetty myös viisauden symbolina pahuuden ohelle, kuu symboloi naiseutta ja tunteita, Lilith sen yöpuolta, kateutta, kavaluutta, pahasuopuutta. Kuun ja Saturnuksen akselia luonnehtii saatananpalvonta, mutta parhaimmillaan myös viisaus ja henkinen kehittyneisyys, tietäjyys. Sattumoisin suomalaisten tietäjien aljoeläin on ollut käärme, tosin luultavasti harmiton tarhakäärme, kyykäärmettä apueläimenä on käytetty, kun

on tarvittu apueläintä vihollisen kukistamiseksi. Käärme edustaa salakvalaa pettävää tieota, pöllö harkitsevaa viisautta.

Alla kaaviona kuvattu prosessin päävaiheet. Tutkimusidea kumpusi kolmen trilogian pohjalta tehdyistä havainnoista ja kehitelmistä, jotka kulminoituvat eponyymien ja myyttitoposten perusteella tehtävään tulkintaan. Hyvässä kirjanpitokäytänteessä laaditaan säännöllisesti tai tarvittaessa välitilinpäätös. Haarukoituani aineiston mahdollisuuksia, totesin suomalaisugrilaisen zodiac- tai sibyllajaon vastineen olevan mahdollinen tulkintatapa. Tosin rupriikkien perusteella ei todellakaan löydy selkeästi kahtatoista tietovarantokenttää, mutta kosimistouhuista kerrotaan runoissa monella tavalla ja yhtä mittaa. Varsin vähälle huomiolle on jäänyt kuriositeetti kuten Saaresta kosinta ja Läärästä kosinta. Viime mainittu merkitsee Läävästä eli navetasta kosintaa. Erikoisuudessaan tämä pieni hajamaininta saattaa olla merkittävä kokonaisuuden kannalta. On eri asia etsiä tutkimuksen alkuoletuksia tukevaa aineistoa kuin lähteä aineiston pohjalta kohti tulkintaa.

V TELOS

A Telosten toteutuminen ja tietuointi

Tavoitteena on luoda keino tulkita suomalaista mytosemantiikkaa, ja siihen on tarvittu ja tullut tehtyä tähän mennessä yksitoista kirjaa, joka iteroituu myyttitoposten mukaisten eponyymien mukaan jatkossa vielä kahdeksalla tulkinteoksella. Alussa on esitelty trilogiat, ja niihin sisältyvät tutkielmat, joille on annettu sormien mukaiset työstönimet. Kolme trilogiaa + yksi kokoomateos ensimmäisellä kierroksella muodostavat nyt testiryhmän. Tietuointi on tapahtunut syväluotaamalla arkistoaineistoa ja kansanrunouskorpusta.

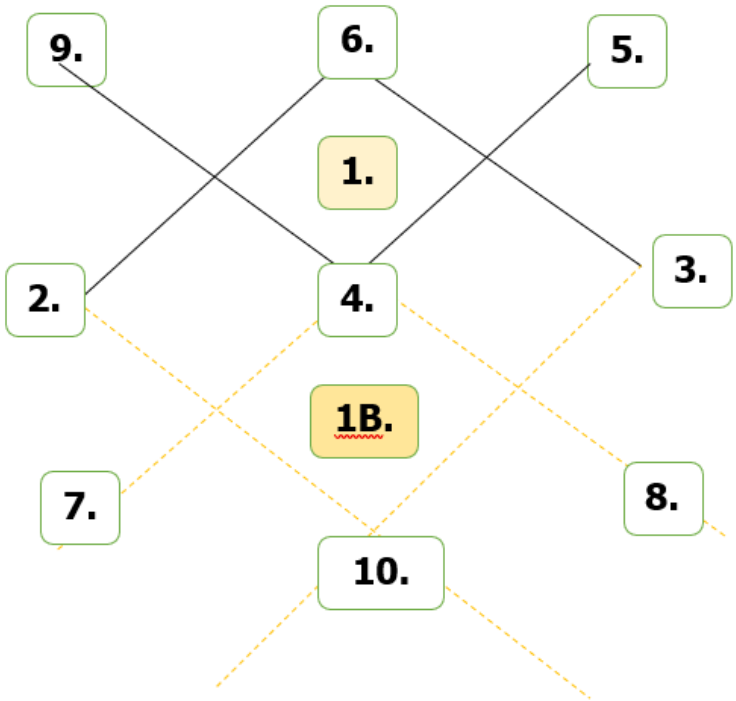

Kuvio 43. Julkaisuohjelmana trilogiat: Erätrilogia: 1) Mulurautunen, 2) Kielastaja, 3) Hirvirunot / Korpustrilogia: 4) Myytti ja metodi, 5) Futurolokiset ennakkoluulot, 6) Kosmisen koostumus / Telostrilogia:
7) Sanalistoista listateoriaan, 8) Zoema, 9) Paha paikka hyvät oltavat. 1B = Mytosemantiikan perusteet, 2B = Siivattaratas

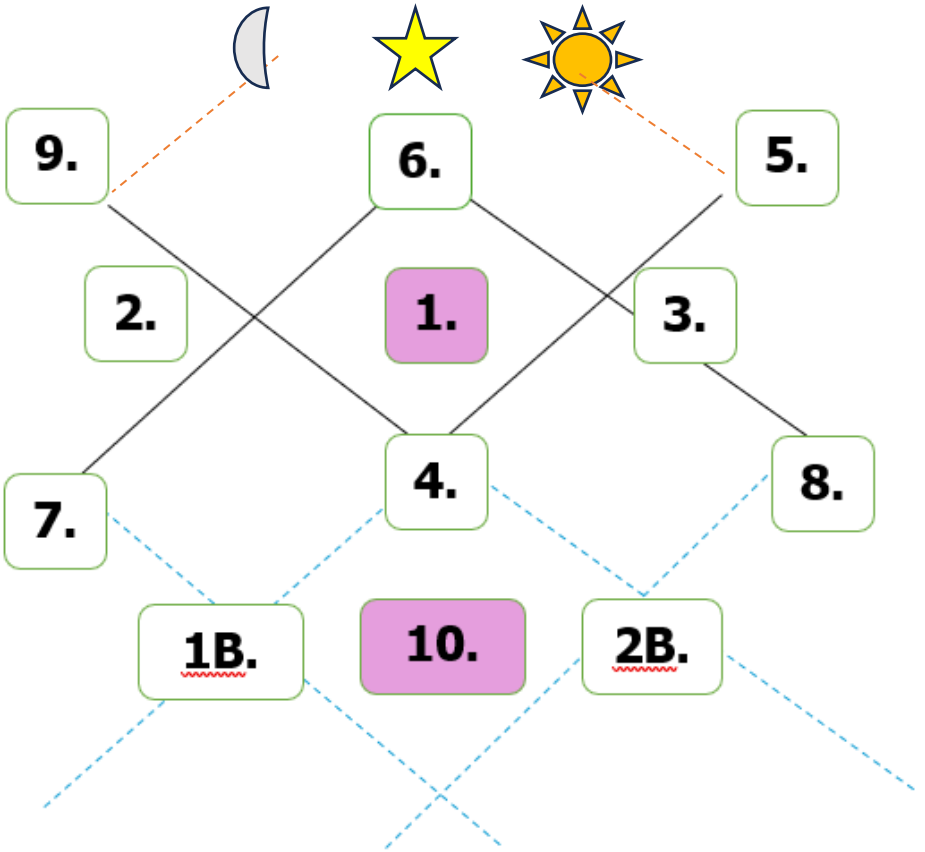

Kuvio 44. Julkaisuohjelman jatkoteosten merkitysketju

I Erätrilogia: 1) Mulurautunen, 2) Kielastaja, 3) Hirvirunot / **II Korpustrilogia**: 4) Myytti ja metodi, 5) Futurolokiset ennakkoluulot, 6) Kosmisen koostumus / **III Telostrilogia:** 7) Sanalistoista listateoriaan, 8) Zoema, 9) Paha paikka hyvät.oltavat ja nivelteos: 10) Ulamolan lumo sekä uusi sarja Osmolaisten maa 1_10; 1B = Mytosemantiikan perusteet 1_10 , 2B = Siivattaratas 2_10

Meemikaavana Hirvirunot no. 3 edustaa lähtötilannetta eli tiedonhalua, halua selvittää mitä merkitsi metsästäjille hirvestää, ja onko hirvipeijaisrunoissa eli hirvikronikoissa jäljellä edes rippeitä menneistä myyteistä. Hirvestys edistää suomalaisen kulttuurin zoemaa, myyttisesti latautunutta symboliikkaa karhun ohella. Karkeasti voidaankin sanoa, että pohjois-itäsuomi on vähintään henkisesti oksiklaanilaisia ja etelä-länsisuomalaiset heluuseja, hirviklaanilaisia. Tätä vahvistaa sekin, että Suomen itänaapuri Venäjä pitää kansalliseläimenään karhua ja länsinaapuri Ruotsi on innostunut hirviperinteestä. Eräkorpukseen kuului myös Kielastaja – supisuomalainen mytologia, johon on koottu kattava keräelmä myyttihahmoja toisintonimineen kansanrunouden ja arkistoaineksen pohjalta. Tästä alusta on kirjasarjan myötä kypsynyt syväymmärrys kohti mytosemantiikkaa.

Kehityskaaren voi näinkin nähdä:

Mulurautunen no. 1
toisintonimet

S1 HIRVIRUNOT no. 3
(kronikat)

S2 MYYTTIHAHMOT no. 2
(Kalevala)

Myytti ja metodi no. 4
ugrame

nonS1 MYTOSEMANTIIKKA no 1B
(Kansanrunous)

nonS2 SIIVATTARATAS no. 2B
(kosintatopos)

Osmolaisten maa
tulkintatapa

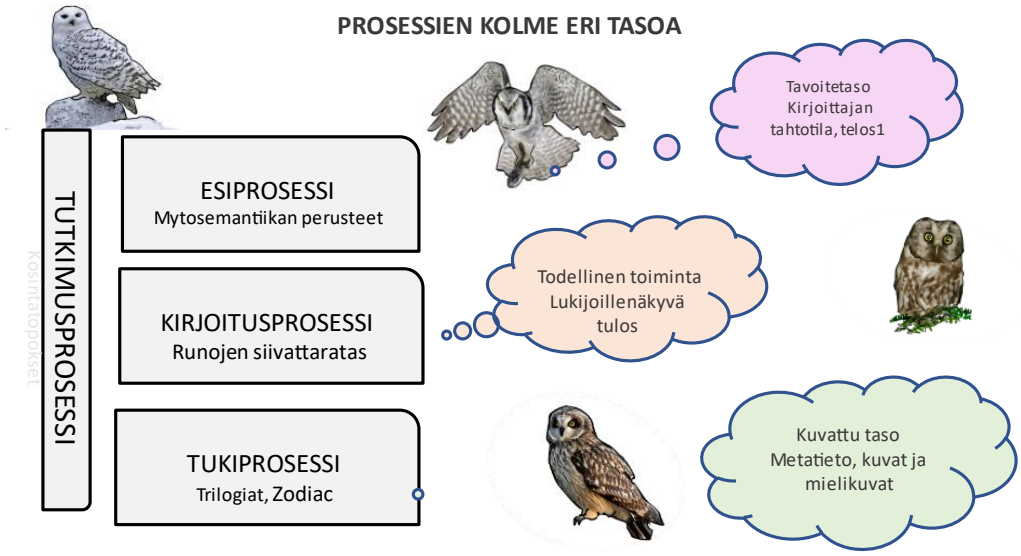

Kuva 3. Osmolaisten maa 2-10 tulkintaprosessin päälinjat

B Seitsemän tiedonvirtaa meemeinä

Tiedonlohessa tarina kertoo yksisilmäisen mahtikalan asustaneen lähteessä, josta lähti seitsemän tiedonvirtaa. Suuren tietonsa ja viisautensa kala oli saanut syömällä yhdeksästä pyhästä pähkinäpuusta veteen tippuneita pähkinöitä. Se sankari, joka ensimmäisenä sai tiedonlohen pyydystettyä ja syötyä, peri kalaan kerääntyneen viisauden. Ensimmäisen tarinan mukaan sankari sai lohen syötyään viisaudenhampaat, joita kielellä koskettamalla hän pääsi perille tulevista tapahtumista. Toisen tarinamuunnelman mukaan tiedon lähteille pääsi imemällä peukaloa, ei sentään etusormea, jolloin elekieli kertoisi jotain aivan muuta. Peukalon imentään saattaisi voida verrata myös intuitiivista kirjasarjajakoani, jossa oikean ja vasemman käden peukalon kirjat ovat Vinkovanko, oikean käden peukalo ja kirja nimeltä Zoema, teemana meemit; sekä vasemman käden peukalo Isotukki, jota vastaa julkaisu Ulamolan lumo mytosemantiikan toposperusjakoineen. Näin minun tarvitsee vain pistää sormi suuhun, tai kieli keskelle suuta, ja pääsen mytosemanttisen luomukseni lakulähteille. Julkaisusarjan kolme ensimmäistä trilogiaa muodostavat perinteen mukaisen kansanperinteen yhdeksän pähkinää purtavaksi ja sulateltavaksi. Sulatteluun on käytetty meemikaavaa ja modalisointia. Meemikaavan voi muodostaa ugramen alkuasetelmasta, mutta se ei aina ole mahdollista eikä tarpeen. Sekä ugrame että meemikaava ovat itsenäisiä menetelmiä ja apukeinoja jäsentää myyttien merkitystä.

Irlannin hallitusmiehet pyysivät tarun mukaan maan viisainta, Fintania jakamaan maan alueisiin. Fintan jakoi maan viiteen osaa ja nimesi niille toiminnan piirit. Saduissa ja myyteissä sanat ovat mielikuvia synnyttäviä viitteitä, ja niin on Irlannin maa-alueissakin laita. Pohjoisen ”battle” on tulkittavissa muutoinkin kuin pelkästään sodankäyntinä ja valtakamppailuina. Karut pohjoisen olot ovat ennen kaikkea olleet selviytymistaistelua niukkuutta vastaan, elontaistoa, kun maa tuotti niukasti ravintoa ja olot olivat köyhät. Joissain tapauksissa meemikaavaan kannattaa käyttää samalla kirjaimella alkavia sanoja. Fintanin jako vastaa T-sarjaa, jossa on kyse taiteiden, tieteiden, tuotannon, talouden ja toiminnanjohtamisen eli hallitsemisen alueista ja aloista. Perustasolla meemikaavasta muodostuu Fintanin maajaossa asetelma.

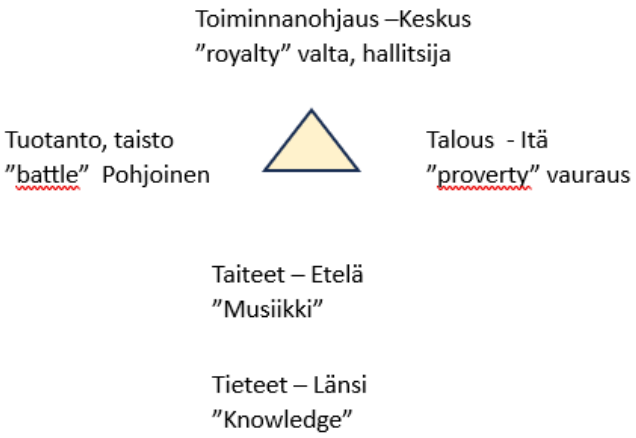

Kuvio 16. Mytosemanttinen meemikaava Fintanin Irlannin maajosta alias toiminnanpiireistä.

Kuviossa on lähtöpaikalla genoomina pohjoiset karut olot, jotka heijastuvat edelleen nälkävuosien ja pakkoemigroitumisen muisteluna. Irlanti oli ennen itsenäistymistään osa Britanniaa, joten keskusjohto oli englantilaisen yläluokan vallassa. Pääkaupunki Dublin sijaitsi Brittein saaria vastapäätä itärannalla, ja keskuskauppapaikkana keräsi vaurautta ympärilleen, kun taas länsirannalla olleet vauraat kauppakaupungit joutivat ryöstelyn, valloitusten ja hävityksen kohteeksi ja köyhtyivät, kukoistava kansanperine, yliopistot jäivät elämään, vaikka luostarit ryöstettiin, maallistuivat, hyljättiin ja raunioituivat. Myyttisin osa Irlantia on täten päässyt myteemiksi. Vaikka Irlanti on tunnettu Satujen saarena, ja sen kansantarinoiden kokoelmat ovat suuret, niin käytännössä irlantilainen kulttuuri tunnetaan parhaiten musiikkiviennistä, rivitanssista, tarinat ovat jääneet.

Meemikaavaan kuuluu laajennus, viiden kohdan perusasetelman tulkintaan tarvitaan kaksi metameemistöä, strategeemi ja futureemi. Viisaudenhampaissa tiedon taikalohen nauttija saavutti kyvyn ennustaa ja ennakoida tulevaa. Viisain kaikista, Fintan ennakoi eli ohjeisti tulevia hallitsijoita. Hän neuvoi hyvän toimintatavan kaavan, strategian. Ihmisten piti muistaa 1) Kunnioittaa maata, jotta se tuottaisi hedelmää, mutta jos sitä kohdellaan kuin ryöväri, niin maa menettää hedelmällisyytensä. 2) Hallitsijoilta vaaditaan jalomielisyyttä ja oikeudenmukaisuutta, jotta maa menestyisi myös henkisesti. 3) Jotta nämä perusohjeet säilyisivät ja muistettaisiin aina, perinnetieto on taltioitava, jotta nämä perussäännöt muistettaisiin aina. Nykykielellä viisas Fintan kehotti kansaa ymmärtämään ekologisen ajattelun ja kestävän kehityksen periaatteet, ja hallituksen tuli pyrkiä hyvään hallintotapaa sekä oikeudenmukaisuuteen, jotta maa menestyisi. Epäilemättä parhaiten on hyödynnetty Fintanin kolmatta periaatetta, vanhoja viisauksia tulee muistaa vaalia. Kun pihanurmikko valetaan betoniin, on se määräysten mukaisesti siisti ja helppo pitää puhtaana, mutta se ei tuota eikä anna silmäniloa. Irlannin historia osoittaa sotien ja tuhoamisen olleen toistuvaa ja joskus miltei jatkuvaa, yläluokan riistävää alustalaisiaan kohtaan, joten kovin onnistuneena englantilaisen tapaa hallita ei voida pitää, mutta vallanpitäjien ehdoilla on pitänyt selvitä tai maasta ja tiluksilta pois lähtö on ollut edessä. Keskusjohtoisuus vaikuttaa kaikkeen elämään, eritysiesti elinehtoihin, joten se saa kaavassa semeemin paikan.

Kuten tulevaisuustutkimuksen skenaarioissa Fintan antaa hallitsijoille neuvoissaan kaksi skenaariota, menestyksen tien ja tuhon tien. Hallintovalta valitsi tuhon tien usein, maa köyhtyi ja kurjistui aivan kuten Fintan oli sen sanonutkin. Tarina opettaa futurologian perusperiaatteen, valintamme ja arvomaailmamme vaikuttavat tulevaisuuteemme.

Strategeemi: Fintanin neuvot ja varoitukset -> Esivallan valinnat	Futureemi: Esivallan päätökset: -> Kansakunnan onni/kurjuus

Claude Lévi-Straussin mukaan myytit ajatteluttavat meitä, ja niin ajatteluttavat myös runot, sadut ja tarinat, joissa sanoma on verhottu ja viitteenomainen. Syvimmällä tasolla Viisaudenhampaan, Tiedonlohen ja Fintanin näkijän tarinat opettavat täysien merkitysten muodostuvan taivaasta maahan ja maanalaiseen maailmaan, ylisestä aliseen, jossa ihminen toimii keksisessä maanpäällisessä maailmassa parhaan ymmärryksensä mukaan tarinoiden maailmaa tulkiten. Peukaloteoksessani Zoemassa kerrotaan Claude Lévi-Straussin tulkinta punaturkkisista eläimistä, mm. oravista, jotka toimivat tiedon välittäjänä. Ulamolan lumo kertoo tietäjyyden ja revontulten välisestä merkitysyhteydestä.

Samaa kategoriaa edustaa myös siivattarattaan ilmakolmio, jossa eniten väärinkäsitystä on Tuonelasta. Tuoni ja Tuonela on ainakin tuutulauluissa tulkittu karkeasti väärin, koska äidit tuutiessaan lastaan Tuonelaan eivät suinkaan ole toivoneet heitä kuoleman omiksi, vaan laulun Tuonela on merkitykseltään tuonpuoleinen, valvetilan ulkopuolinen olotila, eli lasta on laulettu unten maille tuonpuoleiseen olotilaan, uneen. Rattaan siilo on sijoitettu Vesimiehen merkkiä vastaavaksi, ilmaelementtiin, joten Ilmarinen on luonteva valinta siilonhaltijaksi. Väitetäänhän Ilmarisen taivastakin takoneen, joten Tuoneen sisältyy myös tähtitaivas. Kaksi muuta ilmamerkkiä ovat Kaksonen ja Vaaka eli siivattarattaan Ilmanimpi ja Pohjanneito. Ilmanimpi taivaan kaarella kajottavana neitona kertoo sateenkaarella istuvasta immestä, ilmanalasta taivaankannen alla. Pohjanneito on särmikkäämpi tulkittava, koska selviä viitteitä ei ole, mutta kun ei kahta ilman kolmatta, niin Pohjanneidon hallintaan kuulunee ilmansuunnat, ilmat eli säät tuulineen, joista tärkeimmät ovat pohjoistuuli talven ja tautien tuojana ja etelätuuli suven, lämmön ja lemmen tuojana. Astrologisesti aurinko- ja vaakasymbolit eivät koskaan ole kovin kaukana toisistaan, joten myös kansanrunoissa Kultaneidon ja kilpakosinnan teemat ulottuvat myös Pohjanneidon kotikentille.

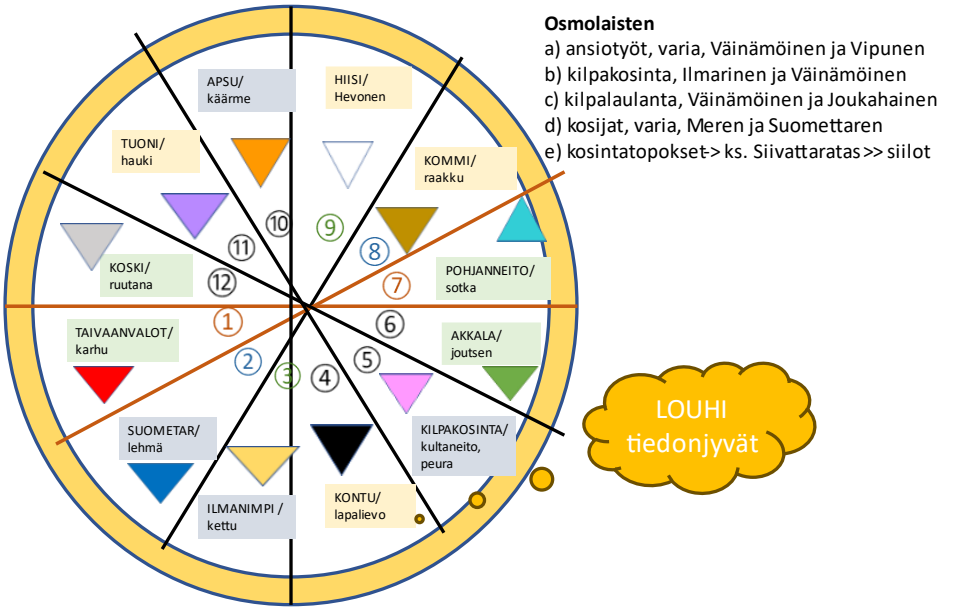

Kuva 4. Siivattarattaan tunnusvärit ja siilojen haltijat

VI TIETÄMINEN

A Repotella, kommi

Poimittu 26.4.2023 SKVR-tietokantahaku

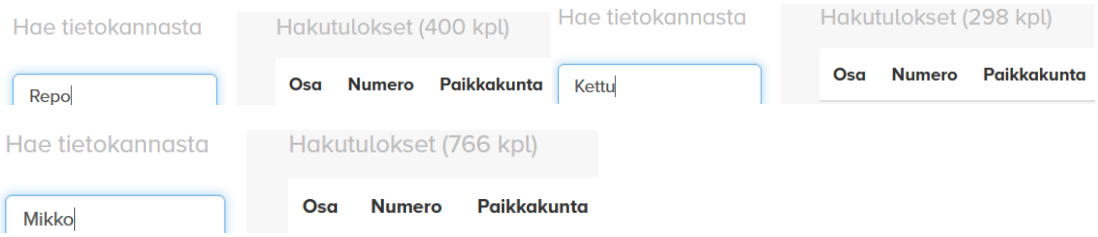

Yhteensä 400+298+766 = 1464 hakusanatulosta. Kuvaavaa on, ettei hakusanalla ”repolainen” löydy yhtään hakutulosta, mutta ketun eufemismille ”mikko” löytyy 766 kpl. Osmolaisten maan 1/10 perusosassa olen aihioinut kymmenen tekstikappaletta kolmeksi semanttiseksi kentäksi, joka muodostaa runollisen topoksen mielikuvitusmaailmankolkat. Sarjaan kuuluu metoditertiaalissa luku 31. Kolme tapaa kuvata muutossykli. Tämän osan tarkoitusta vasten peilattuna, osiota on sovellettava hakusanajoukon semantiikan mukaan. Repo tietäjänä edustaa osmolaisten maassa myös häärituaalien ohjaajaa, patvaskaa. Kettu on punaturkkisen eläimen perusnimi, jota kutsutaan saduissa myös Mikko Repolaiseksi, jolla on monikansalliset esikuvansa mm. Reinhard Foxina. Ohra liittyy osmolaisten maassa ensisijaisesti Osmottareen ja ohraiseen olutjuomaan. Mielenkiintoinen yksityiskohta löytyykin hakusanalla ”kettusen”, jolla löytyy kaksi runonäytettä Sämpsä Pellervoisesta, molemmat näytteet ovat Ilomantsista saatu 1800-luvun lopulla, kerääjinä kaksi tunnettua kansanrunouden tutkijaa August Ahlqvist ja D.E.D Europaeus. Lisäksi runoissa puhutaan puiden synnystä. Kylvö suoritettiin kesäturkkisen oravan tai kärpännahkaiseen pussiin, jota runokielellä kutsutaan ketuksi kesäoravan, mustahännän kärppäseksi. Lisätietoa suomalais-karjalaisista kettukäsityksistä löytyy hakusanalla ”ketulle”, haun tuloksena syntyy kahdeksan runon voimin tietoa rubriikkien ja semanttisen sisällön jäsennyksinä. Kiuruvedeltä kerätyssä 1800-luvun alkupuolelta olevassa runossa on rubriikkina ketun metsästys. Otsikkona tekstissä on yksinkertaisesti ”Ketulle”. SKVR VI2_4945 yk. Runossa on vihje siitä, miten kansa on ajatellut kosiokolmikkoon suden, sillä runossa sanotaan suden olevan haukan heimolainen, eli viitataan kanalintuja saalistavaan lintuun ja mahdollisesti toteemiseen samansukuisuuteen.

Himmerkki metsän emäntä,
Annas noita, joita anelen,
Tuo tuolta, josta toivon,
Kirkon kuuden kuuluista,
Yli pyytäjän yhdeksän,
Turun uuden tuolta puolen,
Takaa Tapion linnan.
Kettu koiralle sukuna,

Susi haukan heimolainen.
Väännäs tuonne, vääräsääri,
Kävele, keveä koipi,
Ilman noidan tietämättä,
Tulikulkun kuulematta,
Minun pyytöpaikoilleni,
Että saalis salmilleni.
Teko Herran, työ Jumalan,
Antimet ainoan Isän Jumalan.

Kuva 5. Kojootti

Aina ei ole kyse punaturkkisesta ketusta, mustaa kettua on arvostettu, runonäytteessä 1800-luvun loppupuolelta rubriikki (tutkijain asettama luonnehdinta) nimittää ketun metsästykseksi runoa mustan ketun loitsusta, joka on saatu Suistamolta. /Viite 4/

Loitsu sisältää ketturiistanhaltijan nimen, Lukuttaren, jonka alkuperäinen sanamerkitys on hämärtynyt ja kontaminoitunut. Ensimmäinen assosiaatio, jota tutkimuksessa on suosittu, lienee lukko ja lukitseminen. Siitä ei ehkä kuitenkaan ole kyse, koska pyytäjä toivoo haltijalta ketun juoksuttamista saaliiksi. Pikemminkin kyse lienee ”lukuisasta” joukosta, Lukutar on lukuisan eli runsaan kettukannan haltija. Koska runosäkeissä toistetaan sama asia eri sanoin, Lukutar ilmeisesti tuo esiin riistan, jossa punaturkkista kettua hellitellään eufemismilla punakeränen. Sanotaanhan ketun turkkia villaksi.

Mustan ketun loitsu. Kun ansoja asetetaan mustalle ketulle:
Lukutar, lukun emäntä,
Lukkua punakeränen
Juoksuta näillä juoksingoilla,
Käännä näillä kääntymillä,
Poljeta näillä polkumilla,
Minun on pyytöpäivinäni,
Minun ajoaikonani!
Sitten kun panee hopeaa, sitten sanoo:
Juoksuta sinikeränen,
Vuolen kullat kuppihisi jne.
Uhri pannaan ja pihlajan halkoja, ja siihen panee sen pantiksi, sitten kun saa ketun, sitten vuolee hopearahaa ketun turkin päälle:
Vuolen kullat kuppihisi,
Hopiat pikarihisi;
Minun on kullat kuuluisat,
Ja hopeat iänikuset.
Anna sinikeränen,
Pyörähytä minun polvelleni,
Käännä minun kämmenille!

Kuva 6. Musta kettu eli hopeakettu

Kolmas runonäyte hakujoukosta on rubriikissa nimetty revon valitukseksi, mutta itse runotyyppi tunnetaan formulasta: Kettu itki poikiansa. SKVR IX2 328. Kivij. Krohn. 3559. 84. yk. Näistä kolmesta runonäytteestä voidaan jo arvella, ettei keruuajankohta välttämättä kerro mytosemanttisinta tekstiä. Ensimmäinen runonäyte lienee iältään myyttistä keskisarjaa, koska siinä on kristillinen lopuke. Mustan ketun loitsu on todennäköisesti vanhin kerrostuma ajatusmaailmaltaan, koska siinä esiintyy uhrilahja ja jumalhaltijattaren nimi, joka on jo yleisestä tietoisuudesta kadonnut. Revon valitukseksi kutsuttu on jo kontaminoitunut eli rämettynyt lastenkamarisarja oleva runo, joka lähenee sisällöltään satumaailmaa.

Muorit lasta soudattaessa, nuotti nk. tee pellolle pesäsi, kalliolle kartanosi.

Kettu itki *rell*itteli
Kiven päällä poikiansa,
Kahden kaupungin välissä,
Kolmen linnan kuuluvilla:
"Hävisi minun sukuni suuri,
Vainosijoilla pahoilla,
Tuolla tappotanterilla,
Ne on vietynä Virohon,
Saatettuna Saksanmaalle,
Herroille hetulaisiksi,
Kauppamiesten kauluksiksi."
Jänis juosta lönkytteli,
*Varttas*ääri *vänky*tteli,
Sanoi ketulle sanalla:
"Tule minun turvihini,
Isot on asunnot minulla,
Pellon pientaret leveät,
Haapa on minun leipäni,
Pajupuska majani,
Kuusen juuri sijani."
Voi sinä jänis parka,
Kun sinä olet arka,
Arka sun tulee ollakin.
Kesällä on minulla harmaja takki,
Talvella on mulla valkea lakki
Vanhemmilta varustettuna.

Vanhinta runokerrostumaa edustaa 1700-luvulla Kristfrid Gananderin esittämä, joka on otsikoitu sanoilla: Ketun metsästys. SKVR XV 337. *Kristfrid Ganander. Nytt Finskt Lexicon 1786.* Tämän loitsun aitoutta sopii epäillä, mutta meemi elää folkloristisessa tutkimuskirjallisuudessa auktoriteettiuskon ja toistelun voimalla. Runoselitteissä kuitenkin todetaan selvästi: XV 337 liittyy nimen omaan ketunpyyntiin. Eri runoalueilta 1700- ja 1800-luvulla tavattuihin ketun sanoihin sillä on tuskin mitään yhtymäkohtia. Muovasiko ehkä joku sekä runontekoa että ketunnahkoja harrastava pohjalainen pyyntiseurueensa ratoksi taidokkaan kvasiloitsun? Käreitär on siten ketun emuuna luultavasti tilapäämuodoste tai idiolekti, ei laajemmin tunnettu olento. Mutta hitaasti ja haluttomasti väärät tiedot korjataan ja tulevat yleiseen tietoisuuteen.

Palataan aiheeseen, ja edellisessä kettumaisessa potpurissa eteen tulleeseen sanahakumuotoon ”revon”. Siitäkin tulos on kohtalainen.

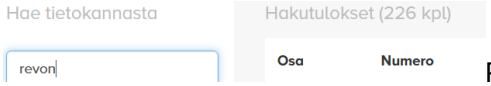

Poimintapäivä 26.4.2023

Iivana Kojosenpoika **Kommilta kosinta** SKVR I1 554. Akonlaksi. Karjalainen n. 67. - 1894. Okahvie Huotariǹi, Maksiman tytär. Oppinut Kivijärvessä synt. äitivainaaltansa. Joutosen virsi. Tässä tarinassa päästäänkin jo toiseen osmolaisten maan teemaan, revon jäljet on yleisemmin tunnettu Kalevalasta jänön jälkinä. Kommilta kosinta sisältää hauskan sanareliktin, pilivilkuna, joka tarkoittanee kuopusta, nuorimmaista, ja jota Iivana Kojosenpoika kosii. Suomalaisten eläinsatujen kosiorevohka esiintyy runossa kosimiseen yhdistyneenä seuraavasti: SKVR III1 270. *Soikkola. J. Länkelä. v. V 17. 1858. yk*

Miten teen minä poloinen,
Kuten kurja linnukkainen,
Miten tehnen, kuin elänen,
Kuin mie kunnian pitänen,
Pään tarkka, tanian mieli,
Hiusharva hallikkoinen!
Saatin sakkoon isoni,
Veljeni rahan vetoon,
Häpeään vanhempani.
Oi minä poloinen piika!
Suun on surma, heimon herja,
Pään polku hyvän isoni,
Vatsan kanto vaalijaini.
Miten tehnen, kuin elänen,
Kuin mie kunnian pitänen,
Pään tarkan, tanian mielen,
Vai käynen suden suksille?
Sudella on liukkaat sukset.
Vai käynen jänön jälille?
Jänöllä on jäljet koverat.
Vai käynen revon rekehen?
Revolla on reki matala.
Vai käynen karhun jalaksille?
Karhun on kantapäät matalat.

Tässä vaiheessa joudutaan palaamaan mytosemantiikan perusteiden sisältöluetteloon, jossa on otsikoituna siihen asti jäsennellyt kosimisen maailmankolkat ja kentät, sen loci ja topokset. Kuten jo edellä on osoitettu, sanojen kohtalo on oikukas, voitokkaaksi meemiksi voi tulla kvasitieto, koska muustakaan ei juuri tiedetä mitään varmaa. Tässä kilvassa Lukutar on hävinnyt Käreittärelle 1-0. Mitä tulee kosimisen kohteisiin, Iivana Kojosenpoika on ehtinyt moneen paikkaan, hänet yhdistetään Kommilta ja Konnusta kosintaan. Kommi kuitenkin puuttuu aihioinnista. Monissa tapauksissa Pohjanneidon kosinta ja kilpakosinta kertovat samasta tapahtumasta. Taksonomia on täten rajoiltaan varsin häilyvää, selkeitä eroja on vaikea tehdä ja limittymisiä on paljon. Ansiotöiden kirjo on kuitenkin mahdollista jäsennellä. Kommilta kosinta -runoja on SKVR-hakurekisteriin otsikoitu yhteensä kahdeksan kappaletta. Ansiotyöanalyysi on siten hyvä alkaa tästä kansanrunojen kauhukertomuksen kulusta.

Aihioidut kosimisen kentät mytosemantiikan perusteissa 1/10:

1. Sanojen kohtalo
2. Kosimisen kohteet
3. Akkalasta kosinta – Maa- ja metsätalousministeriö
4. Apsosta kosinta – Työ- ja elinkeinoministeriö
5. Taivaanvalojen kosinta – Puolustusministeriö
6. Ilmanimmen kosinta – Tie- ja liikenneministeriö
7. Konnusta kosinta – Ympäristöministeriö
8. Koskelta kosinta – Oikeusministeriö
9. Kilpakosinta – Opetus- ja kulttuuriministeriö
10. Pohjanneidon kosinta – Valtioneuvoston kanslia
11. Hiidestä kosinta – Valtiovarainministeriö
12. Suomettaren kosinta – Sisäministeriö
13. Tuonelta kosinta – Sosiaali- ja terveysministeriö
14. Kymmenen ryhmä
15. Merkitysten siilot

Kommilta kosinta esim. no 1 /Joutosen virsi. SKVR I1 554 yk

KOSIJANA JOUTO (mutta rubriikkina Iivana Kojosenpoika)

Sattui Jouto kuulomahan,
Alla seinän astumahan.
Kosi Kommilta tytärtä:
"Anna Kommi ainuttasi,
Eli pilivilkunasi!"

KOMMI:
"Enpä anna ainuttani,
Empä on pilivilkunaani;

ANSIOTYÖ, KOKEEN ASETANTA
1. koe
Mennet uinet umpilammin,
Saanet sieltä suuren hauen,
Kultasuomun, kultajuomun,
Tuonet Kommilla kätehen;
Siitä annan ainuoni,
Siitä pilivilkunani."

2. koe
Ampunet tähdet taivoselta,
Pilkat pilvien lomista.
Siitä annan ainoani,
Annan pilivilkunani."

3. koe
Astunet päivän nieklojen neniä myöten,
Siitä annan ainoani,
Annan pilivilkunani."
…
Astu päivän nieklojen neniä myöten.

"Nytpä annan ainoani,
Annan pilivilkunani."

ANTILAAN VALITUS

"Ken on juossu tiestä poikki?"
"Jänö on juossu tiestä poikki."
"Parempi oisi jänön jäljillä,
Koukkupolven polkumilla,
Kun korpin Kojosen reessä."
"Vuota, vuota, Hiitten huora!
Pääsemme Kojosen mäellä,

"Ken on juossut tiestä poikki?"
"Repo on juossut tiestä poikki."
"Parempi oisi revon jäljillä,
Koukkupolven polkumilla,
Kun korpin Kojosen reessä."

…
Hän vie viemisiksi:
Oljonaisen olkaluita,
Palakaisen pääpaloja,
Maarian maitomöykkysiä.

SKVR I1_ 555 yk, Neidon pakina Katso edellä (toisinto)
SKVR I1_562 Kojo kosijana, hukan jäljet katso edellä (toisinto)

SKVR I1_565 Kojosen poika

Ansiotyövariantti:
"Kun vestänet vuorella venosen,
Kalliolla kalkuttanet,
Ettei kirves kivehen koske.
Kassara kallioon,
Antanet Kommille kätehen,
…
Korkea Kojosen poika
Veisti vuorella venettä etc.
Antoi Kommille kätehen.
Antoi Kommi tyttären

….

SKVR I1_ 566 yk

SKVR I1_571 *Ansiotyöt*.

SKVR I2 _ 1057. *Lönnrot,* Teksti Lönnrotin painoa varten suorima. Runon mainitsee L. Venäjän-Karjalasta saaduksi. Joukosen nainen

Joukosen nainen.

Kommin nuorinta tytärtä:
"Anna, Kommi, tytärtäsi!
Jo olen raatant työt tuhannet,
Sa'at toiset toimitellut;
Jo olen uinut umpilammet,
Saanut sieltä suuret hauet,
Suuret hauet, kultasuomut;
Kävin nieklojen nenitse,
Talloin rautatapparoita;
Ammuin tähden taivahalta,
Pilkan pilvien lomasta."
Siitä anto tyttärensä,
Tyttärensä nuorimpansa
Kojon pojan puolisoksi.
Koppoi neindon korjahansa,
Murralti mutson rekehen,
Viiden alla villavaipan;
Iski virkkua vitsalla,
Ajoa kahauttelevi
Ammon raattuja ahoja.
Väinämöisen kankahia.
Äiön siitä neittä neuvo,
Äiön orpoa opetti:
"Kun tulet Kojon kotihin,
Laadi villaset hamehet
Yhen villan kylkyestä,
Keitä otraset oluet
Yhen otrasen jyvästä!"

JÄLJET
koira
hukka
…
Ajoa kahauttelevi
Noita Pohjan kankahia,
Lapin synkkiä saloja,

...
Niin tuli jäljille karhun.
Mutso päätänsä kohotti:
"Mikä on tästä poikki juossut?"
"Karhu on juossut tästä poikki".

130 Noin mutso sanoiksi virkko:
"..
Parempi olisi
Karhun kauhean jäjlillä,
Kontion kivikolossa,
Kun korpin Kojosen reissä.
Paremmatpa karhun karvat
Kojon pojan kutrisia."
Tultihin Kojon kotihin,
Kojon mäelle korkealle,
Veti miekkansa verisen:
"Tahotko sa tuota syödä?"
Pään mäkäsi mättähäksi,
Silmät suolle karpaloiksi,
Hiukset kuiviksi kuloiksi;
Viilti korvat korpin syödä,
Lihan linnuille rakensi,
Rinnat leipoi leipäsiksi,
Nänniset kalakukoksi,
Anopille antehiksi,
Kommin eukon kostitsoiksi.
Läksi luoksi anoppinsa;

SKVR I4_ 2158 yk

ansiotyönä umpilammen uinti ja hauen pyynti

- Kohtaus

SKVR XIII3

9052. *Parikkala. Ss. Nokelainen 2. 32.*

Otan mie kokolta koprat,
havukalta huarottimet,
jolla mie kommin kohtauksii.

OTOS KARHUSTA JA SUDESTA =>

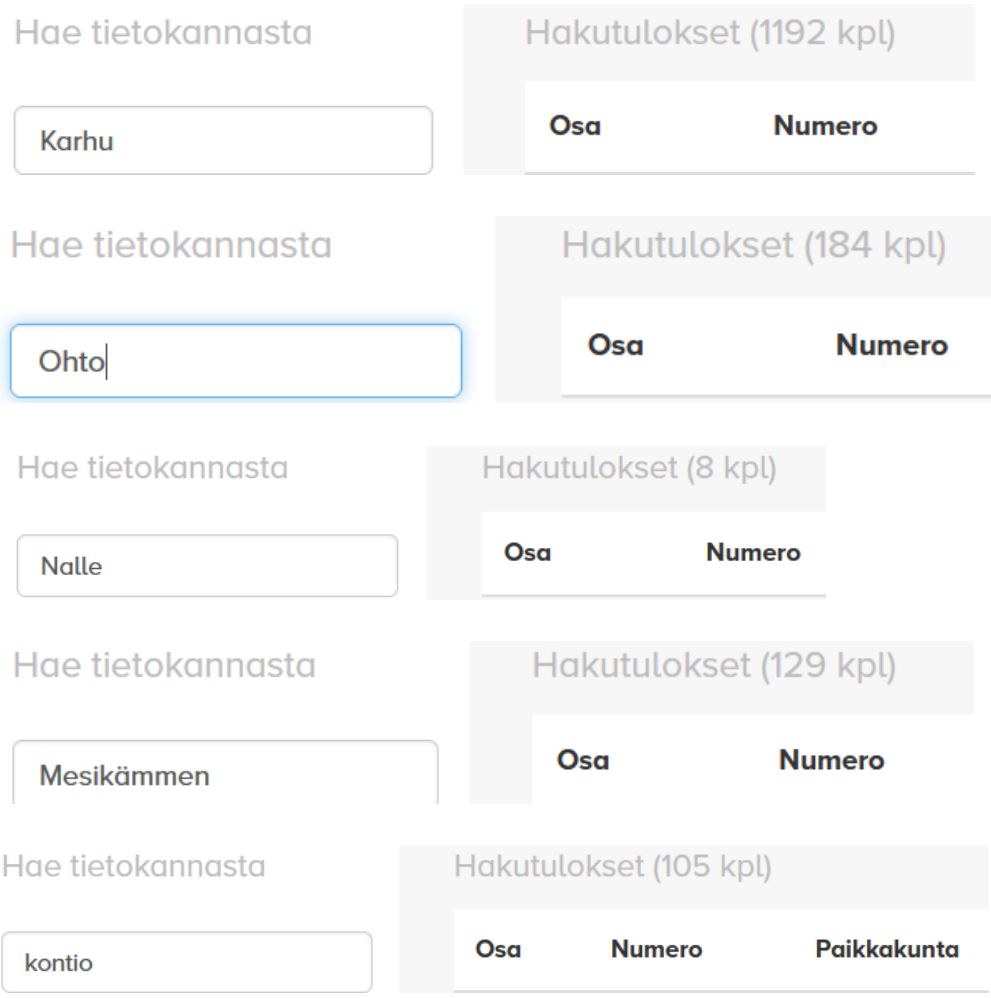

Yhteensä 1192+184+129+8+105 = 1618 runo-otosta.

Vertailun vuoksi vielä hakutoiminnon runosaalis sudesta, joskin tulosta heikentää monet murteelliset susi-sanan kirjoitusmuodot.

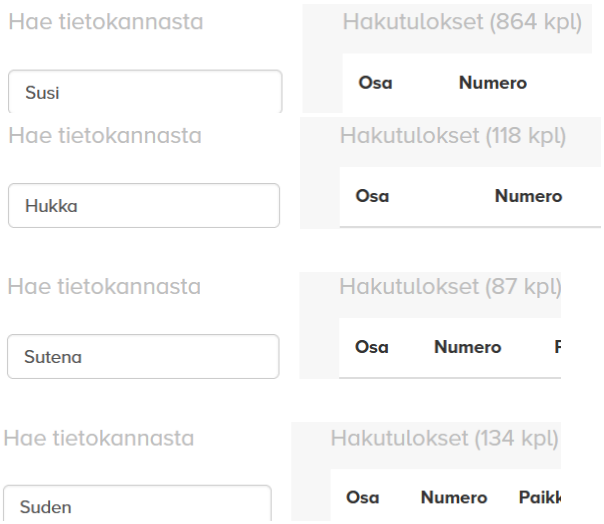

Tällä haulla sudelle kertyy lähes yhtä suuri osumarypäs kuin ketulle ja karhullekin, yhteensä 864+118+87+134 = 1203. Erona vain se, ettei sudelle löydy myyttistä nimitystä, hukkaa käytetään lastenkirjoissa ja puhekielessä muodossa susihukka. Myyttisyys löytyy sanahaun taivutusmuodoista. Sutena ja suden -sanamuotojen osumat kertovat mm. hääväen taikomisesta ihmissudeksi, tai tietäjän muuttumisesta sudeksi tai satujen sudesta, joka tahtoo syödä Punahilkan. Susi edustaa vaaraa, kosittava voi joutua joron jäljille tai suden suuhun, tuhoonsa ja turmioonsa.

Kommi on arvoituksellinen sana, jonka ilmimerkitys on katos, koppi, vaja tai komero, eläinsuoja, pieni tyhjä tila, mutta kuriositeettina esiintyy kommi myös simpukan nimenä. Mihin Kommilta kosinta -runot viittaavat ja miksi umpilammen hauki pitää tuoda ”Kommilla” Komin käteen. Sanamuoto on tarkoituksellinen, koska se esiintyy samassa muodossa neljässä runoversiossa, runoissa 554, 555, 562, 565. Sana on itäsuomalais-inkeriläistä alkuperää. Lönnrotin ruotsalais-suomalaisessa sanakirjassa kommista todetaan vain sen olevan miehen nimi, mutta toisaalla kerrotaan komman olevan kotilo tai simpukka. Miksi Kommi edellyttää suuren hauen tuotavaksi hänen eteensä kommilla? Ehkä vitsi piileekin tässä tietotestissä, jossa testataan kosijan nokkeluutta ja luovuutta, sitä miten kosija ratkaisee pienen sanaleikkivivahteen. Ratkaisuna kosija Jouto meni sepän pajaan ja pyysi takomaan rautavaatteet umpilammen hauen pyyntiä varten. Kommilla hän sitten saaliinsa toimitti Kommin käteen, kuten ansiotyö määräsi. Mutta luultavasti kyse oli kotelosta, kannellisesta kuljetuslaatikosta.

Gaston Bachelardin mukaan käsitteet ovat laatikoita, joihin tietoja voi luokitella; käsitteet ovat valmisvaatteita, jotka tekevät eletystä tiedosta epäyksilöllistä eikä ole epäilystäkään, etteikö rationalistiraukka tyytyisi valmisvaatteen pakkopaitaan. Eikä muistissa olevat sanat ole tallessa aivoissa tai missään muuallakaan sijaistevassa laatikossa. Käsitteitä luovan toiminnan on mentävä pidemmälle. Edelleen, jos metaforan voi arvata etukäteen, kuvittelu on pois pelistä. (Bachelard 2003:193-196)

Runomielikuva ansiotyöstä, jossa kosija menee rautavaatteissa uimalla pyydystämään umpilammen hauen ja tuo sen laatikossa ansiotyön asettajalle on sammon kaltainen arvoitus, sitä ei helposti kuivalla rationalismilla ratkaista. Mutta, jos otetaan Bachelard-vertaus valmisvaatteista vakavasti, niin kyse ratkaisussa oli designvaate, joka teetettiin tiettyä tarkoitusta varten ja varta vasten sepän pajassa. Tämä vastannee nykyajan Napakymppi-ohjelmien ykköstoivetta, jossa kumppanin huippuominaisuuksiin luetaan huumorintaju. Vahva ja nopea sotisopaveijarin täytyi olla, kun painavissa varusteissa hauen onnistui uimalla pyydystää sekä nokkela, kun tiesi miten se piti toimittaa ansiotyön asettajalle.

On tarkasteltava vielä toista mahdollisuutta, kommin yhteyttä simpukkaan. Bachelardilla on sanansa sanottavana tästäkin aiheesta, kun hän toteaa luonnon hämmästyttävän meitä työskentelemällä suuressa koossa ja mittakaavassa. Jättiläissimpukka, jota kutsutaan yleisesti ”suureksi vihkivesimaljaksi”, toteuttaa luonnon valtavaa turvauneksintaa; siinä näkyy, miten luonto ensin uneksii ja sitten hourailee turvasta ja päätyy vihdoin hirviömäiseen lopputulokseen. (Bachelard 2003:275) Kuvittelu työstää simpukankuoren teemaa pienen ja suuren käsitteillä ja lisäksi vapaan ja kahlehehditun käsitteellä. Ja vapautetulta olennolta voi odottaa mitä tahansa! (Bachelard 2003:254)

Bachelard liittää saalistuksen mielikuvaan piirtäjä Jurgis Baltrusaitisin teoksen, joka näytää, kuinka koira ”loikkaa ulos simpukankuorestaan” ja syöksyy kaniinin kimppuun. (Bacjelard 2003:255) Laajetessaan ketjureaktiona, saalistuksesta on vain askel siihen, että saaliina on ihminen, kyse on suurentamisesta, jossa kuvittelu ulottuu myös voimiin ja nopeuksiin. – Simpukankuoressa lymyilevät sudet ovat monin verroin karmeampia kuin vaeltelevat sudet. (Bachekard 2003:257)

Painu seppien pajahan
Allapäin, pahoilla mielin.
"Nyt sie seppä veijoseni,
Tao sinä minulle rautavaatteet,
Jotta uisin umpilammin,
Saisin sieltä suuren hauen,
Kultasuomun, kultajuomun,
Toisinpa kommilla kätehen!"

Aiemmin jo mainittiin runovihjeiden viittaussuhteiden joskus olevan mutkikkaat, kuten Sämpsä Pellervoisen runon löytyminen hakusanalla kettunen. Voittopuolisesti Iivan Kojosenpoika -otsikoinnilla luonnehditut kansanrunot sisältävät monenlaista ainesta, vaihtelevat teemat Iivana Kojosesta edustavat kannibalistista väkivaltalopuketta, jossa raiskataan ja tapetaan Kojonmäellä. Kojosenpojan runoksi otsikoitu runo Suojärveltä viitaa sisältönä Joukosen kosintaan.

SKVR VII1 - 541. *Suojärvi. Härkönen I, n. 268. -00.yk*

[Joukosen kosinta - Kyynelvirta - Koivut - Käet.]
"Jouten synnyin, jouten kasvoin,
Kuin olisi joutanut Joukollahan mennä."
Päätyi Jouko kuulemahan,
Ikkunan alla istumahan,
Seinän alla seisomahan:
"Tules, tule kaikkeni!
Jouten syötän, jouten juotan,
Petrojen taljalla makautan."
Lähti paljoineen joukon kelkkahan.
Iski virkkua vitsalla,
Lähti virkku vieremähän,
Porokello tolvamahan,
Tultiin jälille, jänön jäljet.
"Minä kun Joukon korjassa istun,
Parempi lähteä jänöin jällille."
Lähti virkku vieremähän,
Porokelloi tolvamahan,
Tultiin jäljille, revon jäljet.

"Minä kun Joukoin korjassa istun"
Parempi lähteä revon jäljille."

"Istus, istu paljoiseni,
Vuotas kun mennään Kolosen mäelle,
Kolosen mäelle korkealle,
Korkealle ja kauniille,
Kuuset on kutaiset
Maat on hopeiset"
…
Sama episodi toistuu, tullaan seuraavaksi karhun jäljille, sitten hukan ja lopuksi tässäkin runossa ”paljoinen” sai karmean lopun. Emo saatuaan ihmislihaisen piiraan tuomisiksi, ratkesi itkemään. Emon kyynelistä syntyi kolme ojasta, ja niistä kasvoi kolme koivua kultalehvineen, joihin lensi kolme kultaista käkeä laulamaan elämän armottomuudesta.

Joukosen pojan runoversiossa on mytosemanttinen pohjavire mallinnettavissa, jossa tarinan syvärakenne paljastuu antilaan äidin, tapetun nuorikon emon kyynelvirroista syntynsä saaneet luonnon elementit, jotka liittyvät maahan. Tapahtumia oli edeltänyt riistan jäljet järjestyksessä jänö, repo, hukka, karhu, joista kolme viimeisintä ovat petoeläimiä. Jänis syö kukkia, erityisesti orvokkeja, kettu saalistaa kanoja ja kanalintuja, mutta myös jäniksiä, susi voi syödä koiran tai ketun, karhu syö marjoja ja lehmiä kansanrunoissa. Kojosen pojan ja Joukosen kosinnassakin on loppuhuipentumana syödyksi ja syötetyksi tuleminen, mutta josta äidin surun kautta kasvaa jotain hedelmällistäkin.

Äidin kyyneleistä syntyvät symbolit:	**Nähdyt riistan jäljet enteenä:**
joet -> kyynelvirrat >> elämän virta	jänis -> kuolinsanomien tuoja
koivut -> nuoruuden vihanta >> nuori nainen	repo -> viekas saalistaja (viisas = viekas)
lehdet -> elämän kevät >> kukkeus	hukka -> suden suuhun >> sudenrepimä
käet -> elämän armottomuus >> elinvuodet	karhu -> peto >> paha sulhanen

Taulukko 4. Joukosen pojan kosintarunon syntyjen mytosemantiikan tekijät

Enteellistä on ollut viittaukseni ensimmäisen kymmensarjan ensimmäisen osan Mulurautusen esipuhe, jossa viittaa työtäni raakustamiseen, suomalaisten ja ugrilaisten helmisimpukka on raakku. Tässä tulkintasarjan ensimmäisessä osassa palataan syvämerkityksiin ja simpukkametaforaan jälleen, toivottavasti pari vuosikymmentä kypsemmällä tavalla. On saatu tähän asti todisteet arkkitietäjä Antero ”angervoinen” Vipusen yhteyksistä kosintarunoihin, ja siten kosintahypoteesille oikeutusta jatkolle. Toinen hurja oletus koskee tässä työssä mahdollisuutta, että kosinnan/tiedonhankinnan loci, paikat ovat suomalaisugrilaiselta pohjalta ajatellen kosinnan kohteita ja merkkikenttiä. Tavoitteisiin kuuluu myös kansainväliseen tarustoon, sen satuihin ja myytteihin soveltuvat rinnastukset rinnakkaiskorpuksesta, jota tutkimusasetelmallisesti kutsun tässä Senate-korpukseksi, ja johon kuuluvat kirjapari keskiajan tarinoista ja seksiin ja avioliittoon kuuluvista eksoottisista tavoista. Julmuuden teemaa käsitellään mm. Niebelungin lauluissa Kriemfieldin ja Siegfridin tekoina, karjalais-suomalainen versio Kojosenpojan julmuudesta vetää vertoja antiikin ja keskiajan tarinoille.

3

On aika katsoa merkkikenttähypoteesia Kommilta kosinnan perusteella. Osoittautui neljällä topoksella olevan runosäeyhteys Vipusen virteen, ja jokaisessa kosintakohteessa kerrotaan myös Iivana Kojosen pojan alias Joutosen, Joukosen psykopaattisesta tihutyöstä, jonka rituaalinen loukkaaminen laukaisi. Sankari pystyi suorittamaan vaativat ansiotyöt, mutta ei hallinnut narsistisia yllykkeitään. Vipusen virteen vertautuvia kosintarunojen ja niissä suoritettava ansiotyö nieklan neniä, miekan teriä kulkemisesta kerrotaan Kommilta, Tuonelta, Hiidestä ja Konnusta kosinnan ansiotöissä. Lisäksi myös veneen veistolla on yhteyksiä sekä Vipusen virteen että ansiotyörunoihin, mikä antaa toisen johtolangan arvoituksen selvittämiseen. Konnusta kosinta rinnastuu toisin kuin alkuasetelmassa on arveltu. Tietuointi ei suomalaisessa mytologiassa rinnastu Merkuriuksen toimintaan tai Neitsyen ja Kaksosten tähtimerkkien symboliikkaan, vaikka alustava kartoitus sijoittikin ne nyky-ymmärryksen mukaisesti Tietuoinnin ja kosinnan kentiksi. Sen sijaan Vipusen liittäminen hajamainintoina auringonpoikaan tai Lemminkäiseen antaa vihjeen siitä, että oikeilla jäljillä ollaan, koska Konnusta kosinta on rinnastettu feminiiniseen kuumerkkiin Rapuun vastapoolinaan aurinko ja ennustustaito, joka on antiikin tietuointitapa, joka sekin oli ekstaasitekniikkaa.

Hiidestä kosinta on systeemissä sijoittunut Marsin hallitsemaksi Skorpionin merkiksi, joka symboloi mm. seksuaalisuutta, väkivaltaisuutta ja psykopatologiaa sekä sarjamurhaajia. Merkki, jossa tuhotaan rakkain.

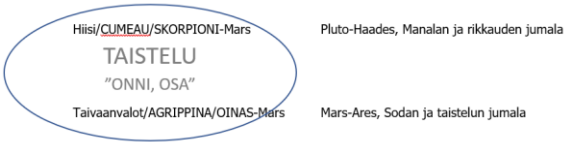

Jäljellä on Tuonelta kosinta, joka alkuaihioinnin mukaan rinnastaa Saturnuksen Vesimiehen tähtimerkin Tuonelta kosintaan.

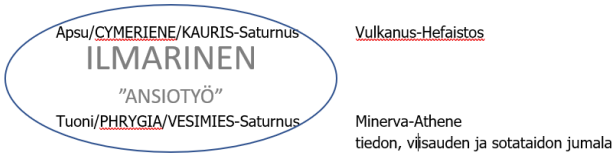

Lopuksi selviää periaatteellinen ero entisajan tiedon louhinnan ja nykyajan välillä. Roolitus on toimintaa tärkeämmässä asemassa. Ansiotyö veneen veistosta on tuonut tietoisuuteen tietäjän tavan toimia ja hakea lisätietoa paremmista lähteistä, kun siilot, tietovarannot eivät anna riittävää informaatiota, kun puuttuu kolme sanaa, ja ne ratkaisevan tärkeitä virren ”tutkelmoja”. Näin ollen on mahdollista hahmottaa ansiotyörunot vanhaa astrologista merkkikenttäajattelua hyödyntäen, vaikkakaan systeemit ovat mitä todennäköisimmin omalakisiaan eikä niillä ole suoraa yhteyttä toisiinsa, vain ihmismielen taipumus jakaa asiat ja ilmiöt lohkoihin, lokeroihin, luokkiin sekä säilyttää tietoa siiloissa, arkistoissa, kommeissa. Vipunen oli tietomiesten mahtimies, jousimiehen tähtimerkkiin liitetään tietoviisaus ja johtoasemat.

Rinnastukset kertovat:
1) Konnusta kosinnassa kuusta ja Ravun merkistä,
2) Hiidestä kosinnassa Marsista ja Skorpionin merkistä,
3) Tuonelta kosinnassa Saturnuksesta ja Vesimiehen merkistä
4) Kommilta kosinnassa Jupiterista ja Jousimiehen merkistä.

Vaikuttaa sinänsä aivan järkeenkäyvältä kuviolta, totunnainen jako miehiseen ja naiselliseen luo mielikuvia Venuksesta ja Marsista, mutta tällöin on kyse Vaaka-tähtimerkin Venus ja Oinas-tähtimerkin Mars fyysis-sosiaalisina rooleina. Psykologinen ulottuvuus tulee tunteena, jota kuu ja Rapu symboloivat. Naisravun kostonhimolla tai miesskorpionin raivolla ei ole rajaa, molempia leimaa hillittömyys, julmuus ja häijyys sen pimeämmällä puolella, päiväpuolen tuodessa runollisuutta ja mysteerien tuntemusta. Ihmisen osa on rajallinen tässä ajassa, joten se sopii ihmisläheisen ja humaanin Vesimiehen merkin tematiikkaan. Perinteisesti Jupiter ja Saturnus ovat toiminnallisia vastinpareja toisilleen. Siinä missä elämä ja Jousimies tuhlaa, Saturnus-hallintoinen Vesimies toimii säästeliäästi, jopa pihistellen. Kyseessä on maallisen köyhyyden ja rikkauden jännite, mutta henkisesti osat kääntyvät, Vesimies-Tuoni edustaa viisautta, Jousimies-Kommi tietovarantoa.

Tästä jo voikin temmata kaanonisen kaavan, kulttuurianalyysin tai semioottisen neliön tai muun nelikentän, mutta Skorpionin ”Mars” on muutettava Plutoksi, jonka symboliikka on vahvasti alitajuiset motiivit, vietit ja vaistot sekä alitajunta, mutta myös sen mielikuvituksen rikkaus, muut maanaliset rikkaudet kuten öljy sekä synkät alkukantaiset voimat ja joukkotuhoaseet.

Seuraavaksi on tutkittava, mitkä Vipusen virren säeosuudet ilmenevät myös kosintarunojen ansiotöinä. Missä määrin kohdat ovat samat tai eroavat toisistaan? Edellä on jo viitattu veneen veistoon. Yhtä lailla kuin neulan neniä, miekan teriä myöten matkaamisen kielikuva on shamanointiin liittyvä, niin tiedolla veneen veistäminenkin on runokuva, joka viittaa tietuointikykyyn ansiotyönä.

Perusasetelma neliönä sisältää kuun ja Pluton sekä Jupiterin ja Saturnuksen oppositioparit:

S1 = KUU (tunneherkkyys, hedelmällisyys, hellyys) S2 = PLUTO (rikkaus, salaisuudet, julmuus)
non S2 =JUPITER (hyvinvointi, sosiaalisuus, onni) non S1 = SATURNUS (tunnekylmyys, epäonni, pahuus)

Kuun ja Saturnuksen oppositiota pidetään astrologisessa ns. pahuuden aspektina, tunnottomien, ilman omaa tuntoa olevien ihmisten merkkinä. Pluton ja Jupiterin suotuisat aspektit hyödyttävät hyväntahtoisella viisaudellaan ja tiedoillaan yhteisöä. Kielteisessä merkityksessä oman voiton pyynti saattaa saada suuret mittasuhteet, jossa ajatellaan lähinnä omaa etua. Kojosen poika tuskin kosi tappamistarkoituksessa, mutta nuorikon iva sai yliotteen sulhosta ja tuhosi nuoren naisen elämän, piiraaksi tekeminen ja anoppilaan toimittaminen kertoo jo suuren luokan häijyydestä ja sadistisuudesta.
Allegorisesti voitaneen ajatella morsiamen symboloivan haluttua ja tavoiteltua tietoa, joka oli siilonhaltijan hallussa ja luovutettavissa tietyin ehdoin. Mutta saatu tieto ei sitten miellyttänytkään, pyytäjä pettyi, suorastaan raivostui saatuaan ei toivottua tietoa, ja tuhosi kaiken ja rippeet toimitti takaisin tiedonluovuttajalle vahingollisessa muodossa. Vähän sama tilanne kuin data-analyytikko huomaisi aineiston sopimattomaksi omiin tarkoituksiinsa, ja lähettäisi sotketun ja viruksilla varustetun tietomassan takaisin sen antajalle.

LINTUPOTPURI, TIKKA, KANA, SIRKKU

Siitä tiesi teltamoinen äkkioutoinen älysi
neien nuoren nousneheksi impyen ylenneheksi
kun kävi pihatse kerran astui aittojen alatse
varsin aamulla varahin aivan aika-huomenessa
noki nousi nuoraisesti savu paksusti pakeni
neien kuulusta ko'ista kasvavaisen kartanosta
neiti oli itse jauhamassa kivenpuussa kiikkumassa
kivenpuu käkenä kukkui laklana kiven lapatta
kiven siili sirkkusena kivi helmenä heläsi

Kävi siitä toisen kerran astui pellon pientaretse
neiti oli mataramaalla keikkui keltakankahilla
paineli punapatoja keitti keltakattiloita

Kävi kerran kolmannenki neien akkunan alatse
kuuli neitosen kutovan pirta käessä piukkoavan
sukkulainen suikahteli kuin kärppä kiven kolossa
pirkaeli pirran pii'it kuin on tikka puun kylessä
käärilauta käännähteli kuin orava oksapuussa

Siitä Pohjolan emäntä sanan virkkoi noin nimesi
Kutti kutti neitoseni Enkö jo sanonut aina
elä kuusissa kukahu elä laula laksoloissa
näytä kaulan kaarevuutta käsivarren valkeutta
ripeyttä rinnan nuoren muun on muo'on muhkeutta

Kaiken syystä syyättelin keikutin tämän kesosen
jop' on kerkeän keväimen jopa toisen toukoaian
laatiomme piilopirtti pienet piiloikkunaiset
neien kangasta kutoa neljin niisin niukutella
ettei kuule Suomen sulhot Suomen sulhot maan
kosijat

Lausui lapsi lattialta kaksiviikkoinen kajahui
Helppo on hepo salata sorajouhi suojaella
paha on neitonen salata hivus pitkä piilotella
Laatisit kivisen linnan keskelle meren seläistä
sinällä piikoja pi'ellä kanojasi kasvatella
eip' on piile piiat sinällä eipä impyet ylene
ettei pääse suuret sulhot suuret sulhot maan kosijat
miehet pystyisin kypärin heposet teräskape'in (Uusi Kalevala 19. runo)

B Viisaudenhammas alias tiedonhalu

Maailmassa on yleisen tulkinnan mukaan kolme folkloren arvostuksen suurvaltaa, ja ne ovat Suomi, Viro ja Irlanti. Suomen ja Viron väliset kielelliset yhteydet ovat läheiset, välittäjänä Inkeri, jonka runous lasketaan kuuiuvaksi suomalaiseen kansanrunouteen. Pitkään saksalaisvaikutteiden alaisena olleella virolaisella folklorella on myös runsaasti länsivaikutteita runoudessaan. Irlanti ja Suomi perifeerisinä alueina ovat aidommin säilyttäneet omaperäisyytensä, mihin on vaikuttanut myös kansan käyttämä kieli, joka on tullut yleisemmin tunnetuksi käännöksinä ja muokattuina teksteinä. Iirinkieliset tarinat jäivät eloon englanniksi tulkittuina, karjalankieliset runot suomalaistettuina.

Irlannin taruston legendaarinen kokoaja ja englanniksi kääntäjä oli Lady Augusta Gregory, tässä roolissa paikallinen Elias Lönnrot. Lady A. Gregorin kanssa yhteistyötä tehnyt runoilija W.B. Yeats vastaa suomalaisten J.W. Runebergia, joka runoili kansan kertomat hirvirunoelmat eeppiseksi runoksi Hirvenmetsästäjät. Rinnastuksiin on syytä lisätä vielä kolmaskin pari, suomalaisten kansalliskirjailija Aleksis Kivi, joka W.B. Yeatsin tapaan kirjoitti myös näytelmiä sekä surullisen kuuluisa Ossianin laulun tekijä, skottilainen McPherson (runojen sisältö koskee myös Irlantia). Niin Aleksis Kivi kuin McPhersonkin tulivat folkloredoktriinin taholta teilatuiksi. Kunnia ei aina mene sinne, minne se kuuluu. Kalevalan sisällöstä kuuluisin ja maailmalla tunnetuin osa (1/3 osa Kalevalasta) Kullervon taru on itse asiassa Inekristä ja sen on löytänyt ja taltioinut Elias Lönnrotin apulaisena toiminut D.E.D. Europaeus. Tekijyys ei siten kansanrunojulkaisuissa ole läheskään aina itsestään selvästi osoitettavissa. Ironista kyllä W.B. Yeatsin hautausmaalla on myös muisto ensimmäisestä tekijänoikeuskiistasta.

Edellä on viitattu kahteen eri myyttiin, jotka viittaavat irlantilaisen mytologian käsityksiin tiedon alkulähteistä ja viisauden saavuttamisesta. Vastaava suomalainen myytti liittyy arkkitietäjä Antero Vipusen vatsassa käyntiin. Erona on, että suomalainen viisauden perikuva liittyy maahan, irlantilaisten veteen. Molemmissa tieto piilee ilmenevää ja näkyvää syvemmällä, josta tieto on käytävä hakemassa tai ongittava esiin.

Toinen eroavuus koskee viisaussubstanssia, suomalais-karjalaiset ovat ajatelleet viisauden olevan sanoissa, käsitteissä, puheessa, runoissa, kun taas irlantilaiset sijoittavat viisauden lähteen veden antimiin, syödyn ravinnon antamaksi. Suomalainen sananlasku kiteyttää syyn: Siitä puhe mistä puute. Hieman juro ja vähäpuheinen kansa uskoo saavansa tietoa puheen ja sanojen kautta, ravintoköyhän maan asukkaat ovat uskoneet ravinnon koostumuksella olevan väliä ja samalla tiedostaneet myös ravintoketjun ainesten kasautuvan merkityksen sekä proteiinin tarpeen kognitiivisten kykyjen kehittymiselle.

Irlannin kansallisrunoilija WEB. Yeats on jo vuosisata sitten tajunnut folklore-esseissään ympäristön vaikuttavan kansan kieleen, mentaliteettiin ja tarinoihin /Viite 5/, joten palataan viisaudenhampaisiin ja/tai tiedonloheen. sekä Fintan-näkijään, Irlannin aluejakomestariin sekä systeemiseen älyyn, jota myytit myös edustavat. Systeeminen on ennen kaikkea rakenteiden tajua, mikä voi ilmetä alitajuisesti mielen muodostelmina, rakenteina kuten kansanrunoissa ja myyteissä on tavallista. Sovellan strukturaalista ideaa osmolasiten maan sarjaa varten kehittelemääni ugramerakenteeseen, joka edustaa 3-6-9 sarjaa, koska kolme kertaa kolme on tyypillinen satujen ja myyttien aisain todenperän vahvistuskeino, mutta samalla se on komitasoinen struktuuri, kuten lumottu silmukka. Tarina on silti ehkä helpompi tulkita meemikaavan avulla.

VII KÄSITTEELLISTÄMINEN

A Laajenevat ja supistuvat tiedon kehät

Kulttuurianalyyttisen peruskaavan perusteella semioottisesta neliöstä voidaan saadun tiedon perusteella laatia runomatriisi, joka tässä toimii samalla välikatsauksena omaan tutkimukseen. Iteroimalla muodostuu samasta asetelmasta kolme eri kehää peruskehikon ympärille, joista yksi on sisäkehä, toinen ulkokehä ja kolmas eksokehä.

Perusasetelmassa on asetelma 1) tietovaranto, 2) tiedonhalu, 3) tiedonhaku, 4) tiedonsaanti. Merkityksen kehityksen selventämiseksi seuraavassa sarja ajatuksen muotoutumisesta urotöiden ja pyyntimiesten kronotooppisena vuorovaikutuksena ja oppimisprosessina tiedonhallinnassa.

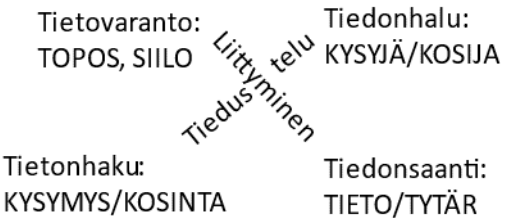

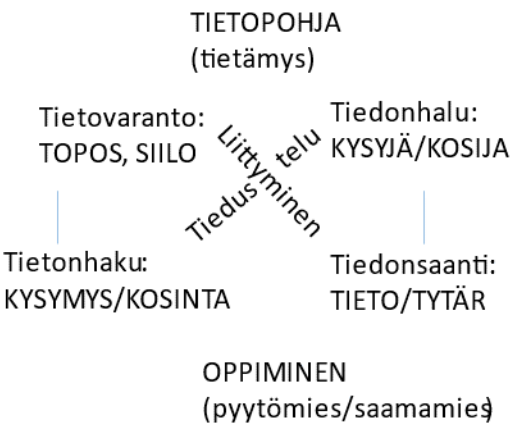

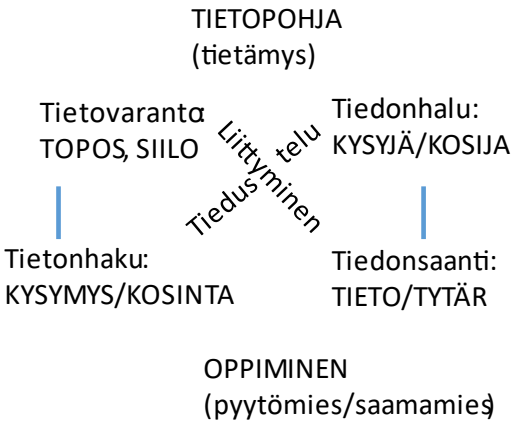
TIETOPOHJA
(tietämys)
Tietovaranto
TOPOS, SIILO
Liittyminen
Tiedustelu
Tiedonhalu:
KYSYJÄ/KOSIJA
Tietonhaku:
KYSYMYS/KOSINTA
Tiedonsaanti:
TIETO/TYTÄR
OPPIMINEN
(pyytömies/saamamies)

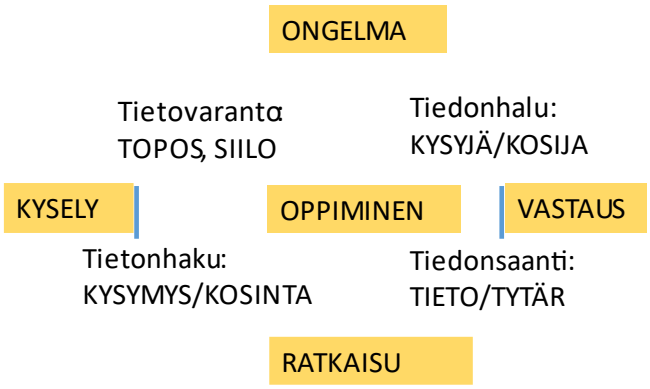
ONGELMA
Tietovaranto
TOPOS, SIILO
Tiedonhalu:
KYSYJÄ/KOSIJA
KYSELY
OPPIMINEN
VASTAUS
Tietonhaku:
KYSYMYS/KOSINTA
Tiedonsaanti:
TIETO/TYTÄR
RATKAISU

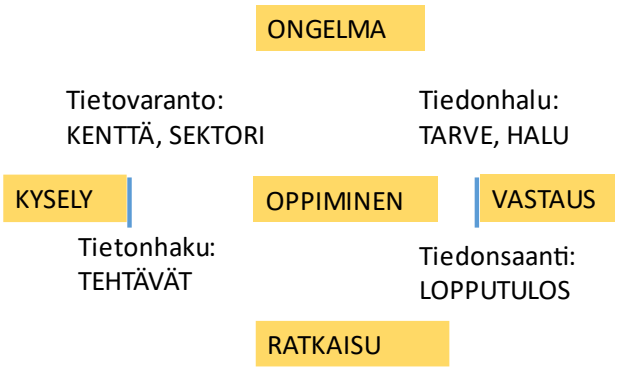
ONGELMA
Tietovaranto:
KENTTÄ, SEKTORI
Tiedonhalu:
TARVE, HALU
KYSELY
OPPIMINEN
VASTAUS
Tietonhaku:
TEHTÄVÄT
Tiedonsaanti:
LOPPUTULOS
RATKAISU

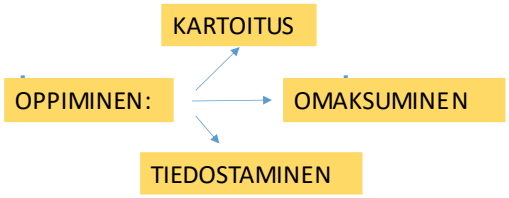

Ongelmoitaoppimahan runomatriisina ja sovellettuna tutkimusprosessiini

1A **Tietovaranto** **SKVR–korpus**	**2A** **Työkenttä** **Tsundoku**	**3A** **Kysely** **Hakusanat**	**4A** **Kartoitus** **TRilogiat**
1B **Tiedonhaku** Kirjallisuus, web	2B Lopputulos Allegoriat	3B Ongelma Mitä kositaan?	4B Oppiminen Reflektointi
1C **Tiedonsaanti** Ansiotyöt	2C Analyysi Vertailu	3C Vastaus Zodiackuutio	4C Tiedostaminen Kehät
1D **Tiedonhalu** Myto-semantiikka	2D Tarve Tulkintametodi	3D Ratkaisu Siivattaratas	4D Omaksuminen Tiedon tyttäret & tietotyö

Taulukko 5. Runomatriisisovellus kansanrunojen kosintojen ongelmakentästä.

B Sententiat ja käsiteavaruus

Runomatriisi mahdollistaa 17-jakoisen kategorisoinnin, joko myyttijakona tai sententioina. Tässä tapauksessa tehtävään paremmin soveltuu sententiajako.

1) Tietovaranto – Tahto (will) sukupolvien perintö
2) Lähtöoletus – Mielipide, ansiotyötopos voi olla tiedonsaantikenttä
3) Kyselyt – Ääni, oman äänen elin tyylin löytäminen
4) Kartoitus – Määritys
5) Tiedonhaku – Tarkoitus
6) Tulos – Tuomio (sentence) Kettu-Reinari ja satujen moraali
7) Ongelma – Käsite, mielikuva
8) Oppiminen – Arviointi (katsaus)
9) Tiedonsaanti – Päämäärä
10) Analyysi, vertailu – Merkitys
11) Vastaus (verha) – idea, oivallus
12) Tiedostaminen – tunne (kognitio)
13) Tiedonhalu – äänestys (tiedonintressi)
14) Tarve – aisti, mieli
15) Ratkaisu – päätös
16) Omaksuminen – sananlasku (meemit, dominantit)
17) Kokonaiskuva – ajatus (näkökulmana tiedon arkeologia, tiedon louhinta, tekoäly)

Listauksessa on jäsennelty rinnakkaisuuksina tiedonhaku kosimisprosessin perusteella ja rinnastettu osatekijät 17-kohtaiseen sententiajakoon. Strukturaalianalyysin, bittikielen ja mytosemantiikan arsenaaliin kuuluu oleellisena osana binaarisuus, jota mytosemantiikassa nimitetään aisapariksi. Tässä tulkintatapauksessa parit ryhmittyvät seuraavasti.

A) 7 Ongelma + 15 Ratkaisu
B) 3 Kysely + 11 Vastaus
C) 1 Tietovaranto + Tiedonhaku
D) 2 Lähtöoletus + 14 Tarve
E) 4 Kartoitus + 12 Tiedostaminen
F) 10 Analyysi + 6 Tulos
G) 9 Tiedonsaanti + 8 Oppiminen
H) 13 Tiedonhalu + 16 Omaksuminen

Fokus 17) Kokonaiskuva, täydet merkitykset, ranch picture.

Edelleen saatu paritus saadaan testattua ugramemuodostelmalla asiasanoittamalla saadut vastinparit.

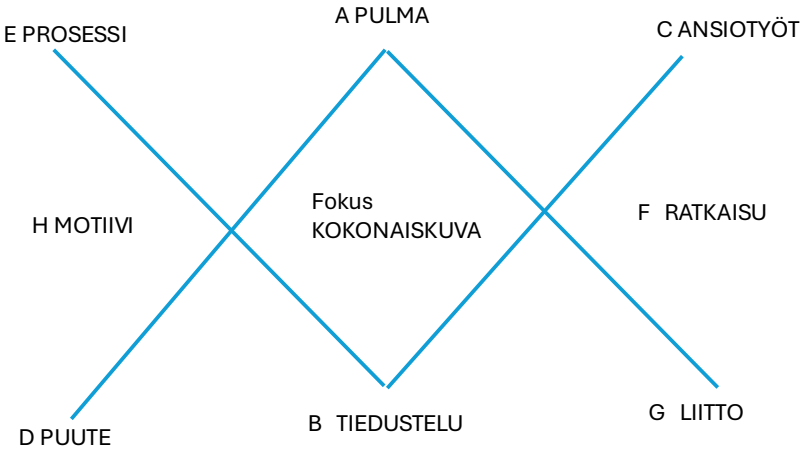

Kuvio 17. Tietuointiugrame suomalaisten kansanrunojen kosintatoposten ja sententioiden perusteella.

Kyseessä on tiivistelmämuodostelma, joka voidaan avata ja purkaa 17-kohtaiseksi käsiteavaruudeksi tai miellekartaksi. Lähinnä kyse on siitä, miten asiaa (motiivia) halutaan lähestyä, äkkirynnäköllä vai hienovaraisesti askel askeleelta. Miellekartan jokaiseen etappiin voi jumiutua, ugrame pistää jo lähtökohtaisesti pulman ratkaisemiseen vauhtia. Testissä voi käyttää myös ryhmittelyjen kiinteyttämistä triadeiksi, jolloin

H+D+A => KOSINTATEEMA
B+C+E => MATKATEEMA
F+G+I => MERKITYSTEEMA.

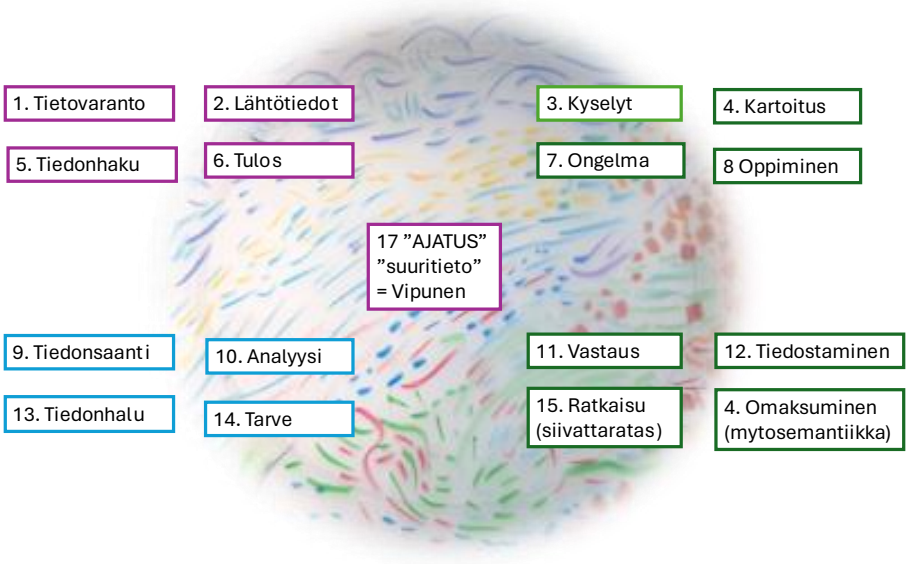

Kuvio 18. Tietoprosessin miellekartta sententiajaon ja kosintarunojen perusteella.

Jako on ajautunut metabinaariseksi systeemiksi, jossa on huomioitu maskuliininen, miehinen sankaritarusto ja sen vastatekijänä naisellinen, feminiininen jako. Useimmat nimet ovat tuttuja Kalevalasta, mutta Väinätär/Kunotar on tuntemattomampi nimi, samoin Repolainen, joka tarkoittaa tietäjää. Suomalaisen mytologian sankarit kilpovat laulu- ja loitsutaidoissa sekä kosimisessa, eli tiedon tai morsiamen haltuun saamisessa. Kun Kalevalassa Joukahainen ja Väinämöinen ottavat mittaa toisistaan siitä kumpi on tietämykseltään parempi, käy nuoren Joukahaisen huonosti, varusteista tulee osa luontoa, ja Joukahinen joutuu lopuksi lupaamaan ainoa sisarensa Väinämöiselle vaimoksi. Tämö ei kuitenkaan sovi Joukahaisen siskolle, joka hukkuu veteen ja muuntuu siellä kalaksi. Joukahainen kantaa kaunaa tapahtuman johdosta, joten hän vaanii Väinämöisen kosioretkeä ja onnistuu ampumaan veneeseen reiän. Niin Väinämöinen hukkuu veteen ja Joukahainen herjaa:

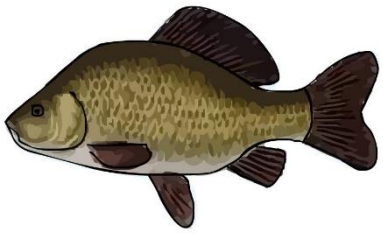

"Kupli nyt siellä kuusi vuotta, seuro seitsemän kesyttä,
karehi kaheksan vuotta noilla väljillä vesillä,
lake'illa lainehilla: vuotta kuusi kuusipuuna,
seitsemän petäjäpuuna, kannon pölkkynä kaheksan!" (UK 6. runo)

Tässäkin runo-otteessa on jo melkoisesti selvitettävää. Kun Väinämöinen on joutunut tuuliajolle, Joukahainen vertaa häntä ajopuuhun. Karehtija on Kaarle Krohnin mukaan laulaja tai loitsija. Seurominen kuuluu kadonneisiin sanamerkityksiin. Kupliminen viittaa hukkumiseen. Puurinnastukset viittaavat palvospuuna olemiseen. Väinämöinen ajelehtii merellä kunnes kokko kantaa hänet Pohjolaan, jossa Väinämöinen alkaa itkeä kovaa osaansa. Ruutana on suomalaisen mytologin kalakäsitteissä kohtaloon, onneen ja menestykseen liittyvä käsite.

Kalalajin lisäksi ruutanalla tarkoitetaan karja- ja saalisonnea eli elinkeinoon vaikuttavaa menestystä, jonka uhkana sairaudet ja velhoudet olivat niin suuressa määrin, että ruutana merkitsee oikeastaan pelkkää epäonnea tai vikaan mennyttä tointa. Tämä merkitysvivahde on yhteinen sekä suutarille että ruutanalle. Lisäksi ruutana merkitsee myös isokokoisuutta ja iäkkyyttä.

Ruutanan merkitys muodostuu semanttisesti sanoista: sairaus, menestys, saalis, velhous ja vauraus. Kookas nainen on ruutana, toisaalta ruutanalla tarkoitetaan myös isomahaista ihmistä tai eläintä, mieskin voi olla ruutana, jos on ruma, karvainen ja parrakas. Yleisesti ruutana merkitsi isoa lihavaa ihmistä tai eläintä. Kalat, luomat (nelijalkaiset juoksevat eläimet) ja ihmiset ovat suurimmillaan aikuisina, kalalajit ovat sitä kookkaampia mitä vanhemmaksi ne tulevat, joten ikä ja koko korreloivat toisiinsa nähden, tulee ikää ja näköä kuten sanonta kuuluu.

Lisäksi vanhassa vara parempi, eli varallisuutta iän myötä yleensä kertyy, eläimillä isokokoisuus on kilpailuetu, ihmisellä voimien vähetessä varakkuus turvaa vaikutusvallan ja kompensoi rapistuvaa kauneutta tulipa tuo ruma ruutanallisuus isomahaisesta lihavuudesta tai muutoin turjakeeksi karvoituneesta olemuksesta. Ruutana merkitsi ominaisuuksina lihavaa, laiskaa, vanhaa, rumaa, isoa.

Ruutana on erityisesti onnen ja menestyksen antagoni, vastustava tekijä, jonka aikaan saannosta ovat erityyppiset töiden epäonnistumiset ja virheet hyvistä pyrkimyksistä huolimatta. Piru on merrassa, kun saalista ei tule tai työ menee mönkään. Suutari on musta kala ja ruutana on henkeä täynnä spirituksen muodossa. Ehkäpä nämä edellä mainitut särkikaloihin liittyvät ominaispiirteet ovat luoneet käsitykset suutarista ja ruutanasta pahan hengen ja manaamisen aiheuttamana epäonnistumisena.

Laivan vesillelasku ei onnistunut ilman tietäjän vastatoimia, koska laivan ruutana, paha henki eli kölinhaltija ei tekoa suvainnut. Martti Haavion mukaan erityisesti laivan kölipuun mukana saattoi metsästä matkata haltija, josta sitten tuli laivanhaltija, ja joka ei Raumalla tahtonut päästää venettä vesille. Ruutana on täten myös haltijakala, pirukala tai pirunmoinen kala, pirunkaltainen.

Maailmalla kuuluisin suomalaisen mytologian kvasihahmo Aino on nimetty Joukahaisen siskoksi. Suomen ensimmäinen muinaispukukonstruktio on nimeltään Aino-puku. Ainon tarina liittyy neidon saamiseen lunnaina. Väinämöisen elementti on vesi, joten tähtimerkin Kalat ja planeettahallitsija sopivat hyvin tähän siivattarattaan merkityskehän rinnastuskuviin. Isomorfista tarkastelutapaa suomalaisiin kosintatopoksiin etsittäessä antiikin mytologiasta oli hyötyä. Vakiintunut formula Herkuleen urotöistä vastaa jossain määrin suomalaisten kosintatoposten ansiotöitä. Runoissa ei ole selkeärajasta rajausta eri tyyppisten toposten ansiotöillä, ainekset ovat limittyneet ja sekoittuneet ajan mittaan.

Väinämöisen veteen suistuminen aiheutui Joukahaisen nuolen osumasta ”sapsohon sinisen hirven”. Siitä assosiaatio Herkuleen Keryneian hirveen. Joukahaisen teko oli eeppinen teko, vaikka teon luonne olikin ruutanallinen tihutyö, josta nuorukaisen oma äitikin Joukahaista moitti. Joukahaisen letkaus Väinämöiselle sisälsi viittauksen Väinämöisen loitsutaitoon, siksi Kyläläisten kirjasarjasta sarjaan sopii Kalevala-kirjanen Loitsu ja taika Kalevalassa.

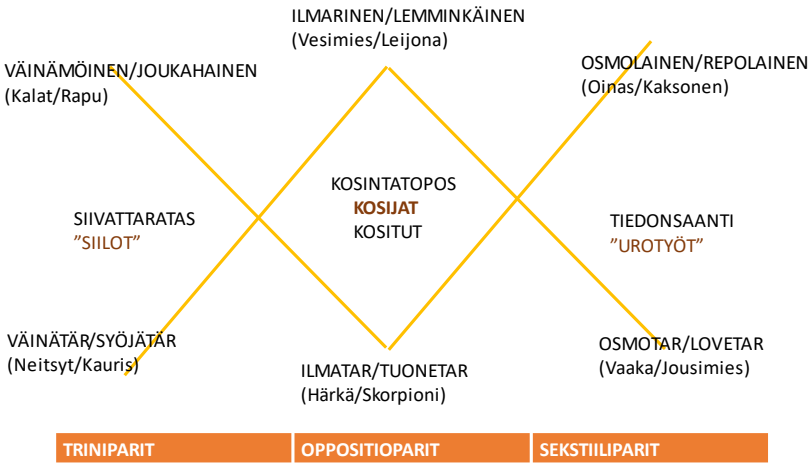

Kuvio 19. Siilot ja niiden jumalhaltijahahmot

VIII TULKINTA

A Paljastuksia ja peittämistä

Yhteen aukeaan on mahdutettu tutkimussarjani keskeiset osiot, jossa esimerkiksi ei erikseen ole mainittuna kolmijakoista tarkastelua, trizologista systeemiä ja kolmen maailman systeemiä, kaikki puuttuvat vuosien mittaan tehdyt metodit ja tarkastelutavat voidaan kiteyttää sisältyväksi katkoviivalla merkityn alueen sisään metatietoruutuun metodisapluuna. Kuvio muodostaa nelikentän, jossa toinen osa edustaa endotasoa, sitä mikä on piilossa katseilta tai näkyvistä kuten alusvaatteet. Nelikenttä muodostaa samalla kokonaisnäkemyksen kahdesta ugramemuodostelmasta, joista ylempi on lähtökohta ugramena esitettynä ja alempi edustaa metatiedon ugramea. Kaksi ugramea muodostaa siten toisiinsa yhteydessä olevan kaksoismorfologisen systeemin.

Ylemmässä kuvioruudukossa on data-aines sellaisena kuin se oli tutkimuksentekovaiheessa saatavana, myyttisten nimien tai toisintonimien listaaminen ja kokoaminen sinänsä on triviatietoa, mutta nimilistaus mahdollistaa sarjojen hahmottamisen. Listat auttavat havaitsemaan, mikä ei kuulu sarjaan. Erojen havaitseminen ja tunnistaminen edellyttää jonkinlaista tulkintaa, luokittelua tai kategorisointia sekä tietenkin käsitteiden nimeämistä. Hirvi tai karhu edustaa metsästäjille erilaisia kokemuksia ja assosiaatioita kuin muille ihmisille, jotka eivät ehkä edes tunnista, mistä eläimestä on kyse kuten kalojen suhteen on usein laita.

Toisintonimet ovat tapa kätkeä tai olla paljastamatta totuutta ulkopuolisille. Hunnutettu tai huivilla peitetty pää on signaali tabuajattelusta, peittäminen mahdollistaa salaisuudet ja yllätykset. Avioiduttuaan karjalaisnainen peitti päänsä huivilla, naimaton sai liehua hiukset vapaana punapaulalla somistettuna. Sinänsä kuvaavaa, koska soma nauha hiuksissa on nimeltään paula, joka tarkoittaa nauhan lisäksi ansaa tai houkutinta. Tulkinnoissa totuuden paljastamisessa on ansansa.

Tässä työssä olen lähestynyt Osmola-aihetta mytosemantiikan keinoin, joten tulkinta-aspekti on keskeinen kuviossa. Metatieto on taustatietoa, ja sitä on työssä käsitelty kahdella testillä. Tavoitteena on ollut testata meemijaon realistisuutta 17-jakoisena systeeminä ja rinnastusten oikeutusta kahteen muuhun tutkimusprosessin aikana syntyneeseen 17-jakoon, myteemijakoon ja sententiajakoon.

Suomalaisessa kaksikielisessä kulttuurissa on mielenkiintoinen kouluopetusjakauma myyttisen aineksen suhteen. Suomenkielisissä kouluissa opetetaan vieläkin Kalevalaa osana äidinkielen eli suomen opetusta, kun taas ruotsinkielissä kouluissa vastaavana kulttuuriopuksena käyt J.L. Runebergin runoteosta Hirvenhiihtäjät (Älgskyttarne), joka on rakenteeltaan ja motiiveiltaan selvästi hirvikronikkamukaelma. Keskeiseksi testitekstiksi olen kuitenkin ottanut valtakielen mukaisen teoksen Kalevalan kulttuurihistoria. Tässäkin tapauksessa normaali sisältölähtöinen tekstianalyysi upottaisi merkitykset suohon ja sivupoluille. Siksi olen testin tehnyt suoraan sisällysluettelon perusteella, sillä perusteella että ainekirjoituksen perussääntö on, että otsikon tulee kuvata sisältöä riittävän osuvasti ja tarkasti. Teoksen kaikki kirjoittajat ovat aiheeseensa hyvin perehtyneitä, joten tämän säännön voi olettaa täyttyneen.

Taustatiedon hankinta voidaan lukea osaksi lähtötietojen hankintaa, mutta jotta ei haettaisi vain jotain epämääräistä tietoa, on tarvittava tietokenttä jollain tavoin saavutetulla käsityksellä vain tiedettävä, mihin suuntaan lähteä. Kansanrunoudessa vihjeet ovat hajanaiset, vajavaiset ja moninaiset, ehkä henkisen laiskuuden vuoksi Lönnrotin kokoon märehtimä Kalevala on saanut kulttuurisen ylivallan ja sen myötä tutkijat ovat luoneet yksipuolisen käsityksen kosintarunoista, joista yleensä tiedetään vain Meren kosijat ja Kilpakosinta. Lisäksi tulkintaa vaikeuttaa murresanat, joiden alkuperäinen merkitys saattaa olla kadonnut tai väärin tulkittu keräelmissä.

Tulkintaan on tarvittu kiertoteitä ja folkloristin oveluutta. Kun arkkivanhus Väinämöisen antagoni on Joukahainen, niin hänen hallitsemansa kosintatopos ja siilo on kaiken järjen mukaan oltava jollain muullakin tavalla merkittävä. Joukahaisen varusteista syntyi kilpalaulannan tuoksinassa yhtä ja toista luontokappaletta. Väinämöisen ja Joukahaisen nimikkosiivataksi on nimetty Koskelta ja Konnusta kosinta. Nämä merkit zodiac-rinnastuksessa kuuluvat vesimerkkeihin, ja kuten suomalaisessa sananlaskussa sanotaan, ei kahta ilman kolmatta. Toden totta tuo kolmas vesimerkki on Kommi, joka tunnetaan Skorpionin tähdistönä. Sinänsä irralliset ainekset saavat ryhmäytymisen oikeutensa, jos jostain on löydettävissä kaikille kolmelle jokin yhteinen tekijä tai nimittäjä.

Tämä nimittäjä vesimerkkikolmikolle löytyy, ja se on Iivana Kojosenpojan rooli ja julma teko näissä kosintarunoissa. Satunnaisesti aihe esiintyy tosin muissakin runoissa, mutta ei tässä laajuudessa. Aiemmissa töissäni on esitetty sekä sententioiden että myteemien ja meemien jako ja rinnastukset. Alla oleva testisovellus rinnastaa Kalevalan kulttuurihistorian meemilajeihin ja sententioihin. Lisäksi on sulkuihin merkitty vastaavat tietuointisysteemin osat.

Kalevalan kulttuurihistorian meemit myteemi- ja sententiarinnastuksina sekä			
Kulttruurihistoria	Meemi	Sententia (tietuointi)	Tietuointi, siilot
s.408 Kalevalan lyhennelmät ja mukaelmat	1. Verkkomeemi	Mielipide	Oletus, lähtötiedot, data, informaatio
s. 344 Encyklopedisuus ja Lönnrotin eeposprojekti	2. Ennakointimeemi	Ajatus	Kokonaiskuva, näkemys, visio
s. 36 Karelianimsi	3. Regiimimeemi	Tunne	Tiedostaminen
s. 536 Kalevalan käännökset	4. Meemipleksi	Päämäärä	Tiedonsaanti
s. 200 Kalevala kouluoptuksessa	5. Evoluutiomeemi	Tahto	Tietovaranto
s. 101 Nyktyjhetken maailman symbolinen pimeys – Ilkka Kuusiston Sota valosta	6. Kognitiomeemi	Päätös	Ratkaisu
460. Kalevalaseura	7. Credomeemi	Sananlasku	Omaksuminen
s. 28 Kalevala sanataiteessa	8. Kielimeemi	Äänestys	Tiedonhalu
s. 382 Muita Kalevaloita	9. Replikameemi	Arviointi	Oppinminen, reflektointi
s. 360 Kansanrunouden tutkijat Kalevalan kriitikkoina	10. Kilpameemi	Ääni	Kyselyt
s. 114 Äidit ja tyttäret	11. Gendermeemi	Aisti, mieli	Tarve
s. 222 Kalevala ja kansalaisuus	12. Altruismimeemi	Tuomio, lause	Tulos
s. 80 1900-luvun Kalevala-taiteilijoita	13. Innovaatiomeemi	Merkitys	Analyysi
s. 400 Eepoksen löytäninen, parantelu – näkökohtia Kalevipoegista	14. Imitaatiomeemi	Idea	Vastaus
s. 416 Kalevalan salainen oppi	15. Vaihtoehtomeemi	Käsite	Ongelma
s. 124 Kalevala ja kansallisuusaate	16. Näkölulmameemi	Määritys	Kartoitus
s. 170 Maamme kirja Kalevalan tulkitsijana	17. Väestömeemi	Tarkoitus (purpose)	Fokus, tavoite

Taulukko 6. Vertailu Kalevalan kulttuurihistorian meemeistä ja myteemeistä sententioiden avulla.

Testaus: Otetaan tietuointiprosessn

EVOLUUTIOMEEMI
Tietovaranto – TAHTO
-> kansanrunoista eepos

MEEMIPLEKSI
Tiedon saanti – PÄÄMÄÄRÄ
-> suuri muinaisuus

VÄESTÖMEEMI
Tiedonhaku – TARKOITUS
-> kansallinen identiteetti

KIELIMEEMI
Tiedonhalu - ÄÄNESTYS
-> suomenkielisyys

Sovellettu runomatriisi

Kaksitoistajakoinen systeemi on mahdollsita muuntaa kuusitoistaosaiseksi runomatriisiksi sijoittamalla neljä + yksi sententiaa, meemilajia tai myteemikategriaa metatiedoksi ja lähtötietoruutuun 1A. Mytosemantiikan perusteissa 1/10 on sibyllasovellus suhteutettuna sumalaisiin ministeriöihin. Tämän pohjalta voidaan laatia kosintatoposten eli siilojen taulukko. Jäsennykseen tarvitaan muunto, vertikaalitasossa jakoperustana on elementtijako, ja lateraalilinjalla jakoperusteena on astrologisen systeemin tähtimerkkien kolmijako johtaviin, kiinteisiin ja muuttuviin merkkeihin. Suluissa on merkitty eponyymille tyypillinen myyttihahmo.

Assosiaatiot	I Johtavat siilot	II Kiinteät siilot	III Muuttuvat siilot	IV Metatieto siilot
Maa elementti A	10. Apso – (Kauris) (Syöjätär) **Vaihtoehtomeemi** **Fantasiamyteemi** Sententia: Käsite	2. Suometar – (Härkä) (Ilmatar) **Altruismimeemi** **Ylevyysmyteemi** Sententia: Tuomio	6. Akkala – (Neitsyt) (Väinätär) **Väestömeemi** **Pastoraalimyteemi** Sententia: Tarkoitus	Meta- Heimoyhteisö **Meemipleksi** **Primitiviamyteemi** Sententia: Päämäärä
Vesi elementti B	4. Kontu – (Rapu) (Joukahainen) **Ennakointimeemi** **Eleellisyysmyteemi** Sententia: Ajatus	8. Kommi – (Skorpioni) (Tuonetar) **Replikameemi** **Legendamyteemi** Sententia: Arviointi	12. Koski – (Kalat) (Väinämöinen) **Kognitiomeemi** **Demonimyteemi** Sententia: Päätös	Meta- Suomalainen mytologia **Regiimimeemit** **Mystiikkamyteemi** Sententia: Tunne
Ilma elementti C	7. Pohjanneito – (Vaaka) (Osmotar) **Verkkomeemi** **Magiamyteemi** Sententia: Mielipide	11. Tuoni – (Vesimies) (Ilmarinen) **Imitaatio, innovaatio** **Satu ja eksotia** Sententiat: Innovaatio & Imitaatio	3. Ilmanimpi – (Kaksonen) (Repolainen) **Gendermeemi** **Traaginen myt.** Sententia: Aisti, mieli	Meta- Yksilökokemus **Näkökulmameemi** **Folkloremyteemi** Sententia: Määritys
Tuli elementti D	1. Taivaanvalot – (Oinas) (Osmolainen) **Kilpameemi** **Sankarimyteemi** Sententia: Ääni	5. Kultaneito – (Leijona) (Lemminkäinen) **Kielimeemi** **Balladimyteemi** Sententia: Äänestys	9. Hiisi – (Jousimies) (Lovetar) **Evoluutiomeemi** **Luontomyteemi** Sententia: Tahto	Meta- Narratiivi Kalevala **Credomeemi** **Sakraalimyteemi** Sententia: Sananlasku

Taulukk#o. Siivattarattaan siilojen jakauma meemi- ja myteemijaolla.

Assosiaatiot	I Johtavat siilot	II Kiinteät siilot	III Muuttuvat siilot	IV Metatieto siilot
Maa elementti A	10. Apsu – (Kauris) (Syöjätär) **Vaihtoehtomeemi** **Fantasiamyteemi** Sententia: Käsite	2. Suometar – (Härkä) (Ilmatar) **Altruismimeemi** **Ylevyysmyteemi** Sententia: Tuomio	6. Akkala – (Neitsyt) (Väinätär) **Väestömeemi** **Pastoraalimyteemi** Sententia: Tarkoitus	Meta- Heimoyhteisö **Meemipleksi** **Primitiviamyteemi** Sententia: Päämäärä
Vesi elementti B	4. Kontu – (Rapu) (Joukahainen) **Ennakointimeemi** **Eleellisyysmyteemi** Sententia: Ajatus	8. Kommi – (Skorpioni) (Tuonetar) **Replikameemi** **Legendamyteemi** Sententia: Arviointi	12. Koski – (Kalat) (Väinämöinen) **Kognitiomeemi** **Demonimyteemi** Sententia: Päätös	Meta- Suomalainen mytologia **Regiimimeemit** **Mystiikkamyteemi** Sententia: Tunne
Ilma elementti C	7. Pohjanneito – (Vaaka) (Osmotar) **Verkkomeemi** **Magiamyteemi** Sententia: Mielipide	11. Tuoni – (Vesimies) (Ilmarinen) **Imitaatio, innovaatio** **Satu ja eksotia** Sententiat: Innovaatio & Imitaatio	3. Ilmanimpi – (Kaksonen) (Repolainen) **Gendermeemi** **Traaginen myt.** Sententia: Aisti, mieli	Meta- Yksilökokemus **Näkökulmameemi** **Folkloremyteemi** Sententia: Määritys
Tuli elementti D	1. Taivaanvalot – (Oinas) (Osmolainen) **Kilpameemi** **Sankarimyteemi** Sententia: Ääni	5. Kultaneito – (Leijona) (Lemminkäinen) **Kielimeemi** **Balladimyteemi** Sententia: Äänestys	9. Hiisi – (Jousimies) (Lovetar) **Evoluutiomeemi** **Luontomyteemi** Sententia: Tahto	Meta- Narratiivi Kalevala **Credomeemi** **Sakraalimyteemi** Sententia: Sananlasku

Taulukko 7. Siivattarattaan kenttien asemointi sovellettuu runomatriisiin.

Eponyymien binaarisuus taulukossa on kyllin kattava, jotta taulukointia voidaan pitää onnistuneena. Kun semanttisia eponyymejä muodostuu taulukkoon viisi ja ne lisäksi ovat ryhmittyneet meemikaavaksi vakiomuotoon, on hyvä testata saatua tulosta ennen tarkempaa tulkintaa.

Olkoon IA + IB = PIMENTOLAN väkeä
Olkoon IC + ID = OSMOLAN VÄKEÄ
Olkoon IIB + IIC = TUONELAN VÄKEÄ
Olkoon IIIA + IIIB = VUOJOLAN VÄKEÄ
Olkoon IID + IIID = HIITOLAN VÄKEÄ.
Olkoon IIA + IIIC = ILMALAN VÄKEÄ

Hieman kosintatopokset poikkeavat Osmolaisten maan julkaisusarjan topoksista, mutta vaikka eponyymi vaihtelee, niin mytosemanttinen sisältö saattaa silti olla osin täysin sama. Kalevalasta on tehty ”pyhä kirja”, johon on jopa liitetty uskonnollinen asennoituminen, Kaarle Krohn nimittää kansanrunouskorpuksen sanomaa suomalaisten runojen uskonnoksi, Pekka Ervasti on Kalevalan avain teoksessaan kaavaillut tästä kansanrunoudesta uskonkappaleita ja vaihtoehtoisia näkemyksiä, joita suomalaiset ruusuristiläiset vieläkin vaalivat totena. Tulkinnat ovat keskimäärin vaarattomia erehtyessäänkin, mutta vaara syntyy, jos kuvitelmat otetaan liian tosissaan suvaitsematta enää muita tulkintoja ja vaalitaan ainoan oikean tulkinnan teemaa.

B Kosinnan merkit ja eeposfunktiot

Erilaisten rinnastusten kautta on saatu muodostettua kuva, jota voidaan nyt lähteä kerimään auki. Ensimmäisenä tarkastelussa on Herkuleen urotöiden mukainen sankarityö assosioituna suomalaiseen siivattarattaaseen. Haukimyytti on sekä tulensyntymyytti että Matti Kuusen selvityksen mukaan toinen variaatio sampotarusta. Hauki assosioidaan valoon ja kultaan keltaisten suomulaikkujen vuoksi. Noista pilkuista se on saanut nimensäkin Esox Luciasi. Jossain määrin pilkut muistuttavat kultakolikoita. Kilpakointarunot päättyvät usein kultaneidon taontaan. Tieto on ollut rahanarvoista, tieto sairauksien syistä, tai tieto tulevasta menestyksestä. Hauen pääluiden lukuisilla nimillä, joita alun perin on sananparren mukaan ollut sata, on mitä ilmeisimmin ollut myös jokin yhteys myyttisiin tarinoihin. Luusto ja luuranko katsotaan astrologisessa systeemissä olevan Saturnuksen kanssa tekemisissä. Isokokoisena kalana hauen pää on kelvannut trofeeksi, siinä missä erikoislaatuisen luja leijonannahka toimi Herkuleen asepukuna ja voitonmerkkinä. Suomessa hirvi alces alces on saanut nimekseen jalopeura, jolla Raamatun suomennos on tarkoittanut leijonaa, erehdyttävä rinnastus johtunee siitä, että leijonalle piti saada suomalaismetsien mukainen rauhanomainen haltija tai hallitsija.

Leijonan merkki astrologiassa symboloi valtaa ja hallitsijaa, ja suomalaisessa mytologiassa Louhi on Pohjolan eli Pimentolan emäntänä tulkittu joukkojensa johtajaksi, jopa auliimmin kuin Väinämöinen, tuo tuonelassa kävijä, joka lähinnä edustaa tässä jaottelussa Skorpionin merkkiä. Kalevala eli Osmola on mytologien piirissä usein nähty Pohjolan eli Pimentolan välisenä kamppailuna, omistusriitana sammosta ja sen suomista rikkauksista. Antiikin astrologisessa systeemissä Skorpioni ja Leijona ovat dynaamisessa, mutta jännitteisessä voimasuhteessa toisiinsa nähden. Ylijumala Zeus-Jupiter ei ollut lnuhteeton toimissaan ja lemmenseikkailuissan, eikä sitä ole Väinämöinen tai Herkuleskaan.

Osmolan mailla kerrotuista kosinnoista eniten sekaannusta esiintyy Pohjanneidon kosinnassa, jonka olen sijoittanut rinnastukseksi Vaaka-merkille, ja symboliksi kotkan, koska se on vastakkainen tekijä osmolaiselle, ja kokkovirsien teltamoiselle eli sulhaselle. Johtajuudessa Louhen tarina kertoo turvautumisesta rahan ja sotaväen valtaan, kun taas Antiikin Herkules-tarut kertovat voimankäytöstä vallan välineenä. Tulimyyttisyys liittyy haukeen ja tuliteema on muutoinkin painokkaasti esillä Kalevalassa.

Alkuhypoteesina on ollut oletus, että kosiminen kalevalaisessa epiikassa sisältää syvemmällä merkitystasolla allegorian tietuoinnista, syntyjen syvien ja peritotuuksien etsinnästä. Väitteen tueksi on tarvittu jokin tunnettu perusta. Antiikin sibyllat on tunnettu kuvataiteen traditiossa kahdentoista sibyllan kokoelmana. Osmankäämi on sijoitettu noissa kuvissa Samian sibyllan attribuutiksi. Vastaavuus sijoittuu kolmanteen siivattarattaan siivuun tai siiloon, joka vastaa eläinkuvion kolmatta merkkiä Kaksosia.

Siivattarattaassa kolmannessa siilossa on kyse Ilmanimmen kosinnasta, ja symbolina markkerina toimii kettu repolainen, joka on tässä tulkinnassa rinnastettu kosimisen yhteydessä tietäjäksi, patvaskaksi, jonka kosimispuuhissa toimii sekä puhemiehenä, että rituaaliohjaajana hääseremoniassa.

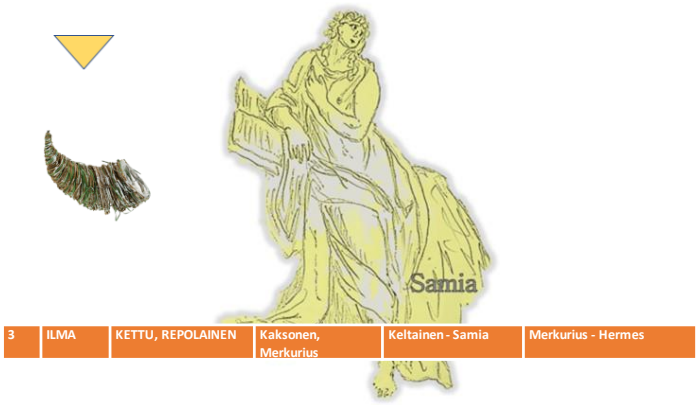

Kuvio 19. Konsultaation merkeissä

Monen vuosituhannen takaa on myös intialaisen tarutradition tutkimus 4000:n tuhannen vuoden ajalta. Lauri Honko on esitellyt tästä perusjaon, jossa on viisi osaa, ja joita olen käyttänyt tulkinnan välineenä eeposfunktioiden nimellä. Jakoon kuuluu viisi kategoriaa, I) Viestit, 2) Konsultaatio, 3) Matkat, 4) Sota ja 5) sankariteot. Kosimiskohteiden kannalta epiikka kertoo lähinnä matkan määränpäästä ja siellä vaadituista sankariteoista. Matkan motivaationa on ”tytär”, jota tiedustellaan siilon haltijalta. Kilpakosintarunoissa, joka viittaa kultaneitoon, antaa morsian apua sankarille urotöiden suorittamiseksi. Sama teema toistuu myös Pohjanneidon kosinnassa, joskaan ei aivan yhtä suorasanaisesti.

Hermes on antiikin ajan viestintuoja ja opas, ilman elementti yhdistetään astrologisessa systeemissä älyyn, samoin kuin keltainen väri. Samian olen aiemmin rinnastanut Suomen ministeriöt 2022 rinnastuksessa Liikenne- ja viestintäministeriöön, liikkumisen ja sananvapauden teemoihin tunnuslauseena ”huhut liikkeellä”. Tämäkin sopii kosiorunojen sarjaan, koska hääpidoissa taukoamiselta kysytään rituaalinen kysymys: Mistä tiesit tänne tulla, äkkiloputonten osasit?

Kuva 7. Sibylla Samia.

Koska British Museumin kokoelmissa säilytettävät keskiaikaiset kuvat on numeroitu ja kuvia on perinteisesti kaksitoista, on mahdollista, että nekin ovat jollain perusteella järjestyneet vakiomuotoon ja mahdollista on sekin, että hahmot, useimmiten neidon hahmossa on ajateltu zodiakin mukaisesti. Näin suoraviivaiseen tulkintaan en kuitenkaan lähtenyt, koska suhteessa suomalaisiin kosiorunoihin tulkintaan olisi todella vaikea saada mitään mieltä, mutta lähempänä antiikin kulttuuria olevat kieli-mielialueet saattavat hyvinkin noudattaa tätä jakoa, joten kuriositeettina kirjaan esiin sibyllavastaavuudet länsimaisiin tähtimerkkeihin.

 Ympäristöministeriö Luonnonsuojelu "Taivaan kirja sekaisin"	 Maa- ja emtsätalousministeriö "Kahleissa maan"	 Opetus- ja kulttuuriministeriö "Hengen hedelmät"
 Työ- ja elinkeinoministeriö "Kauppa kannattaa"	 Oikeusministeriö Lainsäädäntö "Laki kuin luetaan"	 Liikenne- ja viestintäministeriö "Huhut liikkeellä"
 Valtiovarainministeriö Budjetti "Raha ratkaisee"	 Valtioneuvoston kanslia "Verhottu puhe"	 Sosiaali- ja terveysministeriö "Käry käy"
 Sisäministeriö Hallinto "Taivaan tähden!"	 Ulkoministeriö Diplomaattisuhteet "Protokolla"	 Puolustusministeriö Sotavoimat, rajat "Tulivoima"

Taulukko 8. Kuvitteellinen vastaavuustaulukko suhteessa suomalaisiin minisiteriöihin.

Taulukko on sinänsä kuvaava symboliikan häilyvyydestä viestinä. Taulukon Agrippina edustaa paremmin sotaisuutta ja siten Oinaan tähtimerkkiä kuin kahdettatoista Kalat -merkkiä. Mutta entä jos kyseessä onkin inversio, itämainen tapa lukea, jolloin tulkinta aloitetaan lopusta alkuun. Täten ensimmäinen merkki vastaisikin zodiakin ensimmäistä tähtikuviota Oinasta. Luovuus ei estä leikittelemästä ajatuksella. Oletetaan:

Agrippina – Oinas
Europaea – Härkä
Tiburtina – Kaksonen
Frygia – Rapu
Hellespontica – Leijona
Cymene – Neitsyt
Samia – Vaaka
Erithrea – Skorpioni
Cimeria – Jousimies
Delfoi – Kauris
Libica – Vesimies
Persica – Kalat

Ainakin Fryygian sibylla jossain määrin osuus Ravun ja kuun kategorioihin Kybelen ja Attiksen taruna, jonka vastineeksi taidehistorioitsija Onni Okkonen on tulkinnut Kyllikin ja Ahdin tarinan. Europaea-taruun liittyy härkä. Osmankäämi vaaka-merkin tunnuksena sopii siivattarattaan kuvioon. Kauris edustaa parhaimmillaan viisautta ja harkintaa, järkeä. Toinen vaihtoehto luennan tavalle on, että järjestysnumerot tulee lukea vastapäivään, jolloin 1. sibylla on Kalat, 2. sibylla vastaa vesimies etc.

Sibylla Samiassa on uuden katsantotavan mukaisesti kyse Vaaka-merkistä, joka siivattarattaassa edustaa seitsemättä siiloa, Pohjanneidon kosintaa ja liittyy nimeen teltamoinen ja kokkovirret. Saatu tulos edellyttää korjausta aihioituun vastaavuusasetelmaan, vaikkakaan näillä rinnastuksilla ei sinänsä ole jatkotulkinnan kannalta suurta merkitystä.

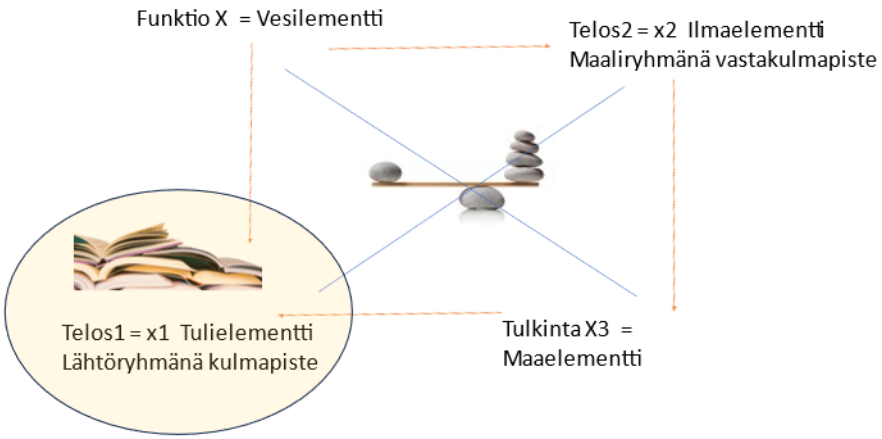

Kuvio 21. Tulkintatahto nelikenttänä kuvattuna

Semiotiikassa on vain vähän sivuttu länsimaiseen astrologian symboliikkaa huolimatta systeemin merkitysrunsaudesta. /Viite 6/ Graham Douglas esittää semioottisen neliön saamaa kritiikkiä, johon kuuluu mm. Greimasin kehittelmä yleispätevä Vladimir Proppin satukaava, jota olen soveltanut töissäni Greimasinesittelmeälle semioottiselle neliöllä lienee juurensa kreikkalaisen Apuleiuksen loogiselle neliölle. Tässä tarkastelussa sivuutetaan loogisuus ja keskitytään astrologisen systeemin semantiikkaan ja sen yleispätevyyteen. Douglas on tarkastelussaan rinnastanut värien symboliikkaa muodostaessaan tulkintaa semioottisen neliön avulla kreikkalais-roomalaiseen astrologikäsityksiin, aikansa siiloihin ja tulkinnallisiin merkityskenttiin, joissa tunnetuilla pääjumaluuksilla on osuutensa systeemissä, jossa ei niinkään ajateltu tähtien vaikuttavan ihmiskohtaloihin, vaikutuksen sai aikaan planetaariolennot, jumalat tai haltijat.

Pitkään suomalaista jumalhaltijavastinetta antiikin mytologiaan haeskeltuani, saatoin vain todeta, että yhteys oli todella hatara, jos sitä oli yleensä lainkaan havaittavissa, vaikka toki suureen joukkoon mahtui myös tiettyjä yhtäläisyyksiä. Semioottisen neliön astrologiatarkastelussaan Douglas lähtee liikkeelle perusbinaarisuuksista, jotka muodostuvat Saturnuksen ja Jupiterin muodostamasta parista, jossa Saturnus on merkitty S1 ja Jupiter S2. Näiden vastapooleina toimivat symbolit Mars ja Venus, jotka paremmin tunnetaan miehen ja naisen, raudan ja kuparin symboleina, markkereina non-S2 ja non-S1. Kuviossa S1 ja S2 edustavat yhteisöllistä tasoa ja non-S2 ja non-S1 yksilöllistä tasoa. Edelleen Douglas kehittelee ajatustaan ottamalla mukaan mainittujen planeettojen mukaiset elementtiluokituksen.

Mars- Kuuma ja kuiva kuin tuli
Venus – Kylmä ja ksotea kuin vesi
Jupiter – Kuuma ja kostea kuin ilma
Saturnus – Kylmä ja kuiva kuin maa.

Tämän jälkeen astuu kuvaan väriluokitus ja värien vastaavuudet mainittuihin planeettoihin. Rinnastukset ovat tosin astrologiseen vakiosymboliikkaan nähden hieman epäloogisia, eikä läheskään kaikki sovi samaan sarjaan tai edusta konsilienssia, mutta suuntaa antavana tarkastelukulman Douglas esittää seuraavaa.

Kuvio 22a. Graham Douglasin esittämä planeettahallitsijoiden suhteutusmalli, jonka on esittänyt alun perin Lyle.

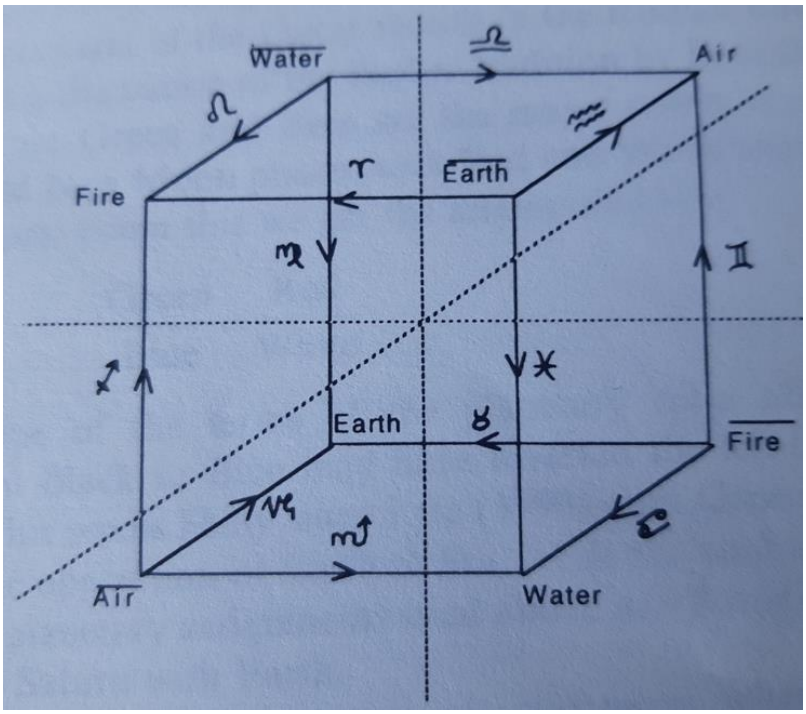

Kuvio 22b. Douglasin esittämä hypoteettinen semioottinen kuutio derivoituna eläinratamerkeistä.

Kaksiulotteisena 2D eläinratana kuvattu kaksitosita eläinratamerkkiä on kuutiossa kuvattu kolmiuloteisena 3S kuviona. Miten konsilienssi antiikin astrologiseen systeemin tässä säilyy? Viime kädessä kyse on vain näkökulmasta ja esitys- sekä luentatavasta. Trizologinen triodinen ajattelu perustuu siihen että kolmen aspektin kulmalla on vastapooli. Jokaisella sivulla on löydettävissä kulmista neljä elementtiä tason muodostajana. Peruslähtökohtana on siten jokin elementtien kulmista tarkastellaanpa kuutiota miten päin vain, niin mukana on aina kolme muutakin tekijää, ja tarkastelu antaa vain lähtöpisteen erilaisuuden. Osoittautuu, että D-systeemissä kulminaatiopisteet edustavat elementtejä, tason sivut tähtimerkkejä, jotka osoittavat vakiomuotoisesti johonkin kulminaatiopisteeseen. Ylätasolla kuvassa tulielementin tähtimerkkitekijät suuntaavat vaikutuksen tulimerkeistä Leijona ja Oinas, kolmas tulimerkki muodostaa kulman pystyjanalla Jousimiehen merkistä.

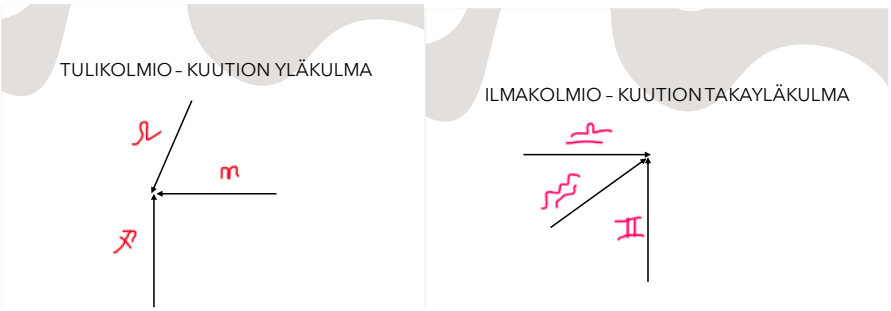

Kuvio 23. Trizologinen tulielementtiasetelma zodiak-kuution mukaan

Kuviot osoittavat, että myyttien peruselementit, elämän ja kuoleman perussymbolit tuli ja vesi asettuvat kuutiossa vastakkaisiin kulmiin ja edustavat näin ollen syvätasoa tai metatasoa tulkinnoissa, kun taas maa ja ilma ovat sananmukaisesti tämä ihmisen maailman edustama toiminnan keskuselementistö, jossa ilma on elintärkeä elämän edellytys samoin kuin maan fauna ja flora. Myös alkemistisissa kuvioissa sama asetelma toistuu vastapareina.

Sivutasossa ensimmäinen sivu edessä muodostuu elementeistä tuli ja vesi, toinen sivu tulen ja maan elementeistä, kolmas maan ja tulen, neljäs veden ja ilman sivuista.

1. sivu: TULI + VESI (Jousimies-Onas-Skorpioni-Kalat) => KUOLEMAN SYMBOLIIKKA
2. sivu: TULI + MAA (Jousimies-Leijona-Neitsyt-Kauris) => ENERGIAN SYMBOLIIKKA
3. sivu: MAA + ILMA (Neitsyt-Härkä-Vaaka-Kaksonen) => LUONNON SYMBLIIKKA
4. sivu: VESI + MAA (Kalat-Rapu-Kaksonen-Vesimies).=> ELÄMÄN SYMBOLIIKKA.

Tässä hahmotelmassa ensimmäinen ja neljäs sivu edustavat metatasoa, ja keskimmäiset toinen ja kolmas sivu subtasoa, jossa ihmisten elämä on riippuvainen energian ja ravinnon saatavuudesta, johon on uskottu kosmistenkin voimien vaikuttavan oleellisella tavalla.

IX SIIVATTARATAS

A Semanttinen pyörä

Julkaisusarjastani vv. 2002-2023 on eniten herättänyt kiinnostusta Kielastaja, supisuomalainen mytologia; toiseksi Kosmisen koostumus, ursus arctos tuonpuoleisen ruhtinas sekä kolmantena Hirvirunot, hi3rvipeijaisten maailma.

Julkaisuohjelmassa on syksyllä 2023 tarkoitus laatia selostava näkemykseni Osmolaisten maasta. Minua on kiinnostanut ja kannustanut työssäni tavoite pystyä pienistä vihjeistä, sälästä ja tiedonsirpaleista, noista ”sammon muruista” pystyä koostamaan mahdollisia tulkintakokonaisuuksia. Yksittäisistä sanoista sitä oli vaikeaa, ellei suorastaan mahdotonta koostaa. Oli siten haarukoitava suurella säteellä mahdollisia merkityksiä.

Olen onnistunut vihdoin työstämään näkemyksen muinaissuomalaisesta eläinradasta eli siivattarattaasta, josta ei suoraa tietoa ole enää lainkaan olemassa, vain mentaalisia painaumia, jälkiä kansanrunoissa ja kansanuskomuksissa , nimissä ja sanastossa. Näennäisesti mielivaltainen dekonstruktioni hyödytään s. Placiduksen astrologista huonejakoa, jossa 360-asteinen ympyrä jaetaan kahteentoista sektoriin tai osaan. On oletettavissa että suomalainen maininta kahdestatoista kalevanpojasta, jotka olivat jumalia noudattanee antiikintapaista planeettahallitsijajakoa, mutta sen dekonstruktointi on vielä enemmän tavoittamattomissa kuin siivattaratas, joka tarkoittaa kärrynpyörää.

Olen käyttänyt monissa tulkinnoissa uusjäsennystä yhdistämällä kaksi joukon osiota toiminnalliseksi aisapariksi ja etsimällä niille yhteisen nimittäjän. Kaksitoista sektoria muodostuu itse asiassa kuudesta pienasta tai janasta, jossa toinen on toisen vastapooli. Toistaiseksi on varmaa vain tuo perusjako osmolaisten maan tulkinnassa. Kosintarunoja nimitetään kansanrunoustutkimuksessa ansiotyörunoiksi, ja tässä vaiheessa kosija on osmolainen puhemiehineen. Kun kosintaan on suostuttu, vietetään häät ja osmolaisesta tulee teltamoinen, josta lauletaan ns. kokkovirsissä. Ansiotyörunoissa kosittava on yleensä jonkun tytär, jonka lunastamiseksi on tehtävä erikoisia urotekoja. Hääseremoniassa morsiamen nimi muuttuu eufemistiseksi kainalokanaksi, hyväksi tytöksi.

Myönnetään, dekonstruktioon on tarvittu astrologisen symboliikan tuntemustani. Perusideana on ollut oivallus mahdollisesta kosimisen ja tietuoinnin allegorisesta suhteesta. Astrologinen kartta on ollut aikanaan itämainen kulttuurinen tapa tietuoida tulevia ja menneitä, tapa saada selville syitä ja seurauksia. Pohjoisessa on turvauduttu ekstaasitekniikkaan, shamanointiin eli tietuointiin tiedostamattomasta, eli sitä samaa mitä psykoanalyysi freudilaisittain tekee.

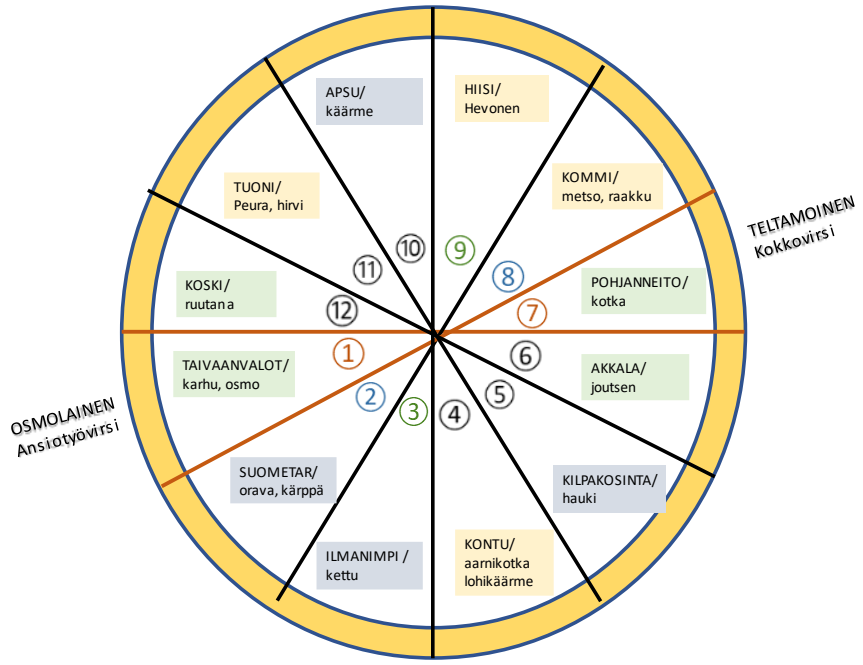

Kuva 8. Siivattaratas, dekonstruktio mahdollisesta suomalaisesta eläinradasta tietuoinnin kentistä ja mentaalisen maailman kolkista.

Vipunen. Itä-Suomen ja Venäjänkarjalan runoalueiin rajoittuva nähtävästi myöhäsyntyinen nimi. Et-Sakkulan toisinnoissa virsikäs Vipusen poika. Myös Lemminkine nimeltään tekee tiedolla eli laulamalla venettä sorvan suomuksista ja hauen hampaista. Ilomantsissa Poika virsikäs vipunen, luottehikas Lemminkäinen. Ja jatkuu: ”Tuo viruvi virsissähän, luottehissahan lakovi, viikon on Vipunen kuollut, kauan Anterus kaonnut, vipuja virittämästä, ansoja asettamasta. Antero /Anterus joutunut eräästä balladista Kanteletar III. 36 (Ksle)

Antero Vipunen, ammoin kuollut suuri tietäjä-, jolta Väinämöinen noutaa veneen veistoon tarvitsemansa sanat eli luotteet. 17. runo kertoo, miten Vipunen nielee Väinämöisen ja lukee 356-säkeisen loitsun karkottaakseen sepäksi ryhtyneen tunkeilijan vatsastaan. Väinämöinen vaatii Vipusta luovuttamaan salaiset sanat: »mahti ei jouda maan rakohon, vaikka mahtajat menevät». Virsikäs Vipunen laulaa syvimmät tietonsa, ja Väinämöinen lähtee hänen suustaan ja saa veneensä valmiiksi.

Kansanrunoissa Vipusen eli Viroisen haudalle lähtee milloin Väinämöinen, milloin Ilmarinen tai Lemminkäinen, »virsikäs Vipusen poika, luottehikas Lemminkäinen». Suuret puut ovat kasvaneet haudalle, sankari kaataa ne, kehottaa Vipusta nousemaan ja saa häneltä puuttuvat sanat. Kristillinen nimi Anterus samoin kuin jättiläisen vatsaan joutuminen (Joonaan ja valaskalan aihe) on keskiaikaisen uudestirunoilun tulos. Paitsi veneen veistoon Vipusen sanat voivat liittyä päivän päästöön tai sampoon, joka »ei sanoja puutu».

Lapissa on 1900-luvulle asti tarinoitu noidasta, joka käy hakemassa tietoja 1600-luvulla kuolleen Kameli Antereetiksen haudalta. Shamanismille ovat luonteenomaisia juuri runon kuvaamat matkat tuonpuoleiseen maailmaan: loveen lankeava noita nouti vainajilta tiedon, miten oli meneteltävä kriisin uhatessa. Myös loitsuissa on yleensä vahva shamanistinen leima.

B Tietäjien siivattaratas

Merkittävimpiä suomalaisia kansanrunoja on Suulaansaarelta kerätty Lentierasta kotoisin olevalta Okulina Gordeisen Iivanan nainen, joka on runoillut merkillisen runona, jonka rupiikeiksi on todettu sekä eläimet että taivaanvalot kosijoina ja lisäksi Iivan Kojosenpoika -teema sekä päätään pesemätön tyttö. Runon tärkeyden vuoksi alla runo siinä muodossa kuin se diginaineistossa on, vain viitteet ja rivinumerot on otettu pois. Rinnalle suomennokseni, vaikkakaan kaikkien sanojen aitoa merkitystä on vaikea hahmottaa. Mytosemantiikan kannalta turhakkeet, ns. selvennösviitteet on jätetty pois, koska niissä ei ole mitään lisäinfoa. Näin menetellen jokainen halukas voi tehdä omaa pientä arvuutteluleikkiään. Muun muassa tämä runo on se syys, miksi minusta Gottlundin tapaan Lönnrotin Kalevala kaikessa nerokkuudessaan on kalvakas otos alkuperäänsä nähden.

Elenä hyvä emändä	Helena hyvä emäntä
tegi tytärdä yhekšän,	teki yhdeksän tytärtä,
muud nepuuttut naimizehe,	muut ne päätyi naimisiin
yks on jeänyt rauńivoksi.	yksi on jäänyt raunioksi.
"Voiba milma, ämmö raukka,	”Voi minua äiti raukka,
mindäh miul ei koiźat käynyt?"	miksi ei minua kosijat käyneet?”
"Sendäh siul ei k[oiźat] k[äynyt],	”Sen tähden sinua ei kosijat käyneet,
šilmäs on sian rikoissa,	silmäsi on sian sonnassa toivojat,
peä on pellon päistärissä;	pää on pellon mullikona,
peze oamut, p[eze] illat,	pese aamuit, pese illat,
yөöseämi kuivoale,	yöaikaan kuivaele,
päiväseämi harjoele,	päiväsaikaan harjaele,
siidä käyäh6 kuuvet koiźat,	siitä käyvät kuudet kosijat,
seittsemät ne selgiävät,	seitsemät ne selkiävät,
kahekšat on9toivojate."	kahdeksat on toivojat.”
Kozittih Viron vezillä.	Kosittiin Viron vesille.
"Em mäne V[iro]n vez[illä],	”En mene Viron vesille,
V[iro]n vettä soudamaha."	Viron vettä soutamajan.”
K[ozittih]i Airol'aha	Kosittiin Airolaan.
"En(gä) mäne A[irol'a]ha	”En mene Airolahan,
meren vettä šoudamaha,	meren vettä soutamahan.
A[irol'a]ss' on airot šuuret."	Airolassa on airot suuret.”
K[ozittihi] Korvolaha.	Kosittiin Korvolaan”
"Embä m[äne]Korvovolaha];	En mene Korvolaan.
K[orvolass'] on korvot šuuret,	Korvolassa on korvot suuret,
korvon alla kuoletetah."	korvon alla kuollaan.”
Kozittihi rengilähä.	Kosittiin Renkilään.
"Engä mäne rengil[ähä];	”Enpä mene renkilään;
rengiläss' on rengit suuret,	Renkilässä on rengit suuret,
rengin alla riuvutetah."	rengin alla riudutetaan.
Koiźo tähti poijallaha.	Kosi tähti pojallensa.
"Em mäne tähen pojalla	”En mene tähden pojalle,
joga yödä tähtämähä."	joka yötä tähdittämään.”
Koiźo odama p[oja]ll[a]ha.6	Kosi Otava pojalleen.
"Em mäne odaman pojalla	”En mene Otavan pojalle,
joga yödä ounastamah."	joka yötä ajastamaan.
Koiźo kuuhut pojallaha.	Kosi kuu pojallensa.
"Em mäne kuuhuon p[oja]lla	”En mene kuun pojalle,
joga yöksi kuuttamaha."	joka yöksi kuutamoimaan.
K[oiźo] päivä p[ojallaha].	Kosi päivä pojallensa.
"Em m[äne] p[äivän] p[oja]lla9	”En mene päivän pojalle,
joga päivä paistamaha."	joka päivä paistamahan.
K[oiźo] jäńis poijallaha.	Kosi jänis pojalleen.
"Em mäne jänön p[oja]lla	”En mene jänön pojalle,
joga yödä jäykkämähä,	joka yötä loikkimaan,
jäyk[kämähä], paukkamaha	

keyhän miehen kylvökšellä, vaivazen vägitevolla, vil'l'alla viattoman(n)e, kažvokšella kainum miehen." Koizo reho poij[allaha]. "Em m[äne] revon p[oja]lla joga yöksi6 reyhkämähä." K[oizo] hukka poijallaha. "Em m[äne] h[ukan pojalla] *joga yödä hukkamaha."* (Jouten synnyin, j[outen] kasvoin, kuin ois jouten kuollakšeńi työttä, vyöttä, kindahatta.) 6 K[oizo] karhu p[oija]lla[ha]. "Em m[äne] k[arhu]n pojalla *joga yödä kapšamaha,* lehmän luoksi leyhkämähä, kellossa kelizömähä, 6 hevozissa hyppimähä." Jouten s[ynnyin, jouten kazvoin], jouten kuin oi[s]9 kuollak[šeńi]. työttä, [vyöttä, kindahitta]. K[oizo] orava p[oja]lla[ha]. "Em mäne o[rava]n p[oja]lla käbyä kätsyrdämähä, joga lehvä lepšamaha." "Jouten s[ynnyin], jout[en kazvoin], kuin ois jouten ollakseńi, työttä, [vyöttä, kindahatta], jouten Jougońe pidäisse, jo[uten] Jougoi kuolettaisse." Jougo peädy kuulomašša, šeinän alla šeizomašša; kušša kuuli, siinäi ko(i)źo, missä nägi, s[iinäi] kihlo. Remahtih mutsoi regehe, iski virkkua vitsalla, helähytti helmizillä. "Vältteli virkku siun vitsatta, hely helmiruoskazitta." Virkku juoksi, matka joudu, regi vieri, t'ie mureńi, paukku padvized jalakšed, vemmel tuomińe tudizi. "Ken on juossut t'ieštä poikki?" "Reb' on j[uossut] t[iestä] "*Kenen on suumalo [somembi], kenen karva [kaunehembi]?*" "Revon suumalo on somembi6 revon kazvo kaunehembi; paremb ois miun polozen juoksijan revon jälillä, aina käyjän askelilla, koukkupolven polgimilla, kuin pahan miehen reissä." *Iski virk[kua vitsalla], hel[ähytti helmizillä]. "Virkku välttäis siu[n] [vitsatta], hel[y helmiruoskazitta]." Vir[kku juoksi, matka joudu], reg[i vieri, tie mureni]. pauk[ku padvized jalakšed], vem[mel tuomińe tudizi]. "Ken on juossut t[iestä] p[oikki]?"	loikkimaan, koikkimaan köyhän miehen kynnöksellä, vaivaisen vaivanteolla, viljalla viattoman. kaivuulla kainun miehen.” Kosi kettu pojallensa. ”En mene ketun pojalle, joka yöksi riehumaan. Kosi hukka pojallensa. ”En mene hukan pojalle, joka yötä jolkottamaan. (Jouten synnyin, jouten kasvoin, kunpa jouten kuolisinkin, työttä, vyöttä, kintahatta.) Kosi karhu pojallensa. ” En mene karhun pojalle, joka yötä kupsehtimaan , lehmän luona lemuamaan, kelloa kellistämään, hirvissä hyppimään.” Jouten synnyin, jouten kasvoin, jouten kunpa kuolisinkin, työttä, vyöttä, kintahatta. Kosi orava pojallensa. ”En mene oravan pojalle käpyä järsimähän, joka oksa istumahan. ”Jouten synnyin, jouten kasvoin, kunpa jouten olla saisin, työttä, vyöttä, kintahatta, jouten Joukonen pitäisi, jouten Jouko kuolettaisi.” Jouko sattui kuulemaan, seinän alla seisomaan, kussa kuuli, siinä kosi, missä näki, siinä kihlo Tempaisi neidon rekehen, iski virkkua vitsalla, heläytti helmisellä. ”Virkku juoksisi vitsattakin, hely helmiruoskatta” Virkku juoksi, matka joutui, reki vieri, tie eteni, paukkui koivuiset jalakse, vemmel tuominen tutisi. ”Ken on juossut tiestä poikki”. Kettu on juossut tiellä. ”Kenen suu on sommepi, kenen karva kaunihimpi” ”Revon suu on somempi Ketun kasvo kaunihimpi; parempi oisi minun poloisen juoksijan revon jäljillä, aika käyvän askelilla, koukkupolven polkimilla, kuin pahan miehen reessä. Iski virkkua vitsalla, helähytti helmisellä. ”Virkku juoksisi vitsattakin, hely helmiruoskattakin.” Virkku juoksi, matka joutui, reki vieri, tie eteni, paukkui koivuiset jalakset,

"Jän' on juoss[ut] t[iestä] p[oikki]."	vemmel tuominen tutisi.
"Paremb ois m[iun polozen]	”Ken on juossut tiestä poikki?”
juoksijan jänön	”Jänö on juossut tiestä poikki.”
[jälillä],	”Parempi oisi minun poloisen,
aina käyjän [askelilla],9	juoksijan jänön jäljillä,
koukkupolven [polgimilla],	aina käyvän askelilla,
kuin on pah[an miehen reissä]."	koukkupolven polkemilla,
"Kenen suu[mal' on somembi],	kuin on pahan miehen reessä.”
kenen karva [kaunehembi]?"	”Kenen on suu somempi,
"Jänön suum[al'] ois [somembi],	kenen karva kauniimpi?”
jänön karv' on [kaunehembi]."	”Jänön suu on somempi,
Iski [virkkua vitsalla],	jänön karva on kauniimpi.
helä[hytti helmizillä].	Iski virkkua vitsalla,
"Virkku vältti [siun vitsatta],	heläytti helmsiellä.
hel[y helmiruoskazitta]."	”Virkku juoksee vitsattakin,
Vi[rkku juoksi, matka joudu],	hely helmiruoskatta.”
regi [vieri, tie mureni].	Virkku juoksi, matka joutui,
paukku [padvized jalaksed],	reki vieri, tie eteni,
halgi hoabazed ridiläd,	paukkui koivuiset jalakset,
vemmel tuomine tudizi.	halkesi haapaset ritilät,
"Ken on juossut t'[iestä] p[oikki]?"	vemmel tuominen tutisi.
"Hukka on j[uossut] t[iestä poikki]."	”Ken on juossut tiestä poikki?”
"Paremb [ois miun polozen]	”Hukka on juossut tiestä poikki.”
juoksijan hukan [jälillä],	”Parempi olisi minun poloisen
kuin on p[ahan miehen reissä]."	juoksijan hukan jäljillä,
"Kenen on suumalo so[membi],	kuin on pahan miehen reessä.
kenen karv[a kaunehembi]?"	”Kenen on suu somempi,
"Hukan suumalo s[omembi],	kenen karva kaunihimpi?”
hukan karva kaun[ehembi];	”Suden suu somempi,
hukan jälill ois [parembi],	hukan karva kaunihimpi,
aina [käyjän askelilla],	hukan jäljillä oisi parempi,
kouk[kupolven polgimilla]."	aina käyvän askelilla,
*Isk[i virkkua vitsalla],	koukkupolven polkemilla.”
helä[hytti helmizillä].	Iski virkkua vitsalla,
"Vältteli [virkku siun vitsatta],	helähytti helmisellä.
hel[y helmiruoskazitta]."	”Juoksisi virkku vitsattakin,
Virk[ku juoksi, matka joudu],	hely helmiruoskatta.”
reg[i vieri, tie mureni],	Virkku juoksi, matka joutui,
pauk[ku padvized jalakšed],	reki vieri, tie mureni,
vem[mel tuomiṅe tudizi],	paukkui koivuiset jalakset,
halgi [hoabazed ridiläd].	vemmel koivuinen tutisi,
"Ken [on juossut tiestä halgi]."	halkoi haapaiset ritilät.
"Karhu [on juossut tiestä halgi]."*	”Ken on juossut tiestä halki.”
"Paremb [ois miun polozen]	”Karhu on juossut tiestä halki.”
juoks[ijan] ka[rhun jälillä],	”Parempi olisi minun poloisen,
kuin [pahan miehen reissä]."	juoksijan karhun jäljillä,
"Kenen suu[malo somembi],	kuin pahan miehen reessä.”
ken[en karva kaunehembi]?"	”Kenen suu on somemp,
"Karhun [suumalo somembi],	kenen karva kaunihimpi?”
kar[hun karva kaunehembi];	”Karhun suu somempi.
6 karhun jälill [ois parembi],	karhun karva kaunihimpi,
aina [käyjän askelilla],	karhun jäljillä oisi parempi,
kouk[kupolven polgimilla]."	aian käyvän askelilla,
"Parembigo miekan armo	koukkupolven polkemilla.”
kuin on miun miehen armo?"	”Parempiko miekan armo
6 "Miekka vaikkaṅe panouppi,	kuin on minun miehen armo?”
paha mieš on vaivelouppi,	Miekka vaikka tappanee,
kylä kurja kuššottauppi,	paha mies on vaikeampi,
nälgärauṅivo nägyuppi."	kylä kurja pilkottaa,
"Vuota, v[uota], Hiien huora,	nälkäraunio näkyypi.”
[vuota], peäzen Koijon meällä,	”Odotapas Hiiden huora,
K[oijo]n koššen korvaźilla.	kun päästään Kojon mäelle,
Naine sanou:	Kojon kosken korvaselle. ”
"Syöt on syytöindä lihoa,	Nainen sanoo:

juot on verdä verratoinda, šuonetoinda pohkiada." "Parembig' ois m[iekan armo], kuin om [miun miehen armo]?" "Miekka [vaikkańe panouppi], paha [mieš on vaivelouppi]." Korvad lammin lumbeheksi, sormed meren ruogoloiksi, vardalo vezihavokši, lihad littso lippahaže. Load'i heän se kurńikanne Ol'enaizen olgaluista,6 Palagaizen, peäpaloista Malańian makšamuruista, anopella viemiziksi. Anoppi nuida haisteloppi, hais[teloppi], nuhtelouppi: "Jo olen syönyd pyyn lihoa, olen s[yönyd] muun l[ihoa], vain en o tämän nävöistä." Virkki9 orja orren peästä, palkkalaińe parren p[eästä]: "Hoi od on emändä raukka, kuin tarkkoin tiedäizid, niin et syöis kypsin keittämättä, palavaizin paistamatta." "Šano, šan[o], orja rauk[ka], annan päiväksi lebyö." Ei soata sihi šanua. Virkki [orja orren peästä], p[alkkalaińe parren peästä]: "Oi silma, [emändä raukka], jos kuin tarkan [tiedäizid], et söis [kypsin keittämättä], pal[avaizin paistamatta]." "Šano, [šano, orja raukka], annan iäksi lebyä." Ei soata sih(g)i š[anua]. "Voi silma, em[ändä raukka], kuin [tarkkoin tiedäizid], et [söis kypsin keittämättä], pal[avaizin paistamatta]." "Sano, [sano, orja raukka], otan naizeksi pojalla, *ikuizekse emännäksi,* minnakseńi mieleheksen." Jo soattau sihi sanua: "Ol'enaizes olgaluida, Palagaišes peäpaloja, Malańian makšamuruja." "Ossettuńi orjuońi, rahoin soadu roadajańi, käy kyläštä ambujoa, piililöillä on pistäjeä, ambuode6 kohti korjaha jo6 elgeä6 korjan vedäjähä; vedäjä on viatoinne; ambu(ode aiga pirsku, pisteäde6 piililöillä, kuin on syönyt syyttömänne, vihannut viattomanne." SKVR II 136. alkuperäinen teksti	”Syö syytöntä lihaa, juo verta verratonta, suonetonta pohjetta. Parempi oisi miekan armo, kuin on minun mieheni armo? Miekka vaikka tappaneekin, paha mies on vaikeampi.” **Korvat lammen lumpeiksi** **sormet meren kaisloiksi** **vartalo ajopuuksi,** lihat leikkasi lippaaseen. Leipoi lihoista kukkosen ol´enaisen olkaluista, palakaisen pääaploista malanian maksamuruista, anopille viemisiksi. Anoppi noita haisteleelpi, haistelevi, nuuhkivi: **”Jo olen syönyt pyyn lihoa,** **olen syönyt mun lihoa,** **vaan en ole tämän näköistä.”** **Virkkoi orja orren päästä,** **palkkalainen parren päästä:** **”Hoi emäntä raukka,** **kun tarkoin tietäisit, niin** **et söisi kypsentämättä,** **tulella paistamatta.”** **”Sano, sano, orja raukka,** **annan päiväksi lepoa.”** **Ei saat sitä sanoa.** **Virkki orja orren päästä,** **palkkalainen parren päästä:** **”Oi sinua emäntä raukka,** **jospa tarkkaan tietäisit,** **et söisi kypsentämättä,** **tulella paistamaat.”** **”Sano, sano orja raukka,** **annan loppuikäsi lepoa.”** **Ei saata silti sanoa.** **”Voi sinua, emäntä raukka,** **kunpa tarkoin tietäisit,** **et söisi kypsentämättä,** **tulella paistamatta.”** **”Sano, sano, orja raukka,** **otan vaimoksi pojalle,** **ainaiseksi emännäksi.** **miniäksi mieluisaksi.** **Jo saattoi siihen sanoa:** **”Ol´enaisen olkaluita,** **palakaisen pääpaloja,** **malanian maksmuruja.”** **”Ostettu orjani,** **rahoin saatu raatjani,** **käy kylästä ampuja,** **nuoililla pistäjä** **ampukaa pian kohti rekeä,** **älkää korjan vetäjää;** **vetäjä on viaton;** **ampukaa aika ryöppy,** **pistäkää piililöillä,** **kun on syönyt syyttömän,** **viha vienyt viattoman.”** SKVR II/ 136. yk

Tarina on pitkä ja monesta eri runoaineksesta koottu, mutta silti se voi olla melko yhtenäinen myyttinen tarina Helenan yhdeksästä tyttärestä ja viimeksi kositun neidon kovasta kohtalosta. Siistiytymisensä jälkeen tyttö oli soma ja haluttu, mutta paha sisu oli tallella, puheet sen mukaiset, vaikka toiveensa oli toetutunutkin. Runo on merkittävä siksikin, että siinä on yhdistetty sekä taivaanvalojen että Kojonpojan runoaihelmat. Lisäksi on likaisen tytön tarina ja katkelma syntytarustoa. Runon taltioijalla ei ole ollut hajuakaan runon jaksoista, koska runo on kirjattu yhteen pötköön aiheen vaihdoksista piittaamatta. En ole ryhtynyt laatimaan kappalejakoa, mutta sarjallinen tarkastelu edellyttää jaksottamista. Jaksotus on merkitty runoon värikoodilla. Runo päättyy kostokehotukseen, joissain runotoisinnoissa tytön äiti kaatuu kuolleena maahan tiedon saatuaan.

Päätään pesemätön tyttö

Kosinnan eponyymit

Taivaanvalojen kosinta

Eläinten kosinta

Syntytarukatkelma

Dialogit A) **Joron jäljet** B) **Piiraan salaisuus**

Näistä teemoista saadaan ryhmittelyn avulla louhittua täydet merkitykset. Näennäisesti sekava potpuri on sisällöltään jäntevä, joskin ilmiselvästi verhattu eli kätketty teksti, runo sanan varsinaisessa merkityksessä. Runo kansanrunoudessa on sekä hirvi (naaras), tietäjä että runolaulu. Eläinten ja taivaanvalojen kilpakosinta-runon olen valinnut antamaan nimet siivattarattaan sektoreille, siiloille. Vaikkakin jako on varsin kuvitteellinen, on sillä näin ollen tietynlainen perusta olemassa. Nimet on yhdenmukaistettu toposmuotoon suomalaisella -la päätteellä. Sijamuotopäätteet -lla, -llä antavat tietoa sijainnista. Sija vuorostaan viittaa tilaan tai alaan. Puhutaan tiedonaloista, toimialoista, aloillaan olosta, sijaisuuksista, kun tehdään työtä toisen työtä korvaten.

Suoraan sijamuoto ei ole yhteydessä paikan nimien muodostukseen, ja monet paikan nimet muodostuvat va-, vä päätteisiksi kuten Kauhava, Sukeva, Otava. Siivattarattaan sektorit on kuviteltu olevan toisaalta taivaalla, mutta myös maan päällä sekä maan alla. Topoksen nimeäminen viittaa tietynlaiseen asujaimistoon tietyssä paikassa joskaan väki voi olla hyvinkin erilaista ja vaihtelevaa.

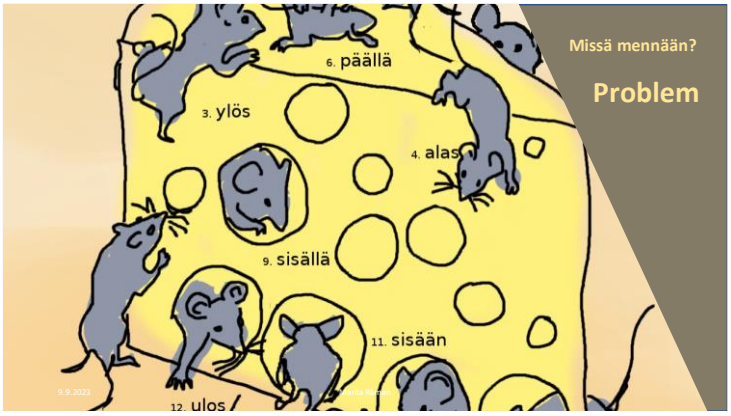

Kuva 9. Suomenkielen sijamuotosysteemin aihiot

Sijamuodoista paikannimimuodosteet ovat runossa eponyymejä, myyttisiä paikkoja, kuvaston osoittamana ongelmana on, mikä sija lähinnä vastaa myyttisen topoksen sijamuotoa. Valitsen metodiarsenaalista aikanaan aihioidun mukaisesti sijamuodon adessiivi, jotain on jonkin päällä. Runoissa on kyse ihmisten elosta ja siitä mitä ihmisen ymmärrykseen heijastuu taivaalla ja maan päällä.

Kuten alla oleva kuva-aihio osoittaa, sijamuoto rinnastuu merkityslajiin seitsemän, jossa kyse on kansanpuheesta, sen sanoista ja tulkinnoista virallisen kielen aluskasvustona. Kalevalafunktioiksi on assosioitu vaikean tehtävän eli urotöistä ja ansiotöistä kertovat tehtävät, joihin kuuluu myös sammon taonta Ilmarisen kosiessa Louhen tytärtä. Kalevalan konnuus on Joukahaisen ja Kullervon taruissa. Adessiivirinnastuksiin kuuluu vielä hirvirunojen kiitosfunktio ja peijaisten vietto. Ulkopaikallissija adessiivi ilmaisee jonkin lähellä, päällä tai yläpuolella olemista. Sijamuotosysteemissä on myyttihahmona manalainen, vainajaolento sekä taburikkomukset. Viitokkeen perusmeemeinä on kommunikaatio, viestikanava ja yhteydenotto. Testerisanoina verbiparit estää/tukea sekä paljastaa/peittää.

Esimerkkirunossa on tyydyttävästi näitä kaikkia näkemyskohtia. Päätään pesemätön tyttö rinnastuu likainen neito -teemaisiin runoihin, jotka viittaavat siihen mikä on maan alla, Manalaan tai tuolla puolen tämän maailman eli Tuonelaan. Runon järkytyslopussa on esitetty tabu ihmislihan syömisestä. Runo on kannibalistinen lopussa, ja runo päättyy kostokehotukseen. Kukkosen tuoja käskettiin ampua rekeensä. Mitä testerisanojen osuvuuteen ja lukuluotsaukseen tulee, niin runossa on kaksi auttamiseen liittyvää aihetta, toisessa tuetaan neidon avioitumistoiveita kehotuksella pestä ja harjata tukka, runon lopussa taas palvelija estää emäntää syömästä tuliaisia.

Tämä runo on olemassa, ja nyt se on paljastettu kaikelle maailmalle siitä huolimatta että kielenmuutokset ja digiavaruus ovat peittäneet sen alleen ja tiedon paljouteen, hakukoneiden ja tekoälyn avuttomuuteen. Epäilemättä systeemisymboli, harmaa ”Collection-muna” on sekin osuva runoon nähden, jaksotuksesta näkyy, että runo on kokoelma eri teemoja, runossa on lisäksi dilemma. Näennäisesti sirpaleinen kooste ei ehkä olekaan niin rikkinäinen kuin ensivaikutelmana saattaisi luulla.

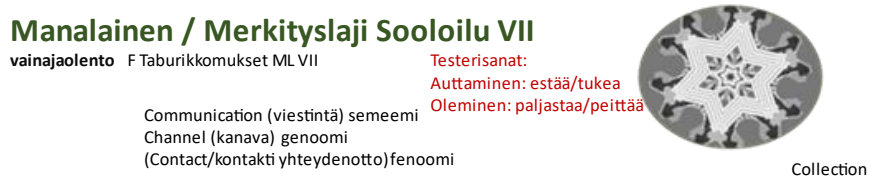

Tulkinta, runo tai myytti ei ole tyhjentävästi selitettävissä, lukija, näkijä tai kuulija muodostaa tekstistä oman kuvitelmansa intressiensä, kokemustensa ja metatietonsa perusteella. Edellä esitetyn kosintarunon perusteella muodostamani myyttitopokset, siivatat, olen muotoillut runon esimerkin mukaisesti samaan muottiin pelkästä mieltymyksestä toistoon ja isomorfiaan.

Edellä olevan runon kolme siivatoiden, siilojen osiot on muodostettu tähtimerkkijaon perusteella. Runon eponyymit ovat olleet kimmoke siivattarattaan nimistölle, mutta ennen sitä on pitänyt tehdä monta kiemuraa ja lumottua silmukkaa, koska suomalais-ugrilaisen runokuvaston hämäryys vaikeuttaa hahmottamista.

Eponyymi - kosijat	Eläimet – jäljet	Taivaanvalot - kosinta
Airola	Jänis (hirvi)	kuu
Korvola	Karhu (osmo)	päivä (aurinko)
Renkilä	Repo (kettu)	otava (tähtikuvio)
Viro	Hukka (susi)	tähti (kointähti, venus)

Taulukko 9. Runon siivattarattaan aiheet

Myyttisintä runossa on sirpale syntytarustoa, jossa neidon silmät muuttuvat lumpeiksi, korvat kaisloiksi, ranka ajopuuksi ja lihoista tehdään leipomuksia, kukkosia, pyöreitä piirakoita. Jotta aihelmasta saisi jotain selvää, niin alla rinnastukseni tähtimerkkeihin. Suluissa on esitetty siivattarattaan alkutopos, jonka mukaan ansiotyörunot/kosintarunot on jaoteltu.

<u>Eponyymit /Myyttitopokset</u>

Kalat (Koski) - > Airola
Vesimies (Tuoni) - > Korvola
Kauris (Apso) -> Renkilä
Jousimies (Hiisi) -> Viro

<u>Zoema/Eläimet ja jäljet</u>

Härkä (Suometar) -> Jänis (Hirvi) ”osmotar, neito”
Oinas (Taivaanvalot) -> Karhu ”osmolainen, mies”
Kaksonen (Ilmanimpi) -> Repo (kettu) ”patvaska, tietäjä”
Rapu (Kontu) -> Hukka (susi) ”joron jäljet”

Taivaanvalot

Skorpioni (Kommi) -> Kuu – yö
Leijona (Kilpakosinta) -> Päivä – aurinko
Neitsyt (Akkala) -> Otava – ajannäyttäjä
Vaaka (Pohjanneito) -> Tähti – Venus, Kointähti

Aitiologiat

silmistä syntyivät lumpeet
korvista syntyivät kaislat
kehosta syntyivät ajopuut
lihaksista tehtiin piiraita.

Muinaissuomalaisten kolme maailmaa kuvastuu esimerkkirunossa ja muodostaa kolmen maailman kentän, neljäs metatiedon sirpale vilahtaa aitiologiakatkelmana siitä, miten tietyt veteen liittyvät kasvit ovat saaneet alkunsa. Mysteeriksi toistaiseksi jää, mitä lihapiirailla todemmin tarkoitetaan muuta kuin taburikkomuksen kauhistuttavuutta. Siivattarattaan kehittelyssä on ollut vaiheensa, ensi alkuun on aihioitu kosintarunojen avulla kaksitoista perustoposta ja niille määritetty keskeinen jumalhaltija ja symbolieläin, zoema. Viimeinen silaus muodostuu kahdentoista eponyymin määrittelystä esimerkkirunon pohjalta.

Nimien yhtenäistäminen on tehty suomalaisen normaalin paikannimimuodostuksen avulla, jossa perussana esim. akka saa toposnimessä määreekseen -la tai -lä päätteen. esimerkiksi pakka-sanasta tulee paikkana Pakkala, öllöstä Öllölä. Usein paikannimet ovat myös sukunimiä tai muita nomineja kuten Arjylä, joka tarkoittaa Urholaa. Todennäköisesti käytäntö on syynä tähän, Honkalassa asuva voi olla suvultaan Honkala, Honkanen.

Muodostetut siivattarattaan kenttänimet voidaan ryhmittää kolmeksi kerrokseksi, jossa kullakin siilolla on palimpsestinen tulkkiutuvuus. Airola-eponyymissä on topoksena Koskelta kosinta, ja zoemana symbolieläin ruutana. Topoksen keskeisenä jumalhaltijana on jokin suomalaisen mytologian perushahmoista. Määrittely on suuntaa antava, ei ehdoton. Airolan vastaavuus tähtimerkkeihin sijoittuu Kalojen merkkiin, jonka planeettahaltijan antiikin jumalista on Neptunus, suomalaisena jumalhaltijana toimii Kalevala-Osmolan pääsankari Väinämöinen. Kunkin lukuluotsin nimikkosivulla on ilmoitettu nämä kolme tasoa.

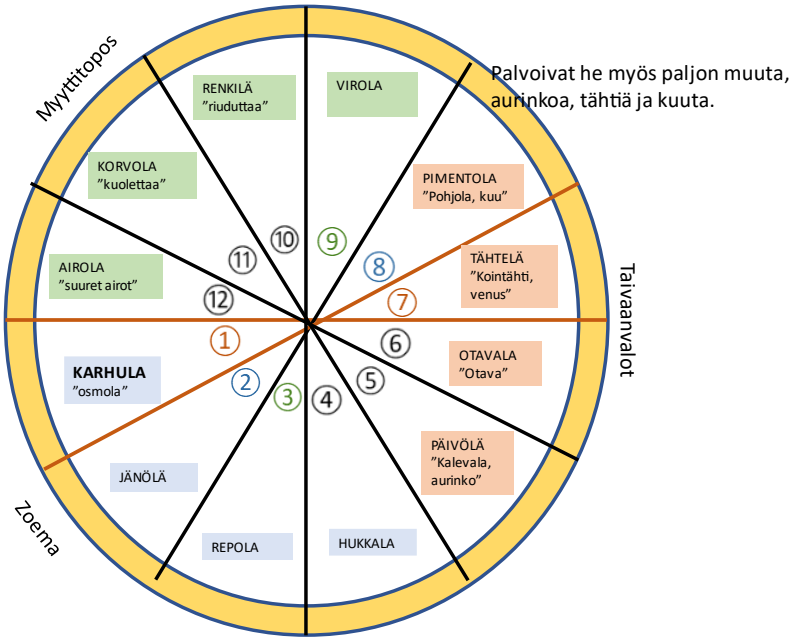

Kuva 10. Siivattarattaan kolme klusteria, eponyymijakona, zoemajakona ja taivaanvalojen jakona.

Kuten aiemmin on osoitettu Vesimiehen merkki ja Kauriin merkki ovat ennen vanhaan ankkuroituneet Saturnuksen alaisiksi merkeiksi. Jaon perusteena oleva runo määrittää erikseen nämä kaksi merkkiä raskaiksi osiksi kohtaloa. Järkiperusteissa on mytosenmantiikan kannalta dynamiikkansa. Satunus-sektorin vastapoolina toimivat taivaanvalojen auringon ja kuun hallitsemat merkit, jotka eläinratasysteemissä ovat Ravun ja Leijonan merkit. Nääntymisen ja kuolemisen vastakohtina ovat kuumerkin uudistava ja elähdyttävä vaikutus, Leijonan merkki on uuden syntymän, luovuuden ja elinvoiman merkki.

Hakusanalla siivatta löytyy SKVR-korpuksesta seitsemän otosta.
SKVRII/980 on loitsu karjaa laitumelle laskettaessa.
Panen aidan rautaisen
teräksiset seipäät pistän
maasta taivaaseen
jottei yltise ympäri pääsisi.

Ostetun hevosen pitämiseksi uudessa paikassa sanotaan Terve maalla, terve mannulla. Ota minun siivatta vastaan kuin ennen muita pidit. SKR II/1029 Siivatta on kotieläin, nautakarjaa, lehmä tai hevonen. Ratas on yksittäisenä pyörä, mutta monikossa rattaat voi olla myös kaksipyöräinen kulkuneuvo tai menopeli.

Sitä se on ehkä symbolisemmassakin mielessä kun halutaan tietää mitä on odotettavissa, miten hanke onnistuu tai mistä mikin johtuu, tai vain on uuden tai unohtuneen tiedon tarve.

X ANSIOTYÖT SANKARITEKONA

A Taivas meissä

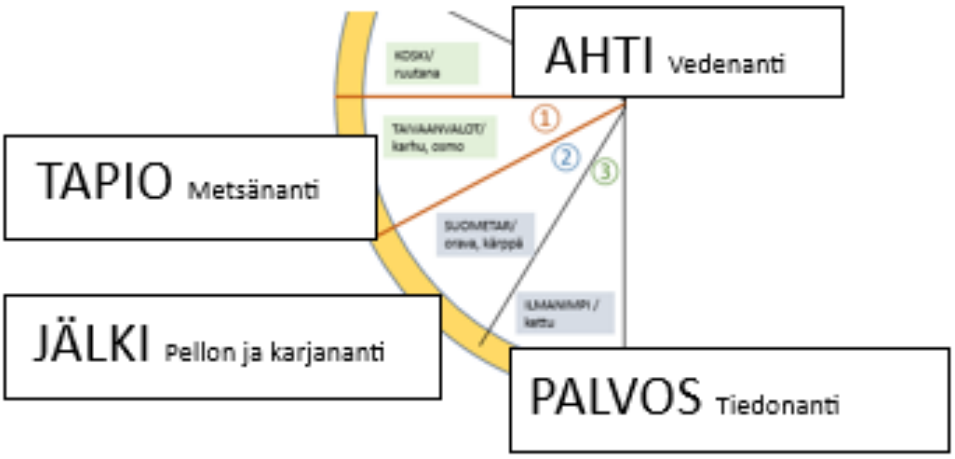

Kuvio 24. Unkarilaisen ja suomalaisen mytologian alkuaikojen annin perusasetelma.

Maskulaisen vihkikatoksen, teltan eläimet antavat ensimmäisen kolmanneksen vihjeen kosintakohteista. Kommilta kosinta ohjaa meidät osaltaan ratkaisuun mikä eläinradan kohta ja/tai kosintalocus ovat merkityssuhteissa toisiinsa.

Konnusta kosinta – kuu – Rapu – aarnikotka, lohikäärme
Hiidestä kosinta – Jupiter – Jousimies – hevonen
Tuonelta kosinta – Saturnus – Kauris – peura, poro
Konnulta kosinta – Mars – Skorpioni – metso

Aiemmin aihioitua siivattaratasta, kosioinnin kohteita tulee tarkennetun tiedon ja selkeyttämisen vuoksi korjata.

no.	Kosintapaikka	Siivattaratas	Tähtimerkki, planeetta
1	TAIVAS	KARHU (OSMOLAINEN)	Oinas, Mars
2	SUOMA	PYY (OSMOTAR)	Härkä, Venus
3	ILMA	KETTU, REPOLAINEN	Kaksonen, Merkurius
4	KONTU	GRIIPPI (AARNIKOTKA)	Krapu, kuu
5	LOUHI	HAUKI	Leijona, aurinko
6	AKKA	MEHILÄINEN	Neitsyt, Merkurius
7	POHJA	KOTKA (KOKKO)	Vaaka, Venus
8	KOMMI	METSO (RAAKKU)	Skorpioni, Mars
9	HIISI	HEVONEN (HIRVI)	Jousimies, Jupiter
10	APSO	KÄÄRME	Kauris, Saturnus
11	TUONI	JOUTSEN	Vesimies, Saturnus
12	KOSKI	RUUTANA	Kalat, Jupiter

Taulukko 10. Alustava muuntoyritys eläinradan tähtimerkistöjen analogiaksi kosintarunotoposten ja tunnuseläimien kanssa.

Ryhmittelyä tarvitaan, jotta voitaisiin jollain perusteella hahmottaa kolme samaan sarjaan kuuluvaa ryhmää. Nimeän toisistaan erottuvat ryhmät:

I Teltamoissarja: Kontu, Hiisi, Tuoni, Kommi -> Johtavat merkit
II Vastapoolisarja: Apso, Ilma, Louhi, Suoma -> Kiinteät merkit
III Abjektisarja: Taivas, Akka, Pohja, Koski -> Muuttuvat merkit.

Toisenlainenkin jako on mahdollinen. Kuten sanottu, lähtökohta tälle konstruktiolle on maskulaisessa 1500-luvulta peräisin olevasta vihkikatoksen, teltan eläinkuvioista. Tässä tämä ryhmä edustaa teltaeläimiä. toinen ryhmä muodostuu jumalanviljan eli karjan vihollisista eli petoeläimistä. Kolmas ryhmä saa nimekseen kommieläimet, koska kommi tarkoittaa karjasuojaa tai suojakatosta.

I teltamoiset: metso, griippi, peura, hevonen
II petoeläimet: karhu, susi, ilves, kettu
III kommieläimet: lehmä, porsas, lammas, kana.

Viljakäsitys Suomen vanhoissa kansanrunoissa sisältää neljänlaista viljaa, metsän viljaa ovat riistaeläimet, veden viljaa kalakanta, pellon viljaa viljakasvit ja Jumalan viljaa karjaeläimet. Sadosta ja saaliista puhuttiin antina, oli lehmänanti eli maito, pellon anti oli viljasato, metsän antia olivat turkis- ja riistaeläimet. Veden antina olivat kalat. Antilas on ilmeisesti tätä ajatusjatkumoa, naimaikäinen neito oli kodin anti kosijalle, ja alitajuisesta saatiin tiedon anti etsijälle. Ryhmittely voidaan tehdä monella eri tavalla. Esimerkiksi runomatriisruudukkona.

Myyttieläimet	Elinkeinoelikot	Korttoeläimet	Runoeläimet
Hevonen (Jousimies)	Lehmä (Härkä)	Karhu (Oinas)	Metso (seltsinäsulka)
Griippi (Rapu)	Peura (Kauris)	Susi (Vesimies)	Lammas (sarvipää)
Kotka (Leijona)	Mehiläinen (Neitsyt)	Käki (Kalat)	Kana (vemppo)
Joutsen (Vaaka)	Raakku (Skorpioni)	Kettu (Kaksonen)	Ilves (ahma, osma)

Taulukko 11. Tutkielma kalevalaisista myyttikentistä.

B Herkuleen ansiotyöt

Kreikkalaisten Herakles, joka tunnetaan nimellä Herkules on antiikin mytologian keskeisimpiä sankarihahmoja, josta tuli aikanaan astraalijumalana. Arkkisankari oli alkujaankin jumalallista alkuperää, ja kuoltuaan, traagisen elämänkaaren vietettyään hänet korotettiin jumalien joukkoon. Herkuleen urotyöhön katalysaattorina toimi ylijumala Zeuksen puoliso Hera, joka sai Herkuleen hulluuden puuskassa surmaamaan vaimonsa ja lapsensa. Sovitukseksi teosta Delfoin Pythia kertoi tarvittavan kymmenen urotyötä. Herkules joutui kuitenkin tarujen mukaan suorittamaan yhteensä kaksitoista urotyötä, koska kuningas Eurysthenes ei hyväksynyt urotöistä kahta: 1) Lernan hydran tappamista, koska hänellä oli työssä ollut apuna veljenpoika Iolaos,ja 2) Augeian tallien siivoamista ei yväksytyt, koska Herkules oli sopinut kungias Gerionin kanssa saavansa palkaksi karjasta kymmenesosa. Kaiken kaikkiaan urotöitä kuitenkin on, tunnetaan ja kerrotaan kahtenatoista urotyönä. Arviointina on nyt parivaljakko, joka ei kuulu Herkuleen hyväksyttyjen urotöiden sarjaan. Rinnastettuina kyse olisi suomalaisen tietuointitarinoiden kentässä kyse griipeistä ja tuonenjoutsenesta, joiden astraalivastineina ovat Ravun ja Vesimiehen merkki.

2. Lernan lohikäärme – Rapu – KONTU/GRIIPPI (AARNIKOTKA)
10. Geryonin lauma – Vesimies – TUONI/JOUTSEN

Antiikin sankarin urotyölista on alan populaari- ja tietokirjallisuudessa esitetty usein kopioituvana meeminä, lähes sanasta sanaan sellaisenaan toistettuna kahdentoista urotyön listana, ja on hyvin vaikeaa määrittää, kuka on listauksen alkuperäinen tekijä. Vanhemmat selonteot viittaavat useimmiten kymmeneen urotyöhön. Wikipedian lista noudattaa kliseistä jargonlinjaa. Lernan lohikäärmeellä oli apunaan jättiläismäinen rapu, joka tarrasi taistelijaa kiinni jalkoihin kuin suomalaismetsien karhukoira karhun kinttuun. Apulainen oli sankarillakin, tuo vaunujenajajana toiminut nuori mies Iolaos, joka soihtuineen poltti irti silpaistujen päiden tyngät, jotta ne eivät voisi enää uusiutua.

Herkuleen urotöiden aiheuttajana ja sabotoijana toimi jumalatar Hera, kataluus kumpusi Zeuksen osuudesta sankarin syntyyn. Ravun tähtimerkki symboloi kotiliettä ja kotia eniten. Siten rinnastus suomalaisten kontuun ja teltakatosten griippiin eli aarnikotkaan voitaneen katsoa aiheelliseksi. Toisen urotyön, Geryonin karjan pyydystämisen rinnastus Vesimiehen tähtimerkkiin, Tuonelaan ja joutseneen on jo mutkikkaampi tapaus. Vakioselosteissa ei mainita seikkailun vaiheissa kerrottua vesimatkaa. Sankari oli päivän töistä ärtynyt ja väsynyt ja taivaalta jatkuvasti paahtava helle ärsytti häntä niin, että hän ampui nuolensa kohti Heliosta, auringonjumalaa. Helios onneksi sattui olemana hyvällä päällä, ja lahjoitti Herkuleella lahjaksi rohkeudesta kultaisen kulhon, johon Herkules juuri ja juuri mahtui aseineen istumaan, ja jolla hän pääsi meren yli Geryonin karjan luo. Vesimies on vastapooli Leijonan merkille, siinä missä Rapu edustaa vetistä ja naisellista puolta, edustaa Leijona miehistä ja tulista puolta, tuli ja vesi ovat myyttien peruselementtejä, elämän ja kuoleman kuvia, näkökulmasta riippuen tuli on lämpönä elämän antaja, mutta tuhoisa hallinnasta riistäytyvänä tulena. Veteen voi hukkua, jolloin se edustaa kuolemaa, mutta vesi on myös elämän edellytys.

Herkules-taruissa korostuu Heran merkitys sankarin antagonina. Ensin hän vei Herkuleelta aseman hallitsijana, sitten yritti hankaloittaa ja estää monin tavoin urotöiden suorituksen.

Urotöiden sarja viittaa Leijonan tähtimerkkiin suoraan, koska Hera korotti Nemean leijonan Leijonan tähtikuvioksi taivaalle. Vastine tässä tarkastelussa ja suomalaisen mytologian rinnastuksena on hauen ja louhen tarinat. Louhi on poikkeuksellisesti tässä eponyymi, jossa suomalaisankarien ansiotöihin kuuluu mm. ison hauen pyydystys. Yleisemmin Louhi-teema liittyy sekä Pohjanneidon kosintaan että kilpakosintaan, jonka päättöjaksona on kertomus kultaisen neidon taonnasta. Johdonmukaisuuden vuoksi on vielä tarkasteltava vastaavuuksia viidennen urotyön Augeiaan tallien siivoamisen kanssa. Tarina rinnastuu luettelossa Kauriin tähtimerkkiin ja suomalaisen mytotopokseen Apso, symbolina käärme.

1. Nemean jalopeura – Leijona – LOUHI/HAUKI

5. Augeiaan tallit – Kauris – APSO/KÄÄRME.

Alkujaan Hydra on tulkittu tähdistöinä vesikäärmeeksi, nimellä tunnetaan kaksi tähtikuviota, a) hydra eli vesikäärme ja b) hydrus eli etelän vesikäärme. Mytosemantiikassa, kuten myös Claude Lévi-Straussin strukturaaliantropologisissa myyttitulkinnoissa merkitys voi selkeämmin olla löydettävissä vastapoolin kautta. Tallien lanta oli kertynyt pitkän ajan kuluessa. Kyseessä oli raskas ja vaikea tehtävä. Tunnuspiirteitä, jotka ovat myös Kauriin merkkiin liitettyä symboliikkaa. Ja jumalatar Hera oli käärmeissään sekä Zeuksen aikomuksille että Herkuleen onnistumisille. Hyvin heikoin heijastumin näitä lankoja voi arvailla, mutta parhaimmillaan aihiointi saattaa antaa jonkinlaisen tulkinnan johtolangan pään tulkitsijan käsiin.

Taidehistorioitsija Onni Okkonen tulkitsi aikanaan Apson merkitystä muun muassa toteamalla nimivarianteissa olevan Aapso, ja Oaapso, ja toteaa luontomyyttisen selityksen olevan tässä ”kosimistarussa” lähellä, Auringonnousun poika (Koi) kosii pimeän vesisyvyyden tytärtä. Apso on myyttinen vesi, makean veden meri tai maata ympäröivä meri, toisinaan se on myös vesituonela, kuolleitten ja syvyyden kuninkaan asuinpaikka. Pistokokeen myötä vaikuttaa siltä,

että joiltain osin astraalimytologia voi auttaa klassisen mytologian merkitysten rinnastamista suomalaisten kansanrunojen esittämiin ansiotöiden topoksiin oletuksella että suomalainen mytologia pitää mystisenä tiedon hankintaa, antiikin mytologi kietoo sanomansa voimaan. Suomalaisittain tieto on valtaa, Herkules runnoo tahtonsa läpi voimalla. Yhtä kaikki, molemmilla tavoilla kerrottuna syvin merkitys on verhottu mielikuvituksselliseen peitetarinaan, myyttiin, jonka viittaussuhde systeemiseen alkulähteeseen on aikaa sitten hämärtynyt.

Uudessa Kalevalassa (vuoden 1849 versio) on yhteensä 22 osmo -alkuista mainintaa, joista esimerkiksi seuraava otos, josta heijastuu selvästi rinnastus Osmo ja Kalevan kesken.

1) Osmon pelto, Kalevan kaivo
Läksi maata kylvämähän, siementä sirottamahan
vierehen Kalevan kaivon, Osmon pellon penkerehen.

2) Osmoisen oro, Kalevaisen kaski
Osmoinen orosta virkkoi, Kalevainen kaskesmaalta:
'Eläpä muille, neiti rukka, kuin minulle, neiti rukka,
kanna kaulanhelmilöitä, rinnanristiä rakenna,

3) Osmon ohra, Kalevan kaura
Tirskuipa tiainen puusta: "Eipä nouse Osmon ohra,
ei kasva Kalevan kaura ilman maan alistamatta,
ilman kasken kaatamatta, tuon tulella polttamatta."

4) Kalevan kaski, Osmolan salo
Vielä muistan muunki päivän, arvoan ajan paremman,
kun ajoit Kalevan kasken, Osmolan salon sivallit:
heitit koivun kasvamahan, puun sorean seisomahan
linnuille lepeämiksi, itselleni istumiksi."

5) Kalevalan kangas, Osmonpellon piennar
niin päivällä kolmannella tuli pitkän sillan päähän,
Kalevalan kankahalle, Osmon pellon pientarelle.

Jop' on seisottui oronen Osmon uuen pellon päähän.
kukkalatva, kultalehvä, Osmon pellon pientarella;
kuuhut latvassa kumotti, oksilla otava seisoi."

Lähettihin katsomahan tuota kuusta kukkapäätä,
yksi vanha Väinämöinen, toinen seppo Ilmarinen.
Sitte tuonne tultuansa Osmon pellon pientarelle
seppo seisovi likellä, uutta kuusta kummeksivi,
kun oli oksilla otava, kuuhut kuusen latvasessa.

6) Kalevan kaivo, Osmon pellon penkere
Olipa ukko uunin päällä. Lausui ukko uunin päältä:
"Ohrasta oluen synty, humalasta julkijuoman,
vaikk' ei tuo ve'että synny eikä tuimatta tuletta.

"Humala, Remusen poika, piennä maahan pistettihin,
kyynä maahan kynnettihin, viholaisna viskottihin
vierehen Kalevan kaivon, Osmon pellon penkerehen.
nousi puuhun pienoisehen, kohen latvoa kohosi.

7) Osmon uusi pelto, Kalevan pojan kaski

"Onnen ukko ohran kylvi Osmon uuen pellon päähän.
Ohra kasvoi kaunihisti, yleni ylen hyvästi
Osmon uuen pellon päässä, kaskessa pojan Kalevan.

8) Pellonpään ohra, Kalevankaivon vesi

"Oli aikoa vähäisen, jo huuhui humala puusta,
ohra lausui pellon päästä, vesi kaivosta Kalevan:
'Milloin yhtehen yhymme, konsa toinen toisihimme?
Yksin on elo ikävä, kahen, kolmen kaunoisampi.'

9) Osmotar oluen seppä, Kapo kaljojen tekijä

"Osmotar, oluen seppä, Kapo, kaljojen tekijä,
otti ohrasen jyviä, kuusi ohrasen jyveä,
seitsemän humalan päätä, vettä kauhoa kaheksan;
niin pani pa'an tulelle, laittoi keiton kiehumahan.
Keitti ohraista olutta kerkeän kesäisen päivän
nenässä utuisen niemen, päässä saaren terhenisen,
puisen uuen uurtehesen, korvon koivuisen sisähän.

"Sai oluen panneheksi, ei saanut hapanneheksi.
Arvelee, ajattelevi, sanan virkkoi, noin nimesi:
'Mitä tuohon tuotanehe ja kuta katsottanehe
oluelle happaimeksi, kaljalle kohottimeksi?'
Tuo'os kuusesta käpyjä, petäjästä helpehiä,
ne kanna Kavon kätehen, oluehen Osmottaren!'

"Kapo pisti kaljahansa, Osmotar oluehensa:
eip' ota olut hapata, juoma nuori noustaksensa.

10) Osmotar oluen seppä, Kapo kaljojen tekijä

"Osmotar, oluen seppä, Kapo, kaljojen tekijä,
ainakin ajattelevi: 'Mitä tuohon tuotanehe
Kourin hiivoa kokoa, käsin vaahtea valuta,
se kanna Kavon kätehen, tuo olallen Osmottaren!'

"Osmotar oluehensa, Kapo kaatoi kaljahansa:
ei ota olut hapata, mehu miesten puurakoia.

"Osmotar, oluen seppä, Kapo, kaljojen tekijä,
ainakin ajattelevi: 'Mitä tuohon tuotanehe

Tuo simoa siivessäsi, kanna mettä kaavussasi
heleästä heinän päästä, kukan kultaisen kuvusta;
se kanna Kavon kätehen, tuo olallen Osmottaren!'
"Osmotar oluehensa, Kapo pisti kaljahansa:
siit' otti olut hapata, siitä nousi nuori juoma
puisen uuen uurtehessa, korvon koivuisen sisässä;
kuohui korvien tasalle, ärjyi päällen äyrähien,
tahtoi maahan tyyräellä, lattialle lasketella.

11) Osmottaren olut, Kalevattaren kalja

"Oli aikoa vähäisen, pirahteli pikkaraisen.
Joutui juomahan urohot, Lemminkäinen liiatenki:
juopui Ahti, juopui Kauko, juopui veitikkä verevä
oluelta Osmottaren, kaljalta Kalevattaren.

"Osmotar, oluen seppä, Kapo, kaljojen tekijä,
Osmotar oluen seppä – Kapo kaljojen tekijä
hän tuossa sanoiksi virkki: 'Voi, poloinen, päiviäni,
kun panin pahan oluen, tavattoman taarin laitoin:
ulos korvosta kohosi, lattialle lainehtivi!'

12) Teltamoinen, kultainen omena (karhu)

Siitä Pohjolan emäntä sanan virkkoi, noin nimesi:
"Mistä tiesit, teltamoinen, kuulit, kultainen omena,
tämän neien kasvavaksi, tukan liina liikkuvaksi?
Huohtiko hopeat neien, neien kullat sinne kuului,
sinne paistoi meiän päivät, meiän kuuhuet kumotti?"

13) Teltamoinen, onnen myytä

Lausui lapsi lattialta, vasta kasvava karehti:
"Siitä tiesi teltamoinen, onnen myyrä tien osasi
neien kuuluhun kotihin, kaunihisen kartanohon:
hyvä oli isosta huuto laivan suuren laskennalta,
emosta sitäi parempi leivän paksun paistannalta,
vehnäleivän leivonnalta, vierahan ravitsennalta.

14) Teltamoinen, äkkioutonen

"Siitä tiesi teltamoinen, äkkioutoinen älysi
neien nuoren nousneheksi, impyen ylenneheksi:
kun kävi pihatse kerran, astui aittojen alatse
varsin aamulla varahin, aivan aika-huomenessa,
noki nousi nuoraisesti, savu paksusti pakeni
neien kuulusta ko'ista, kasvavaisen kartanosta;
neiti oli itse jauhamassa, kivenpuussa kiikkumassa:
kivenpuu käkenä kukkui, laklana kiven lapatta,
kiven siili sirkkusena, kivi helmenä heläsi.

Geryonin kerrotaan olleen kolmipäinen. Kyseessä voi olla myyttisen fyysisen outouden lisäksi tai sijasta käsitys kolmiulotteisuudesta, lumotusta silmukasta, jossa asia sanotaan kolmella tapaa, kuten edellä esitetty Osmotar-sikermä ja Teltamoisen määreet osoittavat rinnastuksissaan, jossa teltamoista sulhasen ominaisuudessa kuvataan kultaiseksi omenaksi, onnen myyräksi ja äkkioutoseksi, hyväonniseksi yllättäväksi karhuksi. Osmottaren eli antilaan kolmipäisyys taas muodostuu rinnastuksista, joissa häntä nimitetään Kalevattareksi tai Kapoksi.

Osmotar – oluen seppä
Kalevatar – kaljojen tekijä
Kapo – kaljojen tekijä

Paikka, josta tarveaineet saatiin oli:
Osmolan salo – Kalevan kangas
Osmolan pelto – Kalevan kaski
Osmolan pellonpientare – Kalevan kaivo.

Topoksena pellonpientare on myyttisin tai arvoituksellisen, kuten muissakin säetertiaaleissa kapo ja äkkioutonen. Ihmeellinen puu Osmonpellon pientareella viittaa Ilmarisen matkaan Pohjolaan, kun Väinämöinen houkuttelee Ilmarisen katsomaan kummallista puuta, jonka latvassa on kuu ja oksilla Otavan tähdistö.
Lähettihin katsomahan tuota kuusta kukkapäätä,
yksi vanha Väinämöinen, toinen seppo Ilmarinen.
Sitte tuonne tultuansa **Osmon pellon pientarelle**
seppo seisovi likellä, uutta kuusta kummeksivi,
kun oli oksilla otava, kuuhut kuusen latvasessa.

Tämä on Kalevalassa on Lemminkäisen äidin poikansa tiedustelun lisäksi toinen kohta, jossa viitataan puiden ja mahdollisten astraalijumaluuksien yhteiseen alkuperään, kolmaskin kohta vedenpaisumuksesta viittaa astraalimytologiaan. Vedenpaisumus viittaa revontulirunoina myös puiden välittävään rooliin taivaan ja maan välillä.

Jos halutaan edellä esitetyn tulkintametodin mukaan todentaa Heran roolia ja tähtimerkkien suhteutusta, niin oletettavasti on kuten suomalainen sananlasku sen ilmaisee, ei kahta ilman kolmatta. Kuten sanottu, Hera edustaa tässä tulkinnassa kuuta ja Ravun merkkiä, Zeus (ja Herkules) Leijonan tähtikuviota ja nyt etsitään sarjaan kolmatta eli tähtikuvioita. Hera on ilmiselvästi Herkules-taruissa Zeuksen aikomusten antagoni. Kun Herkuleen tuli suorittaa yhdeksäs urotyö, varastaa tai muulla tavoin toimittaa amazonkuningatar Hippolyteen jalokivivyö Eurysthenesin tyttärelle, niin Hera sotkeutui jälleen kuvioihin ja aiheutti disinformaatiollaan sodan. Heralle tyypilliset katalat temput, kateus, mustasukkaisuus ja väärämielisyys on liitetty myös Ravun naispiirteisiin, joskus puhutaan mustasta Lilithistä kuuna. Jalokivinen Hippolyten vyö sinänsä voisi viitata tähtivyöhön, jonka suomalainen vastine on Väinämöisen vyö tähtiyön merkityksessä. Kuu on öisen ajan ilmiö, aurinko päivän ja tässä mielessä nämä taivaanvalot ovat alituisessa ristiriidassa keskenään, vaikkakin naimisissa toistensa kanssa ja riippuvaisia toisistaan. Kuu saa valonsa auringolta.

Kehitelmässä Taivaanvalojen kosinta osuu siivattarattaan nimikkoeläimeen osmoon eli karhuun, jonka rinnastuksena on eläinradan ensimmäinen merkki Oinas, symbolina Mars. Kuten jo on osoitettu, Herkuleen ensimmäinen urotyö viittaa Leijonan merkkiin, jonka astraalihahmona on Zeus eli väitetty sukulaisuussuhde Herkuleen syntyperään. Jumalten sukupuut ovat kuitenkin kaikkea muuta kuin yksiselitteisiä. Ymmärtämällä astrologista symboliikkaa osin selittyy, miksi Zeus aikanaan oli Poseidon, ja symbolit vaihtelivat kolmikärjestä salamaan. Kalojen ja Jousimiehen merkkiin yhdistyy antiikin mytologiassa hevonen, ja Jupiteria on pidetty ennen Neptunuksen löytämistä Jupiterin alaisuudessa olevana tähtimerkkinä. Suomalainen tapa tietuoida ei valoisten kesäöiden vuoksi ole ollut ympärivuotisesti käyttökelpoinen tapa, joten täällä on turvauduttu mentaaliseen käsiteavaruuteen, tietuointiin ja tiedon hakuun alisesta ja alitajunnasta, unista.

Kohtaloa ovat enteilleet erilaiset merkit ja enteet, luntio on merkinnyt luonnetta, jolla on katsottu olevan vaikutusta ihmisen kohtaloon, mutta erikoista on ollut tapa nimittää kohtaloa tai onnea onnettomuuksineen ruutanaksi. Antiikin ajoilla kosmos ja materia yhdistetiin härän maksasta katsomalla. Toisin kuin tähdistöt, maksa oli jaettu kuuteentoista lohkoon, joilla kullakin oli oma haltijajumaluutensa.

Vanha kansanuskomus sanoo: Kun Saturnus on Oinaassa maassa vallitsee nälänhätä. Herkuleen yhdestoista urotyö kertoo vierailusta Hesperidien puutarhaan kultaista omenaa noutamaan. Kuolevaisena Herkuleella ei ollut pääsyä puutarhaan, mutta hän tapasi matkalla maailmaa kannattelevan Atlaksen, ja niin Herkules tarjoutui hänen tilalleen, jos Atlas noutaa omenat hänelle. Näin tehtiin, mutta Atlas aikoikin nauttia vapaudestaan ja heitti omenat Herkuleen jalkoihin. Oveluuden avulla Herkules palautti kuitenkin tilanteen entiselleen ja vei pyydetyt omenat tehtävän antajalle. Omenat kuuluivat Heralle, joten ne palautettiin hänelle.

On aika käydä tarkastelemaan lähemmin kosintatopoksia kaikkine omaleimaisuuksineen ja yhtäläisyyksineen. Runoaines ei paljoa selitä, tulkinta-aiheet on haettava muualta. Satunnaiset osuvuudet eivät ole todiste yhteisestä menneisyydestä, vaan ihmismielen universaaleista hahmotustavoista ja ongelmista. Tähdistöt tarinoineen, kuvioineen, astraalijumalineen ovat mielikuvituksen tuotetta, mutta sellaisena ne palvelevat ihmisen lohdutonta ja armotonta epätietoisuutta tulevan ja kohtalon edessä. Sadut pohjustavat mieltä ennakoimaan kohtalon kolhut ja luottamaan tulevaan sekä omiin mahdollisuuksiin. Myyttien ja merkitysten vyyhti on

perusluonteeltaan umpisolmuun mennyt lankakerä, pirunnyrkki, jota on vaikea avata, tai jos auki saakin, tosi vaikeaa palauttaa entiselleen.

6. Stymfaloksen linnut – Vaaka – POHJANNEITO/KOTKA(KOKKO)

7. Kreetan härkä – Härkä – SUOMETAR/PYY (OSMOTAR)

8. Diomedeen hevoset – Jousimies – HIISI/HEVONEN, HIRVI

9. Hippolyten vyö – Kaksonen – ILMA/KETTU, REPOLAINEN

11. Hesperidien omenat – Neitsyt – AKKALA/MEHILÄINEN

12. Kerberoksen kiinniotto – Skorpioni KOMMI/METSO (RAAKKU)

Saadusta listasta erottuu samateemaiseksi kuudes ja kahdeksas Herkuleen sankarityö, joka kukisti ihmislihaa syövät hevoset ja linnut.

XI TAUSTATIETOA

A Kyläläisten kirjasia

Kyläläisten kirjasia Fennica-tietokannassa löytyvät maininnat 1) Ihminen ja luonto Kalevalassa, Hästesko F A; 2) Suomen luonto Kalevalassa, Tarkiainen Viljo, 3) Kalevalan runojen alkuperästä, Salminen Väinö; 4) Kalevalan naiset, Kallio O.A.; 5) Kalevalan runojen laulajista, Salminen Väinö; 6) Loitsu ja taika Kalevalassa, Hästesko F.A.; 7) Mielikuvitus ja todellisuus Kalevalassa, Hästesko F.A. 8) Kansanrunouden keräys ja yhdistäminen Kalevalaksi, Salminen Väinö; 9) Kalevalan miehet, Kallio O.A. ; 10) Maailman synty ja elämän alku Kalevalan mukaan, Inkilä Arvo; 11) Kalevalan kuvakielestä, Hästesko F.A. Kaikkiaan sarjassa lienee julkaistu yhteensä yksitoista teosta, jotka on luokitettu aineistotyyppinä kirjaksi. Sarja tunnetaan myös koosteena Kyläläisten kirjasia numerot 126-137, mutta jokin ei täsmää Fennican tietokannan kanssa lukumäärältään, koska teoksia on numeroiden mukaan kaksitoista. Salapoliisityönä selviää Helsingin yliopiston kirjastotietojen perusteella, että puuttuva 12. teos on 12) Kalevalaisten kotielämää, tekijänä ilmeisesti Elsa Heporauta. Tarkennettu haku Fennicassa osoittaakin, että tekijänä on Elsa Hästesko eli Heporauta, ja tekovuosi 1909 ja teksti on julkaistu vain yhteiskokoelmassa, ei erillisenä kyläkirjasena. Kirjanen on digitoitu sata vuotta myöhemmin, mutta saatavuus on rajoitettu.

Kaksitoista kertaa neljätoista tekstisivua tuottaa tulokseksi yhteensä 178 sivua eli laihahko tuote, mutta koska kirjanen on pieni, kokoa A5, niin totuudenmukaisempi vertailukohta liikkunee noin sadassa A4 sivussa. Tästä voi saada osviittaa selityskirjan vakiokoolle, kirjasta kohden A4-sivuja tulee kahdeksan, ja koska sivuksi on luettu myös kansi, niin tekstisivuja on seitsemän. Kalevala-sarjan julkaisupolitiikassa on ollut selvä sukupulivinouma, joukossa on vain yksi nainen, ja vaikkakin tohtori arvoltaan, niin ei silti ole ollut oikeutettu julkaisemaan sarjassa erillistä kyläkirjasta. Enää ei tulkitsijoita arvoteta sukupuolen mukaan, mutta ”kelvolliseksi” katsotut tulkitsijat ovat silti kulttuurisesti arvotettuja ja sen tuomion mukaan paitsioon joutuvia eikä aina ole kyse ansiokkuudesta, usein on kyse valtaa pitävien intressidominanssista eli näkemyksistä.

Kiinnostavaa Kyläläisten kirjastossa on tuo kahdentoista sarja pudokas huomioiden. Koska kyseessä on sarja ideologisista tulkinnoista, voitaneen leikitellä ajatuksella, että mielen rakenteet ovat saaneet julkaisut luonnostaan muodostumaan suomalaisen siivattarattaan mukaisiksi aihepiireiksi ja ajatuksen kehiksi kalevalaisuuden ympärille tulkinnoiksi. On selvää, että kotielämään viittaava otsikko voidaan luokittaa astrologisen systeemin perusteella Ravun merkiksi, joten mahdollista on myös yhdentoista muun vastaavuuden löytäminen. Erikoinen sattuma julkaisupolitiikan nurinkurisuus, rapuhan liikkuu epätyypillisesti takaperin. Kotielämän keskipisteinä ovat naiset, joten alkuun pääsee etsimällä eri elementtien naismerkit. Neitsyt on maamerkeistä tyypillisesti hedelmällisyyden astrologinen symboli ja tuli on yhdistettävissä kultaneidon tarinassa Leijonan merkkiin. Ilmatar on alkuäitinä maailman luomisessa. Seuraavassa punaisella merkitty aihiointi.

Kalevalalaisten kotielämää - Rapu /KONTU
Ihminen ja luonto Kalevalassa – Skorpioni/KOMMI
Suomen luonto Kalevalassa – Jousimies/HIISI
Kalevalan runojen alkuperästä – Vesimies/TUONI
Kalevalan naiset – Neitsyt/AKKALA
Kalevalan runojen laulajista – Vaaka/POHJANNEITO
Loitsu ja taika Kalevalassa - Kalat/KOSKI
Maailman synty ja elämän alku Kalevalan mukaan – Kaksonen/ILMANIMPI
Mielikuvitus ja todellisuus Kalevalassa – Leijona/KILPAKOSINTA, Kultaneito
Kansanrunouden keräys ja yhdistäminen Kalevalaksi – Härkä/SUOMETAR
Kalevalan miehet – Oinas/TAIVAANVALOT
Kalevalan kuvakielestä Kauris/APSO

Kun yksi kolmannes on saatu selville ja aihioitu, voidaan siirtyä miehisiin kenttiin, onhan Osmo uuden tulkintasarjan nimikkomaskuliini Kalevan sijasta, ja itseoikeutettu eläinradan ykkösmerkkiin Oinas. Mikäli otsikoissa olisi sankari-sana, valinta olisi helppo. Mutta miehet ovat sotainen heimo, joten sodanjumalan Marsin hallitsema merkki Oinas saa nimikkokirjasen otsikosta Kalevalan miehet, joka listassa on merkitty sinisellä. Vastaavasti kuin naismerkkikenttiä etsittäessä on etsittävä vastaavuudet kolmesta eri elementistä, nyt kun tulimerkki on lähtökohtana. Jäljellä on siten miehiin liittyvät maan, ilman ja veden merkit. Perinteisesti toista Mats-Pluto merkkiä Skorpionia pidetään maskuliinisena merkkinä. Kalevalan taitavimmat runonlaulajat olivat erämiehiä, joten Ihminen ja luonto saa vesimerkki Skorpionin kentän rinnastuksekseen. Vesimerkkiin Kalat on siivattarattaassa ajateltu Väinämöisen sankarihahmon merkiksi. Maamerkkiin kuuluu neitsyen miehisenä vastapoolina Kauris lähinnä maailmanvuoren symboliikan vuoksi. Jäljelle jäävät mustalla merkityt kentät, jossa epäilemättä merkittävin sankariteko Kyläläisten kirjasten Kalevala-sarjassa on edustettuna kirjoituksessa Kansanrunouden keräys ja yhdistäminen Kalevalaksi. Kuten tiedetään, yhdistäjä oli Elias Lönnrot. Siivattarattaan kentistä viimeisin nimeämättä oleva osuu Vesimiehen merkkiin ja artikkeliin Kalevalan runojen alkuperästä. Vesi on elämän lähde, runous myytteineen elähdyttävää, alitajunnasta kumpuavaa. Ja vaikkakin jako on mielivaltainen, niin se on riittävästi osuva, jotta voidaan olettaa mielellä todella olevan jonkinlainen kasvu- ja kieliympäristöön sitoutunut ajattelutapa jäsentää ja strukturoida elämää ympärillä.

En väitä suomalaisilla todellisuudessa olleen mitään tietoista siivattaratasta aktiivisesti käytössä, ainakaan sellaisesta ei ole todisteita. Sen sijaan on ilmeistä, että voidaan konstruoida esiin jonkinlainen myyttinen suomalaisille tyypillinen mielenmaisema ajatella, tietuoida, pohtia ja mieltää asioita ja niihin liittyviä käsitteitä ja uskomuksia.

Loppuosassa tätä työtä keskitytään kosintatoposten mukaisesti tulkitsemaan aiheeseen liittyviä runosikermiä. Kosintateemaa olen sivunnut ensimmäisen kerran Kielastajassa, joka kertoo suomalaisesta myyttisestä mielenmaisemasta kansanrunojen ja kansanuskon pohjalta. Kuten on osoittautunut, siivattarattaan lukusuunta on kehällä myötäpäivään, joten ensimmäisenä tulkinta kohteena on Koskelta kosinta, joka on systeemissä rinnastettu astrologiseen Kalat-tähtimerkkiin, ja suomalaiseksi nimikkoeläimeksi on valittu ruutana, kala joka on sitkeähenkinen ja pystyy elämään vedettäkin jonkun aikaa. Erätrilogian toisen osan nimessäkin ruutana jo on. Alaotsikossa komeili ”Ruutanalliset säkeet”, mikä oli parodinen muunnelma kirjallisuustieteen kliseestä ”suolatut säkeet” ja Salman Rushdien teoksesta ”Saatanalliset säkeet”. Tällä toisella tulkintakierroksella osmolaisten maasta, on johdonmukaista palata samaan kosintateemaan. Jokaisen kosintatopoksen alkuun olen laatinut esilehden, jossa on rinnastettu:

a) Suomalainen kansallispuku tai muinaispuku, kuusi kumpaakin sarjassa
b) Kyläläisten kirjasia, yhteensä kaksitoista Kalevalan tulkintavihkosta 1900-luvun alussa
c) Herkuleen urotyöt, yhteensä kaksitoista
d) Kosintatopos ja/tai -kohde
e) Symbolieläin/nimikkoeläin
f) Rinnastettu tähtimerkki ja planeettahaltija
g) Suomalainen myyttihahmo
h) siilo, tiedonkenttä
i) tietuointi/kosintaprosessi

Tällä tavoin tulkinnassa on mukana kuusi tekijää, joten on mielekästä pohtia, mitä ugrametulkinta voi aihiosta kertoa. Ennen sitä on syytä esittää siivattarattaan perusteella aihioitu jumalhaltijoiden parivaljakot ja astrologiset tähtimerkkirinnastukset. Aihio toimii lähinnä tulkintavirikkeiden antajana. Väinämöistä pidetään Kalevalan pääsankarina, mutta tässä Osmola-versiossa pääsankari on osmolainen, kosija. Väinämöinen tunnetaan tietäjänä eli loitsu- ja taikataitoisena laulajana, joka joutuu aisat vastatusten nuoren tietäjänalun Joukahaisen kanssa. Tapahtumasta kertovat runot tunnetaan kilpalaulantana, vaikkakin Kalevalassa on muitakin kilpalaulantaan verrattavia runoja. Pohjanneitoa kosivat kilpakosintarunoissa Väinämöinen ja Ilmarinen, mutta tarinassa on päärooliossa morsiamen hinnaksi määrätty sammon takominen. Kun ugrameen tarvitaan fokushahmo, niin alla esitetyn asukokonaisuuden mukaisesti asiaa on syytä tarkastella päältä ja alta, huivien ja helmojen tasalta. Osuvasti Väinämöisen hahmo on ensimmäisenä vastustajansa parina.

Vertikaalitasossa on kolme sektoria, jotka jakautuvat siivattarattaan tulkintakehälle 1) trinipareiksi, 2) oppositiopareiksi ja 3) sekstiilipareiksi.

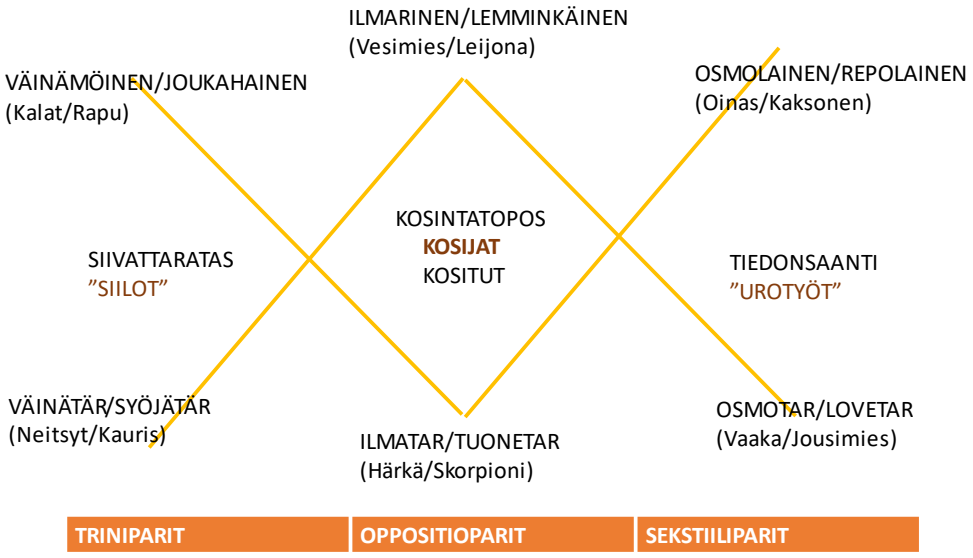

Kuvio 24. Kosintatoposten jumalhaltijat kolmen eri zodiakin mukaisen suhteutuksen perusteella.

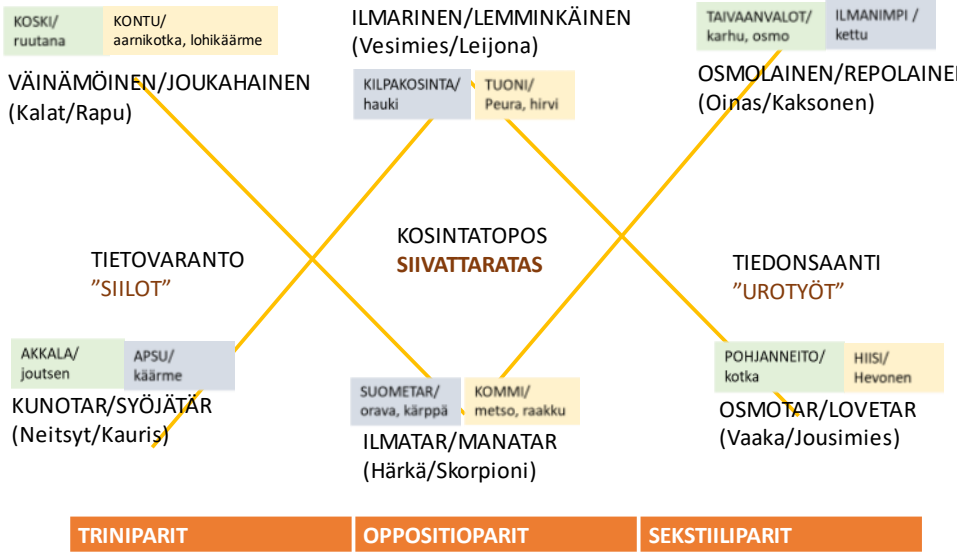

Kuvio 26. Siivattarattaan topokset, siilot suhteessa jumalhaltijoihin

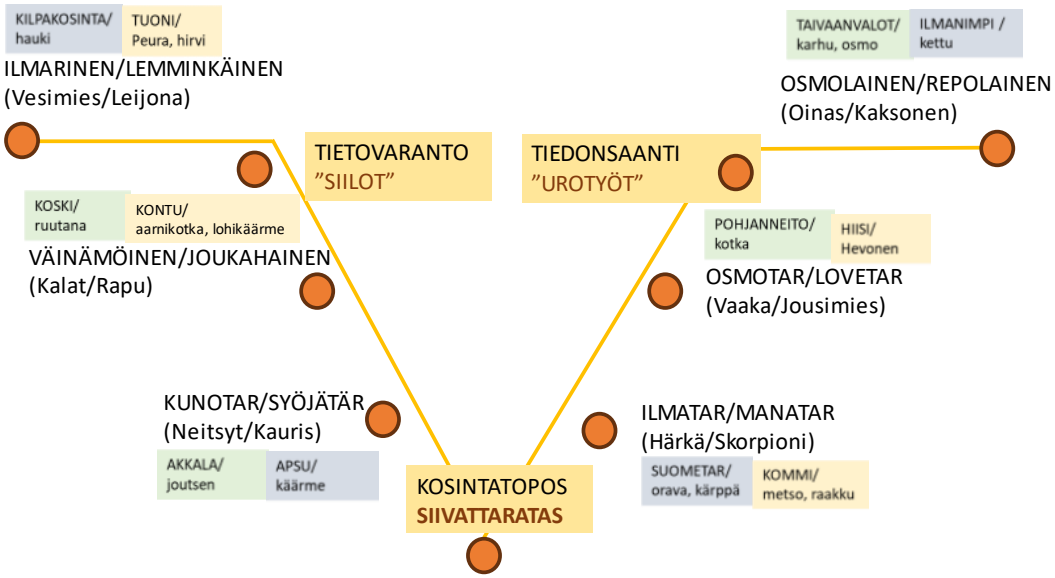

Kuvio 27. Jumalhaltijat ja siilot esitettynä tietoveenä,

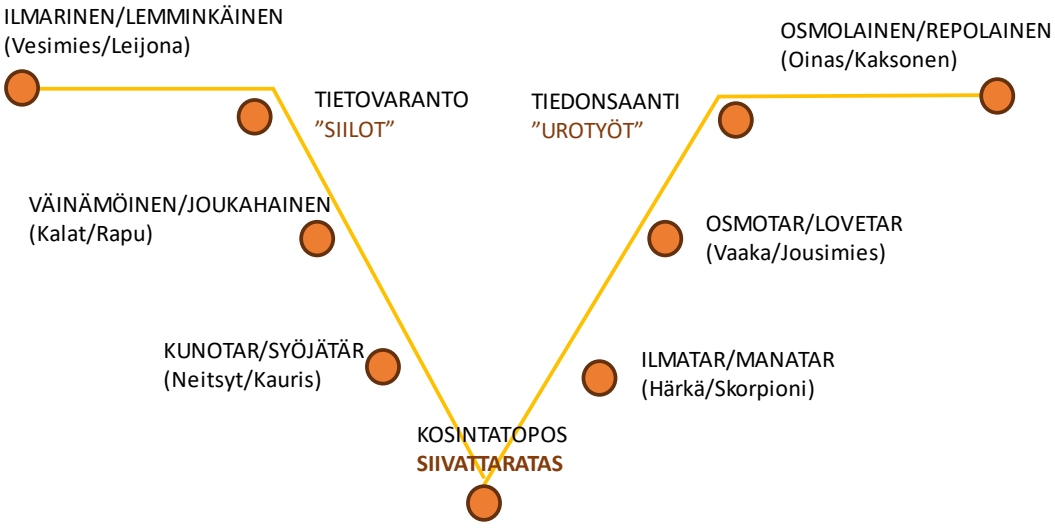

Kuvio 28. Riisuttu tietovee, jossa keskiössä siivattarattaan toiminta tietovarantona, josta ammennetaan.

B Sykkökaavion avausprosessi

Kolme tasoa karhuun liittyvää merkitystä sisältyy termeihin teltamoinen, osmo ja sykkö, joista kaksi edellistä symboloi karhu, sykkö voidaan tulkita sekä käärmeeksi että karhuksi. Kun tietäjä julistaa tietävänsä sykön syntymän, hän tietää runon tarkoitteen, joka on yleensä parannusloitsu puremaan. Outo termi luo tulkintaan epämääräisyyttä, vaihtelevat käsitykset muuntavat merkitystä eri runoaluetraditioiden mukaan. Rajanveto jää usein varsin epämääräiseksi ja perustelemattomaksi.

TIETO ”tiedän”
19. Rajat ja epämääräisyys
Runoalueet

Mitä muuta kuin sykön syntymä Osmolassa tiedetään? Kalevalasta on tuttu kahden tietäjän, kokeneen ja noviisin kohtaaminen tiellä ja heidän välisensä kilpalaulanta, joka päättyi Joukahaisen nöyryyttävään tappioon. Runolaulun tapahtumat voivat sisältää myyttisiä paikkoja, eponyymejä kuten Kalevala ja Osmola, jotka suomalaisissa kansanrunoissa ovat rinnasteisia nimityksiä.

RUNOLAULU –”aihe”
16. Ilmiöinti
Topos, locus

Läheskään aina runonlaulajat eivät esittäneet runolleen otsikkoa, joten monet kansanrunouskorpuksessa tunnetut runot ovat saaneet otsikkonsa, rupriikkinsa ja luonnehdintansa jälkikäteen tutkijain toimesta. Jotkin runoteemat toistuvat kautta Suomenmaan ja sen rajojen ylikin Venäjän Karjalaan ja Inkeriin, mutta mm. oleellinen osa Kalevalaa eli ns. Lemminkäisen virsi tunnetaan vain Raja-Karjan ja Vienan Karjalan seuduilta. Muualta satunnaiset löydöt ovat mitä todennäköisimmin karjalaisten laukkukauppiaiden levittämiä. Kansalliskirjailija Aleksis Kivi oli eteläsuomalainen, mutta ammensi Seitsemään veljekseen karjalaisten erästäjien mielenmaisemaa ja tarinastoa.

Monet sukunimet voivat olla myös paikan nimiä, osa niistä hyvinkin arvoituksellisia ja unohdettuja, kuten Karpa ja Juumi. Edellinen on sukunimi, mutta se on myös eponyymi, myyttinen paikka, jossa elävät Karpan ukko ja akka, toisaalla elävät Juumin ukko ja akka. Etymologialla on mytosemantiikassa keskeinen sija. Lönnrotin Kalevalassa ei löydy sellaista sanaa kuin karpa, mutta murretutkimuksen mukaan karpa, karpas on vene. Hakusanalla ”karppasoa” SKVR-korpuksesta löytyi kuusi osumaa, joista neljä relevanttia tämän aiheen tarkastelun kannalta. Lönnrotin Kalevalaan sijoittama karpas on nimetty lautaksi.

Neljän karpas-osuman rupriikit on nimetty Tuonelassa käynniksi. Kuitenkin aktantit ovat erilaisia kuin mitä Elias Lönnrotin Kalevala-tulkinta.

Tuo venettä Tuonen tytti
Laivaa Manalan neito
Lapsi Kalman karpasoa.

Kuva 11. Väinämöinen huutaa Tuonen virran lauttureita Tuonetarta, Manatarta ja Kalman kapoa.

Kulkuneuvo	Topos vs. paikanhaltija
Vene	Tuoni
Laiva, lautta	Manala
Karpas	Kalma

SKVR-no.	Aktantti	lautturipyyntö	Tarve	Topos
I1 366	Kaukomieli	vene karpas	oro (hepo) vääntiö (vipu)	Tuoni Manala
I2 774	Kaukomieli	vene karpas	oro (hepo) vääntiö (vipu)	Tuoni Manala
I1 378	Väinämöinen	vene laiva karpas	oro (hepo) vääntiö (vipu)	Tuoni Manala

Lisäksi runossa on Lemminkäis-runon ja Osmottaren oluentekoteemat mukana. Merkittävää kuitenkin on lumottu silmukka, kolmikerrannainen, jossa mainitaan totuttujen toposhaltijoiden Tuonen tytin ja Manan neidon lisäksi Kalman lapsi. Osittain tämä johtuu runoteknisistä alkusointusyistä, mutta semanttisesti asiaa kannattaa pohtia, sillä Kalevalankin tulkinnan mukaan Tuonen virtaan sortui Lemminkäinen, Väinämöinen selvisi alisen matkastaan hengissä. Kaikkien kolmen runon matkaan lähdön syynä oli rikkoutunut runoreki, johon lähdettiin noutamaan lisätietoa Tuonelta eli Manalta.

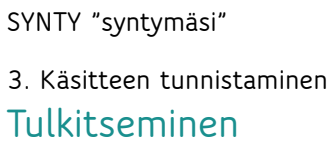

Mytosemantiikassa uutena näkökulmana ja tulkitsimena on haasteena yksiselitteisen terminologian luominen. Keskeinen osa tätä on tiedostaa käsitteen täydet merkitykset piilo- ja syvämerkityksineen, heterotopiana ja isotopina mikäli mahdollista. Tiivisteruudun ”syntymä” on runosuure, jolla ei viitata biologiseen syntymistapahtumaan, vaan syntyperään ja sen (moraaliseen) laatuun. Syntymän käsite on lisäksi loitsuissa koodattu lumottu silmukka, ja sellaisena syvämerkityksen tulkinnan väline.

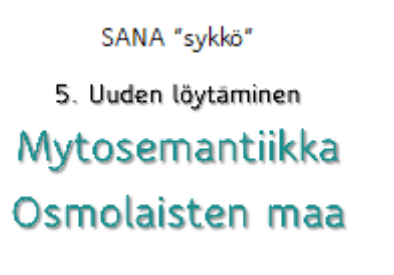

Sykkö on osmolaisten maassa, Suomessa nykyaikanakin tunnettu sukunimi, mutta koska nimilaki kieltää antamasta pejoratiivista nimeä ihmiselle, on kyseessä sykkö karhun merkityksessä, koska Karhu esiintyy itäsuomalaisessa nimistössä. Tästä ei kuitenkaan voi tehdä kehäpäätelmää osmon ja sykön merkityksen samankaltaisuudesta, vaan nimiä on tulkittava funktionaalisti. Osmo, osmolainen viittaa kosijaan, sykkö horrostukseen, talven ja syksyn aktiviteetteihin.

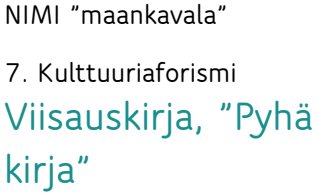

Kalevalan ja kalevalaisen runouden maailmaa on tulkittu jo noin 170 vuotta. Kalevala on saavuttanut virallisen aseman suomalaisen mytologian peruslähteenä mm. kouluopetuksen välityksellä, eroavuus on selvä tutkijoiden ja harrastajien välillä. Kalevalaa päälähteenään pitävät esimerkiksi Ruusuristiläiset, jotka tukeutuvat tulkinnoissaan teosofi Pekka Ervastin 1900-luvun alkupuolella laatimaan Kalevalan avaimeen, jonka kirjoittaja piti Kalevalaa pyhänä kirjana, vaikka se tosiasiassa on Elias Lönnrotin toimittama antologia kansanrunoista, jossa ei edes tunnettu alkuun inkeriläistä Kullervon runoa, joka sittemmin viehätti mm. J.R.Tolkienia.

SUKU "kasvantasi"

14. Käsitekontaminaatio,
Käsitereduktio

Tietäminen

Kasvannalla runoissa tarkoitetaan kasvuympäristöä ja kasvatusta kokonaisuutena. Tahdottiin tietää, ja sanottiin tiedettävän, oliko yksilö elänyt siivossa vai siivottomassa kodissa, siivosti vai siivottomasti.

TOISINTONIMET – synonyymit
2. Todellisuuskäsitys

Konnotaatiot

Osmolaisten maan esisarjan ensimmäinen työ käsitteli suomalaisen kalakannan toisintonimiä ja siihen liittyvää myyttisyyttä ja sivumerkityksiä. Osoittautui hämärtävän nimikäytänteen toimineen tehokkaasti, koska monet nimet olivat jo 1900-luvun lopulla löydettävissä vain arkistoista ja hajanaisista kirjallisuusmaininnoista. Muun muassa hauen pääluiden nimien sivumerkitykset eivät ole enää todennettavissa.

SYNTYMYYTIT – variaatiot

23. Uustulkinnat, korjaukset

Merkittävä lapsus

Tiukan linjan myyttitutkija huomioi ainoastaan syntymyytit varsinaisiksi myyteiksi. Tästä perussäännöstä on paljon poikkeuksia. Myyttien alkuperäisen tarkoituksen ja merkityksen hämärtyminen ja kontaminoituminen edellyttää ja mahdollistaa toistuvia uustulkintoja. Haittana on tosin se, että mielikuvitus voi entisestään etäännyttää tulkintaa lähtökohdastaan. Tiede on itseään korjaavaa, joten korjaustarvetta tulee, kun uutta tietoa kertyy ja ajatusrakennelmat kehittyvät.

KIELI

12. Attribuointi, tekijyys

Omaleimaisuuden puute

Ansiotyörunojen sisältöä voidaan kartoittaa osmolaisten maan onnen ja tietuoinnin pyrkimyksenä. On oletettavissa, että tietyt formulat, erityisesti loitsurunoudessa muodostavat vakion, josta mentaalinen merkityskehikko muodostuu, ja ken osaa, sen lumottu viitokkeellinen ja rajaton merkityskenttä myös, kuten runot sen ilmaisevat, sampo ei sanoja puutu, mutta runoksi ei ole kestä vain, ei runoilijaksikaan.

Tämän työn yhtenä teemana on onnen määritys suomalaisittain ja onnesta kertomisen tavat kansanrunoissa. Edellä on esitetty periaatteessa keskeisimmät kosiorunot, mutta monilla muillakin tavoin kosimiseen ja hääkäytänteisiin viitataan. Osmolan verrokkiosioon kuuluu tsundokusta eli Senate-korpuksesta kirjat keskiajan myyteistä ja legendoista sekä teos oudoista seksi- ja avioliittokäytänteistä. Outo ja tuntematon on suomalaisen kansanrunousaineiston kosimisen kohteet ja tavat. Olen edellisessä sormitusarjassa nimennyt trilogioiden osat sormien kansanomaisten nimien mukaan sormitukseksi.
Noissa töissä olen muodostanut esiymmärrystä monin tavoin joten tämä työ tukeutuu osin jo aiemmin julkaistuun ja on sen koonti- ja selitysteos.

Mytosemantiikan perusteissa on harjoiteltu tulkintaa rinnastuksina ministeriöihin. Jatkossa tätä rinnastunäkökulmaa ei käytetä. Tavoitteena on keskittyä ansiotyörunojen sisältöjen kartoittamiseen mahdollisimman tarkasti, sillä kaikki kosimisrunot eivät ole tulkittavissa tietuoinniksi, tiedonhaluisen shamaanin tiedonhakuretkeksi, mutta osaksi näin on.

Osmola-teema lähti alkuun erätrilogiasta, jonka kutsumanimenä on jatkossa Kultahilli (KUL) ja Välimaanhenna (VÄL) eli ensimmäisen trilogiasarjan kaksi jälkimmäistä osaa. Kutlahillissä eli Kielastajassa testasin Vladimi Proppin satukaavaa greimaslaisen iden mukaan elämästä kertovana yleiskaavana. Koska systeemi toimi kuta kuinkin tyydyttävästi, jatkoin kehittelyä, ja ajan mittaan katsoin tarpeelliseksi muuttaa satukaava elonkaavaksi tutkimuksellisten syiden vuoksi. Alla oleva kaavio on muotoiltu suomalaisen mytologian perushakemiston eli Mikael Agricolan 1500-luvulla julkaistun jumalluettelon tietojen mukaan. Myyttejä oli erotettavissa yhteensä yhdeksän, elementtijakona tästä muodostuu kaksi toiminnallista yhteensopivaa kenttää, keskeinen tapahtumapaikka on totunnaisessa Kalevala-pohjaisissa tulkinnoisa Pohjola, mutta joka tässä tulkinnassa on Pimentola. Kalevala ja Pohjola vastakkain asettelu on täten mytosemantiikassa saaneet kutsumanimet Pimentola ja Osmola. Tässä yhteydessä on annettava tunnustus emeritus professori Juha Pentikäiselle ja Emerita Kaarina Kailolle (Kailo on toiminut Pentikäisen assistenttina Kalevalan mytologiaprojektissa) kauaskantoisesta ponnsitelusta, jossa on ursus arctos, ruskea karhu on nähty keskeisenä suomalaisen mytologian toimijana. Varhaisiin osmolaistutkijoihin on laskettava myös Henni Ilomäki, joka lisensiaattityössään tutki karhun ja suden nimityksiä sulhasen peiteniminä.

Funktioituina toiminnanpiireinä Pimentolaan kuuluu urotyöt, keskeisenä elementtinä tuuli ja metalli. Agricolan jumalluettelosta sarjaan on otettu Hittavaisen, Nyrkesin ja Tursaksen hahmot. Kansalliseepos Kalevalan esittämänä Pohjola, jatkossa Pimentola on tarinan ansiotöiden kohde ja tapahtumapaikka, kun Pohjanneitiä kositaan. Osmolan toiminnan piiriin on sijoitettu mm. tietäjälaitos ja loitsurunous. Ei kahta ilman kolmatta toteaa suomalainen sananlasku, ja niin on jälleen kerran nytkin käynyt. Kolmas nimimuutoksen kokenut on Kontu, joka tunnetaan paremmin Hobittien maana kuin suomalaisena seutuna. Kontu on maateemainen, ja maateemainen on myös Pellonpekko tai setukaisten Peko-jumala. Kun tässä selitysosassa keskeistä roolia näyttelee Osmola, niin kaksi muuta ovat keskeisaihetta selittäviä toiminnan piirejä.

Kun tätä intuitiivisesti syntynyttä Mytosemantiikan taulukkoa nyt ensimmäistä kertaa yritän selittää tarkemmin, on aika ”ahtia” sanoa, ja kertoa tietämisen perinteistä eli tietuoinnista runojen ja loitsujen kertoman kautta. Loitsurunoihin kuuluu alkuperää selittävät syntytarut, ja myös mystinen väki. Tavoitteena on selvittää, mitkä runoelementit ja runosuureet viittaavat shamanistiseen tietuointiretkiin allegorianaan kosinta ja ansiotyöt eri topoksista. Täysin tyhjentävää vastausta tuskin koskaan saadaan, mutta kokonaiskuvan saattaa olla mahdollista hahmotella huolellisen tiedonsirpaleiden keruun avulla. Osmolan tertiaalisena merkityskenttänä on Pimentola arkkikosiotopoksena ja Onnela viljaeepoksena. Osmola edustaa edustaa arkkityyppistä kosijaa osmona ja Pimentola arkkityyyppistä kosittavaa Pohjanneitona, kun tavoitteena on solmia liitto pyytäjän ja pyydettävän välillä. Tai kuten tässä työhypoteesissa on laita, kysyjän ja kysytyn välillä. Ja olkoon tässä asetelmassa siten, että R (representamen) = Osmola; Pimentola = O (objekti) ja I (interpretantti on Onnela.

Ensimmäinen satukaavasovellus on hirvipeijaisten merkitysmaailman sovellus teoksessa, jonka koodaus on Välimaanhenna (VÄL). Kosinta ansiotyörunoissa vastaa hirvipeijaisrunoissa funktiota F25 vaikea tehtävä ja kyse on ruhon osien jakamisesta ja paloittelusta, onnen osasta, jonka kukin saa.

Mytosemantiikan perusteissa esitetty sibyllajako suhteessa ministeriöihin auttaa hahmottamaan, mihin tähtimerkkiin kukin siivatta-siilo on rinnastettavissa.

Akkalasta kosinta – Maa- ja metsätalousministeriö > URANUS_Vesimies
Apsosta kosinta – Työ- ja elinkeinoministeriö > NEPTUNUS_Kalat
Taivaanvalojen kosinta – Puolustusministeriö > MARS_Oinas
Ilmanimmen kosinta – Liikenne- ja viestintäministeriö > MERKURIUS_Kaksoset
Konnusta kosinta – Ympäristöministeriö > KHIRON_Neitsyt
Koskelta kosinta – Oikeusministeriö > SATURNUS_Kauris
Kilpakosinta – Opetus- ja kulttuuriministeriö > VENUS_Vaaka
Pohjanneidon kosinta – Ulkoministeriö > AURINKO_Leijona
Hiidestä kosinta – Valtiovarainministeriö > PLUTO_Skorpioni
Suomettaren kosinta – Sisäministeriö > KUU_Rapu
Tuonelta kosinta – Sosiaali- ja terveysministeriö > APOLLO_Härkä
Ylpeän tytön kosinta - Valtioneuvoston kanslia > JUPITER_Jousimies

Näin on saatu koottua alustavat rinnastukset astrologisten tähtimerkkien ja kansanrunojen ansiotyörunojen kesken. Hypoteesi lepää intuition varassa, ja työn tavoitteena on kartoittaa mahdolliset Osmolan toiminnan piirit kosinnan kohteita ja niihin liittyviä myyttitopoksia tulkiten. Astrologisia jakoja on useita, tässä on käytetty länsimaissa vakiintunutta jakoa kahteentoista tähtimerkkiin, joista Venus ja Merkurius merkitään kahden eri tähtimerkin haltijaplaneetaksi. Pareittain muodostelman voi tulevaa tulkintayritystä varten ryhmitellä uudestaan alustavasti näin.

Onni
Jupiter (menestys, vauraus) Jousimiehen tähtimerkki>> Ylpeän tytön kosinta
Venus (kauneus, rakkaus) Vaaka-tähtimerkki >> Kilpakosinta

Tuho
Mars (sotatoimet) Oinaan tähtimerkki >> Taivaanvalojen kosinta
Pluto (katastrofit) Skorpionin tähtimerkki >> Hiidestä kosinta

Merkit
Merkurius (jumalten sanansaattaja) Kaksosten tähtimerkki >> Ilmanimmen kosinta
Uranus (humaanius, ukkonen) Vesimiehen tähtimerkki >> Akkalasta kosinta

Kohtalo
Saturnus (koettelemukset) Kauriin tähtimerkki >> Koskelta kosinta
Kiron (elämäntyö) Neitsyen tähtimerkki >> Konnusta kosinta

Elämä
Aurinko (elinvoima) Leijonan tähtimerkki >> Pohjanneidon kosinta
Kuu (jälkikasvu) Ravun tähtimerkki >> Suomettaren kosinta

Arvomaailma
Apollo (materia, hedonismi) Härän tähtimerkki >> Tuonelta kosinta
Neptunus (henkisyys, mielikuvitus) Kalojen tähtimerkki >> Apsosta kosinta

Jaon avulla mainittujen ansiotyörunojen sisältöä voidaan kartoittaa osmolaisten maan onnen ja tietuoinnin pyrkimyksenä. On oletettavissa, että tietyt formulat, erityisesti loitsurunoudessa muodostavat vakion, josta mentaalinen merkityskehikko muodostuu, ja ken osaa, sen lumottu viitokkeellinen ja rajaton merkityskenttä myös, kuten runot sen ilmaisevat, sampo ei sanoja puutu, mutta runoksi ei ole kestä vain, ei runoilijaksikaan.

Tämän työn yhtenä teemana on onnen määritys suomalaisittain ja onnesta kertomisen tavat kansanrunoissa. Edellä on esitetty periaatteessa keskeisimmät kosiorunot, mutta monilla muillakin tavoin kosimiseen ja hääkäytänteisiin viitataan. Osmolan verrokkiosioon kuuluu tsundokusta eli Senate-korpuksesta kirjat keskiajan myyteistä ja legendoista sekä teos oudoista seksi- ja avioliittokäytänteistä. Outo ja tuntematon on suomalaisen kansanrunousaineiston kosimisen kohteet ja tavat. Olen edellisessä sormitussarjassa nimennyt trilogioiden osat sormien kansanomaisten nimien mukaan sormitukseksi.

Noissa töissä olen muodostanut esiymmärrystä monin tavoin joten tämä työ tukeutuu osin jo aiemmin julkaistuun ja on sen koonti- ja selitysteos.

Mytosemantiikan perusteissa on harjoiteltu tulkintaa rinnastuksina ministeriöihin. Jatkossa tätä rinnastunäkökulmaa ei käytetä. Tavoitteena on keskittyä ansiotyörunojen sisältöjen kartoittamiseen mahdollisimman tarkasti, sillä kaikki kosimisrunot eivät ole tulkittavissa tietuoinniksi, tiedonhaluisen shamaanin tiedonhakuretkeksi, mutta osaksi näin on.

Osmola-teema lähti alkuun erätrilogiasta, jonka kutsumanimenä on jatkossa Kultahilli (KUL) ja Välimaanhenna (VÄL) eli ensimmäisen trilogiasarjan kaksi jälkimmäistä osaa. Kutlahillissä eli Kielastajassa testasin Vladimi Proppin satukaavaa greimaslaisen idean mukaan elämästä kertovana yleiskaavana. Koska systeemi toimi kuta kuinkin tyydyttävästi, jatkoin kehittelyä, ja ajan mittaan katsoin tarpeelliseksi muuttaa satukaava elonkaavaksi tutkimuksellisten syiden vuoksi. Alla oleva kaavio on muotoiltu suomalaisen mytologian perushakemiston eli Mikael Agricolan 1500-luvulla julkaistun jumalluettelon tietojen mukaan. Myyttejä oli erotettavissa yhteensä yhdeksän, elementtijakona tästä muodostuu kaksi toiminnallista yhteensopivaa kenttää, keskeinen tapahtumapaikka on totunnaisessa Kalevala-pohjaisissa tulkinnoissa Pohjola, mutta joka tässä tulkinnassa on Pimentola. Kalevala ja Pohjola vastakkain asettelu on täten mytosemantiikassa saaneet kutsumanimet Pimentola ja Osmola. Tässä yhteydessä on annettava tunnustus emeritus professori Juha Pentikäiselle ja Emerita Kaarina Kailolle (Kailo on toiminut Pentikäisen assistenttina Kalevalan mytologiaprojektissa) kauaskantoisesta ponnistelusta, jossa on ursus arctos, ruskea karhu on nähty keskeisenä suomalaisen mytologian toimijana. Varhaisiin osmolaistutkijoihin on laskettava myös Henni Ilomäki, joka lisensiaattityössään tutki karhun ja suden nimityksiä sulhasen peiteniminä. Osmolaiseksi on katsottava myös tietokirjailijaliiton edesmennyt Osmo Pekonen, jolle etunimi oli antanut jonkinasteisen kiinnostuksen ursinologiaan, mikä poiki jokusen esseenkin aiheesta.

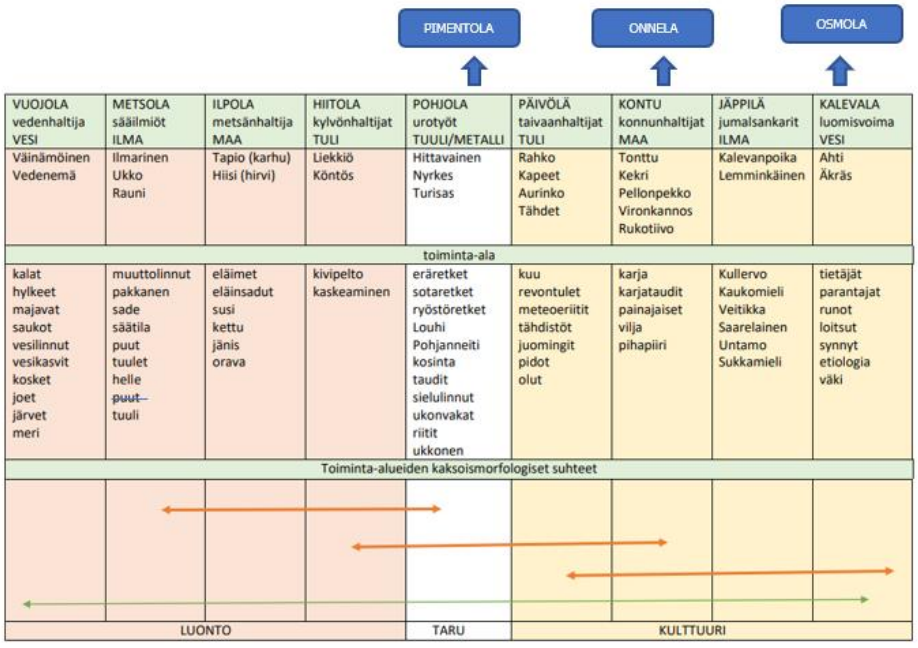

Taulukko 12. Yhdeksän myyttitopoksen jakauma (distribuutio) Agricolan jumalluettelon pohjalta.

XII LUKULUOTSAUS

A Lukuluotsaus siiloihin

Todentaminen tappaa kuvat. – Gaston Bachelard

Etsin lippaista jotka raa´asti ympäröivät minut
asettavat pimeydet ylösalaisin
syviin syviin laatikoihin
ikään kuin ne eivät enää olisi tästä maailmasta
(ks. s. 216 GB -> Supervielle, Gravitations s. 17 suom. Tarja Roinila)

Osmolaisten maan johdanto-osassa 1-10 kokeilin jo sisällysluettelon otsikoinnin syvämerkityksen paljastusprosessia strukturoinnin avulla. Yleensähän kokonaisuus jaetaan osiin ja silla hyvä, mutta jos näin on, niin osistakin pitää voida muodostua järkevä kokonaisuus. Menettely sopii siten testiksi tai koeajoksi ajattelun jäsentelyn mielekkyydestä. Logiikka ei ehkä ole ainut oikea tapa mitata ajatuksen arvoa, ei varsinkaan luovassa työssä. Kansanrunouden ja mytologian todistusvoima on usein sananparren kaltainen: Lukee kuin piru Raamattua eli tarkoitushakuisesti eikä aina kovinkaan kriittisesti.

Lähtöhypoteesinani oli etsiä kosintatoposten mahdollinen allegorisuus tietuoinnin, kyselyjen ja tiedonsaannin kohteena. Kuuluisin tiedonhakumatka on Vipusen virsi, jossa kerrotaan Väinämöisen veneenveistosta. Vipusen virren formulassa on käytetty monissa runoissa täsmälleen samaa ansiotyöformulaa kuin monissa kansanrunoissakin. Tämä yhteensattuma on ensisijainen vihje olettamuksen paikkansa pitävyyteen. Aloitan jäsentämiseni historiolana. Opintomenneisyyteeni kuuluu semioottinen kausi vuosina 1992-2013, joten alkuun poimin aisapariksi otsikoista ne luvut, jotka ovat saaneet innoituksensa tuolta kaudelta ja ovat kotiarkistolöydöksiä.

Orastavat ajatukset idullaan ja Kuusamon semiotiikkateesit muodostavat semioottisen parin kahden semiotiikan parissa kunnostautuneen henkilön kirjallisen tuotannon pohjalta. Ensimmäisen ja samalla alkutekstin innoittaja on runoilija kari Aronpuron, joka on Suomen Semiotiikan Seuran kunniajäsen. Jälkimmäinen teksti on seuran perustajajäseniin kuuluva taidehistorian emeritus professori Altti Kuusamo. Teesejä on yhteensä kaksikymmentäviisi (25), joista tämän tulkinnan kannalta relevantteja on ainakin kahdeksantoista (18) väitettä eli lähes ¾ osaa teeseistä sivuaa ainakin jollain tavoin tämän tutkimustekstin sisältöä. Aronpuron tekstianalyysi on pelkästään iloittelun riemusta tehty osoitukseksi isomorfisuudesta ja leikkimielisyyden elähdyttävästä vaikutuksesta. Alla Altti Kuusamon teesikohdat mainintoineen, miksi miellän työstäneeni näitä kohtia tässä työssä.

1) kulttuurin alitajunta ja sen uusintaminen

Kalevalainen kansanrunous edustaa vanhimmalta osaltaan suomalais-ugrilaista atavistista ja shamanistista maailmaa, jossa lienee ollut voimassa matriarkaatti, hirvi- ja karhuklaanit.

3) käsite- ja metodiriippumattomuus, käsitteiden tunnistaminen
Luomalla oman metodistiikan eli metodisapluunan irtauduin perinteisistä teoreettisista tarkastelukulmista metodiseen suuntaan. Menettelyssä on tärkeää ”sanamagia” eli käsitteiden täydet merkitykset.

5) uuden löytäminen
Elias Lönnrotin Kalevala on lähes täysin syrjäyttänyt mytologiatutkimuslähteenä alkuperäisen aineiston Suomen Kansan Vanhat Runot, joka on digitoitu 2000-luvun alussa nettiin. SKVR-korpus mahdollistaa uusien tulkintojen löytämisen, jos vain osaa etsiä. Kuka on kuullut aiemmin Läärästä kosinnasta?

7) systeemiymmärrys
Systeemiymmärrys koskee lähinnä sarjallisuutta, monimutkaisten merkkiverkkojen keskeltä on joskus vaikeaa hahmottaa se, mikä ei kuulu sarjaan. Tiedonkalastelun saaliin muruset on osattava sijoittaa oikeisiin yhteyksiinsä.

8) luokittelun vaihtelu, kulttuuriaforistiikka, merkitysten muodostuminen
Kaikki luokittelu, taksonomiat ja kategorisointi on konventionaalista, kulttuurisidonnaista, jossa keskeistä on tunnistaa kulttuuriset tabut ja anomaliat eli rajatapaukset, jotka eivät kuulu sarjaan tai omaavat kahdesta tai useammasta oliosta tyypillisiä piirteitä, esim. nisäkäs, joka ei synnytä vaan munii.

9) tendenssiorientaatiot, merkitysmuotoilu
Merkitysmuotoilun soisi tulevan yleisemmin käyttöön, koska se sopii mainiosti some-maailman käsitteellistämiseen ja memetiikan eli meemien tutkimukseen. Propaganda ja trollit on merkitysmuotoilua, jossa on vahvat tendenssiorientaatiot.

10) tieteen poeettinen funktio, älyllinen intuitio
Kansanrunouden tutkimus jo sinänsä edellyttää älyllistä intuitiota, ja on epäilemättä osa tieteen poeettista funktiota. Tulokset ja tulkinnat eivät aina kestä kriittistä tarkastelua, mutta saattavat silti olla kiehtovia ajatuspolkuja. Joskus leikilläni olen ilmaissut haluavani olla uusi Wettenhovi-Aspa tai tieteen Eddy Edwards, joka hyppää, vaikka ei luulisi uskaltavan.

14) binaarisuus ja uudet oppositiot
Aisaparit on luomani nimitys binaarisuuksille, periaate on peräisin Claude Lévi-Straussin luomasta strukturaalianalyysistä. Uudet oppositiot ilmenevät ugrameasettelussa, jossa käsitteet eivät välttämättä ole vastakkaisia merkityksiä, vaan vain toinen näkökulma, joka on tarpeen ottaa huomioon kokonaisuuden kannalta.

15) käsitekontaminaatio, käsiteredaktiot
Kontaminaation olen suomentanut rämettymiseksi, asteittaiseksi rapautumiseksi, joka yleensä ajan mittaan hämärtää tai turmelee alkuperäisen tarkoituksen ja käsitteen. Kontaminaatioprosessi on luontainen prosessi, kielen käsitteet muuttuvat, vanhentuvat ja kuolevat. Oppiminen on nykyään toista kuin ennen.

16) merkityksen ongelmat
Kun tulkitaan, merkityksen ongelma on läsnä, sillä tottumukset, traditio, uskomukset, maailmankuva arvoineen ja monet muut seikat luovat jokaiselle oman merkitysten kotikentän, johon uudet merkitykset eivät ole aina tervetulleita, vaan synnyttävät vastustusta. Kritiikki saattaa usein olla tavoitteellista teilaamista, ei asiallista tarkastelua.

17) ilmiöinti
Semiotiikan perusneliö ilmiöinneissä on ns. veridiktorinen neliö, joka muodostuu sanojen näyttää ja olla kombinatoriikasta. Ilmiöintiä varten olen muodostanut seitsemän modaliteettia vastaavat neliöt työnimellä ilmiöintioppi. Eri aloilla on oma tapansa ilmaista ja ilmiöidä tutkimus. Keskeistä kuitenkin on, että työ tulee jollain tavoin sanoittaa ja/tai kuvata.

18) metatasot, topokset
Tässä työssä keskeinen teesi, koska koko tarkastelun lähtökohta on kosintatoposten mahdollisuus. Tulkinnassa on keskeistä metatietämys, jota on käytetty mm. hakutoiminnoissa formula- ja rupriikkien hakusanoina.

19) merkin spatiaalisuuden jatkumo, kontinguiteetti
Kalevalan luojan Elias Lönnrotin esitöissä keskeinen sija oli naimakansan runoilla, muut esitöiden runosikermät koskivat Väinämöistä ja Lemminkäistä. Ilmarisen merkitys sammon takojana tuli esiin vasta myöhempien Kalevala-versioiden myötä. Kilpakosijoina Kalevalassa on esitetty Väinämöinen ja Ilmarinen. Tietomiehet Joukahainen ja Kalevala ottivat mittaa toisistaan, ei neidon tähden, vaan selvittääkseen kuka on king tietäjänä Kalevalan mailla. Kilpakosinta ja kilpalaulanta ovat arkaaisia esikuvia ihmismielen kilpavietille.

21) mielen struktuurit
Kirjasarjani yhtenä tavoitteena on ollut mallintaa omaa ajatteluani ja luoda itselleni paremmin sopivat metodit. Syntyperäisenä karjalaisena ja Asperger-autistina mieleni struktuurit saattavat edustaa jossain määrin atavistista ajattelua.

22) selittäminen, tulkinta
Työ puhukoon puolestaan missä määrin selittäminen ja tulkinta on onnistunutta. Joissain tapauksissa olen pyrkinyt oikomaan karkeimpia väärinkäsityksiä, kuten lappalaisen alkumerkityksen tietäjäksi. Lisäksi on hieman tulkinnanvaraisempia käsityksiä kuten Kojonpoika, joka saattaa olla aamun sarastuksen, kajon myyttinen nimi.

23) esitys, visualisointi, ”kuvailu”
Visualisointia ja isomorfisuutta kuvaamaan on välilehdiksi luotu suomalaisten kansallis- ja muinaispukuasujen pohjalta toposten haltiattaret sekä assosiaatiotaulukko, vaikka kaikkia puolia ei käsitelläkään yksityiskohtaisesti.

24) uustulkinta, korjaukset
Tieteen perusteisiin kuuluu itseään korjaavuus joko toisten tai oman toiminnan kautta. Uudet tulkinnat eivät aina saa kannatusta, virheitä sattuu tahattomastikin ja ne on korjattavat, jos tosiasiat osoittavat toista. Silti voidaan törmätä valtakysymyksiin, kenen totuus on otettava todesta ja todemmin. Virallisen tutkimuksen ulkopuolella vaihtoehtotulkintaa esiintyy runsaasti.

25) distribuutiot kulttuurilajeissa
Keskeinen distribuutio tässä työssä kohdistuu kulloisenkin kosiotopoksen tietovarantoon, millaisiin rooleihin, tiedonhaltijoihin runojen vihjeet kosintarunoissa ovat hajaantuneet ja millaisia rinnakkaisrunoja on otettava huomioon, millainen hajonta kosimisen teemassa on.

Tekstissä on esitetty Kuusamon teesit runomatriisina, mutta on aika on vielä etsiä muutkin teema-aisaparit. Täydennyksen ja jatkotarpeiden vuoksi lienee hyvä vielä katsastaa, mitkä teeseistä jäivät tällä kertaa vähemmälle huomiolle, abjekteiksi.

2) todellisuuskäsitys ja sen konnotaatiot
Häärunoja on tutkittu paljon rituaalisena toimintana ja riittirunoutena, reaaliseen maailmaan perustuvana, mitä monet runot kieltämättä edustavatkin, mutta kosintarunoista on kiinnostanut lähinnä kilpakosinnan teema ja ”julman rakkauden” teema Iivana Kojosenpojan runossa, jossa tapahtuma tulkintana nuoren vaimon tarkoitukselliseksi tapoksi. Eli sivuan kyllä tätäkin teemaa. Kansanrunojen tulkinnoissa ehkä liiaksi pitäydytään deskriptiiviseen tasoon.

4) muutostekijänä ajatusmaailma ja sen suhteuttavat tekijät mm. valtapuhe
Vaikka erikseen en tällä kertaa kritisoikaan Kalevalaseuran dominoivaa asemaa tulkinnoissa, niin kyllä kyseinen instituutio edustaa valtapuhetta kalevalaisen runouden tulkinnoissa. Taustalla on tietynlainen stagnaatio eli jämähtäminen kansallisen identiteetin rakennusideologiaan.

6) kontekstuaalifilosofia
SKVR-korpuksen metatiedoissa on kontekstitietoja ajan, laulajan, kerääjän ja keruupaikan suhteen. Filosofinen ote annettuihin tietoihin on tarpeen, jos tutkimus on vaikkapa semanttista laadultaan. Kontekstitiedot kun on kerätty lähinnä folkloristiikan suomalaista koulukuntaa eli maantieteellis-historiallista suuntausta palvelemaan.

11) kvalia, ominaisuudet
Kosijoiden tai kosintapaikkojen laatu ja ominaisuudet eivät runoissa yleensä paljastu, koska tietoja ei ole lainkaan. Laatuerot koskevat ansiotöiden määrää ja tehtäväsisältöjä tai kosittavan käyttäytymistä. Joskus antaa morsian apua, joskus muuttuu lokiksi luodolle ja pilkkaa.

12) dimensiot
Ulottuvuudet kosintatopoksista tietovarannon siiloina antavat uuden syväluotauksen suomalaiseen tietäjälaitokseen, sen syntyjuuriin. On mahdollista löytää isomorfioita vanhoista ansiotyörunoista nykyajan kilpailuhenkiseen tietoyhteiskuntaan. Jatkotutkimus on tarpeen, ajatus on kiehtova.

13) omaleimaisuuden puute
Harrastajatutkijoilta ei omaleimaisuutta puutu, ei itseltänikään, vaikkakin olen tutkimusotteeltani väliinputoaja, koulutus alalle on, mutta tutkijana toimin sivuraiteella. Sen minkä ryhmätuessa menettää, sen omaperäisyydessä voittaa. Eikö?

20) rajat, niiden häilyvyys vs. kieli

Mytosemantiikka on osa semantiikan tutkimusta, rinnakkaiset ja mytosemantiikan kanssa limittyvät alat ovat lähinnä lingvistiikka, filologia ja antropologia, joka on tuottanut strukturaalisen semantiikan. Myytit ja tarinat ilmaistaan kielellä, kielen rakenteissa ja sanastossa piilee epämäärinen mielen elinympäristön mukaisesti sopeutunut struktuuri.

Näin on päästy ensimmäiseltä katsauskierrokselta johtopäätöksiin, johon voi käyttää apuna muodostuneita otsikoiden käsiteparijäsennystä. Kyse on lukuluotsauksesta läpi semantiikan karikoiden. Koska saatu jäsennys on pariton luku, niin oleellista on, mikä aihepiiri jää fokukseksi.

Innoittajat	Kosijat	Tietäminen
Topokset	Hakusanat	Käsitteellistämin
Kosinta	Telos	en
Pohjanneito	Alkutoimet	Tulkinta

Innoittajat kuuluvat kuva- ja sanataiteen parhaimmistoon. Pariksi on etsittävä mikä muu on lähtökohtaisesti eniten kiehtonut tutkimusaiheessa kuin kuvan ja sanan yhteys. Kirjan otsikossa mainittu osmolaisten tiedonhalu antaa vihjeen, joten pariksi tulee tiedonhalu eli suomalinen tietäjälaitos – tietäminen. Runoudessa ei tärkeintä ole, mitä tietää, vaan miten mielteensä osaa sanoa. Jos tämä halutaan modalisoida niin kyseessähän on ilmiselvästi perusbinaaripari tietämisen ja osaamisen välillä. Jos ei tiedä ei osaakaan, joten Väinämöisenkin oli lähdettävä ongelmoita oppimahan, pyytämään lisätietoja.

Innoittajat Tietäminen => modaliteetit tietäminen & voiminen

A) Tietämisen modaliteettiin kuuluu itsensä toteuttamisen tarve, luovuus.
   havaitsee + ymmärtää = Tietää tarkkaan
   havaitsee + ei ymmärrä = Havaitsee, konteksti puuttuu
   ei ymmärrä + havaitse = Ei ymmärrä, havainto outo
   ei ymmärrä + ei havaitse = Aistirajoittuneisuus

B) Voimisen modaliteetti kertoo kompetenssista ja arvostuksen tarpeista, joka kulminoituu itsekunnioituksen säilyttämiseen valtakentillä ja arvostusjärjestelmissä.

   osaa + voi = taitava työssään
   osaa + ei voi = estynyt esim. jääviys
   ei voi + osaa = kyvytön esim. sairaus
   ei voi + ei osaa = taitamaton tahvana

Toinen aisapari koostuu työn kahdesta keskeisaktantista kosinta ja kosijat, runojen keskeisaiheena ansiotyöt.

Kosinta	Kosijat	=> Kosintamatkamotiivi
Topokset	Pohjanneito	=> Ansiotyöanalyysi
Telos	Alkutoimet	=> Tavoitteet
Hakusanat	Käsitteellistäminen	=> Käsittelyprosessi
	Tulkinta	=> Lukuluotsi

Kiteytys sisällöstä voidaan vielä tiivistää uussanoituksen perusteella metatulkinnaksi työn sisällöstä ja siitä, mihin olen pyrkinyt.

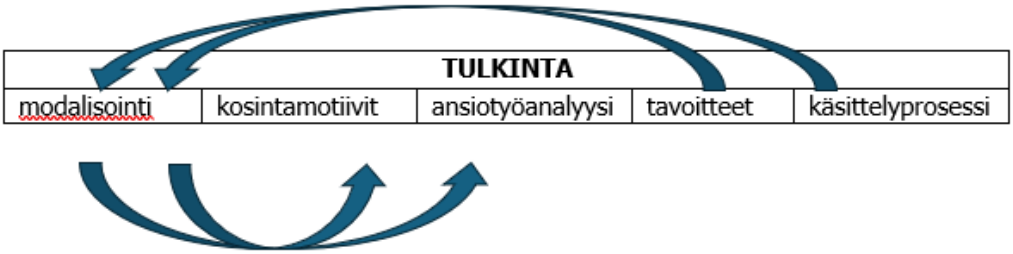

Modalisointi eli arvottaminen sitoutuu kosintamotiivien ja ansiotyöanalyysin kanssa siten, että tietämisen modaliteetti yhdistyy kosintamotiiveihin, unelma onnesta osoittautuu valheeksi, kun tavoiteltu neito karkaa tai osoittautuu toraisaksi paksuperäksi. Kosija ei tiennyt eikä ymmärtänyt mitä lähti tavoittelemaan. Ansiotöissä on kyse voimisen modaliteetista, kompetenssista, pystyykö kysyjä suoriutumaan vaadituista tehtävistä. Tavoitteena oli selvittää, onko kosintarunot rinnastettavissa tietämisen ja shamanoinnin kenttään, kuten tietyt yhteiset runoformulat Vipusen virressä ja ansiotyörunoissa osoittivat. Koska aiemmin vastaavaa rinnastusta ei tietääkseni oltu tehty, oli tehtävä kompetenssikysymys, jossa oli kyettävä kartoittamaan se, mitä SKVR-korpus

Eponyymi/Siilo	Kosintatopos/Jumalhaltija	Zoema/eläinsymboli
Karhula	Taivaanvalot/Osmolainen	karhu
Jänölä	Suometar/Ilmatar	orava, kärppä
Repola	Ilmanimpi/Repolainen	kettu
Hukkala	Kontu/Joukahainen	aarnikotka, lohikäärme
Päivölä	Kilpakosinta/Lemminkäinen	peura, hirvi
Otavala	Akkala/Väinätär	joutsen
Tähtelä	Pohjanneito/Osmotar	kotka
Pimentola	Kommi/Tuonetar	metso, raakku
Virola	Hiisi/Lovetar	hevonen
Renkilä ”riuduttaa”	Apso/Syöjätär	käärme
Korvola ”kuolettaa”	Tuoni/Ilmarinen	hauki
Airola ”suuret airot”	Koski/Väinämöinen	ruutana

Taulukko 13. Vastaavuustaulukko kolmen maailman mukaan.

Topoksiin on nimetty keskeinen myyttihahmo jumalhaltijaksi, zoemana on ao. tietokentän nimikkoeläin ja tulkinnallinen tietuekentän eponyymi. Lukuluotsaus korostettu vihreällä.

B TekstitiivistelmäT

I Innoittajat:
Innoittajina on ollut kaksi taitavaa semiootikkoa Altti Kuusamo, taidehistorioitsija sekä Kari Aronpuro, runoilija. Opiskeluajan leikittely luovasta tutkimusotteesta on Aronpuron kompilaatiotyylin harjoitus, ja Altti Kuusamon Synteesin sivuilla julkaisemat semiotiikan teesit saivat enemmän kantavuutta, koska ajatteluharjoitus on laadittu opiskelu- ja työvuosien jälkeen julkaisuvuonna 2023. Nämä kaksi tekstiä kuvaavat kypsymistä ja ajattelutoiminnan kehityskaarta johdantona mytosemantiikan ja osmolaisten maan saloihin. Sillä toki Suomessa on edelleen tietäjiä ja viisaita miehiä ja naisia edelleen.

II Alkutoimet:
Osmolaisten maan metarunkona toimii kotikirjastosta löytynyt Senate-kirjapino maailman myyteistä. Suomalaiset mytologit Vesa Piludu, Kaarina Kailo ja Juha Pentikäinen ovat syvällisesti perehtyneet karhumytologiaan, karhu on heille suomalaisen mytologian peruszoema. Sanan myyttinen merkitys on kiteytettävissä eufemismiin ”sykkö” ja kansanrunouden loitsuformulaan ”Tiedän sykkö syntymäsi, maan kavala kasvantasi.” Sykkö on myös käärmeen peitenimi.

Alkuidea Osmolaan lähti ritarirunoudesta ja havainnostani, joka viittasi kansanrunojen shamanistiseen kerrokseen Matti Kuusenkin havaitsemassa ansiotyötyypissä terillä käynti. Alku lähti neulojen terillä myöten kulkemispyynnöstä. Shamanointia ei käytetä fyysisen neidon kosimiseen, kyseessä on tiedonhakuretki. Tästä idea ansiotyörunoista tiedonhakuprosessina. Jotta kuka vain voi tehdä omia päätelmiään asiasta, olen merkinnyt ylös väitteitteni pohjalla olevat runot SKVR-digikorpuksen mukaan. Koska liikkeelle oli lähdettävä lähes tyhjästä, olen pyrkinyt imaisemaan aatosteni matkan alkukankeuksineen sellaisena kuin ne mieleen juolahtelivat. Ensi vaiheessa etsin vastineita kahdelletoista kosintatyypille parhaiten tuntemastani 12-järjestelmästä eli zodiakista ja sen zoemoista.

Loppuun on laitettu kognitiotieteilijä Jukka Toivasen et al. kehittelemän Helsingin yliopiston runokoneen kunniaksi ja haasteeksi verraton runo, jossa vittu on tietäjä, ei genitaali tai aggressiivi. Nimikirjossa riittää haastetta tekoälyllekin pitkäksi aikaa.

III Topokset:
Niin topos kuin eponyymikin viittaavat filologiaan ja kirjallisuustieteen termeihin, mutta mytosemanttisina termeinä niillä on lähtökohdastaan lavennettu merkitys. Topos on sekä kuvitteellinen että konkreettinen tila tai jompikumpi tilanteesta riippuen. Osmola on eponyymi, koska se on muodostettavissa etunimestä Osmo tai se voidaan katsoa tulevan myös karhun peitenimestä osmo. Osmolaisten maa voidaan suomentaa myös kosijoiden maaksi, erityisesti tiedonkosiskelun maaksi, tai kuten Anna-Leena Siikala sen on sanonut, puhe on suomalaisesta tietäjälaitoksesta, jota on ajan saatossa pidetty myös pirun kanssa vehkeilynä. Osmola on Kalevalan synonyymi suomalaisissa kansanrunoissa, samoin Osmotar on sama kuin Kalevatar, osmolainen on kalevainen.

IV Hakusanat
Tämän työn perusaineistona on ollut digitoitu SKVR-korpus, jonka hyödynnettävyys on melko paljon riippuvainen runoille annetuista luonnehdinnoista, rupriikeista, jotka eivät ole yleensä alkuperäisiä. Sanahaku ei välttämättä johda tyydyttävään otokseen murreasujen ja kirjoitusvirheiden vuoksi. Hieman luotettavampi hakutulos syntyy formuloita käyttämällä, esimerkiksi 1) Anna akka tyttösi, 2) Otti tuonkin tehdäksensä.

V Telos
Tavoitteena tutkimusprosessissa on ollut hakea mahdollisuuksien mukaan viitteitä ansiotyörunojen perimmäisestä tarkoitteesta ja selvittää sisältävätkö runot mytosemanttisesti tulkittuna jotain muutakin kuin vain häärituaalirunoutta. Tarkastelussa on hyödynnetty irlantilaista kansanperinnettä seitsemästä tiedonvirrasta.

VI Tietäminen
Kasvien peitenimet sisältävät runsaasti myyttistä aineistoa. Yksi tällainen flooran edustaja on ketunleipä eli revonrieska tai käenkaali ***Oxalis acetosella,*** jonka lehdykässä on kolme sydämenmuotoista lehteä. Repo on tietäjän nimitys. Tietäjä toimi usein puhemiehenä ja seremoniamestarina, josta sai palkkaa. Joten kukka kantaa muistumaa tietäjän kosiopuuhista. Väinämöinen, tietäjä iänikuinen kosi ahkerasti, mutta ei ehkä aina itselleen eikä varsinkaan onnekkaasti ja sai usein tuta (tuntea) mitä on karvas totuus.

VII Käsitteellistäminen
Tunnetuin tiedonhakurunosto kansanrunoudessa on Vipusen virsi, joka itse asiassa on veneen veisto -ansiotyön seurausta. Merkitysten kenttä on ameeba, muotoaan jatkuvasti muunteleva ja yksilöllisesti tulkkiutuva. Merkitysten kenttä muodostuu käsiteavaruudesta ja kulminoituu objekteille annettuihin nimiin. Luvussa on aihioitu seitsemäntoista sententialajin mukaisesti tiedonlouhinnan osatekijöihin.

VIII Tulkinta
Siivattarattaan siivut on käsitelty siiloina, joissa tietovarantoa hallinnoidaan. Eläinrataesikuvan mukaisesti siiloja on yhteensä kaksitoista, ja niille on etsitty muinaispuku- ja kansallispukuasuiset neidot symboliksi. Lisäksi tietuointia on tulkittu kunkin siilon esilehdellä olevien assosiaatiotaulukon mukaisesti. Testauksena on tehty myös ajatuskoe sekä vertailutaulukko Kalevalan kulttuurihistoria -teoksen sisällöstä suhteessa meemijakoon. Tulkintaa on kehitelty sijoittamalla siilot sovelletuksi runomatriisiksi. Taulukosta näkyy millainen haltijahahmo on kullekin kosintaopokselle ajateltu.

IX Siivattaratas,
Nimi on luotu kuvaamaan mahdollista muinaissuomalaista tapaa ajatella ihmisen elämänpiriin kenttiä zodiakin tapaan siivutettuna kahteentoista siiloon, jotka on tulkittu kosintatopoksiksi joko tiedonhakukohteena tai neidon kosintana. Perusakseli muodostuu osmolaisen ja teltamoisen väliseksi, jos ja kun kosijasta tulee sulhanen, tiedonhakijasta tietäjä.

X Ansiotyöt sankaritekona,
Runojen tiedon/neidon kosijat saavat tehtäväksi erikoisia ja mahdottomia töitä tehtäväksi, joissa koetellaan koetellaan älyä ja taitoa. Ansiotyörunojen perusteella syvempi ja sisäistetympi tieto on ymmärretty feminiiniseksi, neidoksi. Taitamattomiin tai itsekkäisiin käsiin joutuneena neidolle ja neidon luovuttaneelle voi käydä huonosti, kuten ansotyörunojen ykkössankarihahmo Iivan Kojosenpojan runoissa kerrotaan. Mutta viisaasta neidosta on hyötyä kuten runo Viisaampansa vieressä yötä maannut -runo sen kertoo. Antiikin vastine suomalaisille ansiotyörunoille on Herkuleen urotöinä tunnettu myyttisikermä.

XI Taustatietoa,
Toisena kaksitoista-jakoisena assosiaatioverrokkina on käytetty 1900-luvun alkupuolella julkaistua kansanrunoista kertovaa sarjaa Kyläläisten kirjasia. Tämä sarja on osaltaan vaikuttanut Kalevalan kouluopetuksen rinnalla suomalaisten myyttikäsityksiin ja Kalevala-keskeisyyteen, jossa yksi tulkintateos on kohonnut/kohotettu ylitse muiden.

Toisintonimien kirjo on tärkeä osa mytosemanttista tulkintatapaa, esimerkkinä tästä sana sykkö, joka viittaa kahteen myyttiseen zoemaan, käärmeeseen ja karhuun.

XII Lukuluotsaus
Lukuluotsi on Tarmo Kunnaksen käyttämä sana kirjassa Paha. Moniulotteiset ja vaikeatulkintaiset tekstit avautuvat helpommin lukijalle, jos lukukokemusta ohjataan, luotsataan selvemmille vesille. Tekstitiivistelmät ovat osa lukuluotsausta ja väylän viitoittamista. Kukin siivattarattaan sektori on saanut nimikkolehdelle siiloneidin, taivaanvalojen siilon siiloneiti on pukeutunut Muinais-Karjalan pukuun. Lisäksi etulehdelle on koottu assosiaatiotaulukko, minkä perusteella tulkintoja ja valintoja on tehty.

Ugramen avulla on aihioitu merkkiverkkokehys ja tehty pikatulkinta osatekijöiden merkityskoherenssista valittujen osatekijöiden pohjalta. Useimmista siiloista on esitetty perusdatana olleet kansanrunot, joiden pohjalta tulkintaa ja päätelmiä on tehty.

OSA II

SIILONEITOJEN KOSINTA

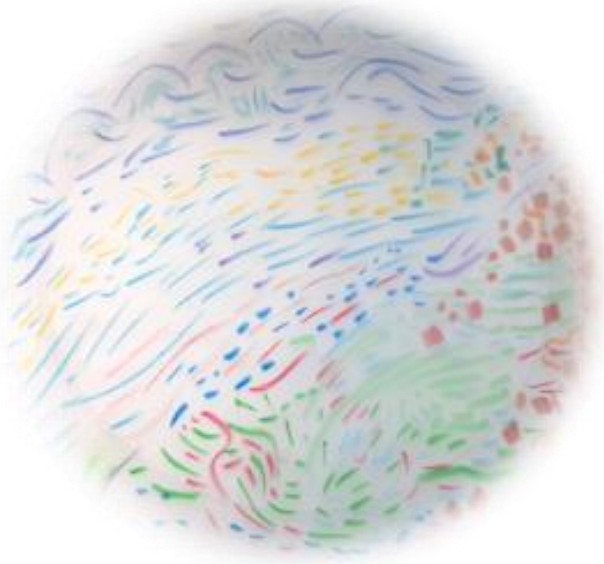

1

LUKULUOTSI

Siilona

TAIVAANVALOT

Assosiaatiotaulukko

Tähtimerkki	**Oinas**
Pukusymboli	**Muinais-Karjala**
Pukutyyppi	**Muinaispuku**
Kosintarunot	**Taivaanvalo, Kolmet kosijat**
Siivatta	**Karhu (osmo)**
Symboliväri	**Punainen**
Planeetta	**Mars**
Jumalhaltija	**Mars, Ares**
Herkuleen urotyö	**Erymanthoksen metsäkarju**
Kalevala-sarja	**Kalevalan miehet**

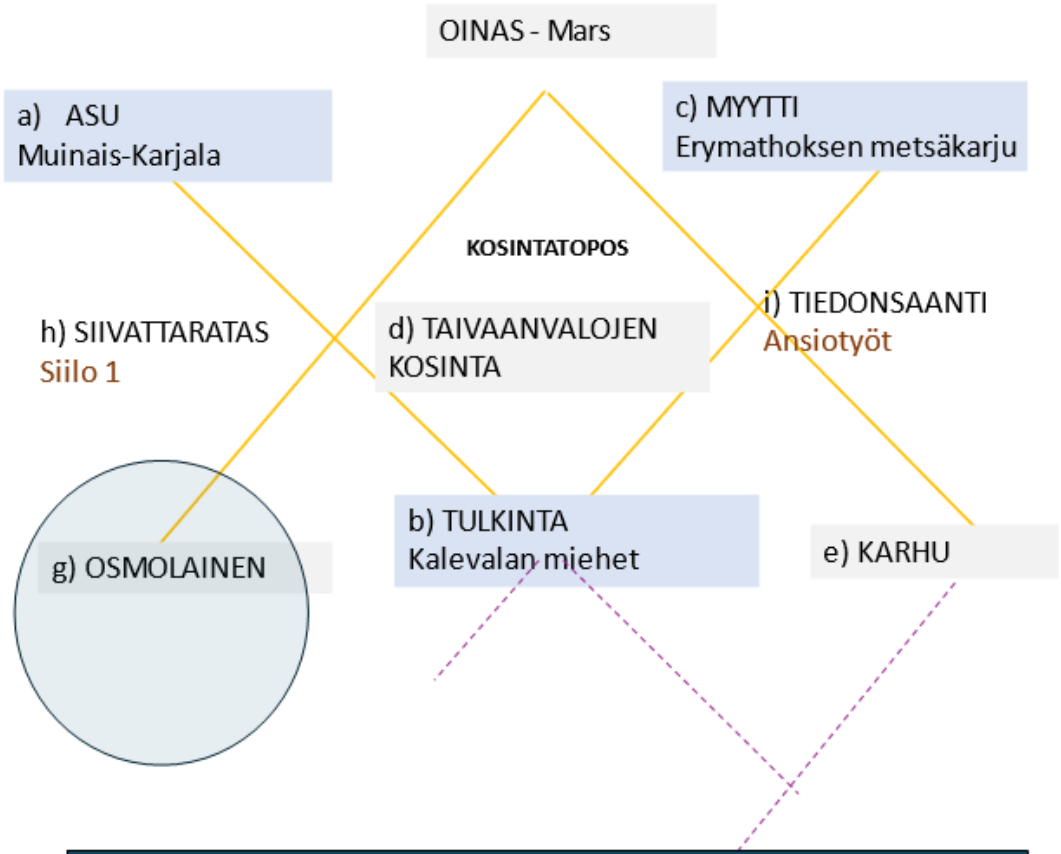

Karhu on suomalaismetsien kuningas, siivattarattaassa osmolainen on sijoitettu ensimmäiseksi merkiksi, ja sen taustahahmona ja perikuvana on Tapio. Karhua metsää on nimitetty samalla nimellä, molempien merkitys on ”Metsän kuningas”. Tapiolta pyydettiin riistaa, mutta osmolaiset ovat hakeneet myös tietoa. Oppiminen on sanamerkityjseltään muodostunut eräsanastosta, osmolainen on ollut sekä saalistaja että kosija, pyytäjä.

Eponyymi/Siilo	Kosintatopos/Jumalhaltija	Zoema/eläinsymboli
Karhula	Taivaanvalot/Osmolainen	karhu

1. TAIVAANVALOJEN KOSINTARUNIOT

Otokseen on valikoitu seuraavat 44 runoa, joista suurin osa otsikoituna Taivaanvalojen kosijat, joka on listaan merkitty turkoosilla. Taivaanvalojen kosintarunoversioita on tarkastelussa 36 runoa, joista kaksi on otsikoitu kosijan sijasta kosinnaksi. Muutama runo on häärituaaleihin kuuluvia, kuten koiran haukku tietää sulhasten tuloa tai tyttöjen tiedustelu, mistä sulhanen tiesi tulla paikalle.

SKVR I3 1439
SKVR II 136
SKVR II 136a
SKVR III1 313
SKVR III1 604 tervehdys
SKVR II 374
SKVR III1 234
SKVR III1 25
SKVR III1 1240
SKVR III1 1250
SKVR III1 688
SKVR III1 770
SKVR III1 1158
SKVR III1 1199
SKVR III1 1224
SKVR III1 1237
SKVR III1 1238
SKVR III1 1239
SKVR III1 1241
SKVR III1 1245
SKVR III2 1253
SKVR III2 1264
SKVR III2 1696
SKVR III2 1821 (tvaloilta kosinta)
SKVR III3 3521
SKVR III3 3690
SKVR III3 3714a
SKVR III3 3927
SKVR III3 4077
SKVR III3 4224
SKVR IV1 1009
SKVR IV2 1833
SKVR IV2 1733
SKVR IV2 1949
SKVR IV2 1950
SKVR IV2 1951
SKVR IV2 1952
SKVR VII1 108
SKVR VII1 514 Mikitär
SKVR VII4 2224 Kuutar
SKVR XIII 10868 koira haukkuu
SKVR XIII2 4247
SKVR XIII2 4264 pulmu
SKVR XV 1043 tv kosinta
SKVR XV 1045
SKVR XV 1075
SKVR XV 1077
SKVR XV 1080
SKVR XV 1155

Taivaanvalojen kosinta -rupriikin alla löytyy SKVR-hausta vähintään 40 versiota. Topos sijoittuu siivattarattaassa ensimmäiseksi merkiksi, ja kertoo nimikkoaiheesta osmolaisesta kosijana, osmolaisten maasta ansiotöinä ja kosintatopoksina. Runoissa nämä topokset eivät ole lainkaan selvästi toisistaan erotettavissa. Tarkastelun tavoitteena onkin oleellisten erojen löytäminen kosintakohderunoissa.

Tässä siilossa on ensisijaisena tehtävänä selvittää, keitä tai mitä taivaanvaloilla tarkoitetaan. Koska taivaanvalojen kosijat -runot muodostavat siivattarattaan runoaineistossa eniten otsikointeja, on se huomioitava jo tutkimuksen nimikkoteeman osmolaisuuden vuoksi. Yllä olevassa SKVR-runoluettelossa on punaisella merkittynä kaikki ne runot, joiden rupriikissa on taivaanvalojen kosijat tai taivaanvalojen kosinta.

1	TAI.VALOT	40	Taivaanvalojen kosinta*
1	TAI.VALOT	11	Iivana Kojosenpoika*
1	TAI.VALOT	14	Katrina kotikananen*
1	TAI.VALOT	9	Kullasta saari
1	TAI.VALOT	15	Nurmen neito
1	TAI.VALOT	9	Päätään pesemätön tyttö
1	TAI.VALOT	5	Saaresta kosinta*

Muut taivaanvalojen kosintaan kuuluvat rupriikit ovat sekalaiset ja hämmentävät, siihen kuuluu mm. Hekon runo, eläimet kosijoina, Iivana Kojosenpoika, Inkerin virsi, kalojen valituksia, kultaneito, Marketan runo, päänpesu porolla ja lipeällä jne.

OSMOLAINEN

Isä puhutteli matkamiestä:
"Mistäs tiesit, teikamoinen, (tenheläinen, teukamoinen, terholainen)
Osmolainen, tien osaisit
Hyvän osmon tyttäreni?"
Sulho varmoin vastaeli:
"Siitä tiesin, teikamoinen,
Osmolainen, tien osasin:
Isä hyvältä kuulu,
Kuulu kullalta mereltä, SKVR VII2/ 2809

Kalervoinen kakran kylvi,
Otran kylvi Osmolainen
Untamon kodan perään.
Kalervoille oli koijoi kartsu
Mursi uukon Untamolta
Unto suuttui ja vihastui, SKVR IV1/570
Osmolainen ojalta huusi,

Kanervainen kankahalta:
Ongos teillä Osmolassa
Kolmet riihtä rinnatuksen,
Isoi riihi kultakatto,
Poikasen on hopia katto,
Vunukkaisen vaski katto?"
Osmolainen ojalta huusi,
Kanervainen kankahalta:
"Onkos teillä Osmolassa
Niin kuin meillä Kanervalassa
Kolme aittaa kartanolla,
Ison aitta kulta katto,
- - -

Osmolainen ojalta huusi,
Kanervainen kankahalta:
"Kolmet ruunat kujassa,
Ison ruuna kultaharja,
Poikasen hopeaharja,
Vunukkaisen vaski harja?"
Osmolainen ojalta huusi, SKVR IV1/20 yk

Kanervikkoi kylvi kauran,
Ohran kylvi osmolainen
Untamoin kodan perrälle.
Untamoilla oli uljas uuhi
Söi kaikki Kalervon kauran;
Kannervolla oli koira kärtsy
Mursi uuhen Untamoilta-
Unto suuttui ja vihastui, SKVR IV2/1803 yk

Kalervikko kylvi kauran,
Kylvi ohran Osmolainen
Untamoin kodan perälle,
Untamoilla uljas uutti
Söi kaikki Kalervon kaurat.
Unto suuttui tai vihastui,
Nosti sodan sormistansa,
Väen varpahaisistansa,
Laittoi metsät miekat vyölle,
Kannot kassarit käteen. SKVR IV2/1993

KAKSI PÄÄLINJAA

A) OSMOLAINEN = KALEVAINEN -> Kalervon ja Untamon sota
B) OSMOLAINEN = TEUKAMOINEN -> Kosija, josta sulhasena nimitys TELTAMOINEN

C) OSMOLA – kolme subjektia, kehuminen isoisän, pojan ja lapsenlapsen eli vunukan aitoista, jotka ovat kultaa, hopeaa ja vaskea.

2. TAIVAANVALOJEN ANSIOTYÖLUETTELO

Vaikka taivaanvalorunoja on tutkimuskorpukseen valikoitunut eniten, niin ansiotyörunojen suhteen otos on niukka anniltaan. Neljästäkymmenstäkolmesta (43) näyterunosta vain muutama sisältää ansiotyömotiiveja. Mutta joitain ansiotyörunoja löytyy, mutta kaikki Saaresta kosinta -runoista.

Kosija	Runo	Kosittava	Ansiotyöt
Iivan pojut Kalevan	SKVIII2/1821	Tuonen, kuuvaloisen, Kuuvan tytär	1) pilven piiriä ja päivän rajoja myöten käynti 2) Kulku kirveen kasoja myöten, neulojen neniä myöten 3) Tulisen saunan kylpeminen, veristen vesien valaminen
Manteren matala seppä; seppä Inkeroin(en)	SKVR III1/1224	Saaren neiti Anni (helmipöllö)	1) tao kivestä kirkko koristeineen 2) tao tammi taivaalle, siihen oksat ja omenat, kokko tammen päälle
Mantereen matala seppä	SKVR III3 4224	Saaren neito	1) Teräksisen sillan taonta, rauta-aidan raudoitus selvälle meren selälle
Mantereen matala seppä	SKVR III3/3927	Saaren neito	1) Tee kultainen kirkko, otsalle hopearisti, ristiristi räystäälle
Mantereen matala seppä	SKVR IV2/1917	Saaren neito	1) pyssyt pantava pyrkimään, tinaluodit loiskamaan, vaskipallot paukkumana 2) Saavun teko Saaren maalle. 3) tao kivestä kirkko, paasipohja ja koristeet sekä väen sisään vääntö
Mantereen matala seppä	SKVR III1 1199		1) tao kivinen kirkko, rautaristi räystäälle harjalle hopearisti, kultaristi huipulle 2) tao omenapuu, oksalle linnut laulamaan 3) tao neito kullasta

Taulukko 14. Taivaanvalot -runojen ansiotyölajit otoksen runoissa

3. TELTAMOINEN

Ulamolan lumo päätti edellisen kymmensarjan, ja kuten moneen kertaan on jo todettu, viimeinen on seuraavan sarjan alku, teloksesta seuraa toinen telos. Ulamolan lumosta seurasi tulkintasarja ja johdatus mytosemanttiikkaan. Osmolaisten maa -sarjassa on ensimmäisenä tarkasteltavana Osmola. Esitöinä Ulamolan lumo tarkasteli toposten lisäksi tunneskaalan mallintumista suomalaista mytologiagalleriaa vasten. Sekä kosmispuuhat että tekoäly synnyttävät suuria ja kiihkeitä tunteita. Mallinnus tunneskaalasovellukseen Ulamolan lumossa edellyttää uusjärjestystä tulkittaessa ansiotyörunojen sanomaa.

Vaivannäkö kannattanee, koska teltamoinen esiintyy kuviossa keskeisesti, samoin Tuonela. Kuvio voitaneen katsoa jonkinlaiseksi arkkitunteiden kaavaksi suomalaisessa mytologiassa, edustettuna ovat kaikki neljä pääsankaria, kun joukkoon lasketaan myös Kullervoinen eli Kullervo Kalervon poika, koston arkkityyppi, jota kosintarunoissa edustaa Iivana Kojosenpoika tai Joukonen. Kalevalassa Joukahainen kantoi kaunaa Väinämöiselle, joten kansanrunoissa on kolme kostonkantajaa, Joukahainen poti pitkäkestoista kaunaa Väinämöistä kohtaan, koska oli hävinnyt kilpalaulannan. Tavallaan tässäkin taustalla häämöttää tietäjien kilpa ja kosinta tiedosta. Häviönsä ja pinteensä lunastimiksi Joukahainen joutui antamaan ainoan siskonsa Väinämöisen omaksi.

Erityistä on esitetyssä tunneskaalassa kansainvälisesti tunnetuimmat roolit kuten Aino, vaikka hahmo on oikeastaan kvasihahmo, Lönnrotin sepitelmä, jota sellaisenaan kansanrunot eivät tunne lainkaan. Toiseksi kuuluisin hahmo on Kullervo J.R.Tolkienin ansiosta, joka on tehnyt aiheesta tutkielman, sen lisäksi että hän lainasi Konnun nimen mytologiaansa. Teltamoinen sen sijaan on tuntemattomampi hahmo, samoin kuin kansanrunouden pääsankarit Ilmarinen, Väinämöinen ja Lemminkäinen. Ursus arctos, karhu liittyy tuonpuoleisen olentona Tuonelaan, miehisenä ansiotöiden suorittajana ja sankarin symbolina kohta edustaa rohkeutta ja voimaa. Tunnetusti Väinämöisen kanteleen soitto tuotti iloa kuulijoille, mutta Lemminkäisen seikkailut veivät hänet loppujen lopuksi Manan majoille. Pelko on myös kunnioittamista: Jumalan pelko on viisauden alku. Moneen otteeseen Väinämöinen turvautuu varoituksiin, kieltoihin ja opetuksiin, kun on ensin joutunut joko sivusta seuraamaan tai itse karvaasti kokemaan tiettyjen tapahtumain kulkujen onnettomat seuraukset. Nämä ohjeet, epimyytit ovat muodossa ”elkätten”. Näitä runoja voi nimittää Väinämöisen säädöksiksi. Ilmarinen on sankareista ainut, jonka onnistui voittaa kosittava omakseen ja kotona viihtyväksi, mutta varjopuolet olivat Lokan tyttärelläkin. Hän oli ilkeä ja piinasi palkkalaistaan Kullervoa, kunnes kosto koitti, kun Kullervo revitteli emännän karhun kitaan. Mielikuva saattoi aikanaan olla monen huonosti kohdellun paimenen lohtu ja mielialan kohottaja. Ja niin katosi Ilmarisen kotionni. Myös tietäjiä on kutsuttu jumaliksi tai puujumaliksi.

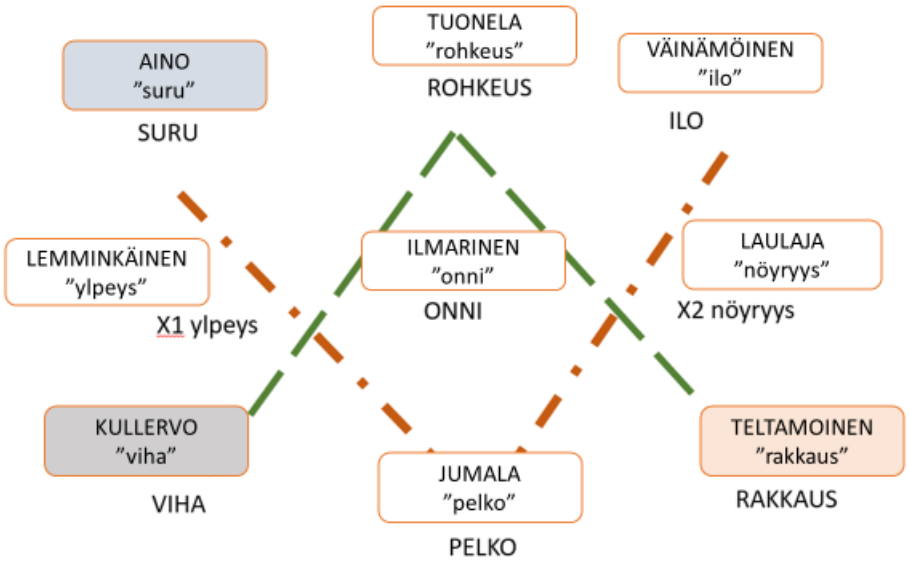

Kuvio 29. Tunneskaalan roolijako suomalaisissa kansanrunoissa.

Kosintarunot kulminoituvat kokkovirsissä häihin ja teltamoisen eli sulhasen hahmoon. Ansiotyörunoissa kosija vasta tavoittelee halunsa kohdetta, vasta häissä kosijasta sukeutuu sulhanen, teltamoinen. Sikäli mikäli ansiotyörunoja kosinnoissa rinnastuu tietuointi, tiedon hakuretki niin kosija on kysyjä, ja teltamoinen on tiedon haltuunsa saanut tietäjä. Tähän saattaa viitata sellainenkin sanonta kuin ”Ei kysyjä tieltä eksy”. Nykyajan tietuointiin Delfoi-tekniikkaan kuuluu oleellisena osana kyselyt ja tiedustelut, usein kolmena kierroksena. Myös ansiotöitä tulee suorittaa usein kolme kertaa peräkkäin ennen kuin pyydetty ”tytär” annetaan pyytäjälle.

Tarkastelen seuraavassa teltamois-kysymystä rubriikkiongelmana ja Kalevalaseuran julkaiseman tutkielman pohjalta. SKVR-korpuksessa on tutkijain päätöksellä teltamoinen nimetty tenkamoiseksi runojen luonnehdinnoissa, todennäköisesti tulkinnassa on ajateltu häärituaaliin liittyvää tenkaa eli rahaa ja kokkovirsiä. /Viite 7/ Teltamoinen on hääkatoksen alla seisova sulhanen, jolta rituaalisesti tiedusteltiin, miten hän osasi tulla morsiantaan kosimaan. Kosimissanastossa on erikoisuus, semanttinen sanasubstraatti ”huolla”, joka R.E.Nirvin mukaan on heterotopia, joka viittaa miehelle menemiseen, naimisiin menoon ja murehtimiseen. Lukutar lukon merkityksessä voi viitata neitsyeen, koska häärituaaleissa neitsyyden menetystä eli immenkalvon puhkeamista vepsäläiset kutsuivat ”lukon särkemiseksi”. Teltamoisen rinnakkaisterminä on käytetty ujoista eli ujovaatteisiin pukeutunutta.

Mitä istut isännän poika?
Mitä tiesit teltamoinen
Arvasit uro ujonen. /Viite 8/

Teltamoinen voi myös tarkoittaa häämenojen ohjaajaa, puhemiehenä toiminutta tietäjää, patvaskaa. Kaarle Krohn päätyi tähän selitykseen teltamoisen rinnakkaisnimestä teutamoinen. Häävuoteeseen menevää sulhasta kutsuttiin myös onnenmyyräksi, kultaiseksi omenaksi, joka on myös karhun toisintonimi; isännänpojaksi jne.

Maskun kirkon keskiaikaisen tellan säilyneissä osissa on työhypoteesini kannalta kiinnostava kirjontakuviointi, koska siinä vaihtelee sama kuvio tummana ja vaaleana. Tuo verhokatos on ajoitettu 140-luvulle Naantaliin, ja peite, pälli lienee nunnien valmistama. Säilyneessä osassa on nähtävissä neljä eläinaihetta: griippi (aarnikotka), hirvieläin (peura, kauris), hevonen ja metso. Kustaa Vilkuna toteaa teltamoisartikkelissaan, että katos kuvasi ilmeisesti taivasta ja taivaan siunausta, jotta liitosta tulisi hedelmällinen. Aarnikotka on helppo rinnastaa kokkovirsiin, myös metso esiintyy kosintavirsissä, tosin harvinaisessa muodossa ”selinäsulka”. Hirvieläin kuului entisaikain peijaisrituaaleissa häänäytelmään, jossa osapuolina olivat hirvi ja karhu. Martti Haavio kutsuu tätä häänäytelmää hieros gamos -häiden vertauskuvaksi. Myöhemmin telta sai kansaomaisia täsmennyksiä nimeen, morsiuskatosta kutsuttiin morsiantaivaaksi tai taivaan koreudeksi. Vihkikatosrelikti saattaa arvoituksellisuudessaan viitata muinaissuomalaiseen eläinratakäsitykseen, jossa eläimet on saatu oman elämänpiirin eläimistöstä ja uskomusolennoista. Tähän omalla tavallaan viittaa auringon symbolina käytetty kärrinpyörä, jonka kansanomaisena nimityksenä on käytetty siivattaratasta eli eläinpyörää. Pohjoisen ankarissa oloissa naiselta toivottiin hedelmällisyyttä ja lisääntymiskykyä, miehellä tuli olla kyky elättää perheensä, ja se tapahtui riistan pyynnin ja kalastuksen keinoin sekä viljelyn avulla.

Jos rinnastetaan oletettu eläinkuvasto antiikin eläinratakuvastoon, voidaan olettaa hevosen vastaavan hevosmiehen vertauskuvaa, jolle kansanrunovastine löytyisi jousimiehen merkistä ja Kommilta kosinnasta. Hirvieläin voidaan olettaa kauriiksi, joten se on Saturnus-symboliikkaan kuuluva kuva ja rinnastuu Vesimiehen, ihmisen osan ja kohtalon merkkiin. Nämä kaksi liittyvät leimallisesti kosintarunoihin, kun taas kaksi lintuhahmoista merkkiä, aarnikotka ja metso kuvastuvat kokkovirsissä. Kun edellä arvattiin tietyin perustein puolet arvoituksesta on vain päätettävä kumpi on kumpi jäljelle jääneistä kuvioista. Eikä ole vaikeaa arvata, kumpi mahtaisi olla maskuliinisempi, aarnikotka vai metso. Kuvio metsosta rinnastunee Hiidestä kosinta -runoihin ja miehiseen Mars-symboliikkaan. Kuu naisellisuuden kimuranttina kuviona kuuluu aarnikotka, griipin maailmaan. Saattaa olla, että tässä on juurisyy tapaan sanoa seksuaalisesti aktiivisia naisia ”munakotkaksi” tai ihastumista kotkaantumiseksi. Vielä nykyaikanakin elävät sanat atrappi tai houkutuslintu. Todisteet ovat hatarat ja perustuvat vajavaiseen reliktiin, mutta ajatusaihio antaa hienovireisen vahvistuksen sille, että suomalaiset tietäjät ovat joskus muinaisuudessa olleet pohjoisen maageja ja verhonneet tehokkaasti kosmisen tietämyksensä sumeaan puheeseen ja runokuviin.

Vihkikatoksen eläinsymboliikkavastaavuudet:

1) Konnusta kosinta; kuu, Ravun merkki; aarnikotka
2) Hiidestä kosinta: Mars ja Skorpionin merkki; metso,
3) Tuonelta kosinta: Saturnus ja Vesimiehen merkki; kauris
4) Kommilta kosinta: Jupiter ja Jousimiehen merkki; hevonen.

Saatu jako auttaa ryhmittämään kosinnan kohteet kolmeksi joukoksi, joista neljä on Vipusen runoon sidoksisia Kojosen pojan kosintatarustoon ja mahdollisesti teltamoiseen liittyvä eläinkuvasto. Vastamerkkien avulla muodostuu toinen ryhmä, ja kolmas joukko on jäljelle jäävät neljä ryhmää.

4. KOLMET KOSIJAT

Taivaanvalojen kosinta -runot ovat siivattarattaan ensimmäisen siilon nimikkorunoja. Syystä, jota voi vain arvailla, on SKVR-hakutoiminnosta kokonaan poistunut hakusana ”taivaanvalojen”, mutta totuus on toinen, ja tätä salaisuutta nyt selvittelen. Asiakokonaisuus on merkittävä, koska se ei ainoastaan edusta tarkastelun ensimmäistä merkityskenttää, vaan on samalla avain suomalaisugrilaiseen mielenmaisemaan syntyjä syviä myöten.

Hakutilanne SKVR-Haku 21.8.2022

Veridiktorisen neliön kautta tarkasteltuna kyse on salaisuudesta, totuuden verhoamisesta, koska rubriikkeja ”Taivaanvalojen kosinta” on lukuisia, mutta haku ei löydä yhtäkään. Hätä keinot keksii, joten minunkin onnistui haalia kokoon iso näytejoukko toisintoja teemasta. Jo 1500-luvulta asti on tiedetty Mikael Agricolan psalttarin esipuheen perusteella, että suomalaiset ovat palvoneet taivaan tähtiä, kuuta ja aurinkoa. Merkillinen markkeri ugramessa ”Asu” kumpuaa sekin kosmisesta ulottuvuudesta, koska kalevalaisissa runoissa useimmiten Kuutar ja/tai Päivätär kutoo, punoo tai kehrää lankoja kudoksiin. Assosiaationa kyse on valon säteistä, mutta voi asiaan liittyä muutakin. Kolmet kosijat on myyttisyyttä korostava formula, joka liittyy moneen muuhunkin kosintarunoon.

Yhteensä korpuksesta löytyi neljäkymmentä (40) runoa, joiden rubriikkina oli aihe ”Taivaanvalojen kosijat”. Kaksi oli lisäksi muodossa ”Taivaanvaloilta kosinta” ja nämä runot oli rinnastettu Tuonelta ja Manalta kosintaan. Kääntäen voidaan ajatella, että taivaanvalojen kosijat ovat tulleet tuonpuoleisesta Manasta tai Tuonelasta kosimaan, ja vastaavasti muualta käydään kosimassa Tuonen ja Manan tyttäriä. Lisäksi erikoista on maininta Iivanasta Kalervon poikana.

Taivaanvaloilta kosinta I
Tuonelta kosinta I

Iivana pojut Kalervan,
Kauniskenkä, nahkapaula,
Kengitti jalat kovasti,
Pani paulat kiinteästi.
Ajoi Tuonen ikkunallen,
Meni Tuonelta tytärtä,
Kuuvalolta kutrihiusta.
Meni Tuonella tuppaan.
Tuoni istui tuolin päällä,
Manalainen maan pakolla.
"Pane Tuoni, tyttäresi,
Manalainen, marjasesi,
Kuuvaloinen, kutrisesi!"
Päivyt valjusti vastaeli,
Kuuvat kurjasti saneli:
"Käy pilven piirtä myöten,
Päivän rajoja myöten,
Kirveen kasoja myöten,
Neuloin neniä myöten;
Niin se Anni annetaan,
Helmirinta heitetään."
Ivana pojut Kalervan
Otti senkin tehäkseen,
Ennen kuin ilman ollakseen;
Kävi pilven piirtä myöten,
Taivaan rajoja myöten,
Kirveen kasoja myöten,
Neulojen neniä myöten.
Iivana pojut Kalervan
Meni Tuonen ikkunalle,
Ajoi Tuonelle tuppaan.
"Pane Tuoni, tyttäresi,
Manalainen, marjasesi,
Kuuvaloinen, kutrisesi!"
Tuoni valjusti vastaeli,
Kuuva kurjasti saneli:
"Kylvepä tulinen sauna,
Valatko veet veriset!
Niin se Anni annetaan,
Helmirinta heitetään."
Ivana pojut Kalervan
Otti senkin tehdäkseen,
Ennen kuin ilman ollakseen.
Niin se annettiin jo, kun kylpi
tulisen saunan. SKVR III2 1821 yk

Taivaanvaloilta kosinta II
Tuonelta kosinta II

Iivana pojut Kalervan,
Kauniskenkä, nahkapaula,
Kävi pilven piirtä myöten,
Taivaan rajoja myöten,
Kirveen kasoja myöten,
Neulojen neniä myöten
- - -
Kuuvalolta kutriloita.
Päivä vasten vastaeli,
Kuuhut julmasti saneli:
"Kylve tulinen sauna,
Vala veet veriset!"
SKVR III3 3714a yk

Merkittävää kahdessa runonäytteessä on tämän tutkielman keskeinen väittämä ansiotöistä tiedonhankinnan allegoriana, jossa kosittavana on tiedon tytär, antina ”Anni”. Vipusen virsi tunnetaan Väinämöisen tiedonhakuretkestä, kun veneen veistoa tehdessä puuttui tarvittavaa tietoa, kolme sanaa. Väinämöinenkin määrättiin suorittamaan ansiotyönä kirveiden ja keihäiden kärkiä myöten ennen kuin tieto luovutettaisiin. Mystinen kova vaatimus tulisen saunan kylpeminen ja verisessä vedessä uiminen viittaavat nekin taivaaseen, revontuliin. Tarkemmin sanoen revontulten loisteessa järvessä tai joessa uimista. Koska revontulia pidetään vainajien ja noitien taivaantulina, niin uhmakas niiden aikana ulkona uiminen uskottiin hengenvaaralliseksi ja uhkarohkeaksi teoksi. Tietäjä tiesi, ettei vaara ollut todellinen, eivätkä revontulet tosiasiassa kiskoneet tukasta luokseen taivaisiin.

Kahdessa runonäytteessä on käytetty Iivana Kojonpojasta selitettä Kalervan poika. Nimi viitannee Kalevaan. Kosintakohteena on Kuuva ja Päivyt, joita astrologisessa systeemissä symboloi aurinko ja kuu. Revontulet ovat yhteydessä aurinkotuuliin, ja ne näkyvät parhaiten yöaikaan. Jokin erikoinen implisiittinen merkitys on vesrio I:n loppuhuomautuksessa: Niin se annettiin jo, kun kylpi tulisen saunan. Eli kylpeminen ei edeltänyt pyydetyn saamista, vaan oli itse asiassa omaksi saatu ansiotyön suoritusprosessissa. Revontulia nimitetään sekä tietäjäntuliksi että taivaantuliksi. Taivaantuliin sisältyy keskeisesti myös tähdet ja tähdistöt. Pohjantähti sijaitsee suhteessa Otavan tähtikuvioon ”Otavaisen olkapäillä”. Mutta mitä osmolainen teltamoisena itse asiassa kosii? Millaisen vastapoolin kanssa haluaa elää?

Suosituimmat teemarinnastukset taivaanvalojen kosintarunoissa ovat: 1) Iivana Kojosenpoika, joka esiintyy valitussa 40 runon korpuksessa 11 kertaa. 2) Katrina kotikanasesta kerrotaan 14 kertaa ja 3) Nurmen neidosta viisitoista kertaa. Näistä Kojosenpoika ja Nurmen neito viittaavaat selvästi Tuoneen ja Manalaan.
Taivaanvaloista tiedustelu heijastelee kaldealaista ajatusvirtaa taivaan tähdistä ennustetekijänä, vaikkakin kiinnostus pohjoisella tähtitaivaalla on ensisijaisesti kohdistunut Pohjantähteen, Otavaan, Seulasiin ja Linnunrataan. Taivaanvaloilta on tiedusteltu, joten tähtiä, aurinkoa ja kuuta on arveltu jonkinlaisiksi planeettahallitsijoiksi, joiden toivottiin luovuttavan tarvittavaa tietoa, tytärtä kysyjälle. Jos osasi oikein kysyä eikä langennut kompastuskiviin, niin haluttu saavutettiin. Joskus tosin monella yrittämällä. Neulojen neniä ja kirvesten teriä myöten kulkeminen viittaa shamaanimatkaan, joka edustaa alitajuista matkaa tuonpuoleiseen Manan ja Tuonen majoille, mutta voi muuttunut tietoisuuden tila johdattaa kysyjän myös taivasmatkalle planetaariseen tietoisuuteen. Ja vaikkakin suunnat näennäisesti ovat eri suunnissa, voivat ne jossain mielessä olla myös syvästi yhteydessä toisiinsa periaatteella: Niin kuin ylhäällä niin myös alhaalla. Sampo tiedustelun ja ”kosinnan” kohteena saattaa olla muinaissuomalainen vastine zodiacille. Tässä työssä on yritetty konstruoida ja hamottaa tiedonsirpaleista siivattarattaan merkitystä ja muodostelmaa. Puutteellisten tietojen vuoksi täysin aukotonta tulkinnasta ei voi tulla, mutta suuntaa antavatkin löydökset ovat merkityksellisiä.

Osmon eli karhun synnystä tiedetään runojen perusteella ursus arctoksen syntyneen taivaalla Pohjantähdellä, josta se on laskettu maahan. Oinaan merkki siivattarattaassa onkin näin ollen karhu, osmo. Tähtenä on kiintotähti Pohjantähti. Puhutaan johtotähdestä elämän ohjeistajana ja opastajana, sen keskeisenä teemana. Esimerkiksi tästä kiintoajatusperiaatteesta otan oman kohtalonpolkuni kirjallisen osion, ja kuten arvata saattaa esitän sen kaksoismorfologisena ugramena, joka muodostaa aivoitukseni mallinnuksen ja merkkiverkon samalla kertaa tiivistelmänä.

2

LUKULUOTSI

Siilona

SUOMETAR

Assosiaatiotaulukko

Tähtimerkki	**Härkä**
Pukusymboli	**Tuukkala**
Pukutyyppi	**Muinaispuku**
Kosintarunot	**Suomettaren, Meren kosijat**
Siivatta	**lehmä (sorsa, hanhi)**
Symboliväri	**Sininen**
Planeetta	**Apollo**
Jumalhaltija	**Apollo**
Herkuleen urotyö	**Kreetan härkä**
Kalevala-sarja	**Kalevalaisten kotielämää**

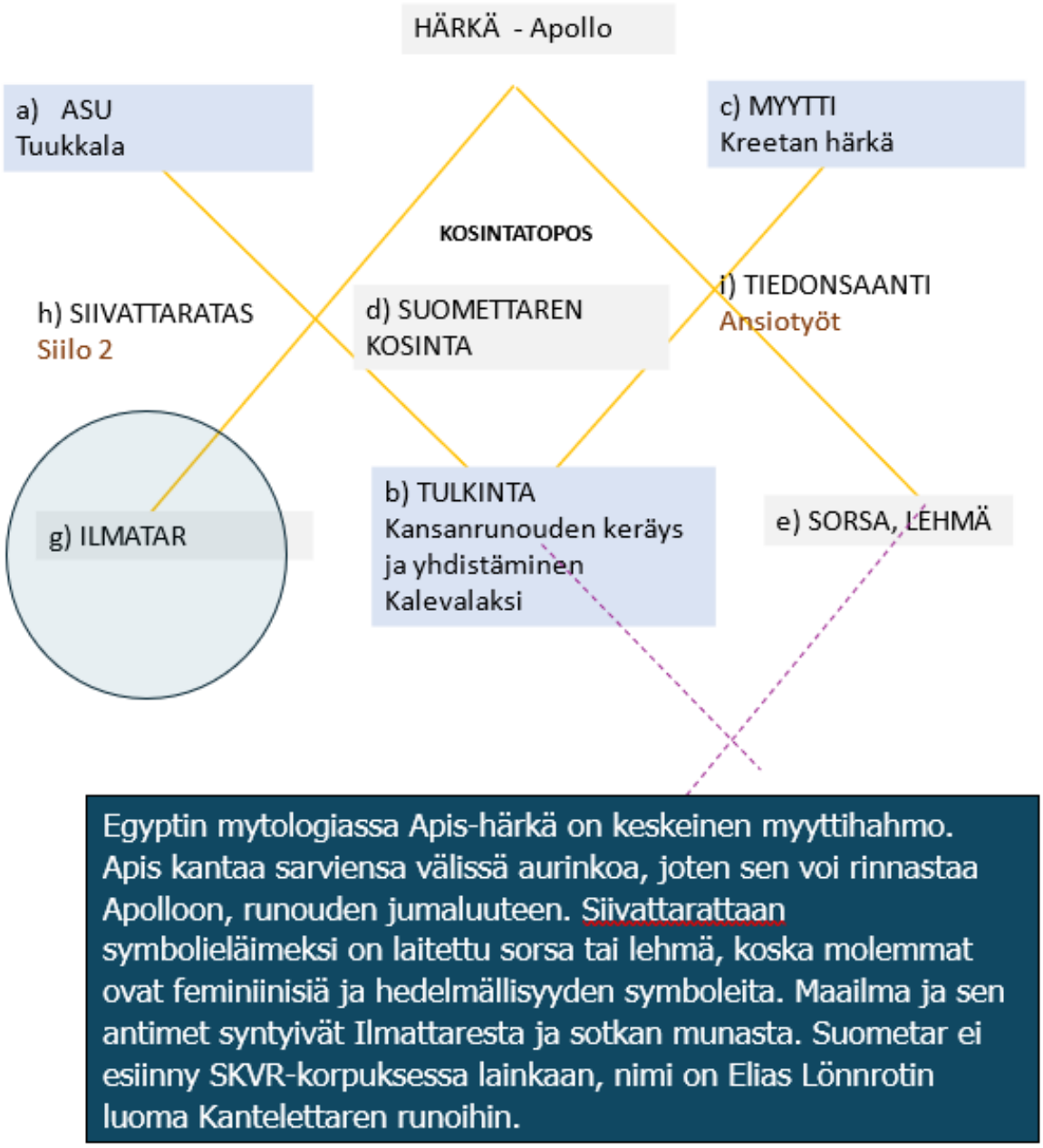

Eponyymi/Siilo	Kosintatopos/Jumalhaltija	Zoema/eläinsymboli
Jänölä	Suometar/Ilmatar	orava, kärppä

1. JÄLJET

Formula, jossa nuorikko kyselee sulholtaan näkemistään jäljistä, mikä siitä on mahtanut kulkea liittyy usein Iivan Kojosenpojan runoihin. Käsitykseni mukaan vanhimpaan suomalaisugrilaiseen sanastoon kuuluvat Ahti, Tapio, jälki ja Pauanne, jotka olen rekonstruoinut siivattarattaan osioihin, jotka vastaavat zodiakin Kalojen, Oinaan, Härän ja Kaksosten merkkiä. Jäljet ovat suomalaisen kansanrunouden merkittävin zoema, jossa on viittauksia moneen eri eläinlajiin. Eläinten merkitys ravintona ja turkiksina oli merkittävä.

Runojen merkitysrippeet on nähtävissä vielä eläinsaduissa, joissa seikkailee kolmen kopla, karhu, susi ja kettu., joka on satujen suosikkieläin maailman kansansaduissa. Kalevalassa jälkiepisodi on sijoitettu Ilmarisen kotiin paluuseen.

Kuva 12. Jos vain saisi tietää, miten kosinta onnistuu, millainen mahtaa olla neito.

Suomettaren ja Härän merkki sijoittuvat kevätaikaan, jolloin vilja alkaa orastaa, ruoho vihertää, tunteet puhkeavat. Merkkiin liittyy maanviljely, ja lämpimät ilmat, jotka kevätaurinko tuo tullessaan. Lämpöiset tunteet saavat antilaan myötämieliseksi kosijalle. Suomalaisen kansanrunouden Suometar esiintyy tunnetummin Osmottarena eli Kalevattarena.

2. RUKOTIIVO, PELLONPEKKO JA VIRANKANNOS

Muista kasveista kuin puista ovat nimenomaan viljelyskelpoiset kasvit tulleet uskonnollisen huomion esineiksi. Ravinnon pyhyyden tunne on vieläkin säilynyt siinä kunnioittavassa tavassa, jolla maalaiskansa pitelee leipää, "Jumalan viljaa". Agricolan mainitsema karjalaisten jumala *Runoteos*, joka "ruista antoi", on kauan kummitellut ilman vastinettansa kansanrunoissa. Vanhoissa käsikirjoituksissa kyllä tavattiin Siikasen luvussa säe: *Rankat ei vaan rukiit*, mutta sitä ei ymmärretty enempää kuin v. 1885 muistiinpanemaani toisintoa: *Runka tei vai rukiit*, ennenkuin Eino Tikkanen E.J. Hyvärisen kokoelmista vuosilta 1906-7 löysimuodot: *rukihinen Runkateira ja Runkoteivas*, joiden avulla kävi helpoksi lukea yhteen: *Runkateivahan rukihit*. Tätä lukutapaa vahvistavat vielä väännökset: *Ruki-Tehvanan eli - Tahvanan rukihit*. Aikaisemmin olin Rongoteus nimeen yhdistänyt Hevosensynnyssä kerran esiintyvän *Rukotivon*. Sanan jälkiosa *teivas eli tivo* on yhdistettävä muinaisislantilaiseen *tivar* "jumalat". Edellinen osa *runka, runko eli ruko* liittynee sanaan *ruis, rukihin*, joka niinikään on germanilainen laina. "Ohran kasvun soi" Agricolan mukaan *Pellon Pekko*. Ganander mainitsee hänen suoneen hyvää vierrettä, jota sanottiin "pellon maidoksi" ja jonka nauttimista nimitettiin "Pellon Pekon maistamiseksi l. juomiseksi". Tätä karjalaisten jumalaa on norjalainen Magnus Olsen verrannut islantilaiseen *Beyggvir eli Byggvir*, joka oli viljavuudenjumalan Freyn palvelija ja jota merkitykseltään vastaa nykyisruotsin *bjugg* 'ohra'. Suomalainen Pekko edellyttää muinais-skandinaavilaista muotoa *Beggwu*. Suurempi kuin muilla viljalajeilla on ohralla se ominaisuus, etteivät kaikki siemenet tule oraalle; varokeinoksi pannaan pohjois-Hämeessä puukko pellon syrjään, "ettei *pellon Pekko* söisi oraita". Näin tulkitsee Onni Okkonen.

Mahdollisesti kuuluu tänne myös Ohrankylvö-runossa kaskenkaatajana toimiva *Pekka, Pikka eli Pikki* sekä Siikasen puhuttelussa pari kertaa mainittu *pellon Pekka*. Sekä rukiin että ohran haltian esiintyminen juuri Siikasen eli Vihneen luvussa riippuu siitä, että silmään mennyt vihne piti saada nousemaan tahtaasen, joka oli tehty rukiisista ja ohraisista jauhoista.
Pellon Pekkoon yhdistettävä lienee vielä setukaisvirolaisten *Peko*. Se oli vahasta tehty; toisen tiedon mukaan kolmivuotisen lapsen kokoinen kuva, toisen mukaan korkea kynttiläjalka, jonka alkuperäistä ainetta ei ympäri valetulta vahalta voinut erottaa. Sitä säilytettiin vuorokylin ja -taloin vuosi kerrallaan kunkin Pekon osallisen viljalaarissa. Jyrin päivän yönä se 2-4 miehen kantamana vietiin kylästä toiseen uuden hoitajansa luo. Tämän oli velvollisuus valmistaa helluntaiksi Pekolle pidot. Niitä varten veivät Pekon kumartajat hyvissä ajoissa ohria, joista Pekon isäntä keitti juhlaoluen. Helluntaipäivän aattona auringon laskettua tulivat kaikki koolle. Jokainen toi mukanaan munan ja leivän annettavaksi isännälle sekä itseään varten toisen leivän ynnä astiassa maitoa. Kokoushuoneita piti varata kaksi.

Kun toisessa oli nautittu isännän tarjoama ateria, mentiin toiseen, jonka nurkassa olutammeen päällä seisoi Pekko siihen kiinnitettyine palavine tuohuksineen. Nurkan kahden puolen pitkin seiniä oli asetettu riviin astiat ja samoin leivokset; niihinkin oli kiinnitetty palavia tuohuksia. Polvistuvien etupäähän asettuivat juhlamenojen johtaja ja hänen apulaisensa. Kun kukin oli omasta puolestaan rukoillut, nosti johtaja jokaisen astiasta

kupposella olutta ja laski takaisin rukoillen omistajalle ja hänen perheelleen siunausta pyhältä Iljalta. Sitten ruvettiin juomaan olutta sekä syömään omia eväitään. Syötyä jälleen kukin rukoili omia tarpeitaan. Viimein aamun valjetessa laulettiin yhteinen rukous rakeita vastaan. Ruuantähteet jaettiin köyhille. Mitä tuohuksista jäi jäljelle, lisättiin Pekon päälle. Kuta enemmän vahaa kokoontui, sitä suotuisampi tuli kesä. Toisen tiedon mukaan Pekon kumartajat kokoontuivat auringon laskettua eväslaukut selässä Pekon hoitajan luokse, joka oli huolellisesti sulkenut akkunat ja sytyttänyt kattolampun palamaan. Tämä läksi lakana kädessä kahden miehen seuraamana, joista toinen piteli lyhtyä, toinen availi ovia, Pekkoa noutamaan; nosti sen viljalaarista, kääri lakanaan, kantoi sylissään tupaan ja asetti lampun alle. Kaikki istahtivat piiriin seljin Pekon kuvaan ja alkoivat syödä kukin laukustaan. Syötyä nousivat seisomaan kääntymättä vieläkään Pekon puoleen ja sulkivat eväslaukkunsa. Sitten marssivat Pekon ympäri yhdeksän kertaa laulaen: Peko meidän Jumalamme, kaitse meidän rjaistamme, hoitele hevosiamme, varjele myös viljaistamme lumirännältä, rakeilta.

Jätettyään Pekon yksin tupaan astuivat miehet ulkosalle alkaen urheilla ja vallotella. Joka siinä ensimmäisen verihaavan sai, ilmoitti jylisevällä äänellä verta tulleen, minkä jälkeen kaikki riensivät häntä tervehtimään seuraavan vuoden Pekonhoitajana. Uuden isännän laariin vietiin Pekonkuva vielä samana yönä pimeässä. Esitetty keväinen miesten juhla vietettiin viimeistä kertaa v. 1908. Sitä paitsi muisteltiin syksyllä viljanleikkuun jälkeen naisten kulkeneen miehenvaatteisiin pukeutuneina "Pekon kerjäläisinä" Pekon osakkaiden luona, keräten rahaa, voita, vaatetta y.m. Kaikki ruokavarat koottiin yhteen, rahoilla ostettiin viinaa ja pidettiin koko yön kestävä juhla, josta kuitenkin puuttui itse Pekon näkyväinen läsnäolo. Pekkoa vastaavan skandinaavilaisen *Byggvir* jumalan puoliso *Beyla* on selitetty merkitsevän papua. Suomalaisetkin ovat papua samoin kuin hernettä pyhittäneet käsittäen, että ne olivat vainajain mieliruokaa. Papu- tai hernerokka on jo mainittu hautajaisaterian olennaisena osana. Myös kekriruokiin kuuluivat pavut tai herneet, joista ensimmäiset isäntä pöydän päässä istuessaan heitti uunille. Vainajain sijaisina kuljeksivat kekrinkiertäjät vaativat papuapposia. Jouluna taas voi nähdä henget karkeloimassa, jos viisiherneisestä palosta poisti herneet niin varovasti, ettei kuori särkynyt, ja palon läpi katsoi piilopaikasta kenenkään näkemättä. Ensimmäisenä kylvöpäivänä, jolloin joulusäästöjä, suolattua lehmänjalkaa ynnä leipää, syötiin ja viinaa juotiin, ei saanut kylvää muuta kuin hernettä. Vasta poikinutta lehmää lypsäessä pantiin yhdeksän pavunjyvää raintaan. Kun ensi kerran vetäisi, piti sanoa: "tuo maitosi Manalta"; toisella kertaa: "voisi tuo Tuonelasta", kolmannella: "piimäsi pitäjähältä" ja neljännellä: "jopa tuo tuopi".

Rukotivion nimestä Iivar Kemppinen huomioi pohjoisgermaanilainen käsitteen ja sen eri muodot: *tivi, tiva, teiwa, teiwas, teiwf* ja *teivia,* mikä jumalaa tarkoittavana on jo sangen aikaisessa vaiheessa kulkeutunut myös suomalaiselle kielialueelle yhdyssanoissa Runkoteivas, Rukotiivo ja Rongoteus, joiden jälkiosa *-teivas, -tiivo, -teus* (vrt. *deus)* merkitsee juuri jumalaa. Mutta vaikka yhdyssanojen jälkiosat jollain tavoin olisi aikanaan ymmärretty jumala-käsitettä merkitseviksi erilaisista väännöksistään huolimatta, oli suomalaisille muukalaisen sanan alkuosa varmaan vähintään yhtä outo koska se sai mm. väännökset Runko-, Ruko- ja Rongo-, joiden de Vries sanoo merkitsevän ohraa, ja näin Rongoteus olisi ohran jumala. Agricolan Psalttarissa kuitenkin sanotaan: Rongoteus Ruista antoi,/ Pellonpekko Ohran kasvun soi./ Vankannus kauran kaitsi.

Tämän mukaan ei Rongoteus ollut ohran, Vaan rukiin jumala,
mutta kuitenkin kaikessa tapauksessa kasvillisuuden jumala. Sananalut Runko- (esim. puun runko) ja uko- (esim. heinäruko) ovat selvästi väärin ymmärtämisestä ja väärin kuulemisesta johtuneita sananväännöksiä ja sananalku Rongo- on kokonaan suomenkielisesti käsittämätön, joten voidaan olettaa, että sanojen Rongoteus, Runkoteivas ja Rukotiivo
takana on muinaisgermaaninen rukiinjumala-sana.

Ruko on vanhentunut heinänkorjuun termi, jolla tarkoitettiin niitylle yön tai sateen ajaksi tehtyä pientä heinäkekoa. Ruko tehtiin haravoimalla levällään kuivuvista heinistä rullia, joita pinottiin ristikkäin ruoksi. Rakenteesta tuli kekomainen ja suhteellisen ilmava. Ruossa kuivuvat heinät säilyivät kuumenematta ja kostumatta yön yli tai lyhyehkön sateen ajan. Aamulla tai sateen jälkeen ruot hajotettiin sängelle kuivumaan, tai jos ne oli tehty jo täysin kuivuneesta heinästä, ne kannettiin tai ajettiin talvisäilytyspaikalle.

Primitiiviset jumalat, joita muinaisgermaanilaiset sanat *ergin, hqpt, ryr* ja *tivar* ilmaisevat, olivat lähinnä eri heimojen paikallisia taivaanilmiöiden ja sateen jumalia sekä sitä tietä myös viljan kasvun jumalia samaan tapaan kuin Ukko, Indra, Zeus ja Jupiter, mutta näiden taivaan ja sateen jumalien ohella oli germaaneilla myös vanhastaan varsinaisia hedelmällisyyden jumalia vaneja, joihin kuuluivat ainakin Freyr, NjQr5r ja Frey ja. Germaanilaisten jumala-uskon kehityksen ollessa juuri tässä vaiheessa, että taivaan jumalan käsite alkaa hahmottua, näyttää germaanilaisessa jumalavaltiossa tapahtuneen samantapainen valtataistelu, jollainen edellä jo on havaittu sekä kreikkalaisessa että itämaisessa jumalamaailmassa. (Kemppinen 1960: ss. 135-136)

3. OSMOTAR OLUEN KEITTI

Symbolista yhteyttä ja kanssakäymistä on joka tapauksessa ollut runojen keruuaikoihin saakka erinäisten yhteiskuntaryhmien ja kalevalaisten tuonpuoleisten hahmojen välillä. Tunnetut inkeriläisten Ukko-virren säkeet: "jou'uin juottohon jumalan, piiruhun pyhän Kalevan, kärajihin Väinämöisen" ovat siitä muistutuksena. Uhrijuhlia eli vakkoja varten oli kerääjät, jotka keräsivät kylältä viljaa uhrioluen eli kahjan panoa varten; juotolla, johon Kemppisen mukaan ympäröivään kasvikuntaan oltiin sympaattisessa, huomioivassa suhteessa. Kun metsäkaislan mättäässä keväällä puhkesi tavallista varhemmin ja runsaammin uusi kasvullisuus, oli se Sämpsän, kasvullisuuden nostattajan ja kypsyttäjän aikaansaama ihmeteko viipyvien kevätkylmien keskellä. Ja kun paljaalla kesantopellolla kohosi päästään turpeampi, pysty peltokorte, oli se pellon Pekon luomisvoiman kohottama symboli. Päästään lehtikiehkurainen, juuriltaan jollakin tavoin taikavoimainen alvejuuri johti mielikuvituksen Vironkantaan. (Kemppinen 1960: 29-30)

Ohrasta valmistetaan olutta, jonka Osmolassa valmistaa Osmotar eli Kalevatar. Ohrasta valmistettu olut oli juhlajuomaa, arkisempaan käyttöön tehtiin kaljaa, joka voitiin valmistaa myös rukiista. Sahti voitiin valmistaa ohrasta, rukiista, vehnästä tai kaurasta tai viljasekoituksesta. Vennon vehnät olivat tietäjän tai vieraan varalle, mihin viittaa sanonta onnen otrat, vennon vehnät, rukotiivon rukiit. vennon vehnät” tietäjän/vieraan vara. Vento on tietäjän nimitys.

Ohra on myös hedelmällisyyden symboli ehkä siemenmuotonsa vuoksi, muuta myös siksi, että ohran siementen itävyys on epävarmaa, olut lisää estrogeeniä ja siten miehillä voi aiheuttaa hedelmättömyyttä, uskottiin että Pekko söi siemenet. Tuonpuoleisuus saattoi haitata myös muuta ruokatuotantoa, ns. lehmän antia.

Ensi kertaa lypsettäessä ternimaitoa sanottiin: Tuo maitosi Manalta; toisella kertaa: "voisi tuo Tuonelasta" ja kolmannella: "piimäsi pitäjähältä" ja neljännellä: Jopa tuo tuoppi".Tämö voiudaan semantisoida nelikentäksi.

maito	MANA	PITÄJÄ	piimä
voi	TUONELA	TUOPPI	olut

anti	PELTO
ruoho	RUKO
lanta	LEHMÄ (jumalan vilja)

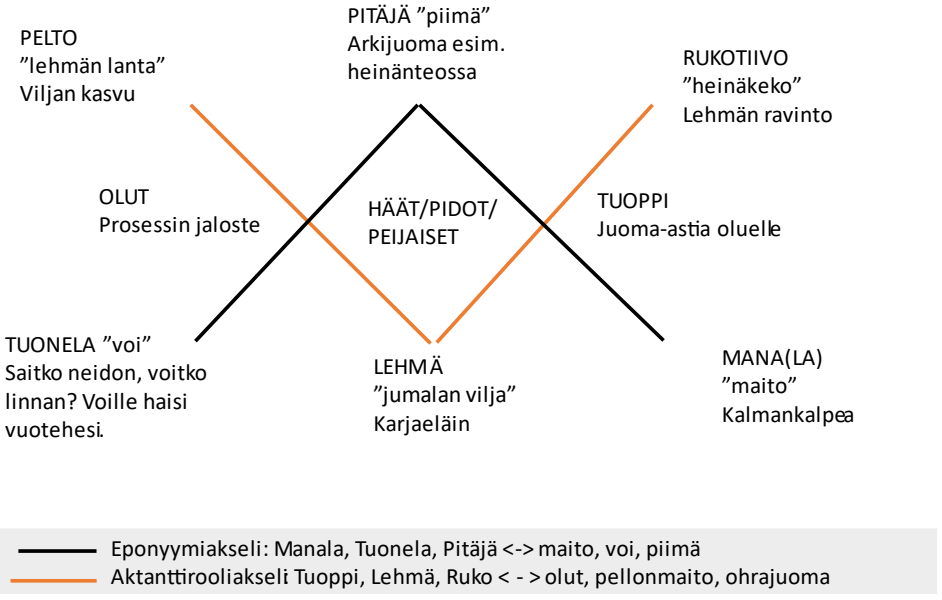

Kuvio 30. Olutjuoman topografia

4. LÄÄRÄSTÄ KOSINTA

Suometar on kuvitteellinen nimi, jonka Elias Lönnrot on kehitellyt Kantelettaren runoihin. Samanniminen lehti Uusi Suometar julkaistiin 1900-luvun vaihteessa ja muuttui vuonna 1918 sanomalehdeksi Uusi Suomi. Suomerta avustivat monet kansanrunouden tutkijat Elias Lönnrotin lisäksi, satututkija Antti Aarne muun muassa. Mutta SKVR-korpuksessa ei ole yhtä ainoaa tulosta hakusanalle ”Suometar” tai ”Suomatar”, vaikkakin sukunimestä Suoma voisi helposti kuvitella käytetyn myös muotoja Suomalainen ja Suometar-. Koska joissain tapauksissa oikeinkirjoitusasu c-alkuisena on sisältänyt murrosvaiheessa puhekielisinä versioina sekä k-alkuisen että s-alkuisen tulkinnan, on ilmeisesti vanha sukunimi Cuoma vääntynyt muotoon kuoma tai suoma, joten käytän aihetodisteena sanaa kuoma, josta hakutoiminto pystyy antamaan joitain runovihjeitä.

Suomen etymologisen sanakirjan mukaan kuoma on kummi, toveri, ystävä, armas, hyvä tuttava, ystävä tai toveri. Tuskin on sattumaa, että kuusitoista runo-otosta kuoma, kuomaseni sanoille ovat tavalla tai toisella häärunoja, ja niistäkin useimmat morsiamen neuvokkivirsiä. Assosiaatiotaulukossa olen rinnastanut Kyläkirjasten sarjasta Elina Haavio-Mannilan tutkielman kalevalaisesta kotielämästä, koska useimmat Suoma-sikermän runot neuvovat morsianta kotiaskareissa ja tapakäytänteissä. Kuten Kantelettaressa julkaistu Elias Lönnrotin Suomettaren kosijat -runokin, ei aineisto ole SKVR-digiaineistossa löydettävissä. Ei myöskään hakutulosta Sorsatar, jota Lönnrot on käyttänyt Suomettaren toisintonimenä. Sorsalintuaiheisia runoja käytetään synnytyksen yhteydessä.

Kuoma (suoma) -runoissa on erilaisia ohjeita talon tavoille oppimisesta. Niissä korostuu rivakkuus toimissa ja hokseliaisuus, nuorikon tulee olla vihmerä, mutta hänen on turha odottaan sulhonsa siskolta tai sulhon veljien vaimoilta kytöiltä myötätuntoa tai sääliä. Kovin lämpimiltä eivät kalevalaiset perhesuhteet vaikuta, appi on karhu kartanolla jne. Pelkästään rupriikkien perusteella voi määrittää joitain teemoja, jotka toistuvat. On herättävä aikaisin lääväaskareisiin, pirtin siivoukseen ja muihin aamutoimiin samalla kun on varottava herättämästä muita. On myös totuttava talon tapoihin, vaikka ne eroaisivatkin kotitalon elämästä.

Hääriiteissä sulhasta kiitetään, kun hän vie vihaisen ja toraisan neidon kylältä. Kehotetaan varmuuden vuoksi kuljettamaan neitoa aitojen alitse, peltojen peritse ettei toraisuus siirtyisi kylässä johonkin toiseen taloon. (SKVR IV2/2437) Uudessa kodissa on otettava huomioon ärtymystä aiheuttavat tekijä ja hymysuin vikkelästi tehtävä askareet, jauhamiset, saunan kylvetykset, karjanhoito, vaatehuolto, jotta anoppi saa jatkaa vielä unia. Pirtti ja lapset on pidettävä siistinä ja puhtaana. On oltava armelias ja huomaavainen köyhillekin.

Tähän yhteyteen on syytä mainita erikoisuus, Läärästä eli Läävästä kosinta. Runoteema on usein yhdistetty Konnusta kosintaan, mutta ei aina. Yhdessä runossa kerrotaan haaksirikosta, joka tapahtui kesällä Läärän maille matkatessa meriteitse. Rupriikit vihjaavat (perusteettomalla) otsikoinnillaan Läärästä kosinnan olevan rinnasteinen Konnusta kosintoihin. Näin ei kuitenkaan välttämättä ole, Läärä eli läävä, karjakatos viittaa karjanhoitoon, mutta paikka sijaitsee merellisessä ympäristössä. Kosittu ei aina osoittaudu mieluiseksi kihlatuksi.

Menin kerran minä kesänä,
Oikein tosiaan toissa kesänä,
Lähdin täältä Läärän mäelle,
Jerusalmen saapuville. SKVR V2/2402 yk

Kerran läksin Läärän maalle
Siitä kuulusta kodista,
Honkasista huoneista,
Lautakattokartanoista. SKVR V2/2398 yk

Noustaan ylös nuoret miehet,
Lähdetään me Läärän mäelle,
Jerusalmen saapuville!
Tuolla on tyhjät tyttölapset,
Kauniit oisi kalavetoset. SKVR V2/1047 yk

Läksin Läärältä kosimaan,
Ajoin Läärän läävän taakse.
Akka oli aittahan menossa,
Keikutellen kellarihin.
Aloin mä akalta kysellä:
"Annat sinä, akka, tyttöäsi,
Mulle miehelle hyvälle,
Minä mies olen mesistä tehty,
Sokerista on synnytetty,
Kauralla on kasvatettu?"
Mitä Mikko virkkanee?
Mikko nurkasta murahti:
"Kun käyt pilven piitä myöten,
Taivaan rajaa myöten,
Käyt neulan teriä myöten,
Naskalin nappoja myöten,
Solmit munasta solmun,
Punot nuoran ruumenista,
Akanoista pään aloitat,
Sitten sinä olet minun vävyni."
Otan minä tuonkin tehdäkseni,
Ennen kuin ilman ollakseni.
Tuolta minulle Anni annettihin,
Peräpaksu paiskattihin,
Tiine tyttö työnnettihin,
Syltä oli pitkä, kahta paksu,
Kolme oli perä leveä,
Ei jaksanut hepo vetää,
Liinaharja liikuttaa,
Tuon puuran kotihin toi.
Ei ollut puura ruunan syytä,
Mikä pantihin pajulle,
Liistehille liitettihin,
Tuolla oli lykky kaikenlainen,
Lehmänlykky, leivänlykky,
Voilykky, vasikan lykky,
Lapsen lykky, lammaslykky,
Kananlykky kaikenlainen.
SKVR V1/222 yk
.

Nuorikkoa verrataan tummanruskeaan lehmään. Hieman arvoitukselliseksi jää, mikä pajuille pantiin, mutta paksuperäinen puura toi mukanaan taloon menestystä ja onnea. Läärältä kosinta sisältää ansiotyörunon, joka esiintyy myös monissa muissa topoksissa. Anni on vakiotermi ansiotyörunoissa ja ilmeisesti merkityksessä antilas, morsian. Puura-Annin lunastustöiksi vaaditiin 1) pilven reunaa ja taivaan rajaa myöten käynti, 2) piti astella neulan teriä, naskalin napoja myöten, 3) solmia munasta solmu, 4) punoa ruumennuora akanoista aloittaen. Jos näissä töissä onnistui, niin sai tytön. Ehkä tämä ansiotyöformula on saanut nimeämään runon Konnusta kosinnaksi, vaikka mikää ei viittaa kyseessä olevan Konnusta kosinta.

5. KATRIN KOSIJAT

Siivattarattaan siilon nimenä on Jänölä, mutta tämä on tulkittava laajasti, pohjoisten havumetsien jänis tarkoittaa sekä hirveä että pupujussia. Koska kyse on myös laulamisesta runonäytteissä viitannee metayhteys runoon, hirvilehmään. Lemminkäisen karja liikkui hirvinä, mustina ruunina metsissä. Nautakarjaa nimitetään kansanuskomuksissa jumalanviljaksi, hirvikanta eli metsänvilja on ilmeisesti rinnastettu lihakarjaksi, lehmät ovat olleet ensisijaisesti maidon tuottajia.

Suometar on Kantelettaressa oleva runo, nimeltään Suomettaren kosijat, runo alkaa kertomuksella, kuinka nuori neitonen paimenessa ollessaan löysi suolta tavin, jonka kantoi kotiin ja siellä tuo sorsalintu muni kultaisen munan, joka muuttui neitoseksi. Nimeksi ajateltiin sorsatarta syntyperän mukaan, mutta päädyttiin Suometar nimeen löytöpaikan eli suon mukaan, koska se oli somempi ja soreampi nimi. Suomettaren pojat ova nimeltään suomalaisia (lyhennös suomaalaisesta). Suo on edelleen erittäin järvinen ja soinen maa.

Neitonen kasvoi ennätysmäisen nopeasti antilasikään, ja sulhoehdokkaita alkoi ilmestyä maisemiin. Kolme oli ylitse muiden, Kuu, Päivä ja Pohjantähti. Kaikki kolme olivat taivaallista väkeä. Jotta saataisiin selville, minkä laatuisesta tarinasta on kyse, ja onko Suomettaren kosijoissa mitään yhtymäkohtia Päivättäreen, on katsottava verrokkirunoja, joita Kantelettaressa on mm. Katrin kosijat. Katriakin kuvaillaan hellitellen suon kukkaiseksi, maan kanaksi. Aikanaan hänkin sai kolmet kosijat, mutta maallisemmilta tahoilta, Inkeristä, Perä-Virosta ja Kojon hovista. Neito ei mennyt mihinkään, vaan lähti siskonsa kehotuksesta sen sijaan mansikkaan.

Runossa Kolmet kosijat kertoo myös kolmista kosijoista, jotka tulivat Tuuterista, Päivölästä ja Kemijoelta. Tässä runossa neito menee Kemijoelle, jossa on hyvä olla, lohta riittää, siellä on miehet mielelliset ja tyttäret hyväntapaiset, ja rattoisaa illoin aamuin. Katri neidon runossa on kyse kehräämisestä. Katrin kosijoissa neitosta nimitetään myös suon kukaksi, maan kanaksi. Päivätär tulkitaan usein parannusloitsurunojen vuoksi rinnasteiseksi Neitsyt Marialle. Runossa Katrin parannus tämä tulee selvästi esiin. Lönnrot on sijoittanut Lemminkäisen äitiin loitsusäkeiden Maarian parantavan vaikutuksen, kun mies merentakainen, uros umpilausehinen oli ensin kantanut Katrin roviolle. Parkaisun kuuluttua Neitsyt Maaria emonen juoksi pitkät matkata, ”käsin kääri vaattehensa” ja tempasi tulesta Katrin ja kantoi hänet saunaan parannettavaksi.

Päivätär rinnastuu Katri-runojen kautta paitsi Neitsyt Maariaan niin myöskin toiseen arkkiäitimielikuvaan Lemminkäisen äitiin, joka pelasti poikansa Tuonelan virrasta ja paransi poikansa mehiläisen voitehilla . Lemminkäinen on suomalainen lemmen ja lämmön jumala, tulen ja auringon taivaallinen haltija, joten Lemminkäisen äiti on tässä ominaisuudessa myös Päivätär tai jumalanäiti. Auringon osuus rinnastukseen oikeutuu mm. sillä että suomalaisissa riimusauvoissa Maarian juhlapyhien kohdalla on aina aurinko.

Neitsyt Maaria on korvannut loitsuissa Päivättären. Päivölällä saatetaan tarkoittaa nykykieleksi käännettynä pelkkää aurinkokuntaa. Auringonjumala Lemminkäisen perhe on aurinkokunta kuineen, tähtineen. Tähtitaivaalla Venus sijaitsee maasta katsoen lähellä aurinkoa, tästä on voinut syntyä runoaihe auringosta naisten ja rakkauden alituiseen liehittelemänä. Kaikkeen maanpäälliseen kasvuun tarvitaan auringon valaisevaa ja lämmittävää voimaa. Parannusloitsuissa huudetaan avuksi myös Luonnotarta, joka on myös Päivättären epiteetti.

Kehrääminen on ikään kuin Päivätär-Maarian toiminnan sivutuote, joka on seurausta kasvien kasvamisesta ja käsittelystä kehruuvaiheeseen, valon säteet tuovat mieleen kuidun säikeet. Kovin pitkälle tulkinnassa ei silti päästä runoja tutkimalla. Aihetta kannattaa lähestyä kiertoteitse. Siellä missä on valoa, on varjojakin. Voimme Päivättären semantiikasta ottaa selvää sanaryppään hämärä-katve-siimes-peitto- varjo figuraatiolla (musiikissa kuviointi, värittäminen, variointi, kokoonpanot; miten asiat on järjestetty tai koottu tuloksen saavuttamiseksi).

Figuraatio muodostuu merkin ja massan välisenä muotona. Päivättärestä voimme ottaa selvää sirpaleisten kansanrunojen kautta, mutta nykykieli on merkityksiltään yksiselitteisempää ja sellaisena paljastavampaa ja vähemmän tulkinnallisuuteen taipuvaista. Päivättären ja Maarian yhteinen alkuperä on auringossa, koska netin keskustelusivuilla professori Antti Metsänkylä toteaa suomalaisissa riimusauvoissa Maarian juhlapyhien kohdalla on aina kuvattu aurinko.

Suomi on Päivölä, yöttömän yön maa, jossa suomensukuiset suomettaret ja suomiset ja suomalaiset asuvat. Suoma on käytössä oleva etunimi ja Suominen sukunimi. Eepoksen vihjeiden mukaan suomalaiset syntyivät suomaasta kotoisin olevan kaunottaren ja Päivölästä tulleiden kosijoiden liitosta.

③

LUKULUOTSI

Siilona

ILMANIMPI

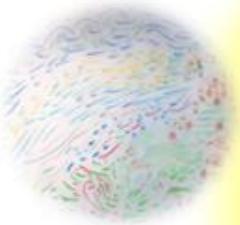

Assosiaatiotaulukko

Tähtimerkki	**Kaksonen**
Pukusymboli	**Mikkelin seutu**
Pukutyyppi	**Muinaispuku**
Kosintarunot	**Ilmanimmen, Katrin**
Siivatta	**Kettu (repo)**
Symboliväri	**Keltainen**
Planeetta	**Merkurius**
Jumalhaltija	**Merkurius, Hermes**
Herkuleen urotyö	**Hippolyten vyö**
Kalevala-sarja	**Maailman synty ja elämän alku Kalevalan mukaan.**

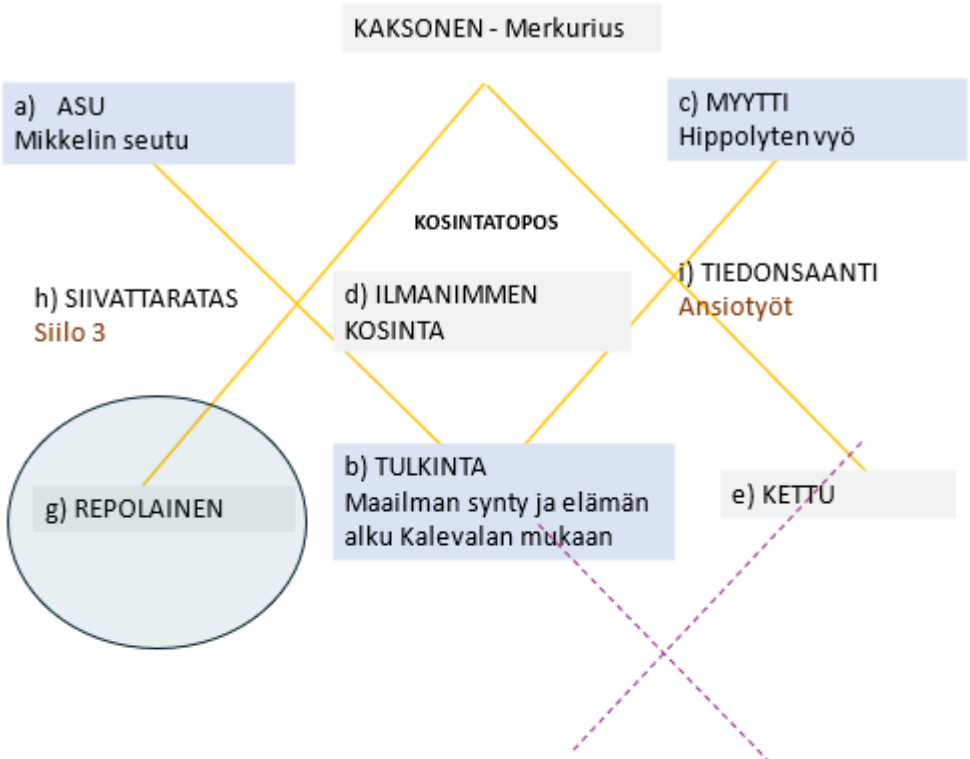

Repolainen tarkoittaa sekä tietäjää että kettua. Osmolan eli Kalevalan arkkitietäjä on Väinämöinen, jonka epäonnisista kosintatoimista kerrotaan. Tavallaan äinämöinen toimii Ilmarisen puhemiehenä Pohjanneidon kosinnassa, joka sitten muuntuu kilpakosinnaksi ja Kultaneidon taonnaksi. Mielenkiintoista on repolaisen toimien seuraus suomeksi, keljut temput ketuttaa ja vituttaa.

Eponyymi/Siilo	Kosintatopos/Jumalhaltija	Zoema/eläinsymboli
Repola	Ilmanimpi/Repolainen	kettu

ILMANIMMEN KOSINTA

Ilmanimmen kosijana kansanrunoissa esitetään Väinämöinen, joka saa neidolta erilaisia ansiotyötehtäviä suorittaakseen, mutta viimeisessä kokeessa, veneen veistossa tapahtuu työtapaturma, ja Väinämöinen lyö kirveellä varpaaseensa/polveensa. Repolaksi kutsutussa siilossa, myyttisen tiedon kentässä on mihin veneen veisto laajemmassa mitassa kuuluu. Esimerkkirunoissa ilmanimpi asettaa perustavaa laatua olevat ansiotyöt, ja kun puuttuvan runon ansiotyöt lienevät suunnilleen samat kuin Kalevalassa, niin ne voi lukea sieltä. Täten ansiotöinä Väinämöisen veneen veistossa esiintyvät seuraavat tehtävät. Ilmanimpi hyväksyisi kosijan, jos hän pystyy suoriutumaan kaikista urotöistä. Ensimmäisestä ansiotyösarjasta Väinämöinen suoriutuu leikiten, mutta uusi ansiotyötehtävä veneen veistosta epäonnistuu, kun kirves lipsahtaa veistäjän varpaaseen. Ensimmäisen sarjan tehtäviin kuuluu 1) jouhen halkaiseminen kärjettömällä veitsellä ja munan solmuun vetäisy niin ettei solmu tunnut lainkaan. Vaativampi ansiotyö, veneen veisto, tuli tehdä kehrävarren muruista, kalpimen kappaleista kirveen koskematta kiveen.

Kolmannen siivattarattaan siilon tai siivun arkkieläin on kettu tai orava, molemmat punaturkkisia eläimiä. Zodiakin kolmas merkki on tähtimerkkinä Kaksonen eli Hermeksen, tiedon ja tiedon välittämisen valtakuntaa. Niinpä Väinämöinenkin veisti tiedolla venettä, mutta huomasi työn kuluessa joitakin tietoja puuttuvaksi, joita hän läksi hakemaan Manalasta, ja joita hän kutsui vääntiöksi. SKVR-korpuksesta löytyy hakusanalla ”vipunen” 97 tulosta, ”vipusen” 101 kpl ja ”vipusta” 1 kpl. Näistä selviää Vipusen yhteys tuleen. Tulen syntysanoissa on määritetty Vipusen alkuperä. Vipunen on Vapusen pois, Aurinkoisen pojanpoika. (SKVR XII1/4549. Lemminkäisen laulussa, jossa laulaja totea ongervoiden ja sanojen olevan kuolleen Vipusen vatsassa. Miikula Kiriloffin laulama runo sisältää outoa lisäinfoa Vipusen virrestä. Lemminkäisen laulun mukaan Väinämöinen olisi toiminut Lemminkäiselle shamaanioppaana, ja opastanut Lemminkäistä saamaan Vipusen tiedon ja kielen. Arveltiin Lemminkäisen myös onnistuneen retkessään, kun hän oli käyttänyt Väinämöisen neuvon mukaan käärmettä apunaan ja leikannut kielen leppäisellä veitsellä. SKVR I2/849.

Viidessä esimerkkirunossa on yhdessä runossa tutkijain toimesta otettu pois ansiotyöteksti, joka ilmeisesti noudattelee Kalevalan ansiotyösikermää, koska on esitetty epäily litteräristä alkuperästä. Neljä muuta ansiotöistä kertovaa runoa esittävät ilmanimmen asettamiksi ansiotöiksi seuraavat ansiotyöt.

Kosija	Runo	Kosittava	Ansiotyöt
Väinämöinen	SKVR IV1/837	Tulikka Tapion neito, Honkalan miniä	1) jouhen halkaisu 2) munan solmuun veto solmun tuntumattomaksi
Väinämöinen	SKVR VI1/10	Hoikka Hontelon miniä	1) jouhen halkaisu 2) 2) munan solmuun vetäisy solmun tuntumattomaksi 3) veneen veisto kalliolla, niin ettei kirves kiveen käy eikä lipsahda lihaan
Väinämöinen	SKVR XII1/61	Tuulikki Tapion neiti, Hongelan miniä, Salakaarron kaunis vaimo	1) jouhen halkaisu kärettömällä veitsellä 2) munan solmuun vetäisy solmun tuntumattomaksi 3) veneen veisto kehrävarren muruista, kalpimen kappaleista kirveen käymättä kiveen
Väinämöinen	SKVR XII1/62	Tuulikki Tapion neiti, Honkelan miniä, Salakaarron vaimo	1) jouhen halkaisu kärjettömällä veitsellä, 2) munan solmuun vetäisy solmun tuntumattomaksi 3) veneen veisto kehrävarren muruista, kalpimen kappaleista kirveen koskematta kallioon

Taulukko 15. Ilmanimmen kosinnan ansiotyövaatimukset

④

LUKULUOTSI

Siilona

KONTU

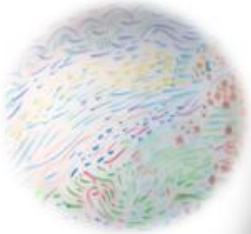

Assosiaatiotaulukko

Tähtimerkki	Rapu
Pukusymboli	Lavansaari
Pukutyyppi	Kansallispuku
Kosintarunot	Konnusta
Siivatta	Lapalievo (griippi)
Symboliväri	Musta
Planeetta	Kuu
Jumalhaltija	Vestia, Hestia
Herkuleen urotyö	Lernan lohikäärme
Kalevala–sarja	Kalevalaisten kotielämää

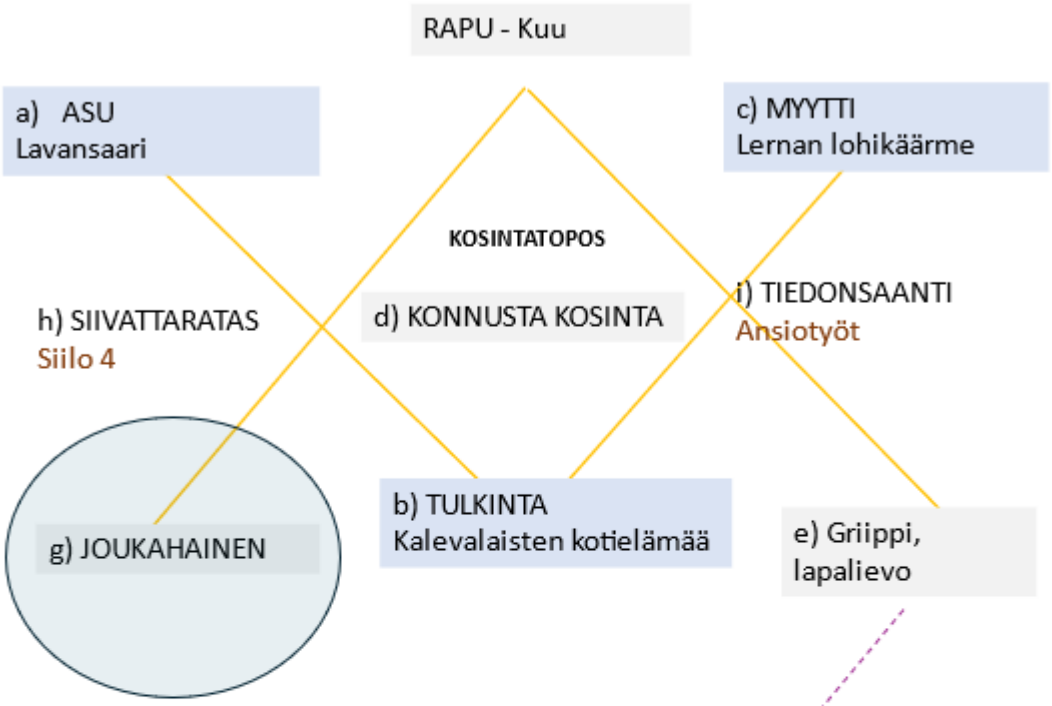

Kontu liittyy Louhen valtakuntaan. Kun sampo oli ryöstetty Louhi muuttui lapalievoksi eli lohikäärmeeksi ja lähti takaa-ajoon. Joukahaisen sanotaan myös olleen Pohjolan väkeä, kostonhaluinen ja kilpailuhenkinen. Louhea houkutteli valta ja rikkaus, Joukahaista paremmuus tietäjänä. Hän oli akde Väinämöisen maineelle.

Eponyymi/Siilo	Kosintatopos/Jumalhaltija	Zoema/eläinsymboli
Hukkala	Kontu/Joukahainen	aarnikotka, lohikäärme

KONNUSTA KOSINTA

Tutkimusta varten on kerätty sikermä runoja, joista taustatietona annetuissa rupriikeissa on melkoisesti kirjoa. Otsikoita frekvensoimalla on mahdollista luokitella joitain pääaiheita Konnusta kosinnasta. Yhteensä otsikointeja on teksteissä 43 kappaletta, joista 60% sisältyy alla oleviin korostettuihin teemoihin likaisesta neidosta, Torajoella riitelemisestä, Iivana Kojosenpojasta ja Konnusta kosinnasta.

3	Torajoelle riitelemään
4	Likainen neito
6	Iivana Kojosenpoika
12	Konnusta kosinta

Otsikoinnin hajonta näissä runoissa on melkoinen, sillä runoissa on sisältöjä seuraavista aiheista: Anni tuolta annettiin; Ei ne kasva kaikki lapset - kuin putki puuta vasten; Ennen naidun naisen tappo; Ihmehevonen; Kun ei jäät jänistä kanna; Kyntäjä ja pedot; Löysin neitosen lehdosta; Miehentappajaneito*; Muut naivat paremmat naiset; Oma ja vieras emo; Veri tippui vempeleestä.

Runosäkeet voivat olla yhdessä runossa sekavia potpureita. Pelkän otsikoinnin avulla ei ole mahdollista muodostaa sisällöistä yhtenäistä kuvaa. Käytetyt Kontu-runot ovat:

SKVR III2 2331
SKVR III3 3432
SKVR III3 4061
SKVR IV3 3452
SKVR V1 240
SKVR V1 246
SKVR V3 46 (-> Apso)
SKVR VI 255
SKVR V3 54a (-> Apso)
SKVR V3 55 (-> Apso)
SKVR VI1 179
SKVR V1 250
SKVR V3 56
SKVR VI1 199
SKVR VI1 253
SKVR VI1 347

Konnusta kosinta -runoja on myös Apsolta kosintarunot, mutta ne on käsitelty omana ryhmänään teemalla Apsolta kosinta. Ensisijaisesti tavoitteena on kartoittaa kunkin sikermän ansiotöiden luonnetta kussakin topoksessa. Selvärajaisia tai tyypillisiä ansiotyösikermiä ei ole, motiivit ovat vaihdelleet kuten otsikoissakin. Sen tarkastelu osoittaa, että ansiotöiden kirjo on suurempi ja mutkikkaampi kuin mitä Lönnrotin Kalevala sen esittää. Rypäs osoittaa selvästi Apsosta kosinnan olevan eri maata kuin Konnusta kosinta, koska punaisella merkityt Kontu-runot sisältävät ansiotöitä, mutta muut eivät. Konnusta kosinnan perusteema on epäkelpo antilas ”likainen neito” ja Konnun koreiden tyttärien raaka pila, kun he sanovat suostuvansa, jos Kojonen tappaa ensin ensimmäisen vaimonsa. Ja kun Kojosenpoika sen tekee, niin tytöt eivät suostukaan, toteavat vain, etteivät tule, koska Kojonen varmaan tappaa heidätkin. Toisen tappoteeman mukaan, Kojosenpoika tappaa vaimonsa saatuaan tietää hänen kyläretkistään.

Kosija	Runo	Kosittava	Ansiotyöt
Ivana Koijjoisen poika	SKVR III2 2331	Kalaniemen neidot	-
Iivana Kojosen koira	SKVR III3 3432	Konnun korkeat, koreat neidot	1) Tapa nainen
Ignatta Kojosen poika, Antermos Ylermön poika	SKVR III3 4061	Konnun neidot	1) Tapa ennen naitu nainen
-	SKVR 3452	Konnun Katin tytär	-
Iivana Kojosenpoika	SKVR V1 240	Kontu, Oaapson kartanon neito	1) neulan neniä, naskalin teriä pitkin juoksi 2) muna silmuun 3) nuora ruumenista, akanoista alku
-	SKVR V1 255	Konnusta	
-	SKVR VI 253	Konnun Anni	
Iivana Kojonen	SKVR V1 246	Konnun Aune	
Iivana Kojonen	SKVR V3 54a	Kontu, Apson kartanon tyttö	1) nuora ruumenista, akanoista laku 2) 2) muna solmulle
Iivana Kojoinen	SKVR V3 46	Kontu, Apson kartanon tyttö	1) puno nuora ruumenista, akanoista alku 2) muna solmulle
-	SKVR VI1 199	Konnun neiti	
-	SKVR V1 250	Kontu	-
-	SKVR VI1 347	Konnun Anni	-
Iivana Kojosen poika	SKVR V3 55	Kontu, Apson kartano	1) muna solmulle 2) 2) nuora ruumenista, akanoista alku 3) tupa tuleen, istuminen räystäällä
-	SKVR VI1 179	Kontu	-

Taulukko 16. Konnusta kosinnan ansiotyövaatimukset

⑤

LUKULUOTSI

Siilona

KILPAKOSINTA

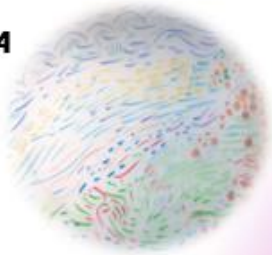

Assosiaatiotaulukko

Tähtimerkki	Leijona
Pukusymboli	Korpilahti
Pukutyyppi	Kansallispuku
Kosintarunot	Kilpakosinta
Siivatta	Peura
Symboliväri	Rosa
Planeetta	Aurinko
Jumalhaltija	Zeus Jupiter
Herkuleen urotyö	Nemean jalopeura
Kalevala–sarja	Mielikuvitus ja todellisuus Kalevalassa

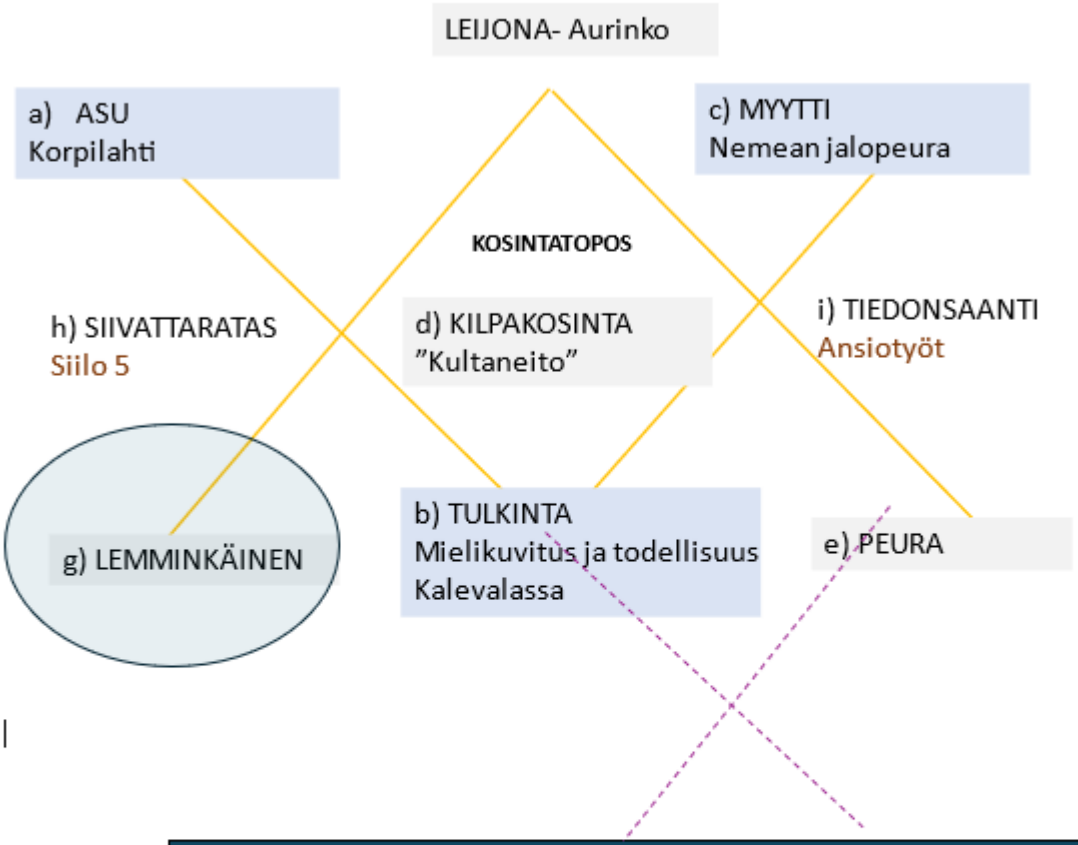

Peura on Pohjois-Suomessa suosittu naisen hellittelynimi, aurinkopeuramyytit ovat suosittuja. Kalevalaisen runouden aurinkopoika ja naistenmies on Lemminkäinen, joka viettää Saaren neitojen iloissa pitkiä aikoja, kunnes tuo Saaren Kyllikin vaimokseen.

Eponyymi/Siilo	Kosintatopos/Jumalhaltija	Zoema/eläinsymboli
Päivölä	Kilpakosinta/Lemminkäinen	peura, hirvi

1. KILPAKOSINTA ELI KULTANEIDON KOSINTA

Otoksessa on yhteensä seitsemän runoa, jotka ovat valikoituneet tarkasteltaviksi rupriikin Kultaneito perusteella. Näistä vain viidessä on mainintoja ansiotöistä.

Kosija	Runo	Kosittava	Ansiotyöt
Ivana Kujonen	SKVR VII1/373	Kosken tytär	1) kyisen pellon kyntö alasti 2) päibän verran kävelyä päitä myöten, toisen seippään neni, kirveen ja naskalin teriä myöten
Ilmarinen	SKVR VI1 35	-	1) kultaneidon taonta
Ilmarinen	SKVR VII1 438	Hiiden tytär	1) kyisen pellon kyntö 2) kulku nieklojen neniä myöten
Ilmarinen	SKVR VII1 440	Mustan ukon tytär	1) kyisen pellon kyntö 2) kultaneidon taonta
Ilmarinen	SKVR VII1 492b	-	1) kultaneidon taonta

Taulukko 17. Kultaneidon kosinnan ansiotyövaatimukset

Kilpakosintarunojen keskeinen sanoma liittyy Ilmarisen ja Väinämöisen kilpakosintaan, kohteena Ilmariselle luvattu neito. Ilmarisen sisko saa selville, millä asioilla Väinämöinen liikkuu ja kertoo veljelleen, joka lähtee kiireellä kosimaan mielitiettyään. Shamanistinen vivahde näkyy, koska vaatimuksiin kuuluu neulojen neniä myöten kulkeminen.

Shamanistinen ulottuvuus näkyy, koska runo-otteessa on esitetty neulan neniä myöten juokseminen, jonka Matti Kuusi on Sampo-eepoksessaan luokittanut terillä käynniksi. Kilpakosintaruno tunnetaan Kalevalassa pyykinpesijä Annikin suorittamasta tiedustelusta Väinämöisen matka-aikeista vesillä. Osoittautuu, että Väinämöinen on menossa kosimaan Ilmariselle luvattua Pohjanneitoa. Sama kuulusteluaihe kertautuu Lönnrotin Kalevalassa Manan neidin kuulustelussa, kun Väinämöinen lähtee veneen veiston ansiotyöhön hakemaan puuttuvia kolmea sanaa Tuonelta eli Manalalta vääntiötä.

Kilpakosinta-siivatan kohdalla keskeistä on Vipusen runon ymmärtäminen. Joissain kansanrunoissa Kultaneidon veistäminen on osa ansiotöiden sarjaa joko vaatimuksena tai epäonnisen kosimisen seuraamuksena.

2. VIPUNEN

Vipusessa käynti on tullut tutuksi Väinämöisen veneen veisto -runoista, kun Väinämöiseltä puuttui runoreen valmistamiseen tarvittavat kolme sanaa, joilla olisi voitu luoda perä ja sivulaidat veneeseen. Väinämöisellä oli siten pulma, perusta oli olemassa, mutta siitä hän ei ilman tietuointia voinut jatkaa. Oli turvauduttava shamaanitekniikkaan ja aikansa tietovarantoon, siiloon, jonne tarvittava tieto oli varastoitunut shamanointiretkeltä palaamattomaan Vipuseen. Oli vain keksittävä keino päästä tietolähteelle, eikä se kovin helposti käynyt.

Ongelman ratkaisemiseksi on tarkasteltava erästä ansiotyövaatimustyyppiä, joka esiintyy sekä Vipusen virsissä että kosintarunoissa, ja jotka viittaavat tietuointiin. Ansiotyöt kuuluvat kosintarunoihin, puuttuvan tiedon hakuretki on selvästi tiedonlouhintaa aikansa keinoin. Tämä on perushypoteesi, jonka varaan olen olettanut joidenkin ansiotöiden kertovan kosinnassa allegorian tietuoinnista. Täten tyttären kosinta olisi metafora tietohakuisuudelle ja toiveelle saada kaivattu tai haluttu tieto omaksi. Rubriikki ”Vipusen virsi” sisältää ansiotyön neulan neniä, miekan teriä myöten kävelemisestä samoin sanoin kuin mitä se on kerrottu Konnusta, Tuonelta, Hiidestä ja Kommilta kosintarunojen ansiotyövaatimuksissa. Eniten vastaavuuksia on Kommilta kosinnasta. Maija Juvas on sanastokyselyssään tietäjä ja noitien nimistä maininnut sanat ”Komeissa, komehtia, komineet; sekä kumpaus, kumpuilla. Vipusen runoston muistaen nimitykset saavat lisävaloa, koska Kommilta kosinta sisältää vaatimuksen saaliin kommilla kantamisesta. Komeissa ilmeisesti on tarkoittanut transsitilaa, komehtia tietuointiprosessia (shamanointia) ja komineet tähän työhön tarvittavia varusteita. Vaihtoehtoisesti kumpaus voidaan ajatella sanaksi noituus (tietuoinnin merkityksessä), kumpuilla on myöhempi ilmaus Vipusessa käynnistä sanoja ja ongelmoita tiedustelemassa. Jostain jo kadonneesta syystä tietäjän tiedonhakuretki on rinnastunut osmolaisen matkaksi kosimaan. Matkalla oli vaaransa, pyytömies saattoi jäädä sille tielleen, morsian jäi saamatta tai muuttui matkan varrella alkuperäisestä olomuodostaan joksikin ihan muuksi.

Vaikka kosintakohdentumia ja topoksia on monta eri lajia, niin tutkimuksellisesti ensisijaisesti on kiinnostanut Hiidestä kosinta, johon Vipusen runoista löytyy vain yksi Vipuseen viittaava runo SKVR no. 438. Sen sijaan Tuonelta kosintaan yhtymäkohtia Vipussäkeisiin on yhteensä yhdeksän löydöstä eli kansanrunokorpuksen taltioinnit 660, 662, 669, 671, 673, 674, 681, 1821, 2492 - ainakin nämä runot. Manala ja Tuoni ovat lähes synonyymit, Vipusesta todetaan runoissa:

Eikä ole miehestä mennehestä,
Urohosta uupuvasta,
Vaan virsillä Vipunen kuoli,
Leikin lyöden Lemminkäinen. SKVR I1_432 yk.

⑥

LUKULUOTSI

Siilona
AKKALA

Assosiaatiotaulukko

Tähtimerkki	Neitsyt
Pukusymboli	Simpele
Pukutyyppi	Kansallispuku
Kosintarunot	Akkala, varia
Siivatta	Joutsen
Symboliväri	Vihreä
Planeetta	Khiron
Jumalhaltija	Ceres, Demeter
Herkuleen urotyö	Hesperidien omenat
Kalevala–sarja	Kalevalan naiset

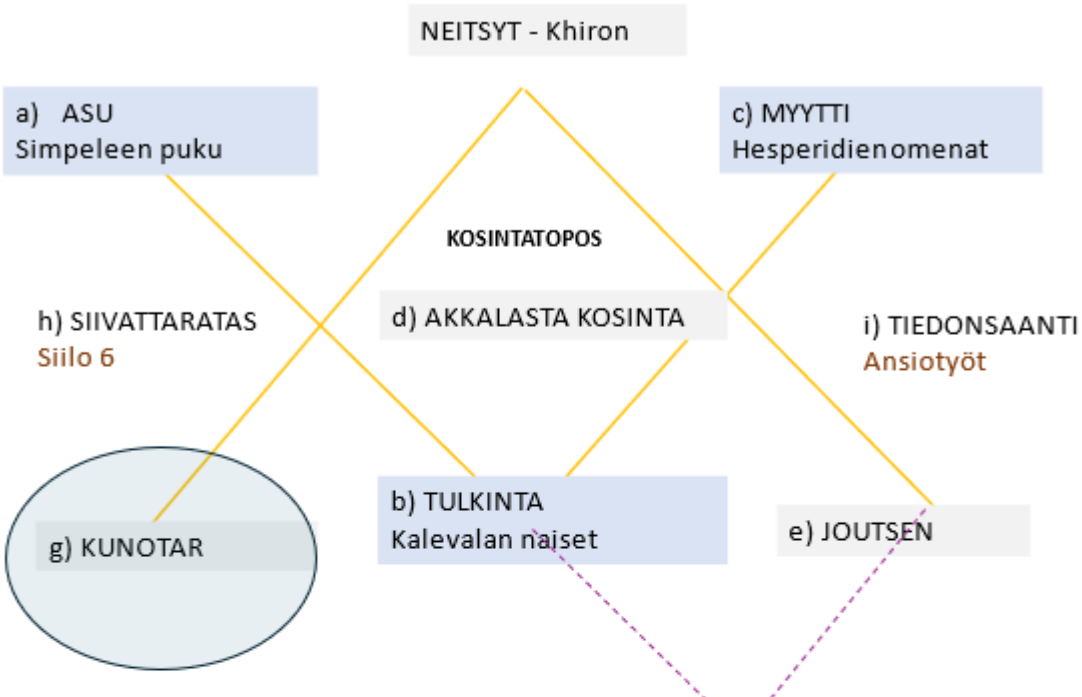

Akka viittaa vanhempaan tai naimisissa olevaan naiseen, mutta myös riistaan, erityisesti veden viljaan. Kunotar on arvoituksellisimpia hahmoja suomalaisessa mytologiassa, mutta tarkoittanee naista. Joutsen on sekä runouden että puhtauden, neitsyyden symboli.

Eponyymi/Siilo	Kosintatopos/Jumalhaltija	Zoema/eläinsymboli
Otavala	Akkala/Väinätär	joutsen

AKKALASTA KOSINTA

Monissa kosintarunoissa kosinta tapahtuu ämmää, äijää tai eukkoa puhutellen. Akkala on satunnainen eponyymi KVR-korpuksessa, mutta ei silti semantiikaltaan vähäpätöinen. Osittain Akkalan merkitys on kadonnut maan alle kuin Persephone kreikkalaisessa tarustossa. Suomi on vetinen maa, joten unhoon vaipuminen on sijoittunut veteen. Mielikuva sopii siivattarattaan zodiac-luonteeseen, koska Akkala on Kosken siiloa vastapäätä oppositioasemassa. Koski Väinämöisen hallinnoimana elementtinä on vetinen elementti, Akkala Neitsyen verrokkina edustaa maata, maaitiäkin, sen viljavuutta sekä parannustoimia. Jos johonkin merkkiin on Akkala sijoitettava, niin tähän loitsujen Neitsyt Maria emoseen, synnytysten, kipujen ja sairauksien hoivamerkkiin.

Akkalan symbolineidoksi olen valinnut Parikkalan kansanpukuisen neidon lähinnä sananparren Parikkalan piika ja Simpeleen siika ne voille vertoa vetää. SKVR-kansanrunokorpuksen aineiston valikoinnissa tarvitaan semanttista kompetenssia. Aiheeseen rupriikin kannalta erittäin hyvin osuva runo Karjalan neidon kosinta on myyttiseltä sisällöltään tyhjä runo, sanakikkailua ja iloittelevaa kuvausta kosinnan kulusta. Ansiotöistä ei puhettakaan ellei sellaiseksi katsota joukolla ulkopuolisen hiippailijan karkottamista. SKVR XIII3/8231

Akkala on silti myyttisesti merkittävä paikka, koska se on paikan nimi, josta on tehty pilkka- eli köllirunokin sen nurinkurisesta menosta.

Motsinassa on monta miestä
Aivan paljon Akkalassa,
Akat aitoja tekevät,
Miehet lasta liekuttavat
Totta Toivrit tekevät,
Vettä vuodella vetävät,
kililöillä kiidättävät. (SKVR IV2/2453 yk)

Akkalassa on laulettu runoja Väinämöisen ammunnasta ja kilpalaulannasta, molemmissa käettään eli halutaan, mielitään lähteä Luotolaan lantolaan (lankolaan) kosimaan, toisessa runossa (SKVR I1/134) kosimisaikeissa on Väinämöinen, toisessa (SKVR I1/207) Joukahainen. Tämä runopari Akkalasta on metatietona merkittävä, koska se selvästi rinnastaa kilpalaulannan teeman kilpakosintateemaan. Suoraan rupriikkien avulla ei Akkalasta kosinnasta sen enempää tietoa heru, mutta kun unohtaa joskus harhaa vievän metatiedon, niin akka-hakusanalla löytyy akkamaista enemmältikin. Tässä yhteydessä ei ole syytä ottaa enempää kuin yksi runo huomioon.

Taivaanvalojen kosijat -runoissa on ansiotöiden suorittajana on Manteren matala seppä. Mantere on suomalainen sukunimi, mikä sekin viittaa myyttiseen merkitykseen. Karjaloitsussa pyydetään: Pihan piika, pellon neiti, Akka manteren alainen, piika pellon pohjimmainen. Eli pellonviljan haltijan alaan on ulotettu myös jumalanviljan suojelu.

Varsinainen Akkala loitsuissa sijaitsee vedenviljan valtakunnassa. Tutkimusotokseen kuuluu kolme (SKVR VII5/3714, 3712, 3688) onkijan lukua lähinnä Itä-Suomesta ja jokaisessa mainitaan Akkala kalojen valtakuntana. Perusformula kuuluu näin:

Tule ahven Akkalasta
Särki Säyneen kylästä
Onki ottamaan
Väkärauta vääntämään!

Ansiotöissä mainitaan usein suuren hauen pyydystäminen, joten vedenalinen maailma on toiminut muinaissuomalaisille toiseuden maailmana vuodenaikojen tuottaman vaihtelun talven ohella.

7

LUKULUOTSI

Siilona

POHJANNEITO

Assosiaatiotaulukko

Tähtimerkki	Vaaka
Pukusymboli	Viitasaari
Pukutyyppi	Kansallispuku
Kosintarunot	Pohjanneito
Siivatta	Sotka
Symboliväri	Turkoosi
Planeetta	Venus
Jumalhaltija	Venus, Afrodite
Herkuleen urotyö	Stymfaloksen linnut
Kalevala–sarja	Kalevalan runojen laulajista

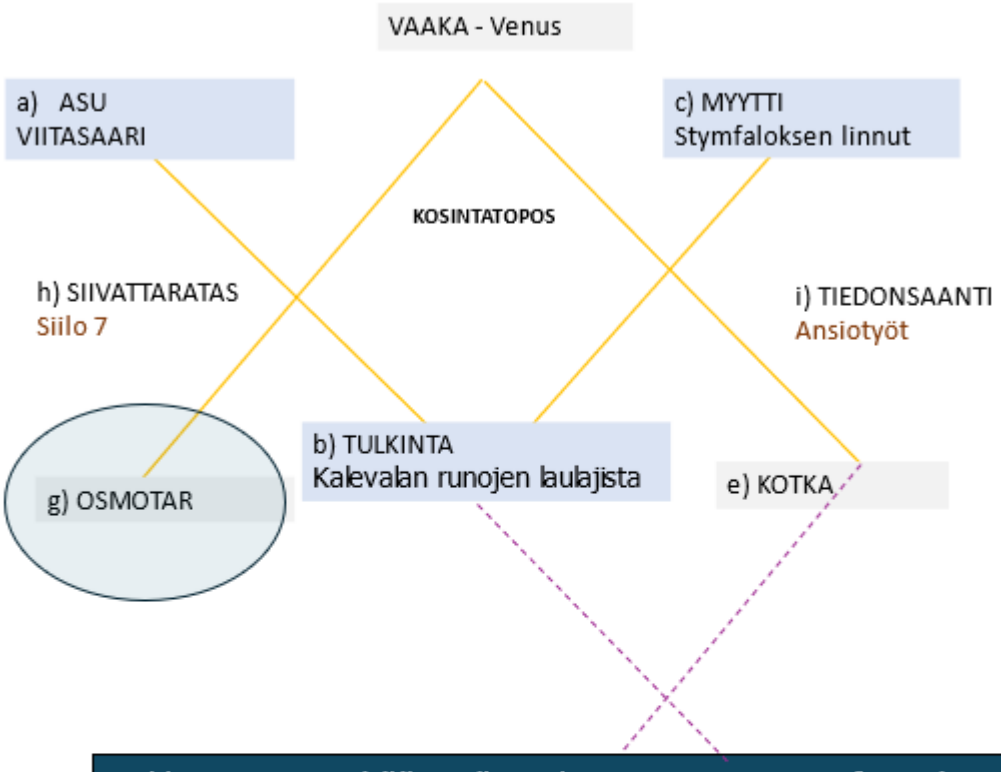

Kokkovirret ovat häävirsiä, joiden tunnusomainen formula puhuttelee sulhasta teltamoiseksi. Osmotar oluen ja muioden viljavalmisteisten juomien valmistajana on esitetty siilossa 2. Tässä Osmottarella on morsiamen tai sulhasen äidin merkitys. Kotka, sotka on morsiamen hellittelynimi runoissa.

Eponyymi/Siilo	Kosintatopos/Jumalhaltija	Zoema/eläinsymboli
Tähtelä	Pohjanneito/Osmotar	kotka

1. POHJANNEIDON KOSINTA

Pimentola-topos -> **Kosimiskohteen ja vaadittavan ansiotyön arkkitopos**

KOSITTAVA – KOSIJA – PROSESSI

F18 (voitto) **Pohjan neito;** Ilmarinen voittaa omakseen Pohjan neidon, koska tämä auttaa seppää ja on aikeelle myötämielinen.
F25 (vaikea tehtävä) **Sampo** Tiedustelu sepon taidosta takoa sampo on arvoituksellinen.
F26 (suoriutuminen) **Ilmarinen, Sammon taonta;** Tehtävä on vaikea ja sisältää monta yritystä ennen onnistumista.

Onnela-topos -> **Kosmismotiivi, kosmismatka ja kilpakosija -topos**

KOSINTAMATKA – SUKULAISET - MAKAAMINEN

F8 (puute) **Vaimoa vailla;** Kalevalan pääsankarit käyvät kosimassa. Kyllikki ryöstetään, Aino hukkuu, Pohjan neito tapetaan ja toinen ryöstetään ja lauletaan lokiksi, Kullervo rutsaa sisarensa, Marjatta synnyttää aviottoman lapsen.
F9 (kehotus vastatoimiin) **Kosiomatka;**
Äidit ja kaverit kannustavat sankareita kosiomatkalle; Lemminkäisen äiti toppuuttelee. F10 (vastatoimet) **Kosinta;** Ilmariselle tulee kiire, kun Annikki tiedottaa Väinämöisen lähteneen kosimaan Pohjan neitoa. Ilmarinen saunoo itsensä putipuhtaaksi ja sonnustautuu parhaimpiinsa.

…
Osmola-topos -> **Ansiotyöt, paikka ja tapa sekä häät -topos**

ANSIOTYÖT – SUORITUS - HÄÄT

F12 (kokeen määräys) **Uroteko;** Louhi antaa kosijoille vaikeita ja mahdottomia tehtäviä suoritettavaksi ennen kuin lupaa tyttärensä
F13 (koetilanne) **Uroteon suoritus;** Ilman ihana impi vaatii Väinämöiseltä mahdottomia, kirves lipeää, veri vuotaa. Lemminkäisen käy sekä hyvin että huonosti, vain Ilmarinen onnistuu kaikissa tehtävissä.
F31 (häät) **Naimakansan runot, olut;** Pohjolan häissä olut virtaa, morsianta itketetään ja neuvotaan. Runot 19-25 ovat Lönnrotin Kalevalan esitöissä tekemät Naimakansan runot, joihin Kalevala perustuu.

Alustava testi Kalevalan kosimisen teemoista osoittaa 9-kohtaisen kerronnan rakenteen, joka on yllä asiasanoitettu. Mutta kuten sanottu, tälläkään kertaa en onnistunut välttää ugrame-kuvion esille tuontia ja vaikka olenkin pyrkinyt kuvailemaan rakennetta suusanallisesti, hieman vanhahtavaa sanontaa käyttääkseni. Jokainen ryhmän nimitys ei ehkä ole suoralta kädeltä onnistunut, mutta silti kudelma voi osoittaa suuntaa jatkotulkinnoille, kun päätavoitteena on selvittää, mistä kaikesta suomalaisen kansanrunouden kosintarunoissa ja sen ansiotöissä on kyse. Onko osassa ansiotöistä kyse shamanoinnista, tiedonhakuprosessista, koska viitteitä siihen suuntaan on olemassa?

Alkuasetelmassa on nyt kolme sanajoukkoa.

KOSITTAVA – KOSIJA – PROSESSI
KOSINTAMATKA – SUKULAISET - MAKAAMINEN
ANSIOTYÖT – SUORITUS – HÄÄT.

Sanapari kosittava ja kosija on epäsuhtainen suomeksi ja semioottisesti ajatellen, koska yleensä merkin muodostus tulee sanoista kosija/kosittu. Tätä ei suinkaan voi nimittää noin vain saivarteluksi, koska kosittava viittaa kohteeseen, joka on edessä, tulevassa kohdattava. Voittaakseen kosittavan itselleen, on sankarin, kosijan osattava tehdä vaaditut kokeet, urotyöt, ansiotyöt. Aihiossa tämä vaihe vastaa hankkeen esitöitä ja Pimentola-toposta. On vielä hämärää ja tietymättömissä, kuinka kosijan käy.

Onnela-topos on aikeen toteuttamisen vaihe, jossa saadaan kannustusta ja varoittelua, varustaudutaan matkaan. Elon melskeissä voi kuitenkin sattua monen moista, ei-aina-niin-suunniteltua, ja niinpä vaimon otto ei aina käy sovinnaisen kaavan mukaan. Kuvioissa on mukana niin raiskaus, viettely kuin ryöstökin. Tavanomaisen kaavan mukaan toimitaan Osmola-topoksen tapaan, jossa ansiotyöt suoritetaan, saadaan morsian sovitusti vaimoksi ja vietetään häät. Kositusta tulee osmotar oluen seppä, ensin omien häidensä pitoemäntä, sitten kalevatar kaunis vaimo pitojen aikana.

Kuviosta muodostuu kolme akselia, joista keskiakselille sijoittuvat kosiomatkan, häiden ja omaksi ottamisen muunnelmien jana, jota täydentävä sukulaisuusakseli ja ansiotyöakseli. Kosijan sukuun pääseminen edellyttää ansiotöiden sarjaa ja prosessia, ennen kuin kysyjä saa haluamansa. Annetuista ansiotöistä on suoriuduttava, jotta kosittava annettaisiin kosijalle. Näin Kalevalaa voi mitä suurimmalla syyllä sanoa kosioeepokseksi, ja sellaisena Osmo-eepokseksi, kuten mm. Juha Pentikäinen on ounastellutkin. Täten johdannoksi sopii vielä sanan ja runon miehen Osmo Pekosen tulkintatyylinäyte lynxosemiotiikasta, joka kiertyy ilveksen ja kojoottien kautta miehiseen karhumaiseen viriliteettiin. Karhu on suomalaisen mytologian ilves töpöhäntineen.

” Ilves ja Kojootti kuleksivat yhdessä kosiomatkoilla. Intiaanien vanha satu kertoo eräästä heimopäälliköstä, jolla on kaksi tytärtä. Vanhempi tytär on hiukan ylpeä, kosiomiehet eivät kiinnosta häntä. Nuorempi tytär se sijaan on utelias tietämään kaikenlasita. Sitten saapuvat kylille kosiomiehet Ilves ja Kojootti. Ilves saapuu haavoittuneena ja raihnaisena. Kojootti puolestaan korujen peittämänä ja viriilinä. Todellisuudessa molemmat ovat jumalia, jotka voivat tulla missä hahmossa tahansa. Ilvestä kiinnostaa vanhempi tytär, Kojoottia nuorempi.

Tapahtuu, että vanhempi tytär- jota miehet eivät muka kiinnosta -alkaa kumminkin hoivailla kolhuja kokenutta Ilvestä ja parantaa hänet. Mutta silloin Ilveksestä paljastuukin viriili mies, joka tekee hänet raskaaksi. … /Viite 9/ Jonkinlainen satujen sammakkoprinssi muunnelmahan tämä tulkinta on. Ansiotyörunoissa ei puhuta muodonmuutoksista tai muuttumisista joitain poikkeuksia lukuun ottamatta, kuten Ilmarisen kosiman/ryöstämän neidon muuttuminen lokiksi. Tietuoimiseen suorimmin viittaa kysymys: Mistäs tiesit teltamoinen tänne tulla? Miehiin menevää neitoa, kuten Pekosen Kojootti-myytin tulkinnassa ei Suomen Kansan Vanhoissa runoissa esiinny juuri lainkaan, ellei sellaiseksi katsota Kyllikki kylänkävijää ja Ilmariseen mieltynyttä Pohjanneitoa. Helpolla ei kosittavaa omaksi saatu. Kuten intiaanimyyttien Kojootti ja Ilves voivat ilmestyä haluamassaan hahmossa, esiintyvät myös ansiotyörunot monessa paikassa ja muodossa. Suomalaismyyteissä kuleksivat osmot patvaskoineen kosiomatkoilla milloin missäkin.

Kun on saatu selville tarvittavat alkufunktiot, voidaan tulkintaa edistää muuntamalla Mytosemantiikan perusteiden taulukkoa tutkittavaan aiheeseen soveltuvaksi. .

Myteemilaji SENTENTIA tunnussana	Merkityslaji TOPOS valikoima	Funktiot MEEMI laji	KOSINTATOPOKSET		
M0 -> Ansiotyörunojen merkityskentät			meemit M1 Elonkaava (Propp)	meemit M2 Kalevala	meemit M3 Osmola
MAAGINEN opinion-mielipide	I yleisyys	10 Verkko	f10 vastatoimet	Kosinta	F10 KOSINTA
SATU thought-ajatus	III Merkki-verkko	12 Regiimi	f12 Kokeen määräys	Uroteot	F12 ANSIOTYÖT
PRIMITIVIA purpose-päämäärä	*IV lausumat*	*9+26 Meemi-pleksi*	*f9 kehotus vastatoimiin f26 suoriutuminen*	*Kosiomatka Ilmarinen*	*F9 SUKULAISET F26 KOSINTA*
LUONTO proverb-sananlasku	VI Tietämättömyys	13 Evoluutio	f13 koetilanne	Uroteon suoritus	F13 SUORITUS
DEMONI judgement-arviointi	VII sooloilu	31 Kognitio	f31 häät	Naimakansan runot	F31 PIDOT (OLUT)
SANKARI voice-ääni	XI erehdys	18 Kilpa	f18 voitto	Pohjan neito	F18 KOSITTAVA
TRAAGINEN sense – asiti, mieli	XII Todellisuudentaju	8 Genderm.	f8 puute	Vaimoa vailla	F8 KOSIOMATKA
FOKUS		25 fokus	f25 vaikea tehtävä	eeposkaava	F25 PROSESSI (SAMPO)

Taulukko 18. Kosintatoposten meemirinnastukset myteemeihin Osmolan ja Kalevalan tapaan.

Taulukkoon on keltaisella korostettu ne funktiot, jotka ovat oleellisen tärkeitä tulkittaessa pitkän tietuointiprosessin lopputulemaa: hirvirunojen allegorista rakennetta suhteessa elämän keskeiseen riittiin, kosimisen ja viriliteetin jännitteeseen. Tähän myyttikudelmaan kuuluu suomalaismetsissä oleellisesti karhu osmon myyttihahmossa ja hirvi valkosukkineen. Asetelmana on hieros gamos, jota on esitetty karhun ja hirven häinä peijaisohjelmanumerona jossain suomalaisugrilaisessa menneisyydessä. Kolmen korostuneen funktion merkitykset muodostavat suvun, antilaan ja kohtalon osan kokonaisuuden. Kosimisen epäonnistuttua osana on epäonni, suotuisassa tapauksessa pyytömiehen osana on onni, hyvä elämä mielitietyn kanssa.

Suomalaisen metsän mytologiaan kuuluu monia hahmoja, joista tunnetuimpiin kuuluvat Mielikki metsän emäntänä ja Tapio metsän isäntänä. Tapio metsänä on metsä sellaisenaan, mutta myös peitenimi karhulle. Mielikki on romantisoitu personoitu runohahmo, mutta symbolisessa ja mytosemanttisessa tulkinnassa Mielikki on vastine mielitietylle eli halutulle, kaivatulle ja rakastetulle. Allegoria on selvä, metsästäjän onnen ja kohtalon osana on tavoiteltu kaadettu hirvi, kosijan onni on saada pyytämänsä antilas, kosittava vaimokseen, tiedon tavoittelijan haaveena on hankkia ymmärrystä. Tämä kuvio näkyy taulukon korostuneissa funktioissa seuraavasti:

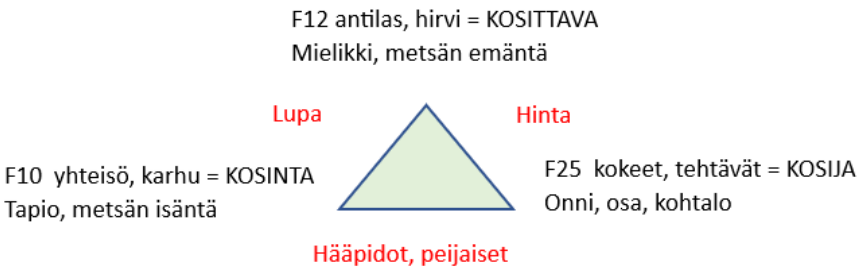

Näin on kosintatopoksen 1/12 osio Pohjanneidon kosinta saanut syvämerkityksensä tulkittuna. Kalevalan osoittaminen kosioeepokseksi on täysin perusteltavissa, mutta tämä kosimisnäytelmä on kuvajainen luonnon lainalaisuuksista, joka on liittänyt ravintoketjun luontaiset viholliset myytissä ja peijaisriitissä liittoon toistensa kanssa. Osin tästä johtuen saattaa juontua erikoiset toisintonimet, jotka viittaavat lajivastaisesti toiseen lajiin, karhua saatetaan kutsua peuraksi jne. Myteemilajeina korostuvat maaginen ja satumyteemi. Lemmentaikuus ja metsästysmagia loitsuineen ovat oleellinen osa suomalaista mytologiaa ja esiintyvät osin myös kansalliseepos Kalevalassa, mutta sitäkin selkeämmin SKVR-kansanrunouskorpuksessa. Myytti elää satuhäissä, ja elokuvien takaa-ajokohtauksissa. Fokusjako vaikea tehtävä sisältää osittamisen 25:een osaan, josta voi muodostaa eeposkaavan viisi eri toiminnan lajia. Ansiotöiden fokus tosin keskittyy lähinnä sankaritekojen kuvailemiseen. Jokaisessa kosintatopoksessa on omia tyypillisyyksiä, mutta paljon on myös samankaltaisia ansiotöitä, joita kosijalla teetetään, aivan kuten hirvimetsälläkin on vakiotehtävänsä, vaikka jokainen eräretki onkin tekijälleen ja kokijalleen ainutkertainen kokemus. Keskusfunktio edustaa saavutuksen palkkiona ansaittua nautintaoikeutta sen fyysis-psyykkisessä merkityksessä.

Lopuksi palaan vielä intiaanimytologian töpöhäntäilveksen ja suippokuonoisen kojootin myyttisiin rooleihin. Kuten mainittu, suomalaismetsien kosijasankari on karhu eli osmo, teltamoinen, kun taas kojootti tunnetaan sulhasen nimittämisestä sudeksi. Viime mainittuun liittyy myös vähemmän mairittelevaa kanssakäymistä ja väkivaltaa, suden repimäksi joutunut on tullut raiskatuksi tai tapetuksi. Kauniimpi ja syvällisempi on intiaanikosijoiden myytti, sillä Pekosen kertomana tarina jatkuu…

"…Nuorempi tytär, joka on utelias, puolestaan kiinnostuu Kojootin koruista ja rupeaa riisumaan niitä. Silloin niiden alta paljastuu viriili mies, joka tekee hänet raskaaksi. … Myytin toisinnossa tapahtuukin seuraavaa: Kojootti saapuu nyt ilman koruja. Nuorempi tytär alkaa uteliaisuudesta tutkia sitä tarkemmin. Hän vetää Kojootilta turkin pois, jolloin alta paljastuu alaston jumala. Symbolisesti utelias tytär siis *parantaa* Kojootin liantropiasta. Ja Kojootti tekee uteliaan tytön raskaaksi." /Pekonen 2014:58)/ Nykyajan vastineena elää monen naisen alkukantainen rakkaudenhaave muuttaa puoliso mieleisekseen ja parantaa kosijan pahat tai huonot ominaisuudet tai taipumukset.

KOSIOMEEMIT		
Pelifunktiot	**Satufunktiot**	**Hirvifunktiot**
F18 Roolit	**Onnistuminen:** ansioitua/epäonnistua **F18 Voitto**	F18 Kaato
F8 Aineettomuus	**Asennoituminen:** pilailla/vakavoitua **F8 Puute**	F8 Eväät
F13 Pelijärjestys	**Luominen:** tuhota/synnyttää **F13 Koetilanne**	F13 Haavakko
F9 Ajoittaisuus	**Sitoutuminen:** pysyä/irtaantua **F9 Neuvot**	F9 Ohjeet
F26 Toimintastrategia	**Hyväksyminen:** vähätellä/kiittää **F26 Suoriutuminen**	F26 Johto
F31 Hassuttelu	**Oleminen:** paljastaa/peittää **F31 Häät/peijaiset**	F31 Juhlinta
F10 Luovuus	**Eteneminen:** edistää/vastustaa **F10 Vastatoimet**	F10 Seura
F12 Paikallisuus	**Tavoitteleminen:** pyrkiä/ajelehtia **F12 Kokeen määräys**	F12 Hirvi
F25 Arvo-ja leikkijärjestys	**Kohteleminen:** suosia/torua **F25 Vaikea tehtävä**	F 25 Paloittelu

Kosioteemaisia Kalevalan eli Osmolan elonkaavafunktioita on jaksotettavissa yhdeksän joukkoa. Kosimisen meemejä etsittäessä saatu kolmijako on ryhmiteltävä uudestaan ottaen huomioon hirvipeijaisrunouden funktioita. Tällöin osumafunktioiksi, eli onnistuneeksi tai epäonniseksi retkeksi osoittautuvat kerronnan funktiot ovat F18, F13 ja F8. Näistä muodostuu Pimentolan metafunktiot, kun taas funktiot F9, F26 ja F25 muodostavat Osmolan metafunktiot. Jäljelle jäävät vielä funktiot F25, F10 ja F12.

Peruskaavassa ensimmäisenä funktiona on F18, joka pelisovelluksena kohdistuu roolitukseen, ja jahtifunktiona retken päätavoitteeseen eli saaliin selättämiseen eli kaatamiseen, johon oleellisesti kuuluu osuman tarkkuus, koska jos saalis vain vahingoittuu kaatoyrityksessä, niin funktioksi tulee haavakko, pelivastineena pelijärjestys. Tästä kaikesta syntyy joka tapauksessa runsaasti suukopua ja tarinaa jälkipolvillekin kerrottavaksi, olipa sitten kyse elämän eväät tai muut aineettomat arvot. Koetilanteessa ja kosiotilanteessa voi tuhoutua toiveet tai jopa elämä.

Tähän asti kaikki hyvin, Pohjanneidon kosinta Pimentolasta kuvaa tätä kolminaisuutta. Osmolan metaryhmässä kosiomatkalle lähtijät kohtaavat neuvoja, ja ennen kuin häämenoihin päästään puhemiehenä toimii hääseremoniamestari, joka usein oli tietäjä tai muutoin uskottu mies, patvaska. Suotuisaa kosioretkeä seuraa juhlinta hääjuhlahassutteluineen. Häiden jälkeen alkaa arkinen aherrus ja kodin onni tai onnettomuus. Kotikonnut muodostavat Onnelan, jossa sukuyhteisö muodosti lähiseuran, jossa sai usein luovia ristiriitojen aallokossa, luovastikin, jotta sopu säilyi. Antilasta, morsianta, kosittavaa vastaa erämetsällä hirvi, eri topoksilla on omat paikallissävynsä kosiomenettelyssä ja ansiotöiden tavassa ja luonteessa. Saalisonnesta osa onnesta ja onnistuneesta metsästyksestä saadaan paloittelemalla hirven ruho mahdollisimman oikeudenmukaisesti jokaiselle osalliselle, ihmisen osa elontaipaleella on mutkikkaampi, - Ei ole pyystä jaettavaksi, kuten Louhi Pohjolan emäntä sen samporetekeläisille ilmaisi.

Kosimisen versus tietuoimisen kuviota voidaan tarkastella paradigmaattisen ja syntagman muodostamana kokonaisuutena, jossa paradigmaa edustaa kosittavan ja pyydystettävän kohteen merkityssuhde, jossa neidon kosimista vastaa hirvenmetsästys ja allegorisessa mielessä kosinta kertoo tiedon hankinnasta esitetyn hypoteesin mukaan. Tässä asetelmassa syntagmaa eli pystyakselia kuvaa kansanrunojen teltamoisesta kertovat runot. Runon kuvakieli kertoo vertikaalisuudesta kotkan ja kanan välisenä jännitteenä. Kotka on kosijan metafora, kana naimaikään ehtineen nuoren naisen peitenimi. Kuten fyysinen hirvenmetsästys paradigmassa muodostaa paradigmaattisen tulkintakehikon, niin kotkan, haukan suhde kanalintuihin muodostaa syntagmassa luonnollisen vihollisuuden ekokierrossa ja saalistusketjussa. Kotka on ilmanlintu, joten Ilmarinen ja ilman elementti on läsnä, kun havukka tai kotka on iskenyt silmänsä pyydystettävään kohteeseen, pyyt ja koppelot ovat kanalintuja. Runokielen formula puhuukin kainaloisesta kanasesta mielitiettynä ja morsiamena. Ranskalaisen satuaihe Taivas putoaa niskaan, on ehkä saanut alkuaiheen tästä asetelmasta.

2. VENEEN VEISTO JA POHJANNEITO

Kansalliseepos Kalevalan 8. runo kertoo Lönnrotin version Pohjan neidon kosinnasta, kosijana on Väinämöinen. Poikkeuksellista kosintarunossa on suoraan neidon puoleen kääntyminen paluumatkalla tyhjiin rauenneelta kosiomatkalta. Paluumatkalla Väinämöinen näki Pohjan neidon istumassa sateenkaaren päällä kutomassa kangasta. Neitonen estelee, mutta lopulta sanoo suostuvansa, jos Väinämöinen suorittaa asetetut ansiotyöt. Ensi vaiheessa tuli kiskoa kivestä tuohta, ja särkee jäästä aidaksia sirunkaan lentämättä. Toisena urotyönä tuli suorittaa veneen veisto neidon kehrävarren muruista, kalpimen kappaleista ja työntää vene vesille käsien tai muun kehon koskematta. Niin Väinämöinen otti värttinän muruja, kehrävarren kiertimiä ja lähti vuorelle, kalliolle veneen veistoon, jossa veikaten ja uhkaillen veisteli puista venettä. Veistotyöt keskeytyivät, kun kirves kolmantena veistopäivänä lipsahti Väinämöisen polveen, ja hänen piti kiireesti lähteä etsimään verensulkijaa. Kosinta epäonnistui.

Toisen kerran Väinämöisen veneen veistosta kerrotaan Kalevalan 16. runossa, joka kertoo Vipusessa käynnistä. Tälläkin kerralla veneenveisto tuotti ongelmia, koska se ei suostunutkaan menemään vesille ja Väinämöinen ryhtyi tuumimaan, mistä puuttuvat sanat saisi. Lönnrotin eepostekstissä puuttuvat sanat lähdetiin hakemaan Tuonelta, manalasta.

Tietojenkäsittelyssä prediktiivinen tiedonhankintaprosessi on nykyajan runoreki eri vaiheineen, kun laaditaan tiedolla venettä. Vene tunnetaan kansanrunoudessa myös runorekenä tai Hiitten hirvenä tai hiitten veneenä. Runolaulu ei ollut ennen vanhaan taideluoma, vaan tarpeen sanelema loitsu. Tietäjän perusohje oli, ettei tietuointiretkiä saanut syyttä suotta tehdä.

Vipusen virren ansiotyö veneen veistosta ilman konkreettisia työvälineitä sai Väinämöisen laatimaan tiedolla venettä, ja olettaa voi että laulussaan oli loitsulaulun vivahde ja pyrkimys. Seuraavassa yritetään myöskin laulaa tiedolla venettä, runorekeä saaduista muruista, kehrävarren kappaleista, joskin vastaavien eläinhahmojen konstruointi olleen mahdoton tehtävä.

I Teltamoisryhmä
Konnusta kosinta, kuu, Rapu / symbolina aarnikotka
Hiidestä kosinta, Jupiter, Jousimies / symbolina hevonen
Tuonelta kosinta, Saturnus, Vesimies / symbolina kauris (poro, peura, hirvieläin)
Kommilta kosinta, Mars, Skorpioni / symbolina metso (karhu, susi)

II Vastapooliryhmä
Apsolta kosinta, Saturnus, Kauris / ?
Ilmanimmen kosinta, Merkurius, Kaksonen / ?
Kilpakosinta, aurinko, Leijona / ? hauki, kotka
Suomettaren kosinta, Härkä, Venus / ?

III Abjektiryhmä
Akkalasta kosinta, Neitsyt, Merkurius / ?
Pohjanneidon kosinta, Vaaka, Venus / ?
Koskelta kosinta, Kalat, Jupiter / ?
Taivaanvalojen kosinta /Oinas, Mars / ?

Aiemmin esitetyissä rinnastuksissa ministeriöihin ja planeettahallitsijoihin oli mukana ylpeän tytön kosinta, joka tässä jaossa on luovuttanut paikkansa Hiidestä kosinnan kanssa, ja mainittu kategoria on sulautunut ansiotöiden, tehtävien testien ja kokeiden määrääjän roolin kanssa. Seuraavaksi on selvitettävä, mitkä kaikki kosimistopokset viittaavat Vipuselta sanojen saantiin ansiotyönä. Vipusen virren alku, joka on mainittu olevan runo Sammasta kertoo loitsulaulannasta:

Oli vanha Väinämöine,
Tietäjä iän ikuinen
Teki tiedolla venettä,
Laittoi purtta laulamalla; (SKVR I1_42.)

Sampaa on luonnehdittu myös riistaksi eli rahaksi, ja sama runo kertoo edelleen, että sanoja saadakseen Väinämöinen tappoi joukon joutsenia, parven hanhia, mutta ei saanut kaivattua tietoa, joten hän yritti toisen kerran lampaitten ja kanalintujen avulla huonolla menestyksellä. Lopulta Väinämöinen lähti matkalle sanoja hakemaan.

Astui päivän, astui toisen,
Jopa päivän kolmannenkin
Naisten neulojen neniä,
Miesten miekkojen teriä. (SKVR I1_42.)

Sitten Väinämöinen suistui Vipusen vatsaan, josta hänen onnistui paeta kaivatut loitsusanat mukanaan. Runo on oireellinen sikäli, jos ajatellaan kosinnan runokuvien jollain tavoin olevan yhteydessä tietuointiin ja arkaaisiin kosmisiin merkityskenttiin ja planetaariseen tietoisuuteen.

Ansiotöiden runosikermään on tähän siiloon valikoitu seitsemäntoista runokatkelmaa, joissa yhdessä on mainittu Pohjanneito muodossa porotyttö pohjanneito, joten siitä yksin ei saada riittävästi informaatiota osmolaisen vastapoolista osmottaresta. Varsin hyvin tunnettu oluen tekijä Osmotar ei myöskään anna erityistä lisäinfoa. Maailmalla tunnetuimpia kalevalaisen mytologian hahmoja on kvasihahmo Aino ja hänen traaginen hukkumisensa. Kansanrunot eivät tunne Ainoa lainkaan muuten kuin ainoan lapsen tai hyvän tytön merkityksessä. Syytä Elias Lönnrotin tekemään nimivalintaan ei tiedetä, SKVR-korpus tuntee Anni-tytön traagisen hirttäytymisen, mutta ei hukuttautumista.

Rupriikilla ”hirttäytynyt neito” on loput kuusitoista runoa tai runokatkelmaa. Jokaisessa puhutaan Annista ja Osmottaresta. Vastantekoretkellä metsässä Osmotar norosta (orosta) ja Kalevatar kaskimaalta pyytää Annia kasvamaan vain häntä varten. Kertosäkeissä Osmotarta kutsutaan joko kalevaiseksi tai kalevattareksi. Runovihjeet Osmottaresta antavat neuvokkia tulkintaan, esimerkkiruno no. 8 alaviite kertoo Osmottarella tarkoitettavan sulhasen äitiä, tieto on peräisin Latvajärveltä. Castrénin keräämä runonäyte vuorostaan kertoo: Olin pienenä paimenessa, lapsena karjan kaitsijana., Osmotar norosta nousi, Kalevatar kaskimaasta. Vähän kuollutta parempi, kalmalaista kauniimpi (SKVR I1/235). Osmotar on tässä ymmärretty jonkinlaiseksi uskomushahmoksi. Erikoista on rinnastusten luonnehdinta. periaatteessa Osmotar = Kalevatar, mutta hahmojen ilmestyminen norosta tai kaskimaalta on luonteeltaan täysin vastakkainen. Kaksi on kuivaa, noro tai oro kostea notko tai puropaikka. Kalevalassa on samansuuntaiset säkeet: Nouse neitonen norosta, hienohelma hettehestä, neiti lämmin lähtehestä, puhdasmuotoinen maasta. UK 32:229. Kyseessä lienee jonkinlainen enne, koska norosta noussut Osmotar kehotti Anni-neitoa kasvamaan, syömään ja pukeutumaan hyvin häntä varten ei muiden tähden. Tästä Anni apeutuu ja ryhtyy itkemään. Vuokkiniemeläisessä versiossa, runonäyte no. 9 on kerrottu toisenlainen tarina Annin lehdesten taittelusta. Anni oli joutunut raiskauksen uhriksi, mutta lohdun sijaan äiti sydämistyi ja sätti Annia. – Et ollut vettä kantamassa olit sulhasta etsimässä, punapaulan pauloissa, kautokengän katselussa. Mene pois portto, tulilautta tuonnemmaksi” Siitä Anni pahastui. meni aittaan, otti palan paulanauhaa ja hirttäytyi. Osmotar on näissä runoissa yhtenevä mytosemantiikaltaan osmolaisen, karhun kuolemateemaan. Kuolema kihloo ja kutsuu omakseen.

Käyttämäni runo-otokset ovat: No. 1) SKVR IX4/1033; No. 2) SKVR I1/208; No.3) SKVRI1/209; No. 4) SKVR I1/211; No. 5) SKVR Ii/210; No. 6) SKVR I1/218; No. 7) SKVR I1/216; No. 8) SKVR I1/218a; No. 9) SKVR I1/223; No. 10) SKVR I1/229; No. 11) SKVR I1/220; No. 12) SKVR I1/228; No. 13) SKVR I1/218a; No. 14) SKVR I1/231; No. 15) SKVR I1/227; No. 16) SKVR I1/235; No. 17) SKVR I1/231a.

Näissä runoissa Osmotar nousee norosta/orosta ja virkkaa (lausuu) tai jopa huutaa sanottavansa. Kalevattaren nimivariantteina on Kalevaine, Kalevaini. Nämä lausuvat tietonsa kaskimaasta tai kankaalta. Kanervotar virkkaa enteensä maanraosta. Siivattarattaassa Pohjanneidon kosinta sijoittuu Otavan tähdistöön, jolla silläkin on yhteytensä osmoon ja sen syntyyn, onhan karhu synnytelty taivaan tähtien tasalla, Otavaisen olkapäillä.

Kosija	Runo	Kosittava	Kosinta
-	SKRV IX4 1033	Porotyttö pohjanneito	- kasva neiti minussa mielin, älä muussa nuorisossa. Kasva kaidoissa somissa, veny verkavaattehissa -> hirttäytyminen
Osmotar eli Kalevatar	SKVR I1 208	Anni tytti (aino neiti)	- kasva neiti minussa mielin, älä muussa nuorisossa. Kasva kaidoissa somissa, veny verkavaattehissa -> hirttäytyminen
Osmotar eli Kalevainen	SKVR I1 209	Anni tytti, Aino neiti	- kasva neiti minussa mielin, älä muussa nuorisossa. Kasva kaidoissa somissa, veny verkavaattehissa - >hirttäytyminen
Osmotar, Kalevaini	SKVR I1 211	Anni tyttö, aino neiti	- kasva neiti minussa mielin, älä muussa nuorisossa. Kasva kaidoissa somissa, veny verkavaattehissa -> hirttäytyminen
Osmotar, Kalevainen	SKVR I1 210	Anni tytti (aino neiti)	- kasva neiti minussa mielin, älä muussa nuorisossa. Kasva kaidoissa somissa, veny verkavaattehissa hirttäytyminen
Osmotar, Kalevatar	SKVR I1 218	Anni tytti, ainutnneiti	- kasva neiti minussa mielin, älä muussa nuorisossa. Kasva kaidoissa somissa, veny verkavaattehissa - >hirttäytyminen
Osmotar, Kalevatar	SKVR I1 216	Neitsyt Maaria emoni; Anni	- kasva neiti minussa mielin, älä muussa nuorisossa. Kasva kaidoissa somissa, veny verkavaattehissa - >hirttäytyminen
Osmotar, Kalevatar	SKVR I1 218a	Anni tytti, aino neiti	- kasva neiti minussa mielin, älä muussa nuorisossa. Kasva kaidoissa somissa, veny verkavaattehissa -> hirttäytyminen
Osmotar, Kalevaini	SKVR I1 223	Anni tytti	-
Osmotar, Kalevaini	SKVR I1 229	Anni tytti, Aino neiti	- kasva neiti minussa mielin, älä muussa nuorisossa. Kasva kaidoissa somissa, veny verkavaattehissa - > hirttäytyminen
Osmatar, Kalevater	SKVR I1 220	Anni tytti	- Kasvas neiti miunussa mielin, eli minun pojassa meilin! Kasva leivän kannikoilla, veny vehnän viipaleilla
Osmotar, Kalevaine	SKVR I1 228	Anni tytti, Aino neiti	- Kasva neiti minussa mieli, älä muussa nuorisossa; syö vuosi lianlihaa, toinen kuorekakkaroita… > hirttäytyminen
Osmotar, Kalevater	SKVR I1 218b	Anni tytti, aino neiti	- kasva neiti minussa mielin, älä muussa nuorisossa. Kasva kaidoissa somissa, veny verkavaattehissa -> hirttäytyminen
Osmotar, Kanervotar	SKVR I1 231	Anni tytti, ainut neiti	- kasva neiti minussa mielin, älä muussa nuorisossa. Kasva kaidoissa somissa, veny verkavaattehissa irttäytyminen
Osmotar, Kalevaini	SKVR I1 227	Anni tytti,	- kasva neiti minussa mielin, älä muussa nuorisossa. Kasva kaidoissa somissa, veny verkavaattehissa - morsiamen hintatiedustelu (ei hirttäydy)
Osmotar, Kalevatar	SKVR I1 235	-	-
Osmotar, Kalevatar	SKVR I1 231a	Anni tytti, aino neiti	- kasva neiti minussa mielin, älä muussa nuorisossa. Kasva kaidoissa somissa, veny verkavaattehissa

Taulukko 19. Pohjanneidon Annin kosintapyyntö, Osmotar pyytää neitoa kanssaan Manalaan.

Pohjola yhdistetään eri nimisinä paikkoina Tuonelaan tai Manalaan. Manalle tai Tuonelle saattajat ovat usein naispuolisia, tässä Pohjanneidon Annin kosinnassa kutsujaa nimitetään Osmottareksi tai Kalevattareksi. Runosikermä selittää samalla Lönnrotin ratkaisua nimetä Kalevalaan Väinämöisen tavoittelema neito Ainoksi, sillä itsemurhaa pidettiin 1800-luvulla syntinä. Vastaksien taitto, vaatetus- ja aittamotiivit paljastavat runojen olleen Kalevalan aihiona.

LUKULUOTSI

8

Siilona

KOMMI

Assosiaatiotaulukko

Tähtimerkki	**Skorpioni**
Pukusymboli	**Kanneljärvi**
Pukutyyppi	**Kansallispuku**
Kosintarunot	**Kommi**
Siivatta	**Raakku (metso)**
Symboliväri	**Ruskea**
Planeetta	**Pluto**
Jumalhaltija	**Pluto, Hades**
Herkuleen urotyö	**Kerberoksen kiinniotto**
Kalevala–sarja	**Ihminen ja luonto Kalevalassa**

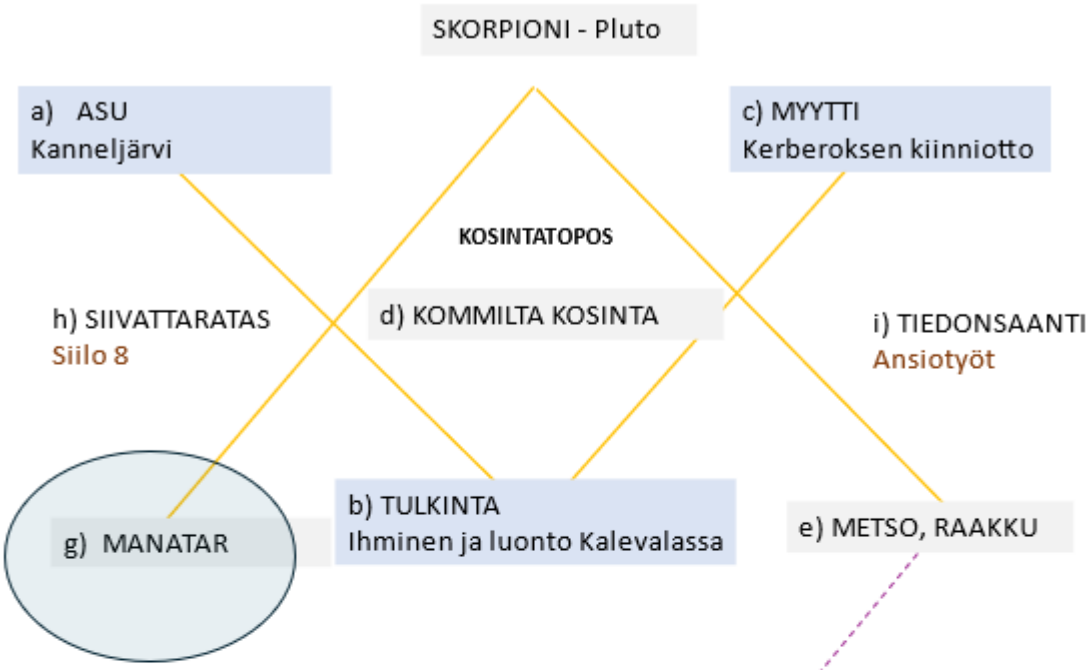

Manatarta pidetään Tuonettaren synonyyminä, vaikka sitä se ei aina ole. Manalan valtiatar on runoissa umpisilmä perisokea pohjolan emäntä.

Manata = noitua, kirota tai manata joku matkaansa. Manatar = manan tytar. manan neiti. Osmolan tietavat hakevat Manalta puuttuvia sanoja "tiedon tyttäriä" ja sanallista vipuvartta toimiinsa hanakasti kuin metso soitimella, Ansiotoiden vuoksi naita sana-aarteita ei helpolla saavuteta, retki on silloin vaivalloista raakustamista.

Eponyymi/Siilo	Kosintatopos/Jumalhaltija	Zoema/eläinsymboli
Pimentola	Kommi/Tuonetar	metso, raakku

KOMMILTA KOSINTA

Kosintajakso
1. Pyyntö päästä kosijaksi, ehdokkaaksi hakijaksi, noutajaksi
2. Haaste 1. urotyöhön
3. Haasteeseen vastaaminen, ansiotyön suoritus
3. Suostumus tai haaste uuteen urotyöhön.

Kommilta kosinnassa on SKVR-korpuksessa Joutosen virsi (SKVR I1_554) , jossa Jouto pyytää Kommilta tytärtä. Runon ansiotöiden suorittamisessa oli keskeinen osuus raudalla, sillä Joutosen tuli ensimmäisenä urotyönään uida umpilampi ja pyytää sieltä suuri hauki ja kantaa se ***kommilla*** Kommin käteen. Toinen urotyö tarvittiin, jos edellisessä piti pystyä menemään syvälle, niin nyt piti yltää korkealle ja ampua tähdet taivaalta pilvien lomitse, mutta vasta kolmannen tehtävän jälkeen tytär annettiin. Piti astella neulojen neniä myöten. Salaisena aseena ansiotöissä kosijalla oli taitava seppä apurina, joka takoi umpilammen uintia ja hauen pyydystämistä varten rautavaatteet, tähtipilkkaan ampumiseen rautapyssyn ja terävien neulojen päällä kulkemiseen rautakengät. Ansiotyöstä tuli täten varsin rautainen suoritus.

Suomalaista tietäjälaitosta ja lasten satumaailmaa yhdistää merkillinen yhteys suomalaisen ja irlantilaisen saduston aiheissa. Lähinnä lapsille satuja kirjoittaneen Elizabeth Griersonin kirjoittamassa satuversiossa kuvaillaan miten Finn saavutti viisaudenhampaan avulla ennustamisen taidon. Yleisemmin sadusta kerrotaan ”Tiedon lohena”, kuten esimerkiksi Mark Joycen tarinassa. Molemmissa satuversioissa pääaiheena on tietäminen joko ennustustaitona tai ikiaikaisena viisautena. Tiedon lohi -tarinassa viisaus ketjuuntuu, ensin se on yhdeksässä pähkinäpuussa, jonka pähkinät tippuvat veteen, josta lohi ne syö ja saavuttaa suuren viisauden. Finnegan runoilija halusi saavuttaa kalan viisauden ja onki onkimistaan kunnes sai kalan pyydystettyä, mutta loppujen lopuksi kävi kuten oli ennustettu. Satujen sankari Finn sai vahingossa ensimaistiaisen kalasta, ja saavutti tuon viisauden. Eloon jäi kaksi mukaelmaa, ensimmäisessä kerrotaan Finnin pystyvän ennustamaan, kun vain koskettaa kielellään viisaudenhammastaan, kun taas jälkimmäisessä versiossa ennustamisen ja näkemisen taito saavutettiin laittamalla peukalo suuhun.

Irlantilaissatujen gestiikkaan viittaavissa kielikuvissa on oma huumorinsa suomalaisten mentaliteetin kannalta katsottuna. Kieli poskella viittaa keskittymiseen, ja peukalo suussa lapsenomaisuuteen. Mutta syvempi yhtäläisyys piilee nimissä. Suomalaisen tietäjän nimityksiin on kuulunut hammassuu noidan nimityksenä. On myös puhuttu lohilaulajista tietäjinä. Ongelmallisista kysymyksistä puhutaan kovana pähkinänä, tai että siinä on kova pähkinä purtavaksi. Tiedon lohen kerrotaan asustelevan Irlannissa Conlan lähteessä, joka on seitsemän tiedonvirran lähde. Saman kaltainen vire on suomalisen sanonnalla särkien syömisestä järjen kasvattajana ja irlantilaisen tiedonkalalla. Edelleen puhutaan tiedonkalastelusta, vaikkakin kalevalaisen runoepiikan mukaan muinaissuomalaiset ovat kytkeneet tiedon liittyvän käsitteisiin ja sanoihin, runoihin.

Tässä tutkielmassa olen esittänyt arvelun tietynlaisesta tiedonkentistä siivattarattaana vanhojen runojen eläinheijastumien kautta. Joissain tapauksissa tutkijat maailmalla ovat esittäneet kosmisen kartan kuvien olevan heijastusta maanpäällisestä maastosta. Geograafiset alueet on nimetty paikannimillä, kosmiset alueet tähdistöinä. Siksi satu irlantilaisten tuntemasta Fintan näkijästä Irlannin maantieteellisen aluejaon tekijänä on tärkeä, koska olihan Fintan tiettävästi viisituhattaviisisataa vuotta vanha, ja siten Irlannin vanhin ja viisain mies, joka oli ehtinyt elää monessa muodossa. Hän oli ollut yksisilmäinen lohi Assaroen putouksilla. Pitkän elämänsä aikana Fintan oli todennut kaiken elollisen olevan muuttumisen lakien alainen. Pyynnöstä Fintan jakoi Irlannin viiteen osaan ja nimesi niille vastuualueet.

Tiedon kenttä piti sijaitseman lännessä, taistelutaidon kenttä pohjoisessa, vaurauden alueet idässä, musiikkialue etelässä ja hallinto keskellä Irlantia. Ilmansuunnat viittaavat vuodenaikoihin, pohjoinen talveen, etelä kesään, itä kevääseen ja länsi syksyyn. Oma symboliikkansa sisältynee myös Fintanin eri olomuotoihin elinkaarensa aika. Ensin hän oli ollut yksisilmäinen tiedonlohi, sitten jalohaukka, ja lopuksi kotka. Periaatteessa kaava toistaa balttilais-ugrilaista kaavaa käärmeen ja kotkan, ukkoslinnun vastakkain asettelua taivaan ja maan symboleina. Käärme vastaa suomalisessa tietäjälaitoksessa tiedon lohta, Fintanin lento kotkana tulilintua, ukkoslintua Taivaan edustajana. Käärmeettömänä maana Irlannin myyttiolennoksi on tullut lohikala salatun tiedon myyttisenä jakajana.

"Oletko tauti tuulen tuoma, tuulen tuoma, vuon ajama,
ahavaisen antelema, vilun ilman viehättämä,
mene tuulen tietä myöten, ahavan rekiratoja,
ilman puussa istumatta, lepässä lepeämättä
vaaran vaskisen laelle, kuparisen kukkulalle,
siellä tuulen tuuitella, ahavaisen akkiloia!

"Lienet tullut taivahalta, poutapilvien periltä,
nouse taasen taivahalle, tuonne ilmoille ylene,
pilvihin pirisevihin, tähtihin tärisevihin,
tulena palelemahan, säkehinä säikkymähän
auringon ajelemilla, kuun kehyen kiertämillä! UK/14. runo

SKVR I1 554
SKVR I1 555
SKVR I1 565
SKVR I1 566
SKVR I1 564
SKVR I1 571
SKVR I4 2158
SKVR I2 1057

Kommilta kosinnasta on tutkimukseen otettu kahdeksan runoa joiden otsikointeina on joko Kommilta kosinta ja Iivana Kojosenpoika. Ansiotyöt ovat kuitenkin poikkeavat muiden toposten ansiotöistä. :

Kun tuonnempana pohditaan Apsosta kosinnan yhteydessä mahdollista ugramen muodostusta ansiotöiden perusteella, merkittävä on edellä esitetty Uuden Kalevalan 14. runossa esitetty säkeistö, jossa taudin synty oletetaan tulleen varsin kaukaa, tähdistä tai tähdiltä, kosmoksesta. Suomen kielessä on joitain sanoja, joissa sanoilla on vokaalin pituinen ero, mikä muuttaa merkityksen aivan toiseksi. Näihin sanoihin kuuluvat tuli ja tuuli, vilu ja viilu; sivu ja siivu. Elämässä voidaan kääntää uusi lehti tai sivu, siivattarattaan sektori on siivutettu kahteentoista osaan Antiikin kosmoksen mallin mukaan. Katso Lukuluotsaus no. 10 Apso. Siinä missä antiikin humoraalioppi rinnastaa tietyt tähtimerkit kehonkuvaan ja sen sairauksiin, suomalaiset kosintarunot rinnastavat ansiotyöt ja taudin lähdetyspaikat. Taudin lähdetyspaikka tarkoittaa sekä taudin alkuperää että palauttamista sinne, mistä se on tullutkin.

Skorpionin tähtimerkkiä pidetään kirurgien merkkinä, koska ammatti vaatii suurta henkistä ja

fyysistä keskittymiskykyä ja viiltotarkkuutta. Kommilta kosinta on ansiotyörunojen kannalta keskeinen siilo, jossa voidaan SKVR-korpuksen annin perusteella suorittaa syväkairaus ongelman ytimeen. Skorpionin merkki Kommina edustaa myös suuria salaisuuksia ja kätkettyjä aarteita kuten raakkujen sisältämät helmet. Tunnettua on, ettei joka raakku helmeä sisällä. Ellei ansiotöiden määritys auta jäsentämään Apsosta kosinnan ansiotöiden kohdalla esitettyä ugramea, niin vastausta tuskin voi millään muullakaan keinolla muodostaa. Muunnelmien kirjo on koottu alla olevaan taulukkoon.

Kosija	Runo	Jäljet ”ken on juossut iestä…?	Ansiotyöt
Jouto, Kojonen)	SKVR I1 554	1) Jänis 2) Repo (kettu) 3)	1) umpilammen uinti 2) suuren hauen pyynti 3) tähtien ammunta 4) astelu neulojen terillä
(Jouko) Jouto Kojonen	SKVR I1 555	1) jänis 2) repo (kettu)	1) umpilammen uinti 2) suuren hauen pyynti 3) kommilla kanto 4) tähtien ammunta 5) astelu neulojen terillä
Kojo	SKVR I1 562	1) hukka (susi) 2) repo (kettu) 3) jänö	1) tähden kahlehdinta 2) umpilammen uinti 3) suuren hauen pyynti 4) astelu neulojen terillä
Kojosen poika	SKVR I1 565	1) jänis 2) repo 3) hukka	1) tähtien ammunta 2) kommilla kanto 3) umpilammen uinti 4) suuren hauen pyynti 5) veneen veisto kirveen osumatta kallioon
Kojon poika	SKVR I1 566	1) koira’ (karhu) 2) jänis 3) hukka (susi) 4) repo (kettu) 5) susi	1) tähtien ammunta 2) veneen veisto kirveen osumatta kallioon 3) umpilammen uinti 4) suuren hauen pyynti
Kojosen poika	SKVR I4 2158	-	1) umpilammen uinti 2) suuren hauen pyynti 3) puit riihen 4) erottelet jyvät akanoista
Joukonen Jouko	SKVR I2 1057	1) koira 2) hukka (susi) 3) karhu	1) tähtien ammunta kertayrityksellä 2) astelu neulojen terillä 3) umpilammen uinti 4) suuren hauen pyynti
-	SKVR I1 571	-	1) umpilammen uinti 2) suuren hauen pyynti 3) tähtien ammunta

Taulukko 20. Kommilta kosinnan ansiotuöt

Kalevalassa on syntytaruja esitetty Väinämöisen ja Joukahaisen kilpalaulannan yhteydessä. Kommilta kosinnassa kerrotaan Joukosen laulaneen neitonsa silmät karpaloiksi, hiukset kuloheinäksi, ja pään mättääksi. Kun Kommilta kosinnan ansiotyöfrekvensseistä katsotaan, niin keskeisiä ansiotöitä ovat suuren hauen pyynti, tähtien ammunta tai kiinni otto ja umoilammessa uiminen.

Kun näitä ansiotöitä verrataan Lönnrotin Kalevalaan (1949) suuren hauen pyynti on sijoitettu Ilmarisen ansiotöiksi, veneen veisto Väinämöisen ansiotyöksi. Merkittävä ja yhdenmukainen rooli Kommilta kosinta- runoissa Ilmarisella on Kojon pojan auttajana, hän takoo pyynnöstä tarvittavat apuneuvot kosijalle. Ilmarinen toimi siten kosinnassa ikään kuin patvaskana, avustajana, joka keinot keksi neidon saamiseksi olipa kyseessä umpilammen uinti tai taivaan tähtien ampuminen. Toinen merkittävä seikka runoissa on säännönmukainen diskurssi jäljistä. Tosin eläimet vaihtelevat epämääräisessä järjestyksessä ja yhdessä runossa on jopa erehdytty toistoäkeeseen, ilmeisesti ei ole ymmärretty hukan ja suden olevan sama asia. Keskeiset eläintoimijat runosikermässä ovat susi, kettu ja jänis. Samat eläimet, jotka saduissakin ovat yleinen yhdistelmä.

Eläinten esittelyn epämääräisyys kielii, ettei runoissa keskeistä ole zoema. Mikä sitten voisi olla? Millainen salaisuus Kommiin kätkeytyy? Pitäydytään runojen omaleimaisimpiin ansiotöihin, tähtijahtiin. Kommin neidon haltijan motiivi pyyntöön jää hämäräksi, ehkä on tahdottu korostaa työn mahdottomuutta. Neitoa ei helpolla annettu, mistä kielii myös monipolvinen ansiotöiden sarja. Kojon pojan piti tehdä ansiotöitä, toinen toistaan mahdottomampia, 3-5 ennen kuin tavoite saavutettiin. Tarinalla on kuitenkin kaamea loppu, neitosesta tehtiin, karpaloita, kuloheinää, mättäitä ja piiras anopille. Miksi?!

Alustavasti ansiotöiden tietuointi-akseliksi Kommista kosintarunojen perusteella:

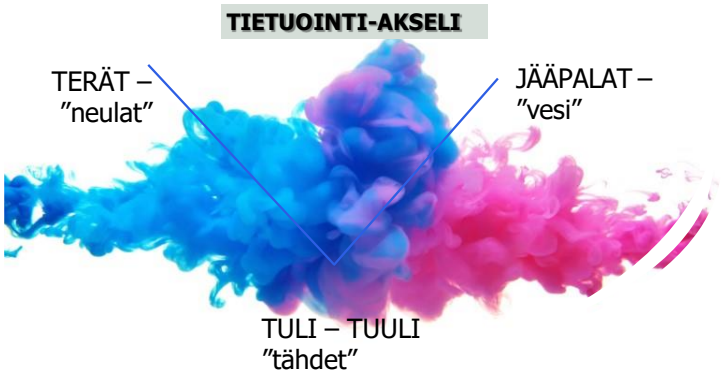

Kuvio 31. Tietuointiakseli

Ansiotöiden keskeisenä tehtävänä on mm. umpilammen uinti. Tässä yhteydessä umpilammella on tulkittu olevan jäätyneen järven merkitys, ja suuren hauen pyynnissä on kyse symbolisesta taivaan valojen vapauttamisesta lumen ja jään vallasta. Fokuksena ugramessa on siten suuren hauen pyynti, ja se vuorostaan vertautuu sampoon ja sammon taontaan, joka on Ilmarisen ansiotyö kilpakosinnassa. Neulan neniä ja kassararoitten teriä myöten kulkeminen viittaa shamanointiin. Päivän neulan neniä myöten kulkeminen on tulkittavissa kahdella tapaa, joko kronotooppsiesti päiväsajan verran kulkemiseksi tai näiden nieklojen määreeksi eli auringonsäteiksi. Tällä saatata olla suuri merkitys oikean suuntaisen tulkinnan saavuttamisessa, joskaan mistään konkreettisesta tuskin kummassakaan tapauksessa on kyse.

9

LUKULUOTSI

Siilona

HIISI

Assosiaatiotaulukko

Tähtimerkki	**Jousimies**
Pukusymboli	**Kurkijoki**
Pukutyyppi	**Kansallispuku**
Kosintarunot	**Hiisi**
Siivatta	**Hevonen**
Symboliväri	**Valkoinen**
Planeetta	**Jupiter**
Jumalhaltija	**Diana, Artemis**
Herkuleen urotyö	**Diomedeen hevoset**
Kalevala–sarja	**Suomen luonto Kalevalassa**

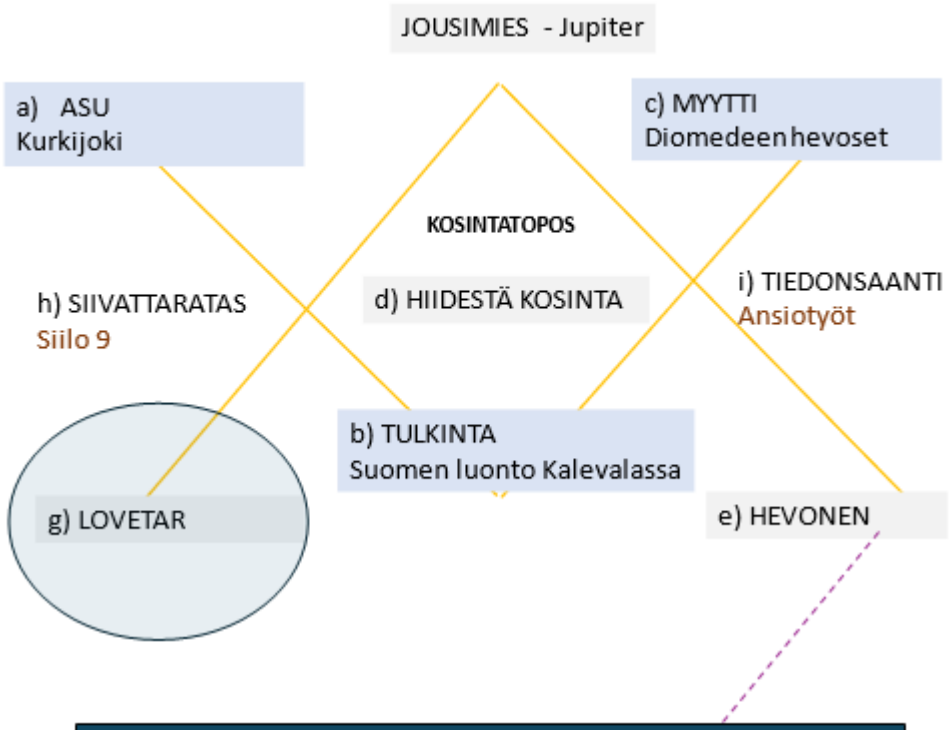

Lovetarta eli Loviatarta luonnehditaan Lilithiksi, lentäjänoidaksi ja demoniemoksi, joka synnytti yhdeksän poikaa sekä yhden tytön, jotka olivat tautidemoneita.

Lovetar on Pohjolan emäntä, paha demoni, manalan valtiatar

Loveatar esiintyy syntyrunoissa ”synnyn sanat” ta ”loitsun sanat” nimisissä runoissa. Kuvioon viittaa loitsukehotus: Jos kyytiä kysynet, ota vuoresta hevonen.

Eponyymi/Siilo	Kosintatopos/Jumalhaltija	Zoema/eläinsymboli
Virola	Hiisi/Lovetar	hevonen

HIIDESTÄ KOSINTA

Varsinainen Pohjanneidon kosinta ymmärretään yleensä kilpakosinta-runojen kautta Väinämöisen ja Ilmarisen kilpakosintana. Pohjolasta kävi neitoa pyytämässä myös Lemminkäinen, jonka kosintamatka joutsenen pyynnin ansiotyötä suorittaessa viimein vei Tuonen joelle ja Manan majoille. Kalevalassa nämä ansiotyöt on hyvin kiteytetysti esitetty. Lemminkäinen lähtee Kyllikin uskottomuuteen sisuuntuneena kosimaan Pohjanneitoa ja ansiotöissä tekemisiin Hiiden kanssa. Kokeneempana tietäjänä Lemminkäisen äiti varoitteli poikaansa ja kielsi lähtemästä, koska arveli, ettei Lemminkäisestä ole Pohjan poikien sekaan laulajaksi. Ei tunne Lemminkäinen turjan kieltä eikä pysty lausumaan lapiksi eli tietäjien kielellä. (UK 12. runo) Ansiotyöt kohdistuivat Hiitelästä ja Tuonelasta metsästykseen, saturnaalisiin taidon kehiin. Edellisestä piti saada kaadettua hirvet, jälkimmäisessä joutsen.

Lemminkäinen ei piittaa äitinsä varoituksista ja lähtee itsevarmana matkaan kohti nöyryyttävää loppuaan. Perillä Pohjolassa sankari ensi töikseen työntyessään salvoksesta sisään tupaan ryhtyy kerskailemaan Pohjolan emännälle tietäjän taidoistaan. Sankari kertoo historiallansa siitä, miten hän oli taikavoimansa saanut. Lemminkäisen äiti oli kylvettänyt lasta pienokaisena kolme kesäistä yötä ja yhdeksän syksyistä yötä, jotta pojasta tulisi mahtavat tietäjä, laulaja ja osaaja. Kosiomatka Louhen luo koitui Lemminkäisen lopuksi Tuonelan mustassa joessa Manalan alantehessa.

Kosija	Runo	Kosittava	Ansiotyö
Lemminkäinen	UK 13. runo; UK 14. runo	Pohjolan tyttäret tai piiat; Louhi, Pohjolan emäntä	1) Hiiden hirven hiihdäntä Hiiden peltojen peräl tä 2) Hiiden suuren ruskean ruunan kaato Hiiden nurmien perällä 3) Joutsenen ampuminen Tuonen joesta

SKVR-korpusotokseni saaliiksi päätyi neljä runoa otsikoinnin Hiidestä kosinta perusteella. Niissä on nähtävissä dualistisuutta. Kahdessa runossa lauletaan Iro-neidistä, joka sai ihmeen omaisesti kalanmähnäpuuroa syötyään lapsensa, kaksi runoa kertoo Anni-neidon seikkailuista. Otos Hiidestä kosinnan ansiotöistä jää varsin laihaksi. Ensimmäisessä runonäytteessä Iro-neiti, impi saa kolme lasta. Kun hän tahtoo mennä naimisiin, hänelle sanottiin, ettei hän ole liiton tarpeessa, vaan sen sijaan hänen pitäisi saada lisää ”mieltä” eli viisautta ja ymmärrystä. Runon lopussa on saavuttu kauniin Katarinan luo, jossa valmistetaan ansioituneesti köysiä ruumenista ja punaista rautaköyttä. Katariina käyttelee kultaista paalikkaa taitavasti. Jos myytin määreenä on epämääräisyys, niin runossa 2155 se täyttyy.

Kahdessa jälkimmäisessä runonäytteessä ei ole kerrottu kosintapaikalla teetetyistä ansiotöistä, sen sijana on kuvattu kosintamatkan alku Hiiden Himmen tyttäriin, matka alkaa saunomisella ja Ilmarisen Anni-siskon havaitsemien venailijoiden kuulustelulla, jossa osoittautuu että miehet ovat menossa kosimaan Hiiden tyttäriä, väkivuoren vunukoita. Viides runo on hybridi eri kosintateemoista, ja se on otsikoitu sekä Hiidestä kosinnaksi että kultaneidon taonnaksi. Tässä runossa SKVR II/108 on esitetty ansiotöitä. Tässä runossa Yötytti, hämärän neito on ottanut Kalevalassa mainitun Anni-siskon osan kuulustelijana. Matkalaisten päämääräksi osoittautuu Hiiden ukon tyttärien kosinta. Yötytti muuntautuu käärmeeksi ja vie saamansa tiedon Ilmariselle.

Kosija	Runo	Kosittava	Ansiotyö
Iro-neiti impi neiti	SKVR I4 2155	Kaunis Katarina Prośśi blahoslovi naimah!	1) köysi ruumenista akanoista alku
Iro neiti, impi neiti	SKVR I4 2156	Prośśi meitä naimah!" Kaunis Katarina/ Hiien ukko hiien akka	1) Käärmepellon kyntö kintaitta ja jakineitta 2) Nuoran punonta ruumenista, kanoista alku
Kahdet kosijat ”kalamiehet”	SKVR VII1 381	Hiiden Himmen tyttäret	-
Ilmarinen	SKVR II 108	Hiiden ukon tytär; Pohjola	1) tuonen orin pyydystys Tuomen pientareelta 2) Kyisen pellon kyntö kintaitta ja kengittä 3) munasta solmu yhdellä kädellä, vasemman käden peukalotta

Taulukko 21. Hiidestä kosinnan ansiotyövaatimukset

10

LUKULUOTSI

Siilona

APSU

Assosiaatiotaulukko

Tähtimerkki	Kauris
Pukusymboli	Ravattula
Pukutyyppi	Muinaispuku
Kosintarunot	Apsu
Siivatta	Käärme
Symboliväri	Oranssi
Planeetta	Saturnus
Jumalhaltija	Vulkanus Hefaistos
Herkuleen urotyö	Aukeaan tallit
Kalevala–sarja	Kalevalan kuvakielestä

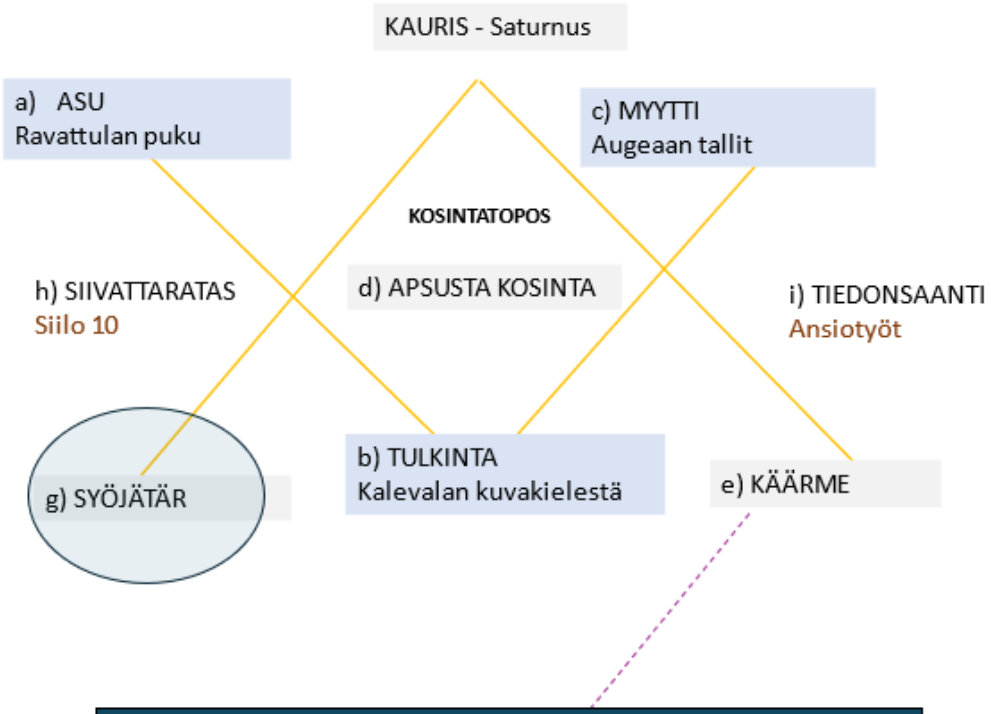

Syöjätär = lemmetär; käärmeen ja ampiaisen synnyttäjä; naaraspiru, puolipiru, puolipeikko.

Käärmeet ovat alisen maailman kauhujen ja synnin symboli, mutta ne ovat olleet myös suomalaisten tietäjien aljoeläimä, joita voitiin lähettää vihamiestä vastaan.

Eponyymi/Siilo	Kosintatopos/Jumalhaltija	Zoema/eläinsymboli
Renkilä ”riuduttaa”	Apso/Syöjätär	käärme

1. APSOLTA KOSINTA

Konnusta kosintojen yhteydessä todettiin, monet Kontu-runot ovat itse asiassa aivan toista sarjaa kuin perinteinen Iivana Kojosenpoika -teema. Apsolta kosinnassa on useimmiten esitetty ansiotyösarjoja, Konnusta kosinnassa ei ansiotöistä kerrota. Tutkinallinen yksioikoinen otsikointi johtaa harhaan sisällön suhteen. Ehkä runonlaulajatkin ovat assosioineet runon kertoman väärin mainitessaan Apsolta kosinnan yhteydessä, että kosintatopos oli Kontu. Useimmat otsikoinnit ovat samoja kuin Konnusta kosinta -runoissa.

4	Anni tuolta annettiin
4	Rutsa*
6	Torajoelle riitelemään
18	Iivana Kojosenpoika
18	Konnusta kosinta

Muita otsikointeja ovat: Iso härkä*; Jo on käsi kinnastettu*; Kultaneito; Käärmeaita; Näin mie neion kasvavaksi; Veri tippui vempeleestä

SKVR V1 46	SKVR V1 234	SKVR XIII 406
SKVR V3 54	SKVR V1 239	SKVR XIII1 408
SKVR V3 54a	SKVR V1 268	SKVR XIII1 410
SKVR V3 55	SKVR V1 272	SKVR XIII1 411
SKVR V1 230	SKVR V3 48a	SKVR XIII1 411a

Ensi alkuun tarkastellaan kolmea Konnusta ja Apsolta kosintarunoa ja niiden ansiotöitä. *Runossa 54a* mainitaan osmo helmiruoskana. ”Iski osmolla oroista, helmiruoskalla hevosta”. Ja kun kosija, Iivana Kojosenpoika alkoi Apsolta kysyä tytärtä, hän sai vastaukseksi tehtävän. Piti punoa nuora ruumenista, pää piti aloittaa akanoista ja lisäksi piti solmia munasta solmu. Kojosenpoika otti tuonkin tehdäkseen mieluummin kuin jäädä ilman akkaa, kun ikävä on akatta olla, kurjaa ilman kumppania. Kaksi ansiotyötä piti tehdä 1) ruumenista ja akanoista köysi ja 2) munan solmiminen. Ja kun lopulta Anni annettiin, tyttö oli niin painava, ettei hevonen jaksanut vetää.

Toisessa *esimerkkirunossa 46* käy seuraavasti. Apso lupaa keskimmäisen tyttärensä, kunhan kosija tekee vaadittavat ansiotyöt. Piti 1) juosta pieni pelto piusta myöten, 2) käydä nieklan neniä ja kirveen teriä myöten. Kosija otti tehtävän vastaan, mutta niistä suoriuduttuaan Kojosenpojan tuli vielä 3) punoa nuora ruumenista, työ piti aloittaa akanoilla. 4) Muna piti vetää solmuun. Näidenkään suoritus ei vielä riittänyt kosinnan hyväksymiseen, vaan Apso vaati vielä 5) tuvan sytyttämisen tuleen niin että Kojosenpoika itse istuu räystäällä.

Kolmannessa *runossa 55* Apso lupaa keskimmäisen tyttönsä, jos kosija 1) solmii munasta solmun, 2) punoo nuoran ruumenista ja aloittaa akanoilla, 3) sytyttää tuvan tuleen ja istuu itse räystäälle. Ansiotyöt tuli suoritettua ja alkoi matka sulhasen kotiin. Oli aika testata neitosta, sulhanen pyysi neitoa tekemään paidan yhdestä pellavakuidusta. Neitonen vastasi nenäkkäästi: Mitä tyhjästä tulee, valheesta laukeaa! Sulhanen yritti toisen kerran ja pyysi nuorikkoaan tekemään viitan yhdestä villasukasta. Tälläkään kerralla neito ei ollut halukas työhön, joten Kojosenpoika suuttui ja tappoi ja teki neidon rinnoista piirakan anopille tuliaisiksi.

Suunnilleen samaa tarina-aihetta jatkavat myös muut ansiotyörunot Apsolta kosinnassa. Apsosta tavataan pitemmällä alkuvokaalilla alkavia muotoja: Aapso, Oaapso ym. Luonnonmyyttinen selitys on kosimistarussa itsestään lähellä: Auringonnousun poika (Koi) kosii pimeän vesisyvyyden tytärtä. Apson myytilliset merkitykset muinaisorientissa ovat jossain määrin vaihdelleet. Paitsi maanalaista 'Makean veden merta" se on merkinnyt myös "maata ympäröivää, vettä, Okeanosta. Kuolleitten asuinpaikka pohja, tuonela oli asetettu sen rajoille, ja hallitsijaa kutsuttiin nimellä "shar –apsi", apson l. syvyyden kuningas´, valistaa taidehistorioitsija Onni Okkonen mytologiateoksessaan.

Neito on korjan kolkkasessa,
Itse Iivana ohjilla,
Toinen käsi ohjaksessa,
Toinen neidon rinnan alla,
Toinen jalka saappahassa,
Toinen neidon helman alla. SKVR VI 235

Runo	Kosija	Ansiotyöt
SKVR V3 54a	Iivana Kojosenpoika	1) ruumenista ja akanoista köysi 2) munan solmiminen.
SKVR V1 46	Iivana Kojosenpoika	1) piti juosta pieni pelto piusta myöten 2) käydä nieklan neniä ja kirveen teriä myöten 3) nuoran punonta ruumenista, aloitus akanoilla 4) Munan vetäminen solmuun 5) tuvan sytyttämimen tuleen niin että itse istuu räystäällä.
SKVR V3 55	Iivana Kojosenpoika	1) muna solmuun 2) köyden punonta ruumenista, aloitus akanoista 3) tuvan sytyttäminen tuleen ja räystäälle istuminen.

Apson ämmän teettämissä ansiotöistä osan Lönnrot on sijoittanut Väinämöisen ansiotyöksi, Kalevalan pääsankarin tuli osata vetää muna solmulle niin tiukasti, ettei solmu tuntunut. Koska ansiotyöt ovat samankaltaiset kaikissa Apsolta kosinta -runoissa, jokaisen runon ansiotöitä ei ole mielekästä selostaa erikseen. Yhteenveto ansiotöistä seuraavassa taulukossa. Ensin ne runot, jotka on otettu malliksi Konnusta ja Apsosta kosintateoista. Kolme ensimmäistä runonäytettä antavat Apso-topoksen ansiotyökäytänteistä hyvän kuvan, koska erilaisia tekotyyppejä esitetään yhteensä x 1) nuoran tai köyden punominen ruumenista, aloittaa piti akanoista. Tämä ansiotyö esiintyy jokaisessa kolmessa runossa samoin kuin 2) munan solmulle vetokin. Arvoituksellisempia ovat 3) pienen pellon juoksu "piusta" myöten ja/tai 4) tuvan sytyttäminen tuleen siten että itse istahtaa räystäälle. 5) Käynti nieklan neniä ja kirveen teriä myöten. Kohdat 4-5 viittaavat shamanistiseen toimintaan. Jäljellä olevien runojen ansiotyörakenne näyttää tätä.

Runo	Kosija	Ansiotyöt
SKVR V3 48	Iivana Kojosenpoika	1) käynti nieklan neniä myöten 2) pienen pelto puistin juoksu 3) kivestä tuohen kiskonta 4) jäästä aidaksien teko 5) muna solmulle 6) nuora ruumenista, akanoista alku
SKVR V3 48a	Iivana Kojosenpoika	1) pienen peltopuistin juoksu 2) kivestä tuohen kiskonta 3) jäästä aidaksien teko 4) muna solmulle
SKVR V3 54	Iivana Kojosenpoika	1) muna solmulle 2) nuora ruumenista, akanoista alku 3) tupa tuleen, istuminen räystäällä
SKVR V1 230	Iivana Kojosenpoika	1 nuora ruumenista 2 tupa tuleen, istuminen räystäällä
SKVR V1 234	Iivana Kojosenpoika	1) käynti pellon piusta myöten 2) käynti nieklan neniä, kirveen teriä myöten 3) muna solmulle 4) nuora ruumenista, akanoista alku 5) tupa tuleen, istuminen räystäällä
SKVR V1 239	Iivana Kojosenpoika	1) pitkän pellon juoksu 2) käynti naskalin napoja, nieklan neniä myöten 3) muna solmulle 4) nuora ruumenista
SKVR V1 268	Iivana Kojosenpoika	1) muna solmulle 2) nuora ruumenista, alku akanoista 3) käynti nieklan neniä myöten, naskalin napoja myöten
SKVR V1 272	Iivana Kojosenpoika	1) juoksu pellon piusta, naskalin neniä myöten, kirveen kärkiä myöten 2) nuora ruumenista, akanoista alku 3) muna solmulle
SKVR XIII 406	Iivana Kojosenpoika	1) muna solmulle 2) nuora ruumenista, akanoista alku
SKVR XIII1 408	Tuurikkinen Lemmetyisen poika	1) muna solmulle 2) nuora ruumenista 3) jouhen halkaiseminen 4) tupa tuleen, istuminen räystäällä
SKVR XIII1 410	Iivana Kojosenpoika	1) muna solmulle 2) nuora ruumenista, alku akanoista 3) tupa tuleen, istuminen räystäällä
SKVR XIII1 411	Iivana Kojosenpoika	1) tupa tuleen, istuminen räystäällä 2) muna solmulle 3) nuora ruumenista, alku akanoista
SKVR XIII1 411a	Iivana Kojosenpoika	1) nuora ruumenista

Taulukko 22. Apsolta kosinta, kosijana Iivana Kojosenpoika, ansiotyövaatimukset eri verisoissa

Runossa 268 paljastuu, että Apso on ämmä eli akka. Monissa runoissa Kojosenpoika saatuaan neidon, esittää vastapalveluspyynnön, nuorikon tuli osata valmistaa paita ja viitta lähes olemattomista aineksista. Kun neito ei edes yrittänyt, Kojosenpoika suuttui, vei vaimonsa toramäelle so. surmapaikalle ja tappoi naisen. Kostoksi hän teki vielä neitonsa rinnoista piirakan viemisiksi anopilleen. Kun neidon äiti sai tietää, mitä oli syönyt, kuoli hän siihen paikkaan.

Sanonnan mukaan ei pidä jäädä tuleen makaamaan, mutta Apson ansiotyövalikossa yhtenä ansiotyönä oli tulessa istuminen. Korpuksesta löytyy kuusi runoa, jossa tämä vaatimus esitetään, toinen selvästi shamaanimatkaan eli tietuointikykyyn viittaava ansiotyövaatimus on pellon piusta käynti nieklan neniä myöten, vaatimus esitetään viidessä runossa. Epäilemättä Apsosta kosinta edustaa ansiotyörunojen vanhinta kerrostumaa. Paljon avautuu siitäkin, jos pellon piusta myöten käynti osattaisiin tulkita oikein.

Teemoista eniten ansiotyövaatimuksia on köyden tai nuoran punonnasta, aineksina tuli käyttää ruumenia ja akanoita sekä munan solmulle vetäisy. Usein myös vaaditaan sytyttämään tupa tuleen samalla kun itse istuu räystäälle tai kävelee naskalin neniä, kirveen teriä myöten pitkän pellon. Huomattavan erikoisesta ja runsaasta ansiotyösikermästään huolimatta tutkimus ei ole ollut kiinnostunut Apsolta kosinnasta, osin siksi, että Kojosenpojan runossa on mieltä kiihtänyt traaginen tappotarina kaiken muun syrjäyttäen. Kojosenpojan runot saattavat kaivata rehabilitointia. Saduissa esiintyy nuoran punominen ruumenista usein, tekijänä on vain tuolloin neitonen. Torajoki rupriikkina on toistuva vihje, Kojosenpojan runossa torajoki viittaa surmapaikkaan.

Tavoiteltu neito tai tieto ei ollut vaivan arvoinen, niinpä noutaja tuhosi saavutuksensa. Nykyajan allegoriana tekoälyä voitaneen pitää tuollaisena tavoiteltuna neitona, jonka eteen ollaan valmiit tekemään ansiotyö toisensa perään mieluummin kuin jättää hanke sikseen. Kun saavutus ei sitten vastaakaan toiveita, neito ei pysty tai halua tehdä pyydettyä palvelusta, viitta tai paita ei synny yksittäisistä rihmoista, niin pettymys voi saada hylkäämään saavutetun.

Siivattaratas-systeemissä Apsolta kosinta sijoittuu Kauriin merkkiin, ja vastapoolina on Kontu, ravun merkki. Onni Okkosen toteamus auringonnousun pojasta, Koista, joka kosii pimeän vesisyvyyden tytärtä osuu symboliikaltaan hyvin kuvioon. Päivien pidetessä Pohjolan mailla, valo lisääntyy ja pimeyden valta väistyy. Syksyllä kaikki on toisin, Kojonpoika lähtee hakemaan uutta vaimoa edesmenneen tilalle.

2. TARKENNUS

Apso-runoihin kuuluu vielä kolme muuta runoa, jotka edellisestä tarkastelusta ovat jääneet pois. Näistä kolmesta keskeisin on SKVR V3/48, jossa esiintyy osmo helmiruoskana. Osmoksi tai osmaksi on nimitetty myös korvallista isoa oluttuoppia. Kolmen runonäytteen ansiotyöt vaihtelevat yhdestä kuuteen. Malliesimerkissä on esitetty yhteensä kuusi ansiotekotehtävää. Neidolta tiedustelut sisältävät 1-2 tehtävää., joita nuorikko ei edes ajatellut suorittaa, sitten tapahtumain kulku eteni tappoon ja rintojen paistotoimiin.

A) käynti neulan neniä myöten pitkin pellon ”piusta”.	TERÄT
B) jäästä aidaksien teko jään pirstoutumatta	JÄÄPALAT
C) munan solminta niin ettei jälki tunnu	MUNA
C) nuoran teko ruumenista akanoista aloittaen	NUORA
D) tuvan sytyttäminen tuleen ja räystäällä istunta	TULIPALO
E) tuohen kiskonta kivestä.	SAMMAL

Lisäksi ansiotöissä on vielä jouhen halkaiseminen tylsällä veitsellä. Uussanoituksella voi yrittää etsiä ansiotyösarjojen perimmäistä mieltä. Lähtötekijäksi on etsittävä mahdolliset semanttiset parit, joista yöttömän yön ja pakkastalvien maassa perusbinaarisuus liittyy lämmönvaihteluihin, sanoina tässä jännite jään ja tulen voiman kanssa. Munan solminta ja nuoran teko hajanaisista aineksista kuulunevat samaan sarjaan. Neulojen neniä ja peltolaitojen myötä kulkeminen viittaa vahvasti shamanointiin, arvoituksellisin ansiotöistä on tuohen kiskominen kivestä. Kyseessä on sammalen keruun metafora. Tulkinnan kannalta on hyvä tietää sammaloisen olevan karhun epiteetti, toisaalta karhut talvehtivat horrostaan usein kiven kolossa. Talvisilla karhunkierroksilla kiskottiin karhu ylös kolostaan, suomen nykyvertauksissa tuohella tarkoitetaan rahaa joka aikanaan on tarkoittanut turkiseläintä. Karhuntalja oli haluttu rekipeite. Viitetodiste on sekin, että karhunsammaleen ja kuusen alut muistuttavat taimina toisiaan.

Voisiko tästä muodostaa ugramen? Keskeistä tässä on oletettu ansiotyö shamanointina. Juokseminen tai käveleminen pellon laitoja ja neulojen neniä pitkin viittaa shamanointiin, joissa taidonnäytteenä on terävien esineiden päällä kulkeminen aitoon intialaiseen fakiirityyliin. Vastakkaisena taidonnäytteenä on vaade halkaista jouhi tylsällä, kärjettömällä veitsellä. Ilman uutta sanoitusta selkoa ei listasta saa, mutta jos oletetaan että sammal viittaa karhun metsästykseen ja muna poronhoitoon ja suopunkiin, niin oletus on mahdollinen. Nuora tai naru saattaa viitata käärmeeseen, tietäjien apueläimeen. Näin on saatu esiin verhottu zoema, jossa on mukana karhu, poro, käärme. Oletetaan, että se muodostaa ugramen toisen triadin, ja vielä on ratkaistava, mihin tässä suhteessa puhe teristä, pelloista ja tulipaloista viittaa. Millaiseen apsomaiseen tiedonlouhintaan esitulkinta antaa mahdollisuuden? Mitä jäljelle jäänyt kolmikko jäästä, tulesta ja teristä voi edustaa. Teräesineitä voisi nimittää ”raudaksi”, jääkin voi olla kovaa ja terävää, maan kasvit vaipuvat talviuneen tai kuolevat pakkasessa, tuli tuhoaa valloilleen päästyään. Pohjimmiltaan esitetyt ansiotyöt edustavat elämän ja kuoleman metaforia. Ugramessa zoema-akseli edustaa elämää ja uudestisyntymää ja tuhoakseli kuolemaa ja ekokiertoa.

Nykysuomessa tuliterällä luonnehditaan täysin uutta, vastavalmistunutta tuotetta. Koska ansiotöiden ugrameen seuloutunut sanasto sisältää tulen ja terän ansiotyöt, niin kyseessä

lienee arkaainen tapa testata kokelaan kekseliäisyyttä, nykykielellä innovaation kykyä. Tehtävänanto on kryptinen, arvoituksellinen, ja on vaatinut kulttuurista tietämystä.

Yhdyssanan tuliterä elävänä säilyminen viitannee tiedon arvostukseen. Sulhaskokelaan kyky tai nokkeluus ratkaista arvoitus on ollut edellytys neidon haltuun saamiseksi. Tavoiteltua neitoa voidaan pitää halutun tiedon vertauskuvana, ja ansiotöitä tiedon saamiseksi tarvittavien ponnistelujen kuvauksena. Tuliterä on semanttinen substraatti, joka on irtautunut myyttisestä yhteydestään arkikieleen. https://eijakalliala.fi/2010/05/14/pekko-karhu-ja-ohra/

Kun Apsosta kosinnan ansiotöiden ugramen akseleista toinen on zoema-akseli, niin tuliterä oivallus viittaa toisen akselin perimmäiseen olemukseen. Tämän toistaiseksi nimeämättömän akselin perusoletustekijät ovat terät, tuli ja jääpalat. Asetelmaan jää tämän jälkeenkin kolme tuntematonta, X-X1 ja X2. Ratkaisu voi löytyä Kommilta kosinnasta, jossa on omalaatuisimmat ansiotyöt.

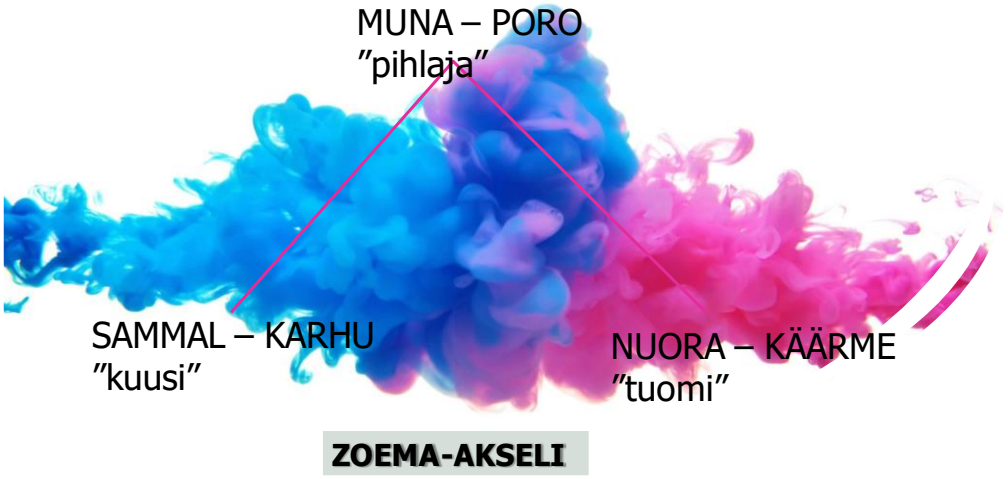

Kuvio 32. Zoema-akseli

Ansiotöiden substraattiverkosto, jossa poro (peura) edustaa tavoiteltavaa neitoa, tavoittelijana osmolainen, kosija sekä hänen edustajanaan tietäjä, jonka tunnuseläin on käärme. Kuvioon on alustavasti merkitty myös nimikkopuulajit.

Toisen akselin ratkaisemiseen on käytettävä kiertotietä toisen semanttisen substraatin avulla. Sen voi kuulla erityisesti nuorisokielessä, joka viljelee sanaa ”vittu” varsin ahkerasti. Vittu on yksi monista tietäjän peitenimistä. Etymologisen perustelun sijasta esitän perusteluksi visuaalisen mielikuvan, jossa on jossain määrin hermeettinen vivahde. Otan esimerkiksi humoraalipatologiasta, eli astrologisesta analogioista.

Muodon analogiana Antiikin kreikkalaisten humoraalikosmos on samankaltainen suomalaisten runojen ansiotöiden mielikuviin, jossa keskeisenä tähtäimenä on ehkä kenties vulvakin, mutta ensisijaisesti syvin tieto. Merkittävää on, että ohranhyvä muistuttaa samaa muotoa, veneen muotoinen soikio, jossa yksi viiva keskellä. Muotoa graffitteina kutsutaan myös kirkkoveneeksi. Varhainen humalluttavan juoman muoto on ollut olut, jota on tehty ohrasta. Suomalaisittain sanoen viina on viisasten juoma. Kulttuuriset kuvastot muuntelevat ja vaihtelevat. Antiikinaikaisella jousimiehen hahmolla on erikoinen nuoli, näyttää kuin nuolen kärki ei olisi terävä lainkaan, vaan sen tehosteena on kivi. Kuvassa on välivaihe ritsasta jouseen terättömine nuolineen.

Vanhaa perua kuvastossa on myös Kauriin saturniaaninen merkki, jossa kalanpyrstöisyys on kotilon muodossa. Tämä viitannee metamorfoosiin suoremmin kuin hybridihahmo kauriista ja kalasta. Symboli kätkee sisäänsä sanoman ihmisen kehittymisestä ahneesta ja sairasta aineellisuudesta kohti henkistä viisautta ja itsekuria. Ohranjyvä pystysuunnassa luo erilaisen assosiaation kuin vaakasuunnassa, jossa muoto muistuttaa huulia. Olla huulilla sisältää seksuaalisävytteisen vihjauksen, jonka agraarivastineena on ilmeisesti ollut voimetafora. Jonkinlainen keskeisyys kuvastuu myös aggressiivissa: Vitustako minä teidän!

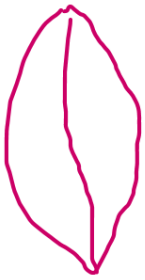

Kuva 13. Antiikin kreikkalainen kosmos kuvattuna soikiona ja niin, että ääripäinä on zodiakin alku ja loppu. Päällimmäisenä Oinas ja alimmaisena Kalat, keskellä on tiedon lähde kuvattuna Skorpionin, seksuaalisuuden ja salatun tiedon merkin kohdalle. Kuvalähteenä kirjan Tiedon tyttäret kuvitus.

On arvoitus, millainen akseli syntyy sanoista tuli, terä ja jää. Puhutaan jääkylmästä poltteesta ja tulisesta tuskasta. Terät ja neulojen nenät haavoittavat, sitä samaa voi myös tuli tehdä. Rakkaudenkin sanotaan haavoittavan ja voivan tuottaa tuskaa. Tieto lisää tuskaa, tai tavoitetullun saavuttamattomuus tai pyrkimyksen epäonnistuminen. Huonomaineista naista on nimitelty vanhassa suomessa tulenlautaksi. Tunteenpalo ei aina saa vastakaikua, kosija voi joutua jäätävästi kohdelluksi. Kosittu pysyy kylmänä vaikkakin kauniina ja haluttuna kuin kultaneito.

⑪

LUKULUOTSI

Siilona

TUONI

Assosiaatiotaulukko

Tähtimerkki	Vesimies
Symbolitopos	Eura
Pukutyyppi	Muinaispuku
Kosintarunot	Tuoni
Siivatta	Hauki (susi)
Symboliväri	Lila, violetti
Planeetta	Uranus
Jumalhaltija	Minerva Athene
Herkuleen urotyö	Gervonin lauma
Kalevala–sarja	Kalevalan runojen alkuperästä

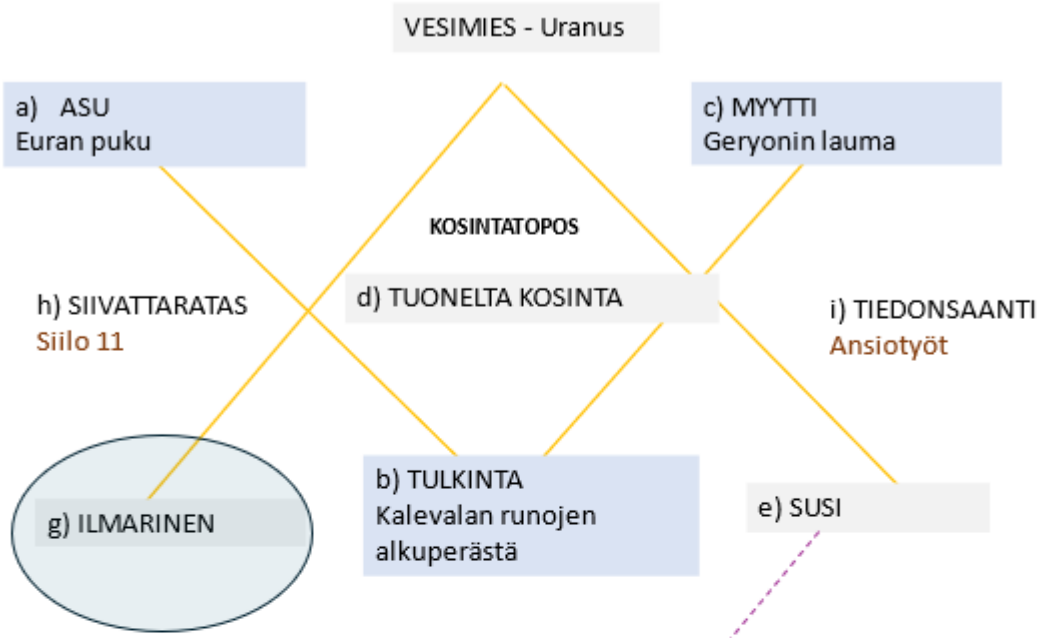

Ilmarisen keskeisiin ansiotöihin sammon taonnan ohella kuului Tuonen hauen pyydystäminen. Ansiotöihinsä Ilmarinen sai apua morsiameltaan.

Susi on joskus myös sulhasen merkityksessä, mutta suden epiteetti volonaama vihjaa kosijan epämiellyttävyyteen. Ansiotöiden haukea kutsutaan toisintonimellä vesisudeksi.

Eponyymi/Siilo	Kosintatopos/Jumalhaltija	Zoema/eläinsymboli
Korvola ”kuolettaa”	Tuoni/Ilmarinen	hauki

1. TUO VENETTÄ TUONEN TYTTI

1. Versio;
   Itkemään ihmisosaa sankarit jäivät nämä, taistosta nibelungein tarina vanha kertoi tämä.
2. Versio;
   On kalman kartanoille kuninkaat käyneet kammoin, taistosta nibelungein näin kertoi vanha satu ammoin.

3. Versio;
   Mun lauluni näin päättyy kuin umpeutuva latu, taistosta nibelungein näin ikivanha kertoi satu.

On palattava alkukartoituksissa estettyihin Osmo Pekosen Niebelungein loppusäkeiden kolmeen suomennokseen ja Altti Kuusamon semiotiikan teeseistä attribuoinnin taitoon. Fraasi yhden kuvan puhuvuudesta sanoihin nähden voi hyvinkin pitää paikkansa. Myytit ja kuvat synnyttävät vastaanottajassa erilaisia mielikuvia. Tarut ovat lähimuoto myyteille, ensimmäisessä Pekosen Niebelungein laulun suomennosversiossa sankarien tunteita liikutti kerrotti tarina. Toisessa versiossa näkökulma vaihtuu jälkeenjääneistä surevista edesmenneiden reaktioihin kuoleman edessä, taru vaihtuu saduksi. Kolmas ja viimeinen versio esittää laulajan osaa, joka kohtalonomaisesti toteutui myös suomennoksen tekijän elämässä. Kuten lopullinen versio osoittaa, elämä menee omia latujaan.

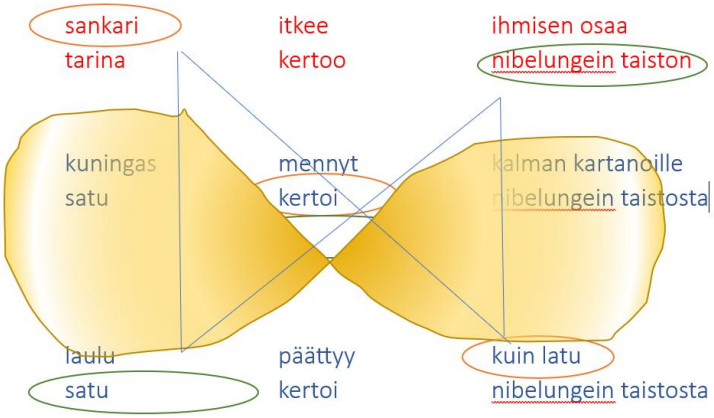

Kuvio 32. Lumottu silmukka Nibelungeinlaulun kolmena versiona

Toinen suomennosversio puhuu kalman kartanoista. Niistä Osmolan maan tietäjät ovat myös kertoneet, mutta tunnelma ei ole ollut kammoava, tosin kyseessä ei myöskään ole ollut todellinen tai suuri kuoleman vaara toisin kuin sodissa. Kalman kartanoille mentiin hakemaan tietoa, jota voitiin saada toisenlaisten tajunnantilojen kautta, kuten transsissa tai unessa. Kun runossa SKVR I 378 Kaukomieli/Väinämöinen huutaa Manalan lautturia luokseen, niin vahtikoirana ei ole Kerberos vaan Manalan tytär. Kutsuhuuto kuuluu: Tuo venettä Tuonen tyttö, laivaa Manalan lapsi, lapsi Kalman karpasoa.

Pienehkössä virrassa ei laiva ole sopiva kulkuneuvo, joten Lönnrot onkin tulkinnut laivan lautaksi. Voitaisiin kuitenkin attribuoida sanottu monen verhauksen takaa, jos oletetaan näiden runosäkeiden muodostavan omansalaisen lumotun silmukan tai toisiinsa kiertyneet merkityksen tasot. Kalman lapsi eli neiti on saanut, Latvajärvellä runoillaan Manalan kaposta.

Tuoni, Manala ja Kalma ovat merkityssykkyrä, josta parhaiten selviää kerimällä johtolangat auki attribuuttien välillä. Sitä varten tarvitaan tarkentava käännös.

Attribuutit	Loci	Myyttihahmo
Vene	Tuoni	Haamu, ”aave, kummitus”
Lautta	Mana	Vainaja, ”likainen neito”
Ruuhi	Kalma	Kuolema, ”luuranko, viikatemies”

VENE	tyttö	TUONI
LAUTTA	kapo	MANA
RUUHI	lapsi	KALMA.

Tietuointi ja kosiminen rinnastuvat tässä runoteemassa, koska runoformulat ovat samat sekä kilpakosintarunoissa että Manalan matkassa, kilpakosintarunossa matkan päämäärää ja motiivia tiedustelee rannalla pyykillä ollut Ilmarisen sisko Annikki. Kuljetuspyyntöön virran rannalla vastannut Tuonen tytti tai manatar kuulustelevat venekyydin kysyjältä syytä, millä asioilla hän on liikkeellä, koska luonnollinen kuolema ei ollut kyseessä. Molemmat kuulustelutilanteet toteavat Väinämöisen kielastajaksi, valheiden puhujaksi ennen kuin totuus selveni. Manalle pyrkijä oli tullut hakemaa oroa ja vääntiötä rikkoutuneeseen runorekeensä, josta puuttui aineksia tuo kolme sanaa. Monet seikat osoittavat Tuonelan ja Manalan rinnastuksen, Kalmaa on totuttu pitämään kuoleman edustajana myös. Näin nämä kolme esitettyä tekijää muodostavat kolminaisuuden, joka on tiiviisti yhtä.

Erillisoutous Manalan neidin ja Osmottaren välillä liittyy sanaan kapo, jolla saattaa olla muitakin merkityksiä kuin neiti, koska kolmessa esimerkkirunossa on viittauksia sekä Lemminkäiseen että Päivölän pitoihin. SKVR I1 366/Meni päivölän pitoiin, hyvän joukon juominkeihin. Toisessa karpaso -runonäytteesstä SKVR I2 774 on alaotsikkona oluen teko ja runo alkaa formulalla – Osmotar, oluen seppä, kapo kaljojen tekijä. Osmankäämi intiaanikulttuureissa liitetään vainajariitteihin ja/tai tuonpuoleiseen olotilaan. Humalatilakin on muuntunutta tajuntatilaa., jossa voi saada monenlaisia älynvälähdyksiä ja mieleen juohtumia.

Muiden kansanrunojen perusteella Väinämöinen selvisi elävänä Tuonelan matkasta, Lemminkäinen ei. Antiikin tarina Orfeuksesta ja Eurydikestä tarinoi myös menetetyn vaimon kaipuusta ja noudosta Tuonelasta, tosin laulajasankari Orfeus menetti hakemansa, kun ei kestänyt Eurydikeen kuulustelua, miksi Orfeus ei katsoi häneen. Jokin sivujuonne voi näissä runosäkeiden attribuointien verhotussa sanomassa olla kalliokuvien huviveneiden suuressa määrässä. Hirvivene on runoreki. Ja sehän on karpason pyynnön motiivi, rikkoutui tietäjältä runoreki.

Tuonelta kosinta rupriikkeja ei SKVR-korpuksessa ole lainkaan, mutta ansiotöitä voi silti etsiä otsikoinneista Tuonelassa käynti, onhan Väinämöisen puuttuvan tiedon hakuretken kohteena manalle mennyt Vipunen ja Tuonela. Tähän viittaa ensimmäisen runonäytteen otsikoinnissa oleva polvenhaava-otsikointi, toisessa runossa Tuonelassa käynnin rinnalle on kohonnut kilpakosinnan teema, erityisen lisänsä runonäytteissä tuo runo SKVR I1/442, jossa kerrotaan miehen kolmesta pahasta osasta elämässä. Näistä päästään, kun maisen taudilla tappaa, hevosen susilla syöttää, polttaa veneen. Sillä niistä pahoista päästään-.

Päätemana on kuitenkin Väinämöisen tarve saada tarvittava tietotaito ja apu verenvuotoonsa. Erikoisen ajoneuvon hän hätäänsä keksi ensi alkuun. Väinämöinen otti kuusesta oroa ja ajoi sillä alista tietä myöten alimmaiseen taloon, mutta ei saanut apua. Turhaan apua pyydettyään Väinämöinen lähti hakemaan Manalta sanoja vaivaansa ja sai avun vaivaansa, sata sana ja tuhat muuta mungerrosta. Toisessa runossa nuo mungerrokset ovat oroja. Oro voi viitata sekä hevoseen, oriin että noroon, esim. vesinoroon. Mutta Väinämöisen etsimät Tuonelan orat sisälsivät Manalan mahtia. Ansiotyö mainitaan Tuonelassa käynti -runossa, kun Ilmarinen lähtee Pohjolaan, jossa Pohjolan ukko lupaa tyttären, jos Ilmarinen saa sammon valmiiksi.

Kosija	Runo	Kosinta	Ansiotyö
Ilmarinen	SKVR I1 442	Pohjolan ukon tytär	1) sammon valmistaminen

Akateemikkojen ansiotyökäsitykset

Kaksi suomalaista folkloristiikan emeritus akateemikkoa Matti Kuusi ja Martti Haavio ovat käsitellee ansiotyörunoja tutkimustuotannossaan. Matti Kuusi Sampo-eepos väitöskirjassaan toteaa Sammon taonnasta sen olevan joko a) Väinämöisen lupaama lunnas kotiin pääsystä, tai b) morsiamen, Pohjanneidon hinta. Vuonna 1949 valmistunut väitös kutsuu tutkimusta eeposanalyysiksi, joka ensisijaisesti etsii redaktioiden välisiä eroja ja kartoittaa runojen eritys piirteitä mm. kliseeanalyysin avulla. Kansanrunouden klisee vastaa runoformulaa, joita useimmissa ansiotyörunoissa viljellään ahkerasti. Esimerkiksi vakioformulana usein esiintyy kosijan suhtautuminen adynatoniin. – Otti tuonkin tehdäksensä ennen kuin ilman ollaksensa. Paha on naisetta elää.

Martti Haavio on Virittäjässä arvioinut Kuusen typologista analyysiväitöstä. Mytosemanttista lähestymistapaa voitaneen nimittää topologiseksi analyysiksi.

Viisi vuotta myöhemmin 1955 valmistuneessa Haavion teoksessa Kansanrunojen maailmanselitys akateemikko havainnois ansiotyörunojen tehtäviä, joita hän nimittää mahdottomaksi. Sitähän ne ovat, mutta runoissa mahdoton tehdään mahdolliseksi, koska toistuvasti annetuista tehtävistä suoriudutaan ja kosittu saadaan omaksi. Ansiotöistä Haavio tarkastelee erityisesti köyden punomista ruumenista. Haavion mukaan kosijalle asetettuja vaikeita tehtäviä ovat: /Haavio 1955:321/

a) vaellettava naisten neulojen neniä ja miesten miekkojen teriä
b) kylvettävä tulinen kylpy
c) luettava umpiluut
d) pyöritettävä vuoria
e) yövyttävä lentävän navan selässä
f) särjettävä jäästä aidaksia
g) kiskottava kivestä tuohta
h) taottava sampo ja kirjokansi.

Haavio viittaa Kuusen tarkasti analysoineen kosintarunojen ansiotyöt, väite pitää paikkansa sikäli kuin ne koskeva tutkimukseen mukaan otettujen runojen säkeitä eli kilpakosintarunojen ansiotöitä. Kuusi nimittää pyykinpesijä Annikin keskustelua Väinämöisen kanssa rantadialogiksi. Samantapainen rantadialogi käydään, kun Väinämöinen lähtee hakemaan Tuonelta eli Manalalta puuttuvia kolmea sanaa veneen veistoon. Sitten tullaan mytosemantiikan kannalta outoon tutkimusotteeseen. Kilpakosintarunojen ansiotöinä mainitaan: (Kuusi 1949:211-270)

hevosen tuonti
kyisen pellon kyntö
käärmeaita
terilläkäynti
tähden ammunta
umpiluiden luenta
jouhen halkaisu
munan solminta
ruumenköysi
tilapääansiotyöt: käärmeoluen juonti, vuorten pyöritys, pyörivän navan päässä yöpyminen, silmäveden tuonti neidolle, leipäveitsen tuonti, kokon laadinta, rakeet tai lumisade, kattilatta keittäminen, umpilammen uinti ja aidasten särkeminen jäästä.
kalliolla veisto
tulinen kylpy
sampo tai kirjokansi ansiotyönä
kosijan nielentä
alkeellinen taonta
vatsasta pääsy
hauen pyynti
kokko ja hauki
hauen vastaanotto
lammen laulanta
vaikeuttava lisäehto
muinainen vala
ukon apu.

Listaa voi verrata kosintarunoista koostuneeseen ansiotyöluetteloon. Kosijan nielentä taontoineen viittaa Vipusen teemaan. Tuonesta kosinta -runot sisältävät elonkaavan verran, kolmekymmentyksi runonäytettä. Väinämöisen Tuonelassa käynti ja Vipusen virsiteemat likeltä sivuavat Tuonelta kosintaa, mutta ne käsitellään toisaalla. Runot on analysoitu SKVR-korpusnumerojärjestyksessä. Erot eri runoversioiden välillä ovat vähäiset. Kaikissa esimerkkirunoissa on metatietona Tuonelta kosinta.

Runo-otoksen ansiotöissä on yhteensä 122 ansiotyövatimusta, joista suuri osa samankaltaisia edellisten kosintatoposten kanssa. Tuonelta kosinnassa on kuitenkin eniten määrättyjen ansiotöiden kirjoa ja erikoisuuksia kuten alla olevasta taulukosta voi havaita. Haavion mukaan köyden punominen ruumenista on yleisimpiä ansiotyövaatimuksia, ja hän rinnastaa tehtävän kansainväliseen aihioon, jossa nuora tai köysi tulee punoa hiekasta, hiekanjyvistä. Ruumenia on käytetty rappaukseen, kun ruumenet ja akanat on sekoitettu ensin savivelliin. Täten voitaneen ajatella, että myös köyden punominen on tällaisella seoksella mahdollista. Sen sijaan on varasin mystinen Tuonelta kosinnassa säkeet, joissa ”akanoilla sään asetat”.

Kosija	Runo	Kosinta	Ansiotyöt
Iivan Kalevan poika	SKVR III1/152	Tuonen tyttö, Manalaisen Marja	1) käynti neulojen neniä myöten, kirveen ja kassaran teriä myöten 2) muna solmulle solmun tuntumattomaksi 3) nuora ruumenista, akanoista alku
umpiruotsalainen, saaren saksalainen	SKVR III1/658	Tuonen tytär Manalan morsian	1) käynti neulojen neniä ja kirveen teriä myöten 2) nuora ruumenista, akanoista alku 3) uhlusessa ujuminen, läpi pangan painattelu
Mies kavala; Turo tuima poissikainen	SKVR III1/660	Tuonen tytär, manalaisen ainoa	1) Nuora ruumenista 2) muna solmulle 3) kylpy tulisessa saunassa kuumalla vedellä valelu, tuli tuiskaa ikkunasta, savu sammalien välistä 4) käynti neulojen neniä ja veitsen teriä myöten
Päivöin poika valkeainen	SKVR III1/661	Tuonen tytär Manalan Marjut	1) nuora ruumenista, akanoista alku 2) muna solmulle 3) mereen sillan teko yksiöisistä vesoista, kaksiöisistä kannoista 4) käynti neulain neniä ja veitsen teriä myöten 5) kivestä kirkko kiviristeineen
Ivaana Kalevanpoika	SKVR III1/662	Tuonen tytär	1) nuora ruumenista, akanoista alku 2) Uhlusta ujun otto, läpi pangan paiunutella 3) tulisen saunan kylpeminen, tuli tuiskaa ikkunasta, savu salvaimen välistä 4) verisen virstan juoksu neulojen neiä ja veitsen teriä myöten
- (minä kertoja) Ulkola?	SKVR III1 669	Tuonen tytär, Manalan morsian	1) Uhlussa ujuminen läpi pangan painuttelu’ 2) tulisen saunan kylpeminen, 3) tuli tuiskaa salvoimsita, lemmen lentelee katosta 4) puno nuora ruumenista, akanoista alku 5) käynti neulojen neniä , kirveen teriä myöten
Ylermä Untermaan yrkkä	SKVR III1 671	Tuonen tytär, Manalan morsian	1) verisen virstan juoksu neulojen neniä, veitsien teriä myöten 2) munasta solmu

			3) uhlussa ujuminen, läpi pangan painuttelu
Ivaana Kalervan poika	SKVR III1 674	Tuonen tytär Maan alalta morsian	1) käynti neulojen neniä, veitsien teriä myöten
Iivana Koijoisen poika	SKVR IV2 1909	Tuonen tytär Manalan Marjut	1) juokse verinen virsta pimeänä syksy-yönä neulojen neniä, kirveen teriä, teräsrautojen suita myöten ja nenät neuloilta murennat, terät katkot kirveiltä. nuora ruumenista, akanoista alku 2) muna solmulle nimettömällä sormella 3) tulisen saunan kylpeminen, lämmän saunan löyhyttely, tuli tuiskaa ovesta, lemmen löyhkii ikkunasta 4) uhlussa ujuttelu, alla pangan painelu
Iivana Kojoisen poika	SKVR IV2 1914	Tuonen tytär manalan morsian	1) verisen virstan juoksu neulojen neniä, kassaran teriä, teräsrautojen suita myöten ja nenät neuloilta murennat, terät katkot kassaroilta 2) tulisen saunan kylpeminen uudella vastalla, tuli tuiskaa ovesta, lämmen liekkui ikkunasta 3) uhlussa uittelu, alla pangan painelu 4) nuora ruumenista, uumenten rajaisista 5) muna silmulle sormella nimettömällä, päättömällä peukalolla
Mnteren matala seppä Inkeroinen	SKVR XV 1028	Tuonen tytär Manalan morsian	1) muna solmulle solmun tuntumattomaksi 2) tulisen saunan kylpeminen, tuli tuiskaa ikkunasta, liekki löyjää ovesta 3) uhlussa ujuminen, läpi pangan painuttelu 4) kivestä kirkko, rautaristi räystäälle, kultaristi katolle
Päivöin poika valkea	SKVR III1 1212	Tuonen tytär Manalan morsian	1) verisen virstan juoksu neulojen neniä, kassroiden päitä ja sirppien teriä myöten 2) tulisen saunan kylpeminen, lemmen löyhähti ovesta 3) muna solmulle solmun tuntumattomaksi 4) uhluisessa ujuminen, pangan alitse painunta 5) meren silta yksiöisistä vesoista, kaksivuotisista kannoista 6) tammen taonta taivaaseen, tammen oksalle omena, ikäpuuhun pähkinä 7) laadi linnut laulamaan, käet kultaa kukkumaan
Manteren matala seppä	SKVR III1 1214	Tuonen tytär Manalan morsian	1) Verisen virstan käynti neulojen neiniä, kirveen, naskalin teriä ja kassaran päitä myöten

			2) nuoran punonta ruumenista, akanoista sään asetat 3) muna solmulle solmun tuntumattomaksi 4) tulisen saunan kylpeminen, tulki tuiskaa oveltam lemmen löyhkää ikkunasta 5) uhlussa ujuminen, alle pangan painunta 6) tee kivinen kirkko, kultaristi katolle, rautaristi räystäälle, harjalle hopiaristi
Päivöin poika valkea, Mannun poika mies matala	SKVR III1 1215	Tuonen tytär Maan alalta morsian	1) verisen virstan juoksu neulojen neniä, kassaran ja veitsen teriä myöten 2) uhlussa ujuminen, painuminen pangan alitse 3) nuora ruumenista, akanoista sään asetat 4) muna solmulle solmun tuntumattomaksi 5) tulisen saunan kylpeminen, tuli tuiskaa ovesta, lemmen löyhkii ikkunasta
Ivvaana Kalervoin poika	SKVR III1 1220	Tuonen tytär Manalan Marja	1) verisen virstan juoksu neulojen neniä, kassaran kärkiä, kirveen teriä myöten 2) helmisen hevosen taonta, helminen reki perään, helminen mies rekeen 3) tao kokolle kynnet kuin Viron viikatteet, tao kokolle silmät kuin vaskimaljat 4) nuora ruumenista, akanoista sään asetat 5) vaskisen aitan valanta, kultaristi laelle, harjalle hopearisti, rautaristi räystäälle
Ignatta Koijoisen poika	SKVR III1 1221	Tuonen tytär Manalan morsian	1) verisen virstan juoksu neulojen neniä, kassaran päitä myöten 2) nuora ruumenista, ruumenen rajaisista 3) tulisen saunan kylpeminen, tuli tuiskaa ikkunasta, lemmen löyhähtää ovesta 4) uhlussa ujuminen, läpi pangin painuttelu 5) muna solmulle
Iivana Kalervon poika	SKVR XV 1030	Tuonen tytär Manalan morsian	1) verisen virstan juoksu neulojen neniä, kassaran kärkiä, kirveen ja veitsen teriä myöten 2) nuora ruumenista 3) muna solmulle 4) tulisen saunan lämmitys, niin että tuli tuiskii ikkunasta
Päivöi poika valkea	SKVR XV 1031	Tuonen tytär Manalan morsia	1) sata ratsua rakenna, tuhansia valjasta

			2) verisen virstan käynti neulojen neniä myöten, kassara kärkiä, veitsen teriä myöten 3) tulisen saunan lämmitys, tuli tuiskaisi ovesta, lemmen liekehtii ikkunasta 4) nuora ruumenista 5) tee munasta solmu 6) tee mereen silta, laadi lilta laineillen yksiöisitä vesoista, kaksivuotisista kannoista, kolmivuotisista koivuista
Iivana Kojoisen poika	SKVR XV 1035	Tuonen tytär Maan alan Marjukka	1) juokse viikko pajukkoa, toinen tuomikkoa, kolmas petäjikköä 2) juokse verinen virsta neulojen neniä, kirveen teriä myöten ja murra nenät neuloilta, terät katko kirveiltä
Korven korkea senihka	SKVR III2 1378	Meren piikaa ”afrodite”	1) käy veitsen teriä myöten, neulojen neniä myöten 2) uju uhkuisen sisässä, läpi pamgam painuttele 3) kylve tulinen sauna, 4) vieri verinen virsta
Ivana Kalervon poika	SKVR III2 2048	Tuonen tytär Manalan Marjukka Kuuvalon kutri	1) nuoran punonta ruumenista 2) kylve tulinen sauna, valele vesi verinen, tuli tuiskaa ikkunasta, savu salvomien välistä 3) istuta ikkunan alle ounatpuu oven eteen, joka oksassa omena, päivän puolelta punaiset, kuuvalolta valkeat
Pietari pyhä sulane	SKVR III2 2185	Tuonen tytär Manalaisen ainoa	1) tulisen saunan kylpeminen, verisen veen valanta, tuli tuiskaa ikkunasta, savu sammalien välistä 2) nuoran punonta ruumenista 3) muna solmulle 4) käynti neulojen neniä, veitsen teriä, kassaran kärkiä myöten
Iivana Kalervan poika	SKVR III2 2243	Tuonen tytär Manalan morsian	1) verisen virstan juoksu neulojen neniä, veitsen teriä ja kassaraoiden kärkiä myöten 2) uhlasessa ujuminen, alla pangan painuttelu
Antero Ylimöin ppoika	SKVR IV2 2283	Tuonen tytär Manalan morsia	1) nuoran punonta ruumenista 2) muna solmulle 3) juoksu pitkin peltopiusta neulojen neniä, kassaroiden kärkiä ja teräraudan suita myöten
Kullervoinen Kallervoisen poika, Hellervoinen	SKVR III2 2285	Tuonen tytär Manalan Marjut ”Aite” ”Hekko” Aika, suomen sanan?	1) verisen virstan käynti kassaran kasoja, kirveen teriä ja neulojen neniä myöten 2) tulisen saunan kylpeminen, tuli tuiskaa ovesta, lemmen leyhkii ikkunasta 3) uhluessa ujuminen, läpi pangan painuttelu 4) tee mereen silta yksivuotisista vesoista, kahden vuoden kannoista

Mantereen matala seppä	SKVR III2 2297	Tuonen tytär Manalan morsian	1) tulisen saunan kylpeminen, tuli tuiski ikkunastan, lämpö löyhähti ovesta 2) uhlussa ujuminen, läpi pamlam painuttelu
Antero Ylimön ylkä Ylimäinen miehen poika	SKVR IV2 2492	Tuonen tytär Manalan Marjukka	1) rautasaunan kylpenminen, rautasilla lauteilla, vaskisella vastalla 2) pitkän peltopiussan juokseminen neulojen neniä, kassarin kasoja myöten, neulojen nenät kulutat, kassarakasan lohetat 3) nuoran punonta ruumenista
Ivana Kalervon poika	SKVR III3 3761	Tuonen tytär Manalan morsian	1) ota uhlusta ujuu, läpi pangon painutella 2) tulisen saunan kylpeminen, tuli tuiskaa salvoimista, lemmen lentää katosta 3) käynti neulojen neniä, kirveen teriä myöten (tuli surma vrt Vipunen)
Iivana Koijjoisen poika	SKVR IV3 4151	Tuonen tytär Manalan morsia	1) Kierit kesäisen päivän, syksyisen yön pimeän neulojen neniä, kassaran kasoja myöten 2) nenät neuloila lyheni, kassarroiden kärjet katkoi, vei Tuonelle katsottavaksi 3) muna lolmulle solmun tntumattomaksi, 4) nuoran punonta ruumenista, ruumetnen rajahisista ja tuot Tuonen katsottavaksi 5) tulisen saunan kylpeminen, lemmen saunan löyhyttely katajaisella vastalla 6) uhlussa uittelet, alla pangan painelet
Iivana Kalervan poika	SKVR III3 4210	Tuonen tytär Manalan morsian	1) Kun teet verisen virstan neulojen neniä, kassarin aksoja, kirveen teriä myöten 2) tulisen saunan kylpeminen, tuli tuiskaa ovesta, lemme löykii ikkunasta 3) uhlssa ujuminen, läpi pangan paineli 4) muna solmulle solmun tuntumattomaksi 5) nuora ruumenista, akanoista sään asetus 6) mereen sillan teko yksivuotisista vesoista, kaksvuotisista kannoista, kolmivuotisista koivuista

Taulukko 23. Tuonelta kosinta, ansiotyöt

Listaukset eivät pelkästään riitä tulkitsemaan runojen sanomaa. Yhteenvetona on tässä käytetty tekemisen modaliteettia verbien avulla. Mitä Tuonelta kosinnan ansiotöissä tehdään?

1	istuta	ounapuu
2	juokse	pelto
3	kylve	kylpy
4	käy	neula
5	kieri	vuorokausi
6	laadi	laululintu
7	lämmitä	sauna
8	ota	uju
9	painu	panka
10	puno	köysi
11	rakenna	ratsu
12	solmi	muna
13	tao	hevonen
14	tee	silta, kirkko
15	tylsytä	terä
16	uju	ulhu
17	vieri	virsta

Tuloksena on seitsemäntoista imperatiivia, kehotusta tai vaatimusta neidon saamiseksi. Vaikka luku täsmääkin määrältään sekä myteemi- että sententiajakoon, ei ole mielekästä yrittää käyttää niitä selvyyden tai merkityksen etsimiseen. Sen sijaan voi turvautua kansanrunojen perinteiseen tehokeinoon, jossa asia esitetään säeparilla. Näin väljästi tulkiten esiin saadaan toiminnalliset aisaparit, joiden merkityssisältöä voidaan testata ugramella.

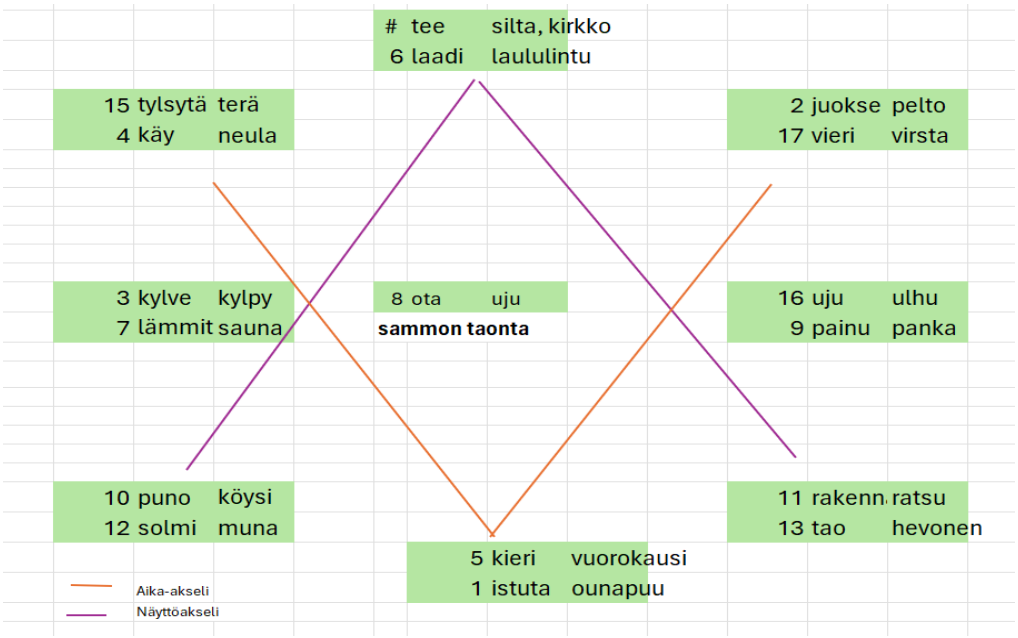

Kuvio 34. Ansiotöiden verbiasetelma

2. KOS(I)MISEN PRINSIIPIT

Jos ajatellaan kosintarunojen ansiotöineen jäänteeksi jostain suomalais-ugrilaisesta kosmisesta maailmankuvasta, niin voimakkaiden vuodenaikavaihteluiden maassa jään ja sään, tulen ja pakkasen mielikuvat voivat hyvinkin edustaa ajankulua vuodenkiertona, jossa aurinko ja sen lämpö on korostuneen arvostuksen, kunnioituksen ja palvonnan kohde. Suomalaisrunojen pilviveneet ja grafittien kirkkoveneet voivat olla samaa kosmisten kuvien jatkumoa, jossa perusbinaarisuus on astraalista ja keskeisin toiminta on mies ja hänen tekonsa, tiedonhalunsa, ansioitumisensa eri siivattatoposten mahdin alla. Suhtautuminen ratkaisee, onnistuuko mahdottomalta vaikuttavien tehtävien suoritus. Yleensä sankari ottaa tehtävän vastaan ja suoriutuu siitä, joissain tapauksissa epäonnistuu ja joskus harvoin ei vähääkään välitä annetusta oudosta tehtävänannosta ja saa silti tyttären.

Perusbinaariuudet voidaan mieltää astrologisina toimintapareina joissa fokuksessa on maskuliininen mars-prinsiippi, sen toisella puolen Jupiter ja saturnuskehät, jotka edustavat yhteisöllistä toimintaa ja toisella puolen yksilöllinen elämä Venus- ja Merkuriusprinsiippien alla. Fokuksina ovat taivaanvalot aurinko ja kuu eli Ravun ja Leijonan merkit, jotka ovat vastapooleja saturniaaniselle kehälle. Perusbinaarisuus voi selittää senkin, miksi Kalevanpoikia tunnetaan nimeltä vain kuusi nimeä.

Ansiotyöt antavat myös semanttisia vihjeitä sille, mitä on tarkoitettu Pohjolassa sijaitsevalla urosten upottaja -topoksella. Uhlussa ujuminen, pangan alle painunta ja umpilammen uinnit viittaavat jään alla uimiseen tai muuten vaaralliseen virtaan menemiseen, jossa voi henkikultakin lähteä Manan majoille, Tuonelan tuville. Tätä epäsuorasti osoittaa myös muita ansiotyörupriikkeja lukuisammat Tuonelta kosinta -runot.

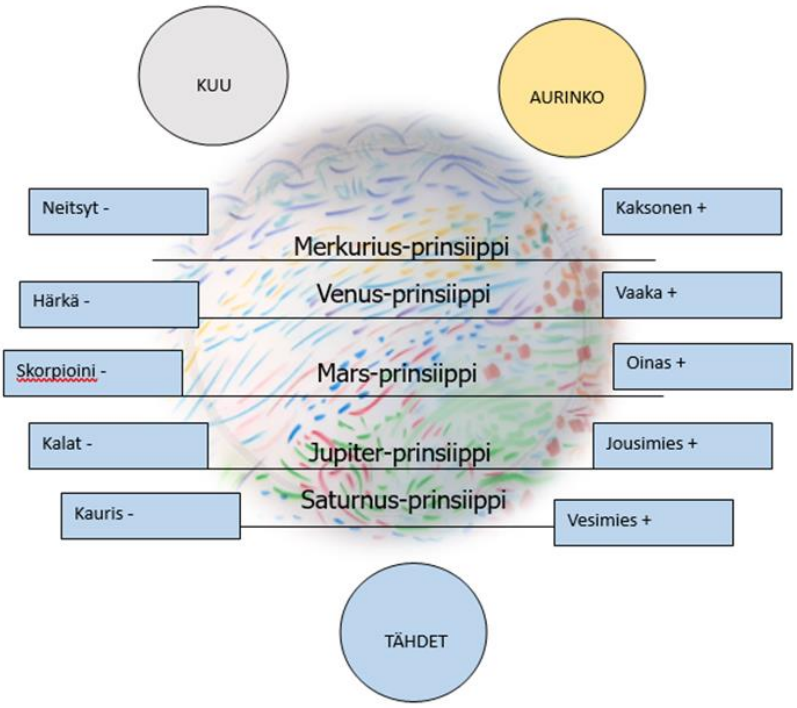

Kuvio 35. Planetaariset binaarisuudet prinsiippeinä

Kuvio 36. Planetaariset kehät zodiakissa

Seuraavassa on esitetty keskiaikainen kuvakavalkadi tähtimerkkien hallitsijaplaneettojen dualistisuudesta, binaarisuuksista. Kuvastossa on fokuksena taivaanvalot, aurinko, tähdet ja kuu. Eepokset pyritään esittämään sankaritarinoina, joten maailman eeposten eetos liikkuu marsmaisissa merkeissä. Tästä poiketen suomalaisten intohimo on kohdistunut tiedon halajamiseen. Anna-Leena Siikala on ansiotyörunoissa huomioinut kohdan, jossa ”antoi morsian apua” urotyön suorittajalle, niin tämäkin kohta saattaa olla verhottua puhetta, jonka lähin vastine löytyy sananparsista työ tekijäänsä neuvoo/opettaa. Morsian on tarvittava tieto työn suorittamiseksi, ja pulma ratkeaa työn kuluessa sitä mukaa kun havaitaan, mitä hyvään lopputulokseen tarvitaan. Planeettabinaarisuuksista on huomattava, etteivät ne ole oppositioasetelmia, vaan sisäkkäisiä kehiä, joissa on semanttinen systeeminen järjestys.

Kuva 16. Aurinko-prinsiippi, attribuutteina valtikka ja kirja vallan ja oppineisuuden osoituksena, zoemana leijona.

Kuva 17. Jupiter-prinsiippi, sisältää Kalojen ja Jousimiehen tähtimerkit, attribuutteina nuolet, viini ja jouset.

Kuva 18. Kuu-prinsiippi, tähtimerkkinä ja zoemana rapu, attribuutteina runsaudensarvi ja soihtu

Kuva 19. Mars-prinsiippi, tähtimerkkeinä Oinas ja Skorpioni, attribuutteina lippu ja miekka, kypärä ja haarniska

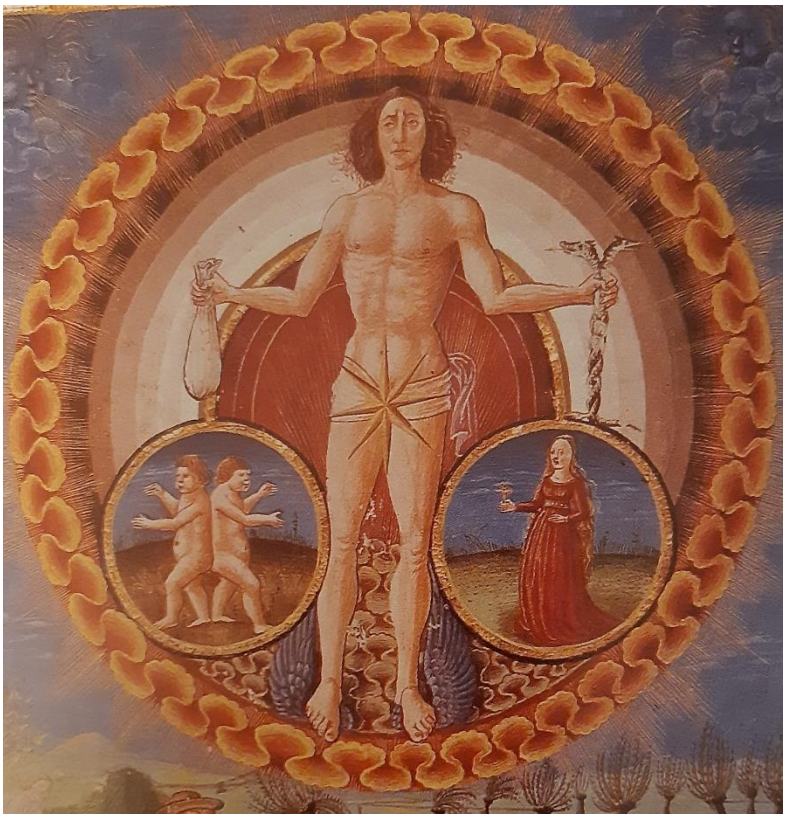

Kuva 20. Merkurius-prinsiippi, Kaksosten ja Neitsyen tähtimerkit, attribuutteina rahapussi ja käärmesauva

Kuva 21. Saturnus-prinsiippi, Vesimiehen ja Kauriin tähtimerkit, attribuutteina sirppi ja kainalosauva, zoemana kauris tai vuohi

Kuva 22. Venus-prinsiippi, jossa vaaka ja Härkä tähtimerkit, attribuutteina kukka ja peili.

Pariasettelu paljastaa kaksinapaisen systeemin, jossa on positiivinen ja negatiivinen kenttä. Taivaanvalot aurinko ja kuu korreloivat tähtimerkkien kanssa. Kuten on osoittautunut, suomalaisten kansanrunojen maailmankuvassa kosintatopokset on käsitelty SKVR-korpuksen rupriikeissa huolimattomasti. Konnusta kosinnan runot kohdistuvat voittopuolisesti Apsosta kosintaa, vastaavasti kilpakosinnan/Kultaneidon taonnan runot ovat suhteessa vastapooliinsa Tuonesta kosintaan, joka vuorostaan on tarkasteltava suhteessa Väinämöisen veneen veiston ansiotyörunoihin ja Vipusen virteen.

Lopuksi huomautan eräästä semanttisesta substraatista, jolla voi olla syvät juuret kaukaisessa menneisyydessä. Suoimen nykykielessä tunnetaan ilmaisu kulkuneuvot tai kulkupeli. Runojen kulkuneuvo tai kulkupeli oli runoreki, joka saattoi olla myös veneen muodossa. Soittamista ja tanssimista on nimitetty peleiksi. Shamaani lähti transsimatkoilleen terillä käymään rytmisen liikunnan ja soiton säestyksellä, soittopelinään joko rumpu tai kantele sekä laulu.

Köyden teko pienistä hajanaisista ruumenista ja akanoista tai hiekanjyvistä muistuttaa nykyajan tiedonlouhintaa datamassasta bitteineen. Sampo ei sanoja puutu, eikä puutu tekoälykään. Vipusen vatsassa ja tekoälyssä on tuhat virren tutkelmoa tallessa, ken osaa sen sieltä esiin noutaa. Eläinrata on kaldealaisperäinen antiikin säilömä ennuste- ja tulkintasysteemi. Siivattaratas on luonnos suomalaisesta tietuoinnin sielunmaisemasta sellaisena kuin se on kosintatoposten ja ansiotyörunojen perusteella hahmotettavissa.

On ilmeistä, että ansiotyörunoissa on ilmi merkityksen, reaalisen kosinnan lisäksi syvempi myyttinen merkitys tiedonhaluna, allegoriana neito on tavoiteltu tieto, topoksen haltija tämän tiedon myöntäjä ja sallija. Aina ei sankari onnistu saamaan haltuunsa haluamaansa, tai saatu saalis osoittautuu epäkelvoksi tai on muuttanut muotoaan prosessin kuluessa. Joissain ansiotyörunoissa puhutaan lohettamisesta (esim. SKVR IV2/2492 mikä selvästi viittaa lohilaulantaan, loihtimiseen.

Kun kosinta on onnistuneesti suoritettu ja osmolaisesta on tullut teltamoinen, häneltä häärituaalissa kysytään: Mistä tiesti teltamoinen, tien osasit? Tiedonhaluna kaava kosintana voidaankin ilmaista sovellettuna tietoveenä. Vihkikatos, telta symboloi taivasta.

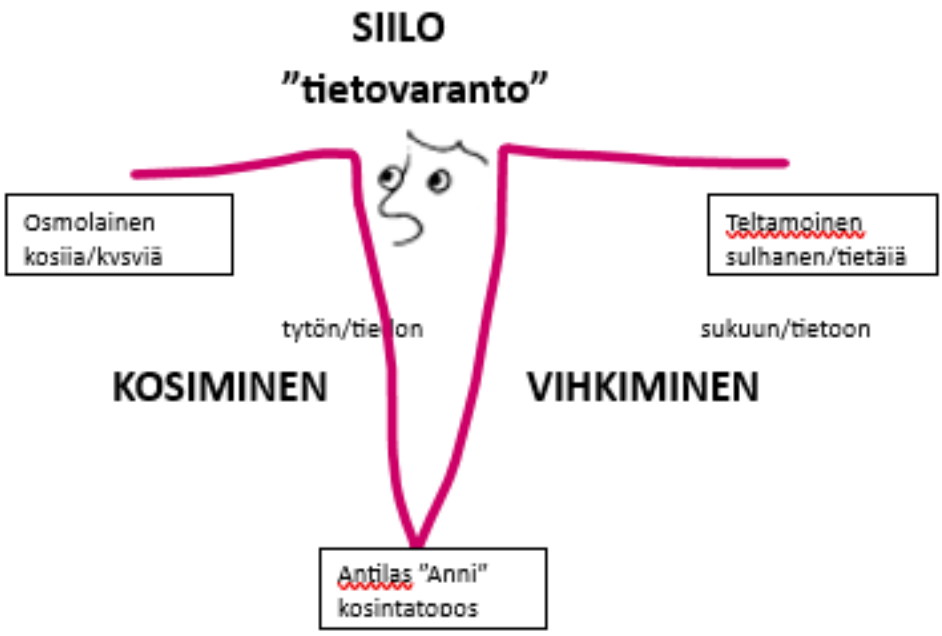

Kuvio 37. Kosiminen, tietuoiminen ja tietovarannot siiloina

12

LUKULUOTSI

Siilona

KOSKI

Assosiaatiotaulukko

Tähtimerkki	Kalat
Symbolitopos	Ainopuku
Pukutyyppi	Muinaispuku
Kosintarunot	Koski
Siivatta	Ruutana
Symboliväri	Harmaa
Planeetta	Neptunus
Jumalhaltija	Themeis, Dike, Nemesis, Justitia
Herkuleen urotyö	Keryneian hirvi
Kalevala–sarja	Kalevalan runojen alkuperästä

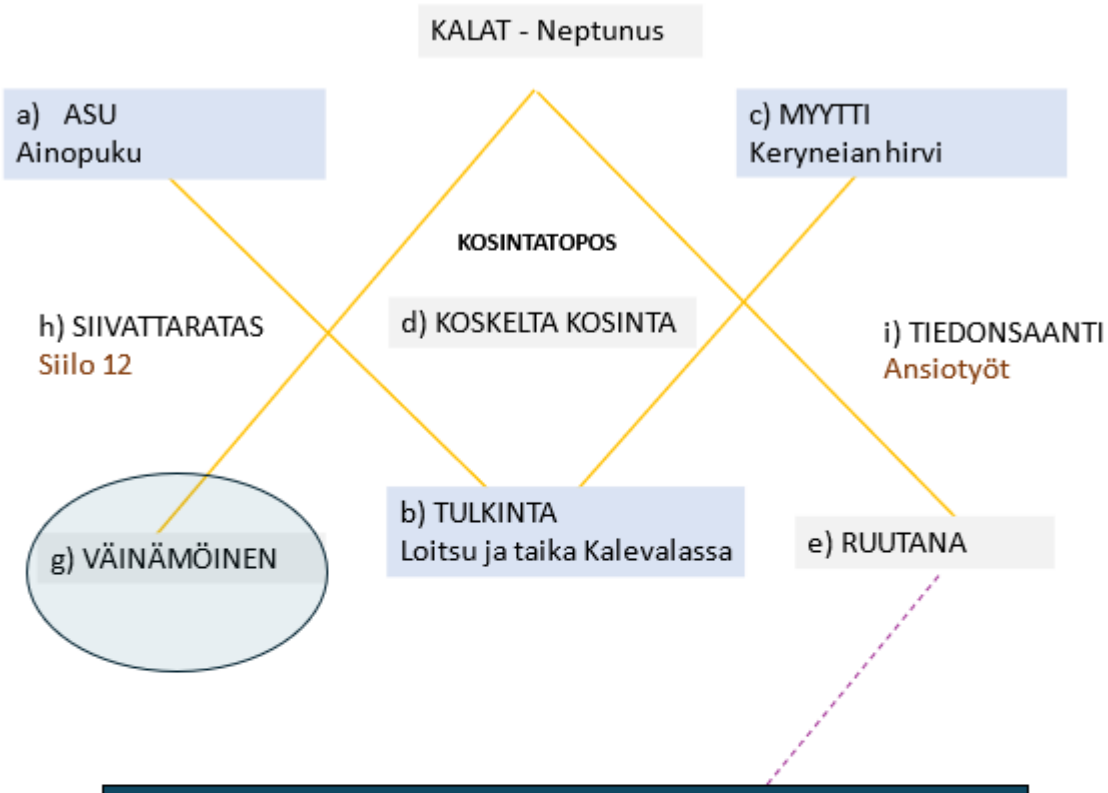

Väinämöinen on muun toimen ohella sekä onnen onkija että kalastaja, joka selviytyi sekä veden varassa ajelehtimasta että Tuonen vesiltä elossa kuin sitkeähenkinen ruutana.

Väinämöisen ansiotöihin kuului veneen veisto, noissa runosäkeissä esiintyy Vipusen virressä keskeinen kosimisen ansiotyöformula, kun Väinämöinen haki Manalta sanoja.

Eponyymi/Siilo	Kosintatopos/Jumalhaltija	Zoema/eläinsymboli
Korvola "kuolettaa"	Tuoni/Ilmarinen	hauki

1. KOSKELTA KOSINTA

Samoin kuin Kommilta kosinnassa, esimerkkirunoja on valikoitunut Koskelta kosinnasta yhteensä kahdeksan (8) runoa. Osa runoista on kietoutunut Iivana Kojosenpojan kosintaan, vaikka topos on Koski. Koskelta kosinnan kohteista mainitaan nuorin tai ainoa tytär, Virran tytär, pajarin paras lapsi.

SKVR VII1/373
SKVR VII1/448
SKVR VII1/460
SKVR VII1/462a
SKVR VII1/489
SKVR VII1/490
SKVR VII1/491
SKVR VII1/510

Näistä runoista on etsitty erityisesti ansiotyöhön liittyviä mainintoja. Runoesimerkissä 448 on yhtymäkohtia teltamois-runoihin, kun Väinämöiseltä tiedustellaan – Mitäs läksit Väinämöinen? Johon sankari vastaa tulleensa kosimaan Kosken nuorita tytärtä. Puhekumppanina on Kosken eukko, joka vuorostaan tiedustelee, osaako Väinämöinen kovia konsteja eli taikakeinoja. Jos, niin sitten eukko voi harkita tyttären luovuttamista. Tähän Väinämöinen vastaa tietävänsä kolme kovaa konstia, mitkä niistä saisi olla.

Kosija	Runo	Kosittava	Ansiotyö
Ivana Kujonen	SKVR VII1 373	ainoa tytär Anni	1) kyisen pellon kyntö alasti 2) kävelyä päivä päitä myöten, toinen seipään ja naskalin neniä myöten ja kirveen teriä myöten
Väinämöinen	SKVR VII1/448	nuorin tytär Annikki	1) Piti osata konsteja 2) Tulisen ruunan valjastaus
-	SKVR VII11 460	nuorin, paraspajarin tytär	1) entisen emännän tappo 2) kivisen pellon kyntö paljain jaloin ja käsin 3) jäistä aidaksien pilkkominen 4) nuora ruumenista, akanoista alku
seppä ilmarinen	SKVR VII1 462a	Hiien ämmän tytär, Annukka	1) Käynti päivän ajan päitä myöten, toinen seipään neniä 2) jäästä aidaksien murentaminen
Hannus Pannus	SKVR VII1 489	nuorin ja apras pajarin tytär ”virran tyttö”	1) ennen naidun naisen tappo
-	SKVR VII1 490	sepän nuorin ja paras tytär, sepätär	-
Ivana Kojosen poika	SKVR 491	nuorin ja paras pajarin neiti	1) pellon poikki juoksu naskalin neniä ja kirveen teriä myöten 2) 2) kyisen pellonkyntö ilman käsineitä
Ivana Kojonen	SKVR VII1 510	ainoa tytär	-

Taulukko 24. Koskelta kosinnan aktantit ja ansiotyöt

2. ISKU VARPAASEEN

Väinämöisen veneen veisto -ansiotyö on SKVR-korpuksessa otsikoitu polvenhaavaksi, vaikka monissa runoissa iskun sanotaan kohdistuneen varpaaseen. Mytosemanttisesti tällä pikkuseikalla on tai voi olla suurikin tulkinnallinen vaikutus, kun runoa tarkastellaan planetaarisen tietoisuuden ja käsiteavaruuden kautta. Tätä voi selventää humoraaliopin kaaviolla, jossa sisäkehät ja ulkokehät on esitetty suhteessa ihmiskehoon. Mars liittyy tietoisuuden tasolla ns. kundaliinituleen, joka henkistyneenä muuttuu älylliseksi energiaksi, mutta joka väärinkäytettynä ja ymmärrettynä saa ihmispolon etsimään okkultistisia yliaistisia kykyjä. Kehät edustavat arkaaista kosmista binaarisuutta. Marskehässä Oinaan merkki edustaa aktiivista, maskuliinista merkkiä ja Skorpioni sen passiivista, feminiinistä puolta. Venuskehä muodostuu Härän ja Vaaka-merkin parista, jossa on esteettinen sävy. Vaaka edustaa aktiivista merkkiä, Härkä passiivista. Merkuriuskehällä ovat Kaksosen ja Neitsyen tähdistöt, joista edellinen on positiivinen, jälkimmäinen negatiivinen merkitysvaraukseltaan,. Ytimessä on valokehä, joka muodostuu auringon ja kuun binaarisuudesta. Nämä muodostavat humoraalipatologisen kehikon, jonka vastineet sijoittuvat yläkehoon. Lemminkäinen sai osuman sydämeensä sydämeensä. Päivölän isäntä miekan iskun kaulaansa.

Tulkinnan kannalta ei ole yhdentekevää, osuiko kirveenisku Väinämöinen veneenveistopuuhissa varpaaseensa vai polveensa. Syväsemantiikan ratkaisevaa on, osuuko tulkinta ulkoisempaan toiminnan piiriin, jupiterkehälle vai syvemmälle ytimeen, saturnuskehälle. Verensulku on pohjanmaalaisten tietäjien erikoistaito vieläkin. Koskitopos on Väinämöisen tietuointialaa. Esimerkkirunoissa on mainittu Väinämöinen Koskelta kosijana, muita kosijoita on Ilmarinen, Ivana Kojosen poika sekä Hannus Pannus. Arkaainen ja shamanistinen mielikuva naskalin neniä myöten kulkemisesta on mainittu kolmessa runonäytteessä. Erityinen ansiotyövaatimus esitetään Väinämöiselle, jolta tiedusteltiin taikataitoisuutta, konsteja, joista ylivertaiseksi todettiin tulisen ruunan valjastus.

Hieros gamos, peijaisriittinä karhun ja hirven häät, kosminen tieto, jossa karhu, osmolainen symboloi positiivista, maskuliinista tietämystä ja hirvi, tevana maanläheistä tietoa. Osmolasiten maan tulkintasarja alkoi Kielastajan yhteydessä kartoitetusta myyttisten nimien kokoelmasta, ja jatkui lintujen, kalojen, karhun ja hirven toisintonimien kartoituksessa. Myös kalliokuvissa on kuvattu kosminen liitto, mutta hirvipainotteisena. Suomalaisugrilainen kosmos kiertyy kiintotähti Pohjantähden eli sampaan ympärille, kun antiikin kaldealaisperintein kosmos perustuu taivaan tähtikuvioihin ja vuodenkiertoon.

Taivaannapa, taivaannaula, OSMO = KARHU

Uudessa Kalevalassa (1849) kerrotaan Väinämöisen ja Joukahaisen kilpalaulannan seuraamuksista. Joukahainen hävisi nöyryyttävästi Väinämöiselle kilvassa, ja joutui henkensä lunnaiksi lupaamaan ainoan siskonsa Väinämöiselle puolisoksi. Kun Aino hukkui, niin Joukahainen vaani Väinämöistä kostaakseen ja onnistuikin lopulta suistaa Väinämöisen veneeseen reiän jousellaan. Väinämöinen joutui veden varaan, jolloin Joukahainen ivasi vahingoniloisena onnistuneesta kostostaan. *

Kupli nyt siellä kuusi vuotta,
Seuro seitsemän kesyttä
Karehi kaheksan vuotta.
noilla väljillä vesillä,
Lakehilla lainehilla
Vuotta kuusi kuusipuuna
seitsemän petäjäpuuna
kannanpölkkynä kahdeksan.

Pieni runonpätkä on mytosemantiikaltaan syvällisempi kuin ensi näkemältä ymmärtääkään. Ensinnäkin on hyvä tietää oudot sanat. Jussilan Kalevalan sanakirjan mukaan kuplia on uiskennelaa, seuroa on uimista ja karehtiminen ajelehtimista. Joukahainen iloitsi Väinämöisen joutumista hallitsemattomaan tilaan ajopuuksi. Jumaltietäjän suistuminen vertautuu runossa pyhän puun kaatumiseen/kaatamiseen ja veteen suistamiseen. Kyse on myös runon eli runoja suistumisesta veden varaan. Monista rooleistaan runoon liitetään merkitykset 1) runonlaulaja eli laulaja, 2) tietäjä kansanrunoissa ja 3) loitsurunouden tuntija. Karehtija on loitsija,

Kommi rinnastuu Iivan Kohosenpojan runoissa Kommista, Konnusta ja Koskesta kosintaan, Kommin nimikkohahmona on Manatar. Kalevalaisissa kansanrunoissa neidot eivät aina ole säyseitä, neidot tappavat a) itsensä (esim. Hirttäytynyt neito, Kullervon sisar), b) pettäjänsä (Kauno kalaan) tai c) raiskaajansa. Neitojen katoaminen vertautuu tiedon hukkumiseen, jossa ankarasti tavoiteltu osoittautuukin petolliseksi, tai kosija pettyy saavutukseensa (Likainen tyttö), tai tieto/tyttö osoittautuu muuten vain epäsopivaksi, pilalla olevaksi.

Kuva 14. Vantaankoski ja pihlajanmarjat

OSA III

PÄÄTELMÄT

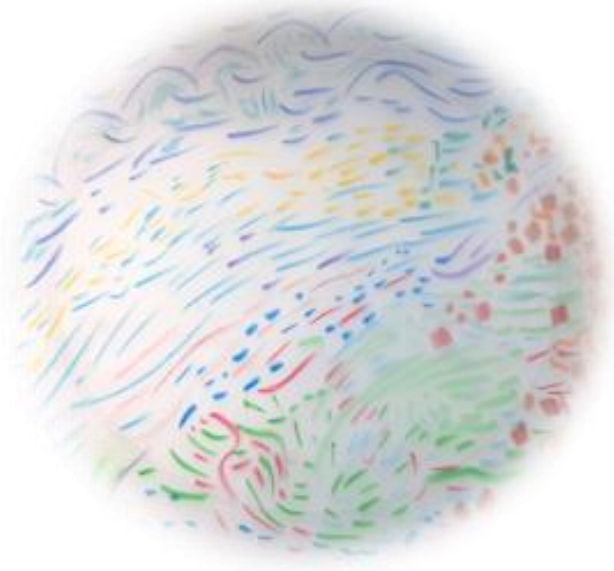

MERENKOSIJAT

Kuuluu kertoviin tarullisiin runoihin. Sisältää kuusi ammattimetaforaa. Perinteisesti merenkosijat on tulkittu ammattien kautta. Sellaisenaan selitykset eivät tunnu tyydyttävältä ratkaisulta, koska runo on ollut tunnettu Itä-Suomessa, mutta sisällöltään hämärtynyt ja kosijoiden määrä vaihtelee neljästä kuuteen eri järjestyksessä. Kosittavana on Annukka tai Kristiina, joka odottelee rannalla mereltä tulevaksi miestä onnellista, hyvin lapsena kohdeltua hyväluontoista miestä.

Eri runoja yhdistelemällä vaikuttaa siltä, että runojen syvempi merkitys on metalleissa, joita merestä nousseet edustavat, poikkeuksena on leipämies, olkimies, lautamies. Eläinradan vakiintuneet merkitykset voivat olla ratkaisu tähän ongelmaan. Oinaan eli Osmolaisen merkki viittaa matsiin. Raudalla ja Mars-planeetalla on sama maskuliininen, meistä tarkoittava symboli. Eli kun merestä nousee rautamies, hänet voidaan tulkita osmolaiseksi, karhuklaanilaiseksi. Seuraava zodiakin merkki on Härkä, jonka symboli on kupari ja Venuksen sekä naiseutta edustava symboli. Siivattaratas-systeemissä tämä on merkitty Suomettareksi.

Kolmantena merkkinä on Kaksonen, jota siivattarattaassa edustaa Repolainen, hääseremonioiden ohjaajana tai puhemiehenä toimiva tietäjä. Perinteinen antiikin astraalimytologian mukainen symboli on elohopea, mutta Merkuriuksen merkki liitetään myös sopimuksiin ja kaupankäyntiin sekä tiedottamiseen. Joten merenkosijoista rahamies sopii tähän siiloon. Neljäntenä yrittäjänä on hopeamies, Ravun ja kuun symbolinen edustaja. Viidentenä Leijonaa ja aurinkopoikaa edustava Kultamies. Vasta viimeisenä esiin nouseva kosija, leipämies saa myöntävän vastauksen. Kuuden sarja esiintyy myös Kalevan poikien nimissä, vaikka onkin esitetty, että nimiä alkujaan on ollut kaksitoista.

Jos ajatellaan, että esitetty miesten joukko esittää vastaavia piirejä kuin antiikin käsitys planeetta-aisapareista, niin voidaan olettaa ammateiksi:

Mars – rautamies - sotilas
Venus- – kuparimies, vaskimies - käsityöläinen
Merkurius—rahamies - kauppias
Kuu – hopeamies - taloudenhoitaja
Aurinko – kultamies - päällikkö
Maa – leipämies – maanviljelijä.

Tekstissä on aihioitu kosintarunojen perusteella tulkinta tiedonhaun kannalta. Ansiotyörunot ovat suomalaisen kansanrunouden aihepiiri, jossa on eriaikaisia aineksia. Osa niistä viittaa astraalimytologiaan, suurempi osa hääseremonioihin. Syntyjä syviä katsoen siivattarattaan rakenne heijastelee mennyttä kosmologista käsitystä, jossa keskeisenä tekijänä ja fokuksena on Pohjantähti.

Tietäjyys vastaa Kalojen merkkiä, joten oikeellisempi tulkinta lienee osuma varpaaseen.

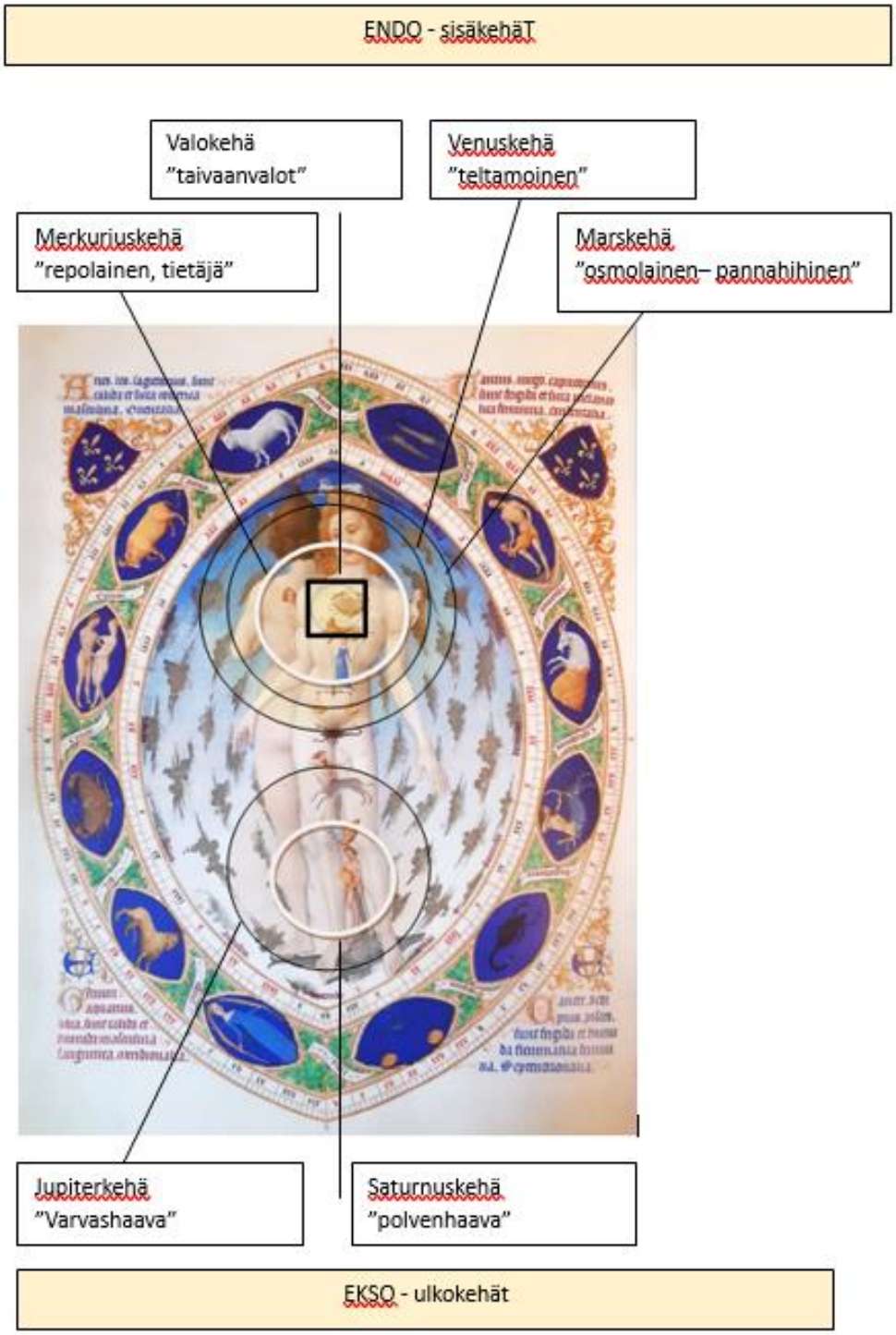

Kuva 15. Planetaaristen tietoisuuden kehien aspekteja kansanrunouskuviin.

Seuraavassa on esitetty sovellus siilojen ugramesta metakehikkona ja mahdollisena meemistölähteenä.

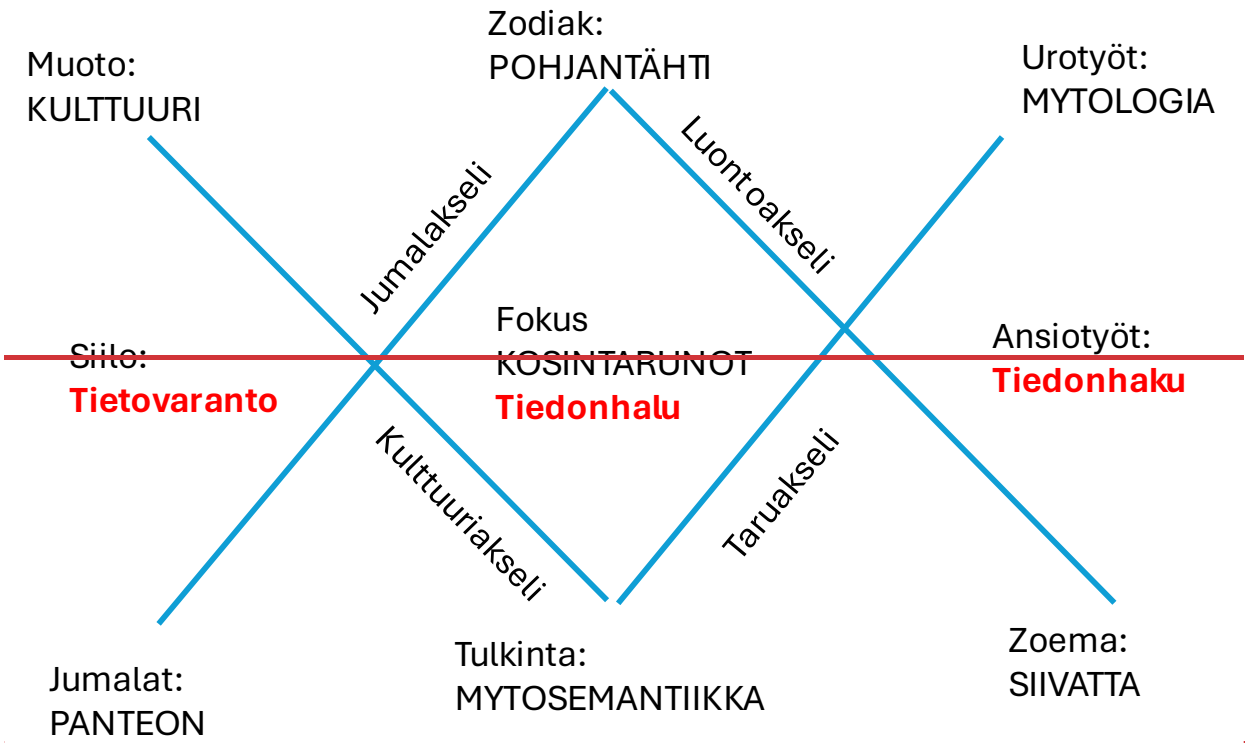

Kuvio 38. Pohjantähden mytosemanttinen rooli suhteessa jumalhaltijoihin ja eläinseremonialismiin.

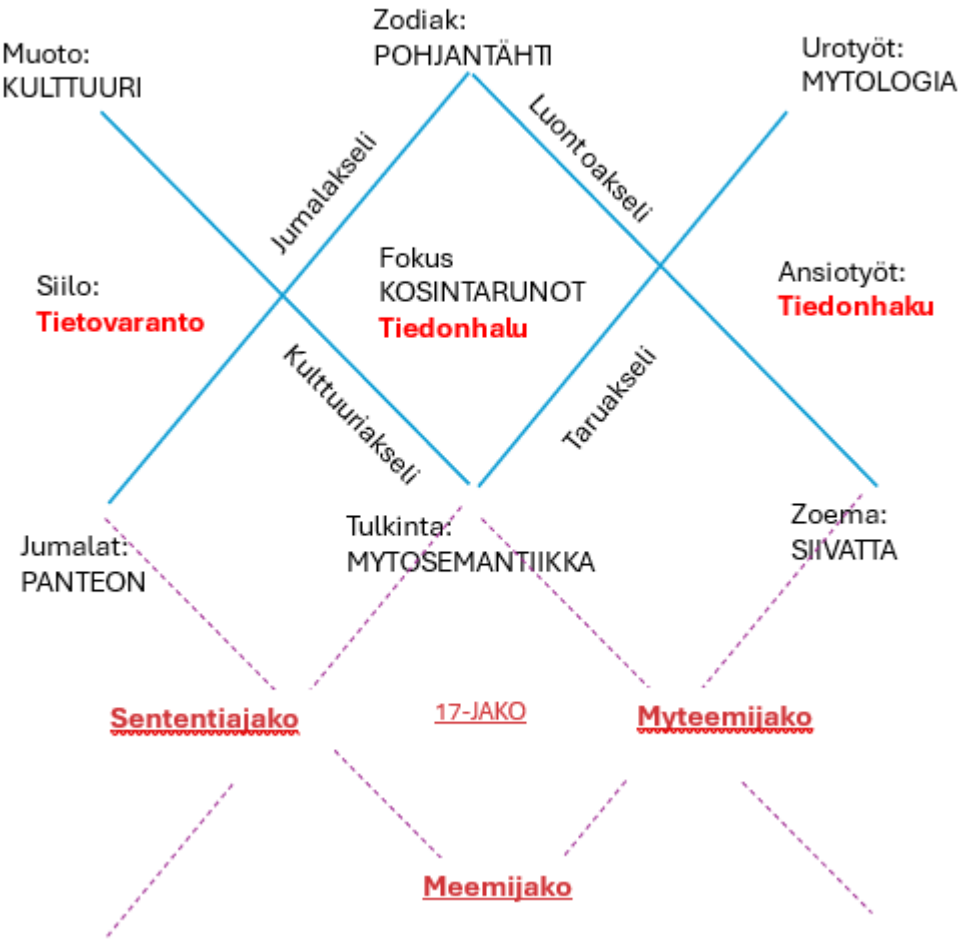

Elonkaava, hirvestysfunktiot
TEVANA - HIRVI

Kuvio 39. Mytosemanttisten nelikenttien muodostuminen merkkiverkkona ja merkitysten jatkumona

Hieros gamos, peijaisriittinä karhun ja hirven häät, kosminen tieto, jossa karhu, osmolainen symboloi positiivista, maskuliinista tietämystä ja hirvi, tevana maanläheistä tietoa. Osmolasiten maan tulkintasarja alkoi Kielastajan yhteydessä kartoitetusta myyttisten nimien kokoelmasta, ja jatkui lintujen, kalojen, karhun ja hirven toisintonimien kartoituksessa. Myös kalliokuvissa on kuvattu kosminen liitto, mutta hirvipainotteisena. Suomalaisugrilainen kosmos kiertyy kiintotähti Pohjantähden eli sampaan ympärille, kun antiikin kaldealaisperintein kosmos perustuu taivaan tähtikuvioihin ja vuodenkiertoon.

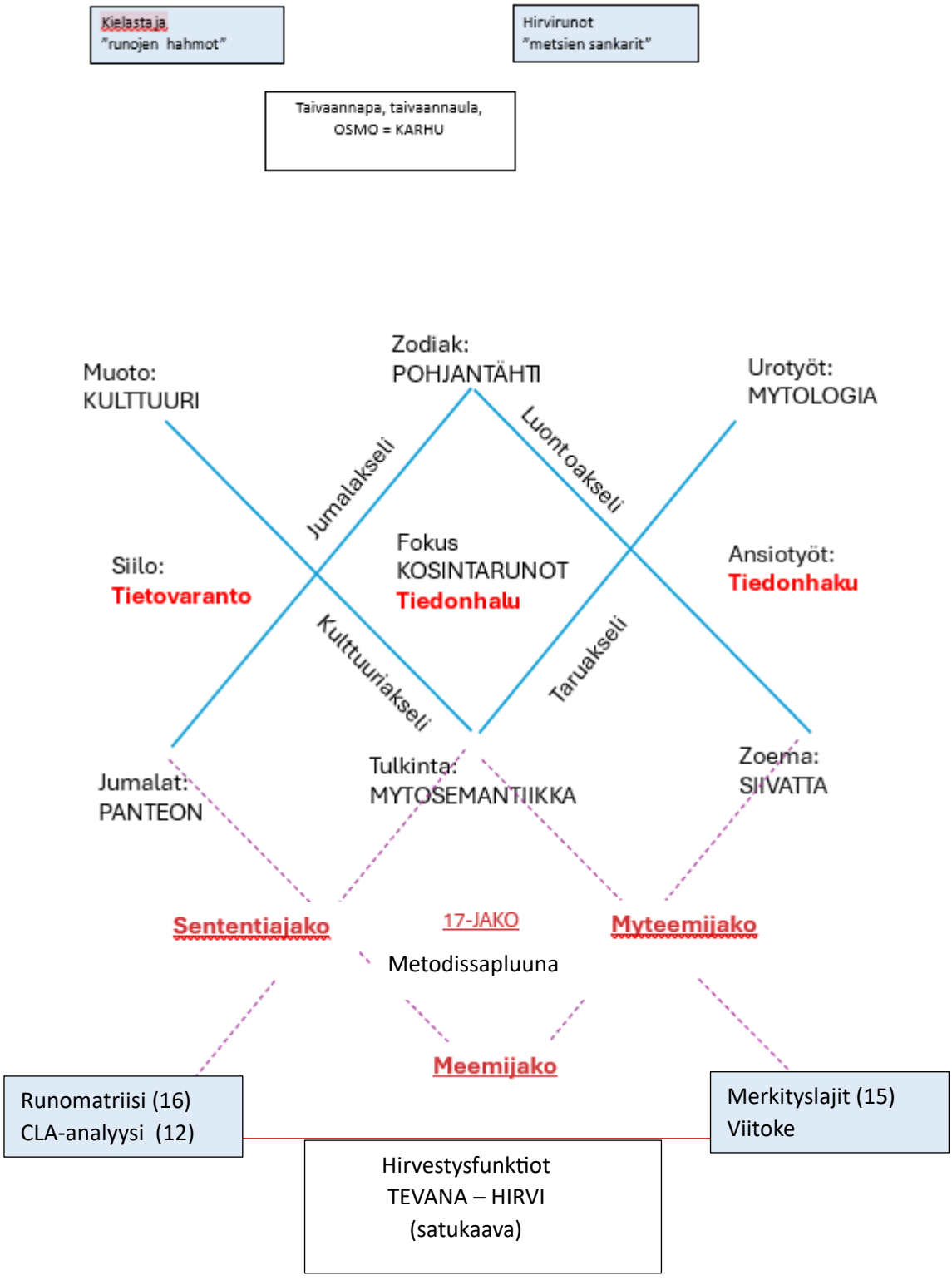

Kuvio 40. Sub- ja metatason tulkintakehikko. Artikkeli päättyy lopuksi toteamukseen: Merkityksen attribuointi on oleellinen osa meidän kulttuurimme kehitystä. Tässäpä vasta hauska harjoitus mytosemantikolle. Mallintuuko ja tulkkiutuuko tuo litania, paljastaako kulttuurin ankkavirrat?

TEESITESTAUS

Altti Kuusamon esittämiä pessimistin teesejä on yhteensä kaksikymmentäviisi (25), joista tämän tulkinnan kannalta relevantteja on ainakin kahdeksantoista (18) väitettä eli lähes ¾ osaa teeseistä sivuaa ainakin jollain tavoin tämän tutkimustekstin sisältöä. Aronpuron tekstianalyysi on pelkästään iloittelun riemusta tehty osoitukseksi isomorfisuudesta ja leikkimielisyyden elähdyttävästä vaikutuksesta. Alla Altti Kuusamon teesikohdat mainintoineen, miksi miellän työstäneeni näitä kohtia tässä työssä.

1) kulttuurin alitajunta ja sen uusintaminen
Kalevalainen kansanrunous edustaa vanhimmalta osaltaan suomalais-ugrilaista atavistista ja shamanistista maailmaa, jossa lienee ollut voimassa matriarkaatti, hirvi- ja karhuklaanit.
16 sakraali kulttuurin alitajuna, eräkulttuuri altti 1.

2) todellisuuskäsitys ja sen konnotaatiot
Häärunoja on tutkittu paljon rituaalisena toimintana ja riittirunoutena, reaaliseen maailmaan perustuvana, mitä monet runot kieltämättä edustavatkin, mutta kosintarunoista on kiinnostanut lähinnä kilpakosinnan teema ja ”julman rakkauden” teema Iivana Kojosenpojan runossa, jossa tapahtuma tulkitaan nuoren vaimon tarkoitukselliseksi tapoksi. Eli sivuan kyllä tätäkin teemaa. Kansanrunojen tulkinnoissa ehkä liiaksi pitäydytään deskriptiiviseen tasoon.
Ei sententia-myteemi-meemiä META

3) käsite- ja metodiriippumattomuus, käsitteiden tunnistaminen
Luomalla oman metodistiikan eli metodisapluunan irtauduin perinteisistä teoreettisista tarkastelukulmista metodiseen suuntaan. Menettelyssä on tärkeää ”sanamagia” eli käsitteiden täydet merkitykset.
Ei sententia-myteemi-meemiä META

4) muutostekijänä ajatusmaailma ja sen suhteuttavat tekijät mm. valtapuhe
Vaikka erikseen en tällä kertaa kritisoikaan Kalevalaseuran dominoivaa asemaa tulkinnoissa, niin kyllä kyseinen instituutio edustaa valtapuhetta kalevalaisen runouden tulkinnoissa. Taustalla on tietynlainen stagnaatio eli jämähtäminen kansallisen identiteetin rakennusideologiaan.
13 traaginen ajatusmallien muutostekijä, suhteuttava tekijä,/doktriini, iskostus **altti 4.**

5) uuden löytäminen
Elias Lönnrotin Kalevala on lähes täysin syrjäyttänyt mytologiatutkimuslähteenä alkuperäisen aineiston Suomen Kansan Vanhat Runot, joka on digitoitu 2000-luvun alussa nettiin. SKVR-korpus mahdollistaa uusien tulkintojen löytämisen, jos vain osaa etsiä. Kuka on kuullut aiemmin Läärästä kosinnasta?
Ei sententia-myteemi-meemiä META

6) kontekstuaalifilosofia
SKVR-korpuksen metatiedoissa on kontekstitietoja ajan, laulajan, kerääjän ja keruupaikan suhteen. Filosofinen ote annettuihin tietoihin on tarpeen, jos tutkimus on vaikkapa semanttista laadultaan. Kontekstitiedot kun on kerätty lähinnä folkloristiikan suomalaista koulukuntaa eli maantieteellis-historiallista suuntausta palvelemaan.
8 pastoraali kontekstuaalisuus, häärunot, **altti 6**

7) systeemiymmärrys
Systeemiymmärrys koskee lähinnä sarjallisuutta, monimutkaisten merkkiverkkojen keskeltä on joskus vaikeaa hahmottaa se, mikä ei kuulu sarjaan. Tiedonkalastelun saaliin muruset on osattava sijoittaa oikeisiin yhteyksiinsä.
5 mystiikka systeemin ymmärtäminen, merkitysongelma,/representaatiot, ilmiöinti, **altti 7**

8) luokittelun vaihtelu, kulttuuriaforistiikka, merkitysten muodostuminen
Kaikki luokittelu, taksonomiat ja kategorisointi on konventionaalista, kulttuurisidonnaista, jossa keskeistä on tunnistaa kulttuuriset tabut ja anomaliat eli rajatapaukset, jotka eivät kuulu sarjaan tai omaavat kahdesta tai useammasta oliosta tyypillisiä piirteitä, esim. nisäkäs, joka ei synnytä vaan munii.
Ei sententia-myteemi-meemiä META

9) tendenssiorientaatiot, merkitysmuotoilu
Merkitysmuotoilun soisi tulevan yleisemmin käyttöön, koska se sopii mainiosti some-maailman käsitteellistämiseen ja memetiikan eli meemien tutkimukseen. Propaganda ja trollit on merkitysmuotoilua, jossa on vahvat tendenssiorientaatiot.
11 magia merkitysmuotoilu, tendenssiorientaatio, telos2 **zoema , altti 9.**

10) tieteen poeettinen funktio, älyllinen intuitio
Kansanrunouden tutkimus jo sinänsä edellyttää älyllistä intuitiota, ja on epäilemättä osa tieteen poeettista funktiota. Tulokset ja tulkinnat eivät aina kestä kriittistä tarkastelua, mutta saattavat silti olla kiehtovia ajatuspolkuja. Joskus leikilläni olen ilmaissut haluavani olla uusi Wettenhovi-Aspa tai tieteen Eddy Edwards, joka hyppää, vaikka ei luulisi uskaltavan.
2 folklore tieteen poetiikka, älyllinen intuitio, mielikuvitus, **altti 10.**

11) kvalia, ominaisuudet
Kosijoiden tai kosintapaikkojen laatu ja ominaisuudet eivät runoissa yleensä paljastu, koska tietoja ei ole lainkaan. Laatuerot koskevat ansiotöiden määrää ja tehtäväsisältöjä tai kosittavan käyttäytymistä. Joskus antaa morsian apua, joskus muuttuu lokiksi luodolle ja pilkkaa.
4 legenda kvalia, ominaisuudet, faabelit, **altti 11.**

12) dimensiot
Ulottuvuudet kosintatopoksista tietovarannon siiloina antavat uuden syväluotauksen suomalaiseen tietäjälaitokseen, sen syntyjuuriin. On mahdollista löytää isomorfioita vanhoista ansiotyörunoista nykyajan kilpailuhenkiseen tietoyhteiskuntaan. Jatkotutkimus on tarpeen, ajatus on kiehtova.
6 sankari ansiotyöt (dimensiot, **altti 12.**

13) omaleimaisuuden puute
Harrastajatutkijoilta ei omaleimaisuutta puutu, ei itseltänikään, vaikkakin olen tutkimusotteeltani väliinputoaja, koulutus alalle on, mutta tutkijana toimin sivuraiteella. Sen minkä ryhmätuessa menettää, sen omaperäisyydessä voittaa. Eikö?
15 satu = elo omaleimaisuuden puute, attribuointi **altti 13.**

14) binaarisuus ja uudet oppositiot
Aisaparit on luomani nimitys binaarisuuksille, periaate on peräisin Claude Lévi-Straussin luomasta strukturaalinalyysistä. Uudet oppositiot ilmenevät ugrameasettelussa, jossa käsitteet eivät välttämättä ole vastakkaisia merkityksiä, vaan vain toinen näkökulma, joka on tarpeen ottaa huomioon kokonaisuuden kannalta.
3 primitivia binaarisuus, uudet oppositiot, / Telttamoinen – osmolainen **altti 14.**

15) käsitekontaminaatio, käsiteredaktiot
Kontaminaation olen suomentanut rämettymiseksi, asteittaiseksi rapautumiseksi, joka yleensä ajan mittaan hämärtää tai turmelee alkuperäisen tarkoituksen ja käsitteen. Kontaminaatioprosessi on luontainen prosessi, kielen käsitteet muuttuvat, vanhentuvat ja kuolevat. Oppiminen on nykyään toista kuin ennen.
Ei sententia-myteemi-meemiä META

16) merkityksen ongelmat
Kun tulkitaan, merkityksen ongelma on läsnä, sillä tottumukset, traditio, uskomukset, maailmankuva arvoineen ja monet muut seikat luovat jokaiselle oman merkitysten kotikentän, johon uudet merkitykset eivät ole aina tervetulleita, vaan synnyttävät vastustusta. Kritiikki saattaa usein olla tavoitteellista teilaamista, ei asiallista tarkastelua.
10 demoni merkitysongelma, sanat & synnyt, **altti 16.**

17) ilmiöinti
Semiotiikan perusneliö ilmiöinneissä on ns. veridiktorinen neliö, joka muodostuu sanojen näyttää ja olla kombinatoriikasta. Ilmiöintiä varten olen muodostanut seitsemän modaliteettia vastaavat neliöt työnimellä ilmiöintioppi. Eri aloilla on oma tapansa ilmaista ja ilmiöidä tutkimus. Keskeistä kuitenkin on, että työ tulee jollain tavoin sanoittaa ja/tai kuvata.
Ei sententia-myteemi-meemiä META

18) metatasot, topokset
Tässä työssä keskeinen teesi, koska koko tarkastelun lähtökohta on kosintatoposten mahdollisuus. Tulkinnassa on keskeistä metatietämys, jota on käytetty mm. hakutoiminnoissa formula- ja rupriikkiahakusanoina.

17 eksotia kosintapaikka, metataso, topos**, altti 18.**

19) merkin spatiaalisuuden jatkumo, kontinguiteetti
Kalevalan luojan Elias Lönnrotin esitöissä keskeinen sija oli naimakansan runoilla, muut esitöiden runosikermät koskivat Väinämöistä ja Lemminkäistä. Ilmarisen merkitys sammon takojana tuli esiin vasta myöhempien Kalevala-versioiden myötä. Kilpakosijoina Kalevalassa on esitetty Väinämöinen ja Ilmarinen. Tietomiehet Joukahainen ja Kalevala ottivat mittaa toisistaan, ei neidon tähden, vaan selvittääkseen kuka on king tietäjänä Kalevalan mailla. Kilpakosinta ja kilpalaulanta ovat arkaaisia esikuvia ihmismielen kilpavietille.
9 luonto zoema-meemit (kontinguiteetti, jatkumo, merkin elämä **(altti 19.,** telos 1 zoema

20) rajat, niiden häilyvyys vs. kieli
Mytosemantiikka on osa semantiikan tutkimusta, rinnakkaiset ja mytosemantiikan kanssa limittyvät alat ovat lähinnä lingvistiikka, filologia ja antropologia, joka on tuottanut strukturaalisen semantiikan. Myytit ja tarinat ilmaistaan kielellä, kielen rakenteissa ja sanastossa piilee epämäärinen mielen elinympäristön mukaisesti sopeutunut struktuuri.
Ei sententia-myteemi-meemiä META

21) mielen struktuurit
Kirjasarjani yhtenä tavoitteena on ollut mallintaa omaa ajatteluani ja luoda itselleni paremmin sopivat metodit. Syntyperäisenä karjalaisena ja Asperger-autistina mieleni struktuurit saattavat edustaa jossain määrin atavistista ajattelua.
7 eleellisyys merkin struktuurit, sumea kieli, **altti 21.**

22) selittäminen, tulkinta
Työ puhukoon puolestaan missä määrin selittäminen ja tulkinta on onnistunutta. Joissain tapauksissa olen pyrkinyt oikomaan karkeimpia väärinkäsityksiä, kuten lappalaisen alkumerkityksen tietäjäksi. Lisäksi on hieman tulkinnanvaraisempia käsityksiä kuten Kojonpoika, joka saattaa olla aamun sarastuksen, kajon myyttinen nimi.
1 balladi selitys, tulkinta, Osmolaisten maa julkaisusarja 2/10, **altti 22.**

23) esitys, visualisointi, ”kuvailu”
Visualisointia ja isomorfisuutta kuvaamaan on välilehdiksi luotu suomalaisten kansallis- ja muinaispukuasujen pohjalta toposten haltiattaret sekä assosiaatiotaulukko, vaikka kaikkia puolia ei käsitelläkään yksityiskohtaisesti.
12 ylevyys esitys, visualisointi, kuvaus, kuvailu/ FIGURAT, **altti 23.**

24) uustulkinta, korjaukset
Tieteen perusteisiin kuuluu itseään korjaavuus joko toisten tai oman toiminnan kautta. Uudet tulkinnat eivät aina saa kannatusta, virheitä sattuu tahattomastikin ja ne on korjattavat, jos tosiasiat osoittavat toista. Silti voidaan törmätä valtakysymyksiin, kenen totuus on otettava todesta ja todemmin. Virallisen tutkimuksen ulkopuolella vaihtoehtotulkintaa esiintyy runsaasti.
Ei sententia-myteemi-meemiä META

25) distribuutiot kulttuurilajeissa
Keskeinen distribuutio tässä työssä kohdistuu kulloisenkin kosiotopoksen tietovarantoon, millaisiin rooleihin, tiedonhaltijoihin runojen vihjeet kosintarunoissa ovat hajaantuneet ja millaisia rinnakkaisrunoja on otettava huomioon, millainen hajonta kosimisen teemassa on.
14 fantasia DISTRIBUUTIOT, roolit, siilot = tietovaranto: jakautuminen, hajoaminen, leviäminen **altti 25.** ruutu 1A

jakautuminen, hajoaminen, leviäminen altti 25. ruutu 1A

Metatieto merkitty pallolla. Sententianumero No

25) distribuutiot kulttuurilajeissa	18) metatasot, topokset	5) uuden löytäminen	11) kvalia, ominaisuudet	7) systeemiymmärrys
12) dimensiot	19) merkin spatiaalisuuden jatkumo, kontinguiteetti	17) ilmiöinti	6) kontekstuaali-filosofia	16) merkityksen ongelmat
2) todellisuus-käsitys ja sen konnotaatiot	24) uustulkinta, korjaukset	13)oma-leimaisuuden puute FOKUS	15) käsite-kontaminaatio, käsiteredaktiot	3) käsite- ja metodi-riippumattomuus, käsitteiden tunnistaminen
10) tieteen poeettinen funktio, älyllinen intuitio	21) mielen struktuurit	8) luokittelu-vaihtelut, merkitysten muodostuminen	22) selittäminen, tulkinta	23) esitys, visualisointi, "kuvailu"
14) binaarisuus ja uudet oppositiot	1) kulttuurin alitajunta ja sen uusintaminen	20) rajat, niiden häilyvyys vs. kieli	4) muutostekijänä ajatusmaailma ja sen suhteuttavat tekijät mm. valtapuhe	9) tendenssi-orientaatiot, merkitysmuotoilu

Kuvio 41 . Teesijäsennys matriisina, jossa tekstisisällön distribuutio nelikenttänä

NELIKENTÄT

I nelikenttä

25) distribuutiot kulttuurilajeissa	18) metatasot, topokset
12) dimensiot	19) merkin spatiaalisuuden jatkumo, kontinguiteetti

Saadussa asetelmassa kehikko toimii taustatietojen tai apumenettelyjen sapluunana, nelikentät käsittelevät tiedonhallintaa. Alkuruudussa 1A on teesien viimeinen kohta, distribuutiot kulttuurilajeissa. Distribuutiota on tässä tulkittu roolien ja siilojen eli kosintatoposten kuvaajana, laajemmin kuvattuna kyse on tietovarannon jakautumisesta, hajoamisesta ja leviämisestä. Käsitys kosintarunoista on ajan mittaan hämärtynyt ja kapeutunut, mahdollista alkuperäistä allegorista merkitystä ei enää tunneta eikä muisteta, vaikka tiedonrippeitä siihen suuntaan onkin olemassa. Erityisen selvästi distribuutio tulee ilmi Iivana Kojosenpoika -runoissa, jotka sijoittuvat moneen eri kosintatopokseen SKVR-korpuksen metatieto-otsikointi,

rupriikit, jotka luonnehtivat runojen sisältöä. Joissain tapaukissa rupriikki ei onnistu kuvaamaan olennaisinta runoissa, luonnehdintaa tehdään kaavamaisesti, vaikka tulkintaulottuvuudet, tekstin dimensiot viittaavat moneen suuntaan. Merkin spatiaalisuus kosintatopoksissa voi olla jopa harhaanjohtava kuten Apsosta kosinnassa, joka yleensä on rupriikeissa osa Konnusta kosintaa. Kuitenkaan yksielitteisesti Kontu ja Apso eivät ole merkitykseltään sama paikka.

Lisäksi liikkeen suunta on kosinnan topoksissa tärkeää. Merenkosijat kirjoitetaan yleensä yhteen, kyseessä on yleensä Annikki, joka odottaa rannalla kosijoita merentakaisista maista. Taivaanvalojen kosijat saapuvat tuonilmaisista, kosmoksesta, kosijoina yleensä aurinko, tähdet ja kuu, kolmikko, joka tunnetaan myös rupriikista kolmet kosijat. Meemilajina vaihtoehtomeemi ja sententiana ”notion” eli käsite tai mielikuva. Kosintarunojen pääjakauma kahdentuu a) kosimisen lähtöaikaisiin, runoissa kerrotaan paikka, josta ollaan lähdössä kosimaan sekä ansiotöiden kulku tai b) neitoa saavutaan kosimaan jostakin paikasta, jolloin painotetaan neidon repliikkejä ja reagointia kosintaan, hyväksyykö neito kosijan vai ei. Ansiotyörunoissa päätäntävalta on siilonvartijalla, isännällä tai emännällä, kositun haltijalla tai omistajalla. Sikäli kuin allegoriasta on kyse, niin mielenkiintoinen on IT-alan termi asianomistaja.

II nelikenttä

11) kvalia, ominaisuudet	7) systeemiymmärrys
6) kontekstuaali-filosofia	16) merkityksen ongelmat

Keskeinen ongelma kosintatopoksia ja eponyymejä tulkittaessa on huomattava sekaannus kohteiden nimissä, aineistossa on runsaasti limittymistä. Siksi asiaa onkin tarkasteltu keinotekoisen kaksitoistajärjestelmän avulla, jonka pohjana on ollut zodiac-jako ja antiikin ajan kaksitoista sibyllaa. Suomalainen sovellut, siivattaratas perustuu kansanrunouskorpuksen runovihjeisiin, jossa merkityksen ongelmat ovat keskeinen tekijä. Tuoni rinnastetaan merkitykseltään liian yksioikoisesti Manalaan, mikä on tuottanut melkoisia väärin tulkintoja. Äidit eivät toivota lapsiaan kuoleman omiksi laulaessaan tuuti lasta Tuonelaan. Tuonilmainen rinnastuu unten maille, Tuonelaan. Äidinrakkaus on vietti ja sellaisenaan universaali. Yleispätevästi ei voi väittää suomalaisäitien toivottaneen lapsiaan Manan majoille.

Sententiarinnastuksena on ”opinion” mielipide ja meeminä verkkomeemi, nelikentän keskeismyteemi on magiamyteemi. Loitsuissa on oleellista tietää synnyt ja sen mukaiset manattavan ominaisuudet. Systeemiymmärrystä ja kontekstitietoa tarvitaan, kun pyritään tulkitsemaan runomerkityksiä. On tiedettävä milloin sykkö tarkoittaa karhua, käärmettä tai sukunimeä tai milloin osmo on sulhanen milloin karhu tai helmiruoska.

III nelikenttä

10) tieteen poeettinen funktio, älyllinen intuitio	21) mielen struktuurit
14) binaarisuus ja uudet oppositiot	1) kulttuurin alitajunta ja sen uusintaminen

Poeettinen funktio rinnastuu folkloremyteemiin, näkökulmameemiin ja sententiaan ” determination” määritys, konventiaalisuus määrittää merkityksiä, jotka usein ovat auktoriteettien luomia. Myyttien merkitys on perusluonteeltaan universaalia, ihmismielen syvärakenteiden mukaisia binaarisuuksiin perustuvia käsityksiä, joiden perusteella alitajunta luo ja puhuttelee kulttuuria ihmisineen.

IV Nelikenttä

22) selittäminen, tulkinta	23) esitys, visualisointi, ”kuvailu”
4) muutostekijänä ajatusmaailma ja sen suhteuttavat tekijät mm. valtapuhe	9) tendenssi-orientaatiot, merkitysmuotoilu

Balladimyteemi, kielimeemi ja sententia ”decision” päätös luonnehtivat tätä nelikenttää distribuution 22 mukaan. Selittäminen ja tulkinta ovat päätelmiä, joita tutkija pyrkii kuvaamaan ja sanoittamaan. Asiainharrastus toimii usein muutostekijänä luutuneille käsityksille, joskin tiukat linjaukset tendenssiorientaationa kuten kansallisromanttinen instituution kannatuksena voi merkittävästikin muotoilla tulkintaa ja diskurssia haluttuun suuntaan.

Näennäisesti tajunnanvirtatekniikalla muodostettu teksti on päämäärätietoisuuden tähden muodostunut kuitenkin melko osuvaksi tavaksi tarkastella uppo-outoa tutkimusongelmaa. Otsikon mukaisesti päätavoitteena on ollut zodiakia ja muita kaksitoistajakoja vastaavan siivattarattaan luominen kansanrunovihjeiden pohjalta. Alaotsikon mukaisesti kyseessä on osmolaisten eli kalevalaisten myyttihahmojen tiedonkäsitys ja tietuointi. Tätä luonnehtivat sanat tiedonhalu ja ansiotyöt. Siivattaratas vastaa myyttistä tietovaranto, josta neitoa tavoitellaan omaksi. Sankariteot vastaavat ansiotöitä eli tiedonhankintaa, joita kosinnassa tehdään ja kosiminen edustaa tiedonhalua.

Fragmentaarinen otsikointi osoittautuu systeemiseksi järjestykseksi uusryhmittelyn avulla. Tiedon sirpaleisuuden vuoksi tarkastelussa on haparointia. Muodostelmassa voi nähdä kaksi tasoa, joista tiedonhalun linja edustaa sub-toimintaa ja tiedonhankinta-osio valottaa taustatietoja. 1=Siivattaratas/Maaginen/mielipide; 2=Kosiminen/Fantasia/käsite tai mielikuva, 3=Ansiotyöt/Sankari/Ääni; 4 = Innoittajat/Demoni/arviointi; 5=Merkitysmuotoilu/Ylevyys/merkitys; 6=Taustatietoa/Eleet/idea tai oivallus; 7=hakusanat/sakraali/äänestys; 8=Telos/Balladi/päätös; 9=Alkutoimet/Traaginen/aisti tai mieli; 10=Lukuluotsaus/Eksotia/lause tai tuomio; 11=Kosijat/Folklore/määritys; 12=Kosinta/Mystiikka, tunne; 13= Pohjanneito/Primitivia/päämäärä; 14= Tietäminen/Luonto/sananlaskut; 15= Tulkinta/Legenda/tahto; 16=Käsitteellistäminen/Satu/ajatus; 17=topokset/Pastoraali/tarkoitus. Koska yhtenä sivujuonteena on testata sententioiden käyttökelpoisuutta, on muodostunutta rakennetta hyvä testata sententiajaolla. Mytosemantiikan perusteissa on esitetty sententioiden muuntotaulukko relaatioina funktioihin ja merkityslajeihin. Sen jakoa voi nyt testata tulkinnan välineenä. Listassa on ensin otsikko, sitten myteemilaji ja lopuksi sententiasana.

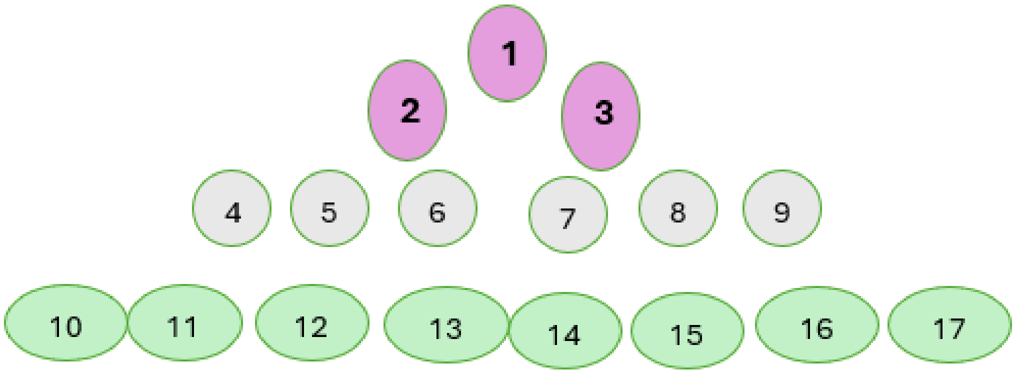

Kuvio 42. Tutkimuskoherenssi vaikuttaa riittävältä, myteemien ja sententioiden osuvuus testiotsikoihin on kohtalainen. Kärkikolmikossa tietovaranto eli siilot, josta tiedonhaluiset voivat kosiskella tietoja kunnostautumalla ja ansiotöitä tehden.

Kuvio 43. Alkuasetelma, jossa on rinnastukset myteemijakoon, otsikointipareihin ja sententioihin.

Numerot viittaavat muodostelmaan, jossa on kaksi tasoa. Ylin taso muodostaa yhdeksän osatekijän joukon, josta voi muodostaa ugramen, joka testaa päätason konsilienssia. Kun hypoteesina on ollut suomalaisten kansanrunojen kosimis- ja tietuoimisteemojen mahdollinen allegoria, niin lisätesti on välttämätön.

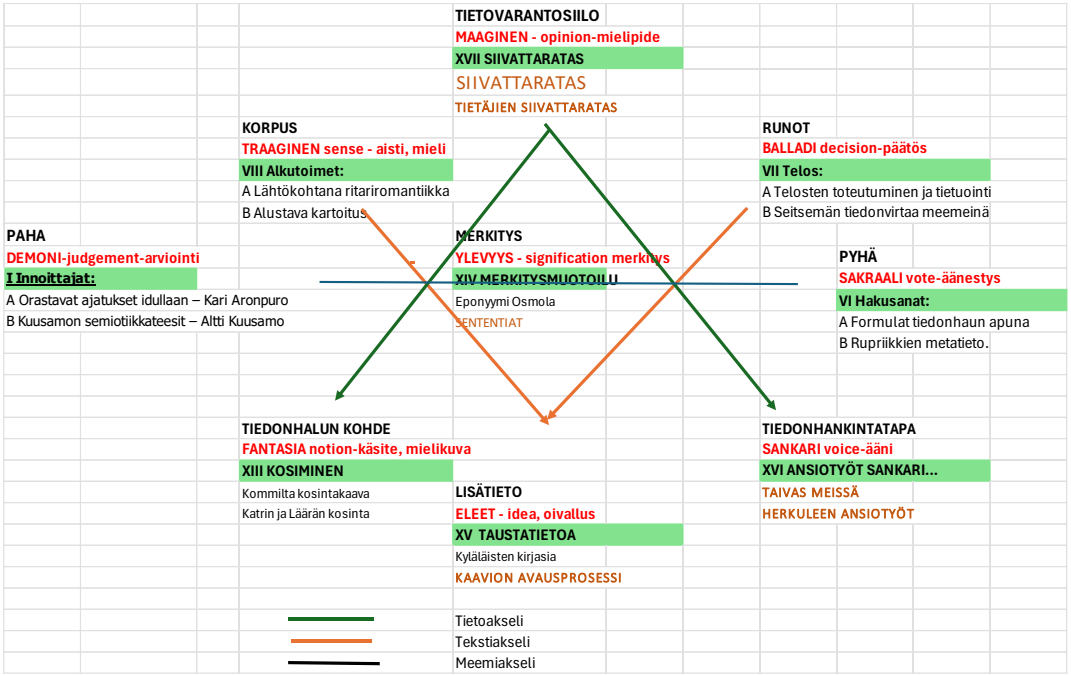

Kuvio 44. Final test, konsilienssi on hahmotettavissa.

Merkitysmuotoilu on fokuksena, koska merkitys sisältää sekä sententiat että meemit. Aina sanottava ei edusta peri hypsosta tai muutoinkaan yleviin tarkoitusperiin tähtäävää tavoitetta. Kieli on kaksiteräinen miekka, jonka viillot tuottavat niin hyvää kuin pahaakin. Pyhän ja pahan, oikean ja väärän pulmat sankari ratkaisee yhteisönsä hyväksi. Joskus sankari epäonnistuu traagisesti, niin myös tiedonlouhinta tai tutkimus. Kansanrunouden tulkinnoissa liiallinen konkretia ja mielikuvituksen kapea-alaisuus on tuottanut kosintarunojen keskeishahmon Iivana Kojosenpojan sanoman mahdollisesti täysin väärin, jos huomioidaan sanan kojon meteorologinen merkitys päivän kajona tai kylmänä kevättuulena. Päivä nujertaa yön, valo pimeän.

Yhdeksän kohtaa muodostaa tämän tutkimuksen ydinsanoman, vielä on tarkasteltava jäljellä olevat lisäinfotason kahdeksan kohtaa. Tässä tapauksessa kaksoismorfologia on suorin tapa tarkastaa isomorfisuutta ja merkitysverkoston alakasvillisuutta, kun siivattaratas eli tietovaranto on fokuksena.

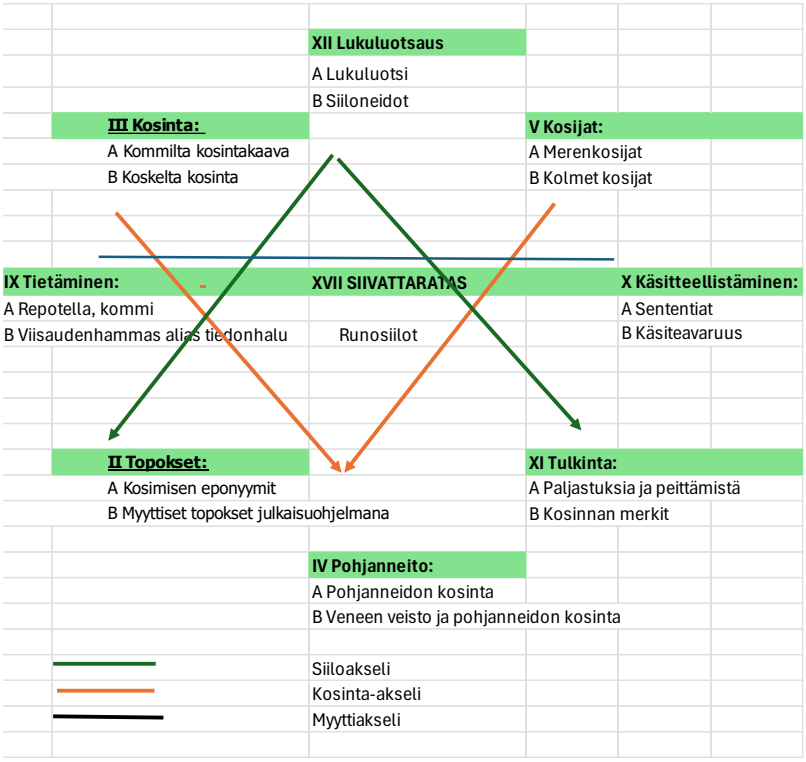

Kuvio 45. Perustietotason tekstit ugramena.

Enempää minulla ei ole Osmolan tiedon taivaita tavoittelevasta kosinnasta sanottavaa. Näinä tekoälyn aikoina vaikutusten monimutkaisuus, ja se mikä on hyvää ja mikä pahaa, ei ole yksinkertainen kysymys, enempää kuin sekään, antaako eukko tai siilonvartija kysyjälle tytärtään, vaikka päällään seisoisi. Eikä aina saatu vastaa tavoiteltua todellisuutta, ihana neito osoittautuukin epäkelvoksi, rumaksi tai siivottomaksi. Kuvioina ajattelussa on puolensa, jos vaikka sanoja puuttuukin, ne on ratkaistavissa tunnettujen tekijöiden perusteella.

Seuraavassa osassa 3_10 mennään Metsolaan ja päin honkia, sielläkin puhaltavat uudet tuulet.

KONVERSIO

Alussa mainitussa Kari Aronpuron runossa on säepari: Merkitys säntäilee lauseesta lauseeseen, ja tämä säe toistuu joka säkeessä. Kansanrunoissa merkitys todella säntäillee, mytosemantiikassa on kyse konversiosta käsitteen tai merkityksen muuntumasta, kun kosintatopos voi edustaa sekä tiedon että vaimon tarvetta. Konversio tai konvertointi on jonkin sisällön tai tiedon muuttamista toiseen käyttötarkoitukseen tai toiseen muotoon. Kun Kalevala vaihtuu Osmolaksi, osmolainen kosijasta sulhaseksi, tai kosittu neito tiedonhankinnaksi, kyse on semanttisesta konversiosta, merkitysmuuntumasta. Konversio on tiedon tai käsityksen muuntamista kulloiseenkin käyttötarkoitukseen soveltuvaksi ja sellaisena kilpameemi.

Tulkinta yleensä ja mytosemantiikka erityisesti on erilaisten käsitysten ja merkitysten muuntamista uusiin kulttuurisiin tilanteisiin, vanhan perinteen uudistamista nykykielelle. Siinä mielessä se on konversiota, jossa vieras tulkkiutumaton koodisto muunnetaan, konvertoidaan toiseen, ymmärrettävämpään ja lukukelpoiseen muotoon tai selkokielelle. Metaforat ovat myyttien vakioainesta, tästä aiheesta lopuksi opettavainen runo siitä, miten jotkut ymmärtävät vertauskuvallista tai kooditettua puhetta, kaikki eivät. Metaforien tajua on pidetty psykiatriassa myös älykkyyden merkkinä, samaa käsitystä jakaa myös esimerkkinä esitetty kansanruno. Suomalaiseen tietäjälaitokseen on kuulunut selvästi runojen eli tietolähteiden ja niiden tuntijoiden metaforinen osaaminen. Kuten Martti Haavio on todennut, ansiotyöt asettavat kosijan älyn ja tietotaidon koetukselle. Ongelma on etymologialtaan riistatermi, pulman synonyymi. Suomensukuisessa kielessä virossa on pulman merkitys häät, eli sama teema toistuu myös suomalaisissa kansanrunoissa, kun Väinämöisen ansiotöissä kiirehditään sekä kosimaan, saamaan apua vaivoihin ja hakemaan puuttuvaa tietoa. Agraariajan tietäjillä oli tapana nukkua, ja nähdä unessa ratkaisu.

Metaforien taju viisauden osoituksena tulee selvästi esiin runossa SKVR I3/2009, kerääjä on Elias Lönnrot, joka mainitsee runon olevan kotoisin Venään puoleisesta Karjalasta, ja noudattelevan alkuperäistä kerrontaa. Tarinassa isä kehottaa poikaansa menemään kosimaan varhain aamulla talosta, jossa ollaan jo arkiaskareissa. Poika tapaa tytön leipomasta, ja alkaa jututtaa häntä kysymällä, missä muu talonväki on.

Neitonen vastaa vertauskuvallisesti, poika ei ymmärrä, palaa kotiin ja arvelee neitoa huimaksi so. hulluksi. Isä on ilmeisesti viisas mies, koska tajuaa heti neidon koetelleen toisen älyä puhumalla vertauksin. Isä tulkitsee pojalleen, mitä tyttö itse asiassa oli tarkoittanut oudoilla puheillaan.

Tyttö oli ollut vähissä pukeissa leipomassa ja siksi toivoi, että koira olisi haukkunut, tai lapsi ollut ikkunassa tai edes vieras olisi vaikka niistänyt nenänsä, jotta neito olisi ehtinyt pukeutua paremmin eikä joutunut noloon tilanteeseen. Kyselyyn, missä taatto, neito oli vastannut taaton olevan edestakaisin astumassa eli kyntämässä. Äiti vuorostaan oli kesäkisojen paimenena eli lapsivuoteessa saunassa. Veli oli ottamassa paljoa vähällä eli kaloja onkimassa. Kosijan isä kehotti nyt paremmalla onnella uuteen yritykseen, ja neito suostuikin nuorikoksi taloon.

Pian saatiin huomata neidon viisaus eli vertausten taju. Isä ja poika olivat metsällä, ja paluumatkalla isä puhkesi vertauksiin, joita poika ei taaskaan ymmärtänyt ja valitti isänsä puhuvan niin levottomia, että varmaan hän oli tullut hulluksi. Nuori vaimo osasi selittää, mitä puheet olivat tarkoittaneet. Jalan hakemispyynnöllä isä oli pyytänyt matkasauvan noutamista metsästä. Tien lyhyemmäksi teko oli juttelua matkan jouduttamiseksi, käsien katkominen kintaiden poistamista, kallon katkomispyynnöllä isä halusi pojan ottavan lakin päästä. Poika noudatti neuvoa seuraavalla metsäretkellä, ja isä saattoi tyytyväisenä todeta pojalleen: Jo näen poikaseni, että viisaampasi vieressä olet yötä maannut.

Suomalaiseen tietäjälaitokseen on kuulunut runojen eli tietolähteiden ja niiden tuntijoiden metaforinen osaaminen. Martti Haavio on todennut ansiotöiden asettavan kosijan älyn ja tietotaidon koetukselle. Ongelma on etymologialtaan riistatermi, pulman synonyymi. Suomensukuisessa kielessä virossa on pulman merkitys häät, eli sama teema toistuu myös suomalaisissa kansanrunoissa, kun Väinämöisen ansiotöissä kiirehditään sekä kosimaan, saamaan apua vaivoihin ja hakemaan puuttuvaa tietoa. Agraariajan tietäjillä oli tapana nukkua, ja nähdä unessa ratkaisu.

Kääntäen verrannollisuus:
Esimerkki: Kakun jako Juhlissa kakku on leikattu valmiiksi 12 viipaleeseen. Juhliin saapuu ensin 4 vierasta, jolloin kakusta riittää 3 viipaletta kullekin vieraalle. Kun juhliin saapuu 2 vierasta lisää, jää viipaleita jokaiselle enää 2. Tilanne, jossa kakku jaetaan vieraille kokonaan, on vieraiden lukumäärän ja saatujen viipaleiden lukumäärän suhteen kääntäen verrannollinen. Tämän voi todeta kertomalla suureiden arvot keskenään. Alussa oli 4 vierasta ja kullekin riitti 3 viipaletta. Näiden lukumäärien tulo on 4•3 = 12. Lopussa oli 6 vierasta ja jokainen sai 2 viipaletta. Nytkin tulo on 6•2 = 12. /Wikipedia/

Kuvat, kuviot ja taulukot

Kuvat

Kuva 1 Kettu-Reinari
Kuva 2. Kuvan neljä tekstiä ovat tempo eli aika; Re patet eli toisto?; occulta eli salatieto sekä veritas eli totuus
Kuva 3. Osmolaisten maa 2-10 tulkintaprosessin päälinjat
Kuva 4. Siivattarattaan tunnusvärit ja siilojen haltijat
Kuva 5. Kojootti, Pixabay/Samuel Konrad
Kuva 6. Musta kettu eli hopeakettu, Pixabay/Angela
Kuva 7. Sibylla Samia; British Museum kokoelmat
Kuva 8. Siivattaratas, dekonstruktio mahdollisesta suomalaisesta eläinradasta tietuoinnin kentistä ja mentaalisen maailman kolkista.
Kuva 9. Suomenkielen sijamuotosysteemin aihiot
Kuva 10. Siivattarattaan kolme klusteria, eponyymijakona, zoemajakona ja taivaanvalojen jakona.
Kuva 11. Väinämöinen huutaa Tuonen virran lauttureita Tuonetarta, Manatarta ja Kalman kapoa; Marita Råman
Kuva 12. Jos vain saisi tietää, miten kosinta onnistuu, millainen mahtaa olla neito.
Kuva 13. Antiikin kreikkalainen kosmos kuvattuna soikiona
Kuva 14. Vantaankoski ja pihlajanmarjat
Kuva 15. Planetaaristen tietoisuuden kehien aspekteja kansanrunouskuviin.
Kuva 16. Aurinko-prinsiippi
Kuva 17. Jupiter-prinsiippi
Kuva 18. Kuu-prinsiippi
Kuva 19. Mars-prinsiippi
Kuva 20. Merkurius-prinsiippi
Kuva 21. Saturnus-prinsiippi
Kuva 22. Venus-prinsiippi

Välilehtikuvake Käsiteavaruus, Samuli Råman
Huivi, hame ja siiloneidot, Marita Råman
Koski ja pihlajanmarjat Ilkka Råman

Kuviot

Kuvio 1. Ilmitason esimerkki meemikaavan meemilajien suhteesta toisiinsa tietuoinnin toimissa.
Kuvio 2. Esimerkki Kalevalan lintumyteemistön aihioinnista.
Kuvio 3. Kosimisen piilomerkitykset tutkimuskorpuksen infon mukaan
Kuvio 4. Mytosemantiikan esivaiheita meemistön muuttamiseksi IRO-kaavaksi
Kuvio 5. Elonkaavafunktioiden mukaan määritetty meemikaava Kalevalan kosinnoista
Kuvio 6. Meemien modalisointiryhmittely IRO-kaavaksi
Kuvio 7. Loitsurunouden formula: Tiedän sykkö syntymäsi, maankavala kasvantasi mallinnettuna ugramena.
Kuvio 8. Altti Kuusamon semioottiset teesit suhteutettuna sykön syntyloitsuun
Kuvio 9. Sykkö-esimerkin kolme merkityksen muodostuksen maailmaa.
Kuvio 10. Hahmotus eponyymin merkityksestä
Kuvio 11. Osmola-eponyymin ugrame
Kuvio 12. Kaksoismorfologinen rinnastus suomalaisen tietäjän palvoskohteista ja apueläimistä.
Kuvio 13. Kaksoismorfologinen rinnastus osmolaisista ja lemmenhaltiojoista
Kuvio 14. Mytosemantiikan osatekijät perusmeemikaavana
Kuvio 15. Mytosemantiikan tutkimukseen vaikuttavia tieteenaloja
Kuvio 16. Mytosemanttinen meemikaava Fintanin Irlannin maajaosta alias toiminnanpiireistä
Kuvio 17. Tietuointiugrame suomalaisten kansanrunojen kosintatoposten ja sententioiden perusteella.
Kuvio 18. Tietoprosessin miellekartta sententiajaon ja kosintarunojen perusteella
Kuvio 19. Siilot ja niiden jumalhaltijahahmot
Kuvio 20. Konsultaation merkeissä
Kuvio 21. Tulkintatahto nelikenttänä kuvattuna
Kuvio 22a. Graham Douglasin esittämä planeettahallitsijoiden suhteutusmalli, jonka on esittänyt alun perin Lyle.
Kuvio 22b. Douglasin esittämä hypoteettinen semioottinen kuutio derivoituna eläinratamerkeistä.
Kuvio 23. Trizologinen tulielementtiasetelma zodiac-kuution mukaan
Kuvio 24. Unkarilaisen ja suomalaisen mytologian alkuaikojen annin perusasetelma.
Kuvio 25. Kosintatoposten jumalhaltijat kolmen eri zodiakin mukaisen suhteutuksen perusteella.
Kuvio 26. Siivattarattaan topokset, siilot suhteessa jumalhaltijoihin
Kuvio 27. Jumalhaltijat ja siilot esitettynä tietoveenä
Kuvio 28. Riisuttu tietovee, jossa keskiössä siivattarattaan toiminta tietovarantona, josta ammennetaan.
Kuvio 29. Tunneskaalan roolijako suomalaisissa kansanrunoissa
Kuvio 30. Olutjuoman topografia
Kuvio 31. Tietuointiakseli
Kuvio 32. Zoema-akseli
Kuvio 33. Lumottu silmukka Nibelungeinlaulun kolmena versiona
Kuvio 34. Ansiotöiden verbiasetelma
Kuvio 35. Planetaariset binaarisuudet prinsiippeinä
Kuvio 36. Planetaariset kehät zodiakissa
Kuvio 37. Kosiminen, tietuoiminen ja tietovarannot siiloina
Kuvio 38. Pohjantähden mytosemanttinen rooli suhteessa jumalhaltijoihin ja eläinseremonialismiin
Kuvio 39. Mytosemanttisten nelikenttien muodostuminen merkkiverkkona ja merkitysten jatkumona
Kuvio 40. Sub- ja metatason tulkintakehikko
Kuvio 41. Teesijäsennys matriisina, jossa tekstisisällön distribuutio nelikenttänä
Kuvio 42. Tutkimuskoherenssi vaikuttaa riittävältä
Kuvio 43. Alkuasetelma, jossa on rinnastukset myteemijakoon, otsikointipareihin ja sententioihin
Kuvio 44. Final test, konsilienssi on hahmotettavissa

Kuvio 45. Perustietotason tekstit ugramena

Taulukot

Taulukko 1. Altti Kuusamon semiootikon pessimistiset merkitysmietteet
sijoitettuna runomatriisiksi.
Taulukko 2. Teesit ryhmiteltynä taulukkoon, josta voi konstruoida
semioottisen kulttuurianalyysin
ja/tai ugramehahmotelman.
Taulukko 3. Rupriikkien frekvenssit ja jakaumat eri siiloihin eli kosintatopoksiin tai teemoihin.
Taulukko 4. Joukosen pojan kosintarunon syntyjen mytosemantiikan tekijät
Taulukko 5. Runomatriisisovellus kansanrunojen kosintojen ongelmakentästä.
Taulukko 6. Vertailu Kalevalan kulttuurihistorian meemeistä ja myteemeistä
sententioiden avulla.
Taulukko 7. Siivattarattaan siilojen jakauma meemi- ja myteemijaolla.
Taulukko 8. Kuvitteellinen vastaavuustaulukko suhteessa suomalaisiin ministeriöihin.
Taulukko 9. Runon siivattarattaan aiheet
Taulukko 10. Alustava muuntoyritys eläinradan tähtimerkistöjen
analogiaksi kosintarunotoposten ja tunnuseläimien kanssa
Taulukko 11. Tutkielma kalevalaisista myyttikentistä.
Taulukko 12. Yhdeksän myyttitopoksen jakauma (distribuutio) Agricolan
jumalluettelon pohjalta.
Taulukko 13. Vastaavuustaulukko kolmen maailman mukaan.
Taulukko 14. Taivaanvalot -runojen ansiotyölajit otoksen runoissa
Taulukko 15. Ilmanimmen kosinnan ansiotyövatimukset
Taulukko 16. Konnusta kosinnan ansiotyövaatimukset
Taulukko 17. Kultaneidon kosinnan ansiotyövatimukset
Taulukko 18. Kosintatoposten meemirinnastukset myteemeihinb Osmolan ja
Kalevalan tapaan.
Taulukko 19. Pohjanneidon Annin kosintapyyntö,Osmotar pyytää neitoa kanssaan Manalaan.
Taulukko 20. Kommilta kosinnan ansiotyöt
Taulukko 21. Hiidestä kosinnan ansiotyövaatimukset
Taulukko 22. Apsolta kosinta, kosijana Iivana Kojosenpoika, ansiotyövaatimukset eri verisoissa
Taulukko 23. Tuonelta kosinta, ansiotyöt
Taulukko 24. Koskelta kosinnan aktantit ja ansiotyöt
Taulukko 25. Vertailutaulukko kansanrunoissa esitetyistä ansiotöistä.
Taulukko 26. Rinnastuskoe ansiotöiden tehtäväluettelon kaksoismorfologiasta.
Taulukko 27. Teesijako ja siilojako konvertoitu binaarisuuksiksi ja/tai rinnastuksiksi.

KÄSITTEET JA VIITTEET

Käsitteet

Adynaton, mahdottomuus
Attribuointi, taideteoksen tekijän päättelemistä tai olettamista esim. tyylin tai materiaalitukimuksen avulla, kun tekijää ei varmasti teidetä
Attribuutio, ihmisen toiminnan tai tapahtumien selittämistä tai kuvailemista
Distribuutio, jakelu, jakautuminen, osiin jakaminen
Eponyymi, yleensä henkilönimestä muodostunut yleisnimi paikalle tai ilmiölle, eeppinen nimi
Filologia, tutkii ja tulkitsee kielen, tekstien ja kulttuurin välisiä yhteyksiä
Formula, kansanrunouden terminä vakiomuotoinen klisee esim. ”Otti tuonkin tehdäksensä”
Gestiikka, elekieli ja eleiden tutkiminen
Humoraalioppi, Antiikin aikainen parannustaitoon ja lääketieteeseen liittynyt ihmisruumiin luonnon vastaavuuksiin perustuva käsitys, joka perustui neljään temperamenttiin ja sen mukaisiin nesteisiin
Kommi, todennäköisesti raakusta eli helmisimpukasta käytetty vanha nimi
Konsilienssi, ykseys, jolla tarkoitetaan kahdesta eri lähteestä erillisinä nähtyjen ilmiöiden yhdistämistä laajempien teoriakokonaisuuksien alle jolloin syntyy informaation ykseys
Konversio, tiedon tai merkityksen muunto tai kääntäminen toiseen muotoon
Läärä, läävä eli karjasuoja
Mytosemantiikka, uudistermi myyttien tulkintametodille
Paradigma, jonkin tieteenalan kulloinkin yleisesti hyväksytty oppirakennelma, ajattelutapa, suuntaus
Prediktiivinen, ennusteiden perusteella ennakoiva tapa arvioida, mitä tulevaisuudessa on odotettavissa
Repotella, tietuoida, shamanoida
Runokone, Helsingin yliopistossa kognitiotieteessä Jukka Toivasen ja kumppaneiden kehittämä laite, joka tulkitsee aivojen sähköisiä signaaleja ja tulkitsee ajatukset runomuotoon
Rupriikki, otsikko, aihetta kuvaava luokitteluluonnehdinta
Semantiikka, kielitieteen laji, joka tutkii merkityksiä
Sententia, meemilajin nimitys
Siiloneidot, siivattarattaan toposten nimikkohahmot
Siivatta, karjaeläin, hevonen tai lehmä
Sykkö, suomalainen sukunimi, käärmeen tai karhun eufemismi
Syntagma käsitteen luojan Ferdinand de Saussuren luoma termi, jossa olennaista on yksiköiden välinen riippuvuus.
Telos, tavoitteellisuuden alku- ja lopputila
Topos, retorinen tila tai paikka, myös kuvitteellinen paikka

Viitteet

Viite 1 Kirjoitettu 5.10.2000, semioloristina
Viite 2 https://www.is.fi/kotimaa/art-2000009383251.html Ilta-Sanomat poimittu 6.4.2023
Viite 3 Vuonna 2004 tekemäni myyttiset nimet vertailulistat tunnettujen folkloristien tuotannon myyttinimien kirjosta
Viite 4 SKVR VII5 loitsut 3408. Suistamo. Krohn n. 7644. -84, yleiskielistetty
Viite 5 W.B.Yeats, Writings on Irish Folklore, Legend and Myth, Penguin Boiite
Viite 6 Douglas 1997:1
Viite 7 SKVR 36_1950
Viite 8 VR I, 3, n:o 1634) SKVR I3 1643. Uhut. Europæus K, n. 204. 46
Viite 9 Osmo Pekosen artikkeli lynxosemiotiikasta, Synteesi 4/2014 ss. 53_58

KIRJALLISUUS JA LÄHTEET

Apo Satu, Ihmesatujen historia, SKS Helsinki 2018
Aronpuro Kari, Rihmasto. uutta iloista kirjoitusta. kirjayhtymä, Helsinki 1989
Bachelard Gaston, Tilan poetiikka, suom. ja esipuhe Tarja Roinila, Kustannusyhtiö Nemo Helsinki 2003
Bailey Harold, The Lost Language of Symbolism, Volume I, Bracken books, London 1912
Bengtsson Niklas, Sadun kertojat, satuperinnettä Kaksoisvirranmaasta 1900-luvun alkuun, AvainHelsinki 2019
Douglas Graham; Greima´s semiotic square and Greek and Roman astrology; psgrd 1_19;
Journal of the International Association for Semiotic Studies, Semiotica 114 -1/2,
Mouton de Gruyeter-Berlin-New York, 1997
Guerber H.A., Middle Ages, up. Senate 1994
Haavio, Martti (1950). Matti Kuusi Sampo-eepos. *Virittäjä*, *54*, 463.
Noudettu osoitteesta, https://journal.fi/virittaja/article/view/32508
Haavio Martti, Kansanrunojen maailmanselitys, WSOY Porvoo-Helsinki 1955
Horila Tapio, Lehtori ja hänen syrjähyppynsä. Kirjoituksia kansanperinteestä ja kotiseututyöstä,
äidinkielestä, ihmisistä. Somero-seura. Somero 1990
Honko Lauri,
-1998 Textualising the Siri Epic. Suomalainen tiedeakatemia. Academia Scientiarum fennica. Helsinki
-1989 The Real Propp. ss. 161-175. Studia Fennica. Review of Finnish Linguistics and
Ethnology 33. Helsinki 1989. SKS, Helsinki
- 1972 Uskontotieteen näkökulmia, WSOY, Helsinki-Porvoo
Hästesko F.A. toim. Kalevala, Suomen kansan hengen tuotteena, WSOY; Porvoo 1910
Jantunen Aili, Tietoja teltan kansanomaisesta käytöstä ss. 193-203, KSVK 36/1950
Joyce Mark, Mythical Irish Wonders, Currach Books, Dublin 2020
Jussila Raimo, Kalevalan sanakirja, Otava, 2009
Kalevalan kulttuurihistoria, toi. Ulla Piela et al.; Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran
toimituksia 1179, SKS Porvoo 2008
Kemppinen Iivar; Suomalainen mytologia, Kirja-Mono, 1960
Kalevalaseuran vuosikirja KSVK 36/1950, WSOY, Porvoo-Helsinki
Kuusamo Altti, Semiotiikan pessimistisiä mietteitä, Synteesi 2/1992
Kuusi Matti, Sampo-eepos, typologinen analyysi, SKS, Helsinki 1949
Kunnas Tarmo, Paha, mitä kirjallisuus ja taide paljastavat pahuuden olemuksesta, Atena, Jyväskylä 2008
Nummila Kirsi-Maria; Produktiivinen ilmaisutyyppi ja käyttöalan laajentuminen.
Diakroninen tutkimus suomen kielen jA-johdoksita 1500-luvulta nykysuomeen,
Virittäjä 118 (4); Noudettu osoitteesta https://journal.fi/virittaja/article/view/10323
Nurminen Marjo T., Tiedon tyttäret, WSOY Helsinki 2008
Okkonen Onni, Suomalaisen muinaisrunon maailmankuva, Kalevalaseuran julkaisuja 3 Helsinki 1968
Roinila Tarja, Käsitteestä kuvaan kuvasta käsitteeseen, teoksessa Tilan poetiikka
Scott George Ryley, Curious Customs of Sex and Marriage, up. Senate1995
Siikala Anna-Leena, Itämeren suomalainen mytologia, SKS Hlesinki 2013
Siikala Anna-Leena, Suomalainen shamanismi, mielikuvien historiaa, SKS Helsinki 2019
SKVR tietokanta, https://skvr.fi/
Vilkuna Kustaa, Telta ja teltamoinen ss. 167-192 KSVK 36/1950

Kuvalähteet

Keski-Suomen Nuorisoseurain Liitto ry, Keskisuomalaiset kansallispuvut,
valokuvat Studio Lahti & Laaksovirta Oy, Jyväskylä 1992
King Francis X. Ennustaminen, Entsüklopeediline teatmeteos, tõlkinud Kaaren Kaer, Varrak, Tallinn 1988
Pursiainen Leena, teksti ja piirrokset: Karjalaisia kansallispukuja nykyisestä Etelä-Karjalasta,
Laatokan Karjalasta ja Karjalan kannakselta. Eteläkarjalaisten nuorisoseurojen liitto,
valokuvat Jaakko Repo; WSOY Porvoo 1982
Råman Samuli, Käsiteavaruus, tussi
Råman Marita, Siiloneidot, alushame ja päähine, tussi ja pastelli; Tuo venettä, sekatekniikka

Kuusi/ansiotyöt (Haavio) Sampo-eepos	Haavio/ansiotyöt Kansanrunojen maailmanselitys	Råman/ansiotyöt Runojen siivattaratas
hevosen tuonti	**kiskottava kivestä tuohta**	**Aidaksien teko jäästä**
jouhen halkaisu	**kylvettävä tulinen kylpy**	Ampuminen
kyisen pellon kyntö	luettava umpiluut	Hiiden hirven hiihdäntä
käärmeaita	pyöritettävä vuoria	**Jouhen halkaisu**
munan solminta	**särjettävä jäästä aidaksia**	Jyvien erottelu akanoista
terilläkäynti	**taottava sampo ja kirjokansi.**	Kivikirkon takominen
tähden ammunta	**vaellettava naisten neulojen neniä ja miesten miekkojen teriä**	Kommilla kanto
umpiluiden luenta	yövyttävä lentävän navan selässä	Kultaneidon taonta
		Kyisen pellon kyntö
		Käynti taivaan rajoilla
		Köyden punonta ruumenista
		Lintujen laulun luominen
		Munan solminta
		Naisen tappo
		Omenapuun taonta ja laululinnut
		Pellon reunalla juoksu
		Rauta-aita merenselälle
		Riihen puinti
		Saavun teko Saarenmaalle
		Sotaväen varustaminen
		Sammon taonta
		Suuren hauen pyynti
		Tammen taivaalle taonta
		Terillä käynti
		Terässillan taonta
		Tulisen saunan kylpeminen
		Tuohen kiskonta kivestä
		Tuonen joutsenen ammunta
		Tuonen orin pyydystys
		Tuvan sytytys tuleen, istuminen räystäällä
		Tähtien ampuminen
		Uhlussa ujuminen
		Umpilammen uinti
		Veneen veisto

Taulukko 25. Vertailutaulukko kansanrunoissa esitetyistä ansiotöistä.

Yhteiset ansiotyöt lihavoitu, sekä Haavio että Kuusi väittävät umpiluiden lukemisen olleen ansiotyö, mutta mitään mainintaa ei tästä urotyötyypistä ei ole otokseen osunut. Samoin koko Sampo-eepoksen perusteella löytyneiden ansiotöiden listaus on pidempi kuin lopussa esitetty vertailu. Muun muassa Matti Kuusi on maininnut tilapääansiotöinä: käärmeoluen juonti, vuorten pyöritys, pyörivän navan päässä yöpyminen, silmäveden tuonti neidolle, leipäveitsen tuonti, kokon laadinta, rakeet tai lumisade, kattilatta keittäminen. Erikoisia ansiotötä, ehkä väärintulkintaa on kosijan nielentä ja lammen laulanta sekä ukon apu. Kriteeristö ei ole selkeä, millä perusteella mikin työ on ansiotyösarjaan päässyt.

Tarkistus Matti Kuusen Sampo-eepoksen perusteella esitetyistä ansiotöistä antaa laajemman kuvan kuin Martti Haavion kiteytykset. Vertailun vuoksi oma koosteeni siivattarattaan mukaisista ansiotöistä (2023) suhteessa Kuusen tulkintaan.

Matti Kuusen Sampo-eepos ansiotyöt 1949	**Marita Råman Runojen siivattaratas 2023**
Alkeellinen taonta	Aidaksien teko jäästä
Hauen pyynti	Ampuminen
Hauen vastaanotto	Hiiden hirven hiihdäntä
Hevosen tuonti	Jouhen halkaisu
Jouhen halkaisu	Jyvien erottelu akanoista
Kalliolla veisto	Kivikirkon takominen
Kokko ja hauki	Kommilla kanto
Kosijan nielentä	Kultaneidon taonta
Kyisen pellon kyntö	Kyisen pellon kyntö
Käärmeaita	Käynti taivaan rajoilla
Lammen laulanta	Köyden punonta ruumenista
Muinainen vala	Lintujen laulun luominen
Munan solminta	Munan solminta
Ruumenköysi	Naisen tappo
Sampo tai kirjokansi ansiotyönä	Omenapuun taonta ja laululinnut
Terilläkäynti	Pellon reunalla juoksu
Tulinen kylpy	Rauta-aita merenselälle
Tähden ammunta	Riihen puinti
Ukon apu	Saavun teko Saarenmaalle
Umpiluiden luenta	Sotaväen varustaminen
Vaikeuttava lisäehto	Sammon taonta
Vatsasta pääsy	Suuren hauen pyynti
	Tammen taivaalle taonta
	Terillä käynti
	Terässillan taonta
	Tulisen saunan kylpeminen
	Tuohen kiskonta kivestä
	Tuonen joutsenen ammunta
	Tuonen orin pyydystys
	Tuvan sytytys tuleen, istuminen räystäällä
	Tähtien ampuminen
	Uhlussa ujuminen
	Umpilammen uinti
	Veneen veisto
Tilapääansiotyöt: käärmeoluen juonti, vuorten pyöritys, pyörivän navan päässä yöpyminen, silmäveden tuonti neidolle, leipäveitsen tuonti, kokon laadinta, rakeet tai lumisade, kattilatta keittäminen, umpilammen uinti ja aidasten särkeminen jäästä.	

Positiot	A	B
1+23 Vesimies	SAMMON TAONTA/ TAKOMISTYÖT	1) kulttuurin alitajunta ja sen uusintaminen 23) esitys, visualisointi, ”kuvailu”
2 + 4 Härkä	KÖYSI RUUMENISTA MUNA SOLMULLE	2) todellisuuskäsitys ja sen konnotaatiot 4) muutostekijänä ajatusmaailma ja sen suhteuttavat tekijät mm. valtapuhe
3 +13 Kauris	KYISEN PELLON KYNTÖ UMPILUIDEN LUENTA	3) käsite- ja metodiriippumattomuus, käsitteiden tunnistaminen 13) omaleimaisuuden puute
5 +20 Rapu	UMPILAMMEN UINTI KÄYNTI TAIVAAN RAJOILLA	5) uuden löytäminen 20) rajat, niiden häilyvyys vs. kieli
6 + 12 Neitsyt	VENEEN VEISTO TERILLÄ KÄYNTI	6) kontekstuaalifilosofia 12) dimensiot
7 + 10 Kalat	JÄÄSTÄ AIDAKSIA KIVESTÄ TUOHTA	7) systeemiymmärrys 10) tieteen poeettinen funktio, älyllinen intuitio
8 + 9 Leijona	KYLPY TULISESSA SAUNASSA TUPA TULEEN ”istu ja pala”	8) luokittelun vaihtelu, kulttuuriaforistiikka, merkitysten muodostuminen 9) tendenssiorientaatiot, merkitysmuotoilu
14 + 21 Kaksonen	JOUHEN HALKAISU PELLOLLA JUOKSU	14) binaarisuus ja uudet oppositiot 21) mielen struktuurit
15 + 24 Vaaka	TÄHDEN AMMUNTA NAISEN TAPPO	15) käsitekontaminaatio, käsiteredaktiot 24) uustulkinta, korjaukset
16 + 17 Jousimies	SUUREN HAUEN PYYNTI HIIDEN HIRVEN HIIHTO	16) merkityksen ongelmat 17) ilmiöinti
19 +22 Skorpioni	KOMMILLA KANTO SAAVU SAARELLE	19) merkin spatiaalisuuden jatkumo, kontinguiteetti 22) selittäminen, tulkinta
25 + 11 Oinas	SOTAVÄEN VARUSTAMINEN RAUTA-AITA MERELLE	18) metatasot, topokset 11) kvalia, ominaisuudet
18 fokus	RIIHEN PUINTI	25) distribuutiot kulttuurilajeissa

Taulukko 26. Rinnastuskoe ansiotöiden tehtäväluettelon kaksoismorfologiasta.

Suomalaisten kansanrunojen ansiotöiden ja Herkuleen urotöiden sijoittelu vastaavuuksiksi siivattarattaan ja zodiakin jakoihin. Sekä Herkuleen urotyöt että kosijoiden ansiotyöt viittaavat aiheiden alun perin olleen astraalimyyttisiä.

Zodiak	Siilo/Siivatta	A Ansiotyöt SKVR	B Herkuleen urotyöt
Oinas	Taivaanvalot/karhu	sotaväen varustaminen rauta-aita merelle	Erymanthoksen villisian pyydystäminen
Härkä	Suometar (Osmotar)/sotka, lehmä	köysi ruumenista muna solmulle	Kreetan härkä
Kaksonen	Ilmanimpi/kettu, repolainen	jouhen halkaisu pellolla juoksu	Hippolyten vyö
Rapu	Kontu/griippi (aarnikotka)	umpilammen uinti käynti taivaan rajoilla	Lernan lohikäärme
Leijona	Kultaneito/peura	kylpy tulisessa saunassa tupa tuleen ”istu ja pala”	Nemean jalopeura
Neitsyt	Akkala/mehiläinen	veneen veisto terillä käynti	Hesperidien omenat
Vaaka	Pohjanneito/kotka (vaakalintu)	tähden ammunta naisen tappo	Stymfaloksen linnut
Skorpioni	Kommi/metso, raakku	kommilla kanto saavu saarelle	Kerberoksen kiinniotto
Jousimies	Hiisi/hevonen, hirvi	suuren hauen pyynti hiiden hirven hiihto	Diomedeen hevoset
Kauris	Aps/käärme	kyisen pellon kyntö umpiluiden luenta	Augeiaan tallit
Vesimies	Tuoni/joutsen, hauki	sammon taonta takomistyöt	Geryonin lauma
Kalat	Koski/ruutana	jäästä aidaksia kivestä tuohta	Keryneiaan kauriin pyydystäminen
FOKUS	Siivattaratas	riihen puinti, jyvien erottelu akanoista	50 tyttären hedelmöitys yhtenä yönä

Taulukko 27. Teesijako ja siilojako konvertoitu binaarisuuksiksi ja/tai rinnastuksiksi.